

Mohorjev koledar 2003

Izdala in založila Mohorjeva družba Celje
v redni knjižni zbirki za leto 2002

OSREDNJA
KNJIŽNICA
CELJE P14320

Mohorjev koledar 2003

MOHORJEVA
DRUŽBA

Celje 2002

JANUAR – PROSINEC

1. Sreda	NOVO LETO, BOŽIČNA OSM., BOŽJA MATI MARIJA, DAN MIRU (1) Našli so Marijo, Jožefa in dete (Lk 2,16-21), d. p.
2. Četrtek	Bazilij Vel., Gregor Nac., š. in c. u. (3); Telesfor, pp. - d. p. ● ob 21.23
3. Petek	Genovefa Pariška, d.; Anter, pp., m.; Ciriak, r.
4. Sobota	Angela Folinjska, r.; Rigobert, op.; Gregor, š.
5. Nedelja	Edvard, k.; Emilijana (Milena), d.; Janez Neumann, mis. Beseda se je učlovečila (Jn 1,1-18)
6. Ponedeljek	GOSPODOVO RAZGLAŠENJE, Sv. Trije kralji (1) Z vzhoda smo se prišli poklonit kralju (Mt 2,1-12)
7. Torek	Rajmund Penjafortski, duh. (4); Lucijan Antiohijski, duh., m.
8. Sreda	Peter, š.; Severin Noriški, op.; Jurij iz Hozibe, r.; Lovrenc, duh.
9. Četrtek	Andrej Corsini, š.; Hadrijan, op.; Barbasimas, š., m.
10. Petek	Viljem iz Bourgesa, š.; Agaton, pp.; Gregor iz Nise; Peter Orseolo ☽ ob 14.15
11. Sobota	Pavlin Oglejski, š. (3); Teodozij, op.; Higin, pp.
12. Nedelja	JEZUSOV KRST (1) - Aelred, op.; Tatjana (Tanja), m. Oče razglasi Sina (Mr 1,7-11)
13. Ponedeljek	Hilarij, š., c. u. (4); Remigij, š.
14. Torek	Feliks (Srečko) Nolanski, duh.; Odon iz Novare, r.; Odorik, mis.
15. Sreda	Maver, op.; Placid, r.; Pavel, p.
16. Četrtek	Marcel, pp.; Berard in bratje frančiškani, m.
17. Petek	Anton (Zvonko), p. (3); Sulpicij, š.; Rozalina, r.
18. Sobota	Marjeta Ogrska, r.; Priska, m. ○ ob 11.48
19. Nedelja	2. NAVADNA (2) - Jakob Sales, r., m.; Germanik, m.; Arsenij, r. Prva dva učenca govorita z Jezusom (Jn 1,35-42)
20. Ponedeljek	Fabijan, pp., in Boštjan (Sebastijan), m. (4)
21. Torek	Neža (Agnes, Janja), d., m. (3); Epifanij, š.
22. Sreda	Vincenc (Vinko), di., m. (4); Anastazij, m.; Lavra
23. Četrtek	Henrik, mist. pisatelj; Ildefonz, š.; Zaroka Marije in Jožefa
24. Petek	Frančišek Saleški, š., c. u. (3); Felicijan, š.; Jožef Timotej, ap. tiska
25. Sobota	Spreobrnitev apostola Pavla (2); Ananija iz Damaska ☾ ob 09.33
26. Nedelja	3. NAVADNA (2) - Timotej in Tit, š.; Robert, Štefan, Alberik, op. Spokorimo se in verujmo evangeliju (Mr 1,14-20)
27. Ponedeljek	Angela Merici, r. u. (4); Henrik, duh.
28. Torek	Tomaž Akvinski, duh., c. u. (3); Karel Veliki, cesar
29. Sreda	Valerij, š.; Julijan Ubogi, spok.; Papija in Maver, m.
30. Četrtek	Martina, m.; Hiacinta (Jacinta) Marescotti, r.
31. Petek	Janez Bosco, r. u. (3); Marcela, v.; Sergij, vojak

*

*

*

*

*

*

*

*

*

sejemo krešo v lonček, zalivamo ●

načrtujemo vrt, pregledamo semena

zaščitimo dveletnice, če ni snega

zaščitimo koreninske dele občutljivih grmovnic

sejemo v zabožčke ●

*

*

pregledujemo shranke, čistimo in zračimo lončnice na prezimovanju

pregledujemo shranke, čistimo in zračimo lončnice na prezimovanju

pregledujemo shranke, čistimo in zračimo lončnice na prezimovanju

sejemo v zabožčke, zalivamo ●

sejemo v zabožčke, zalivamo ●

obrezujemo, škropimo ● ●

*

*

čistimo debla, škropimo ●

čistimo debla, škropimo ●

gnojimo (zrel kompost), orosimo lončnice v ogrevanih prostorih, zalivamo

gnojimo (zrel kompost), orosimo lončnice v ogrevanih prostorih, zalivamo

gnojimo (zrel kompost), orosimo lončnice v ogrevanih prostorih, zalivamo

gnojimo (zrel kompost), zalivamo

*

*

obrezujemo, presajamo (lončnice z gomolji, čebulicami) ● ●

obrezujemo, presajamo ● ●

obrezujemo, premečemo kompost, gnojimo (zrel kompost) ●

obrezujemo, premečemo kompost, gnojimo (zrel kompost) ●

škropimo, uničujemo škodljivce ●

FEBRUAR – SVEČAN

1. Sobota	Rajmund, r.; Brigita Irska, d.; Odila, r. ● ob 11.48.
2. Nedelja	JEZUSOVO DAROVANJE, SVEČNICA (2) - Kornelij, vojak Jezusa prinesejo v tempelj (Lk 2,22-40)
3. Ponedeljek	Blaž, š., m. (4); Oskar, š. (4); Simeon, Ana
4. Torek	Katarina de Ricci, r.; Jožef, mis., Janez de Britto, m.
5. Sreda	Agata, d., m. (3); Ingenuin in Albiun, š.; Domicijan, vojvoda
6. Četrtek	Pavel Miki in drugi jap. m. (3); Doroteja, m.; Amand, mis.
7. Petek	Koleta, r.; Nivard, r.; Egidij, r.
8. Sobota	Hieronim Emiliani, r. (4); Juvencij, š. - PREŠERNOV DAN - d. p.
9. Nedelja	5. NAVADNA (2) - Apolonija, m.; Nikefor, m.; Marijan, op. Ozdravil je raznovrstne bolnike (Mr 1,29-39) ☽ ob 12.11
10. Ponedeljek	Sholastika, d. (3); Viljem Veliki, p.
11. Torek	Lurška Mati Božja (4); Saturnin, m. - Svetovni dan bolnikov
12. Sreda	Humbelina, r.; Evlalija, m.; Reginald, r.
13. Četrtek	Adolf, š.; Jordan, r.; Kristina, v.
14. Petek	Valentin (Zdravko), m. (4); Zenon, m.; Vincenc, zakonski mož
15. Sobota	Klavdij de la Colombiere, r.; Georgija, p.
16. Nedelja	6. NAVADNA (2) - Peter, m.; Onezim, š., m.; Julijana, m. Jezus ozdravi gobavca (Mr 1,40-45)
17. Ponedeljek	Sedem ustanoviteljev servitov (4); Luka Belludi, r. ○ ob 00.51
18. Torek	Janez iz Fiesole, r.; Frančišek Clet, m.; Flavijan, patriarh
19. Sreda	Konrad iz Piacence, spok.; Barbat, š.; Beat, r.
20. Četrtek	Sadot in drugi perz. m.; Evharij, š.; Leon, š.
21. Petek	Peter Damiani, š., c. u. (4); Evstacij, š.; Irena, d.
22. Sobota	Sedež apostola Petra (2); Maksimijan, š.; Marjeta, spok.
23. Nedelja	7. NAVADNA (2) - Polikarp, š., c. u.; Rafaela, v. Sin človekov z oblastjo odpusča grehe (Mr 2,1-12) ☾ ob 17.46
24. Ponedeljek	Matija, ap. (2); Robert, p.
25. Torek	Valburga, r.; Tarazij, patriarh; Adeltruda, op.
26. Sreda	Porfirij, š.; Pavla, r.; Aleksander, š.
27. Četrtek	Gabrijel Žalostne Matere Božje, r.; Ana Line, m.
28. Petek	Roman, op.; Ožbolt, š.; Hilarij, pp.

 škropimo, uničujemo škodljivce ●

 *

*

 sejemo v zabožke, presajamo lončnice, zalivamo ● ●

 sejemo v zabožke, presajamo lončnice, zalivamo ● ●

 načrtujemo vrt, pripravimo spisek semen

 načrtujemo vrt, pripravimo spisek semen

 sejemo v zabožke, preverimo kaljivost starih semen ●

 sejemo v zabožke, preverimo kaljivost starih semen ●

 *

*

 pregledujemo shranke, čistimo in zračimo lončnice na prezimovanju

 pregledujemo shranke, čistimo in zračimo lončnice na prezimovanju

 sejemo v zabožke in v tople grede, sadimo listavce, zalivamo ● ●

 sejemo v zabožke in v tople grede, sadimo listavce, zalivamo ● ●

 sejemo v zabožke in v tople grede, sadimo listavce, zalivamo ● ●

 pregledujemo shranke in lončnice na prezimovanju

 *

*

 čistimo drevesna debela, škropimo ●

 čistimo drevesna debela, škropimo ●

 orosimo lončnice v ogrevanih prostorih, zalivamo

 orosimo lončnice v ogrevanih prostorih, zalivamo

 gnojimo (trata!, vrtnice), zalivamo

 gnojimo (trata!, vrtnice), zalivamo

 *

*

 obrezujemo drevje, živo mejo (hortenzije, jagodičje, lončnice) ●

 gnojimo - zrel kompost (trata, vrtnice), obrezujemo ●

 gnojimo - zrel kompost (trata, vrtnice), obrezujemo ●

 čistimo (krtačimo) drevesna debela, zatiramo škodljivce, škropimo ●

 čistimo (krtačimo) drevesna debela, zatiramo škodljivce, škropimo, odstiramo grede ●

MAREC – SUŠEC

1. Sobota	Feliks, pp.; Albin, š.; Svibert, mis.
2. Nedelja	8. NAVADNA (2) - Neža Praška, r.; Karel Dobri, knez Nebeški Oče snubi svoje ljudstvo po Sinu (Mr 2,18-22)
3. Ponedeljek	Marin in Asterij, m.; Kunigunda, cesarica ● ob 03.35
4. Torek	Kazimir, k. (3); Lucij, pp.; Julijana, m. - Pust
5. Sreda	++ PEPELNICA (1) - Hadrijan, m.; Janez Jožef od Križa, r.
6. Četrtek	Konon, vrtnar, m.; Fridolin (Miroslav), op.
7. Petek	+ Perpetua in Felicita, m.; German, m.
8. Sobota	Janez od Boga, r. u.; Štefan, op.
9. Nedelja	1. POSTNA (1) - Franciška Rimska, žena; Bruno, mis.; Vital, op. Jezusa satan skuša in angeli mu strežejo (Mr 1,12-15)
10. Ponedeljek	Štirideset mučencev; Makarij, š.
11. Torek	Sofronij, š.; Evlogij, m.; Agapa, m. ☽ ob 08.15
12. Sreda	Pionij, m.; Maksimilijan, m.; Alojzij Orione, duh.
13. Četrtek	Leander, š.; Patricija, Modesta
14. Petek	+ Matilda, k.; Aleksander, m.; Lazar, š.
15. Sobota	Ludovika de Marillac, r. u.; Klemen M. Dvořak, r. - Kvatre
16. Nedelja	2. POSTNA (1) - Hilarij in Tacijan, m.; Julijan, m.; Herbert, š. Nebeški Oče razodene, da je Jezus njegov Sin (Mr 9,2-10)
17. Ponedeljek	Patrik, š.; Jedrt Nivelska, op.
18. Torek	Ciril Jeruzalemski, c. u.; Anzelm, š.; Salvator, r. ○ ob 11.34
19. Sreda	JOŽEF, mož Device Marije (1); Sibilina, tretjerednica
20. Četrtek	Martin, c. u.; Kutbert, š.; Marija Srca Jezusovega, r.
21. Petek	+ Serapion, m.; Hugolin Zeffirini, r.
22. Sobota	Lea, v.; Bazilij, duh., m.; Benvenut, š.
23. Nedelja	3. POSTNA (1) - Alfonz Turibij iz Mongroveja, š.; Rebeka, r. Podrite ta tempelj in v treh dneh ga bom postavil (Jn 2,13-25)
24. Ponedeljek	Dionizij in drugi palest. m.; Katarina Švedska, r.
25. Torek	GOSPODOVO OZNANJENJE (1) - Dizma, desni razbojnik Spočela boš in rodila Sina (Lk 1,26-38) ☾ ob 02.52
26. Sreda	Kastul, m.; Evgenija, m.; Ludgar, š.;
27. Četrtek	Rupert Salzburški, š.; Francišek, vzgojitelj; Peregrin, r.
28. Petek	+ Milada Praška; Ivana, tretjerednica
29. Sobota	Bertold, r. u.; Evstracij, m.; Štefan IX., pp.
30. Nedelja	4. POSTNA (1) - Janez, bogotj. pisatelj; Amadej Savojski, knez Bog je poslal Sina, da bi svet odrešil (Jn 3,14-21)
31. Ponedeljek	Modest, ap. Slovencev; Kornelija, m.; Gvido, op.

 čistimo drevesna debela, zatiramo škodljivce, škropimo

 *

*

 sejemo, sadimo, presajamo, zalivamo

 odstiramo grede

 odstiramo grede

 odstiramo grede

 sejemo, presajamo, sadimo trajnice in drevje

 sejemo, presajamo, sadimo trajnice in drevje

 *

*

 sadimo buče v zabojček (! posebnost)

 sadimo buče v zabojček (! posebnost)

 sejemo, presajamo, zalivamo

 sejemo, presajamo, zalivamo

 rahljamo zemljo, plevemo, nabiramo zdravilne rastline

 rahljamo zemljo, plevemo, nabiramo zdravilne rastline

 *

*

 sejemo rože

 nabiramo zdravilne rastline (korenine)

 nabiramo zdravilne rastline (korenine), zalivamo

 sejemo dveletnice, sadimo trajnice, cepimo

 sejemo dveletnice, sadimo trajnice, cepimo

 nabiramo zdravilne rastline, obrezujemo (živo mejo!), rahljamo

 *

*

 sadimo trajnice, obrezujemo, cepimo

 gnojimo, obrezujemo (živo mejo)

*

 gnojimo, obrezujemo

 čistimo drevesna debela, odstiramo grede, nabiramo zdravilne rastline, škropimo

 čistimo drevesna debela, odstiramo grede, nabiramo zdravilne rastline, škropimo

 gnojimo, obrezujemo, zalivamo

 *

*

 nabiramo zdravilne rastline, odstiramo grede, škropimo

APRIL – MALI TRAVEN

1. Torek	Nonij, r.; Venancij, š., m. ● ob 21.19
2. Sreda	Frančišek Pavelski, r. u.; Teodozija, m.; Marija, spok.
3. Četrtek	Rihard, š.; Sikst I., pp.; Alojzij Scrosoppi, vzgojitelj
4. Petek	+ Izidor Seviljski, š., c. u.; Franček Marto, fatim. pastir; Benedikt
5. Sobota	Vincencij Ferrer, duh.; Albert, š.; Julijana
6. Nedelja	5. POSTNA - TIHA (1) - Irenej Sirmijski, š., m.; Notkar, glasbenik Če seme umre, obrodi obilen sad (Jn 12,20-33)
7. Ponedeljek	Janez Krstnik de la Salle, r. u.; Aleksander, m.
8. Torek	Dionizij, š.; Valter, op.; Julija, vzgojiteljica
9. Sreda	Valtruda, r.; Anton Pavoni, m.
10. Četrtek	Ezekijel, pr.; Domnij, š.; Apolonij, duh., m. ☽ ob 01.40
11. Petek	+ Stanislav, š., m.; Biserka; Helena, r.
12. Sobota	Zenon, š.; Julij I., pp.; Sava, m.; Alferij, državnik
13. Nedelja	CVETNA (1) - Martin I., pp., m.; Ida, v.; Hermenegild, m. Blagoslovljen, ki prihaja v Gospodovem imenu (Mr 11,1-10) Trpljenje Gospoda Jezusa Kristusa (Mr 14,1-72; 15,1-47)
14. Ponedeljek	Lidvina, trpinka; Valerijan, Maksim, m.
15. Torek	Peter Gonzales, r.; Cezar de Bus, r.
16. Sreda	Bernardka Lurška, r. (3); Benedikt J. Labre, berač; Drago ○ ob 21.36
17. Četrtek	VELIKI ČETRTEK - Janez, r.; Simon, m.; Robert, op.
18. Petek	++ VELIKI PETEK - Marija, r.; Sabina Petrilli, r.
19. Sobota	VELIKA SOBOTA - Leon IX., pp.; Marcel Callo, delavski ap.
20. Nedelja	VELIKA NOČ (1) - Neža Montepulčanska, r.; Teotim, mis. O Jezusovem vstajenju (Jn 20,1-9)
21. Ponedeljek	Velikonočni ponedeljek - Anzelm, š., c. u.; Apolonij, m. - d. p. d.
22. Torek	Marija, r.; Hugo, š.; Agapit, pp.; Oportuna, r.
23. Sreda	Jurij, m.; Vojteh, š.; Egidij, r. ☾ ob 14.18
24. Četrtek	Franka, r.; Fidel (Zvest) Sigmarinški, duh., m.
25. Petek	Marko, evangelist; Erminij, op.; Janez K. Piamarta, duh.
26. Sobota	Rafael, r.; Mati dobrega sveta; Marcelin, pp.
27. Nedelja	BELA - BOŽ. USMILJENJA (1) - Hozana, samotarka - DAN UPORA - d. p. Čez osem dni je prišel Jezus (Jn 20,19-31)
28. Ponedeljek	Ludvik Grignon, mis.; Peter Chanel, m. (4)
29. Torek	Katarina Sienska, sozavet. Evrope (2); Vilfrid, š.
30. Sreda	Pij V., pp. (4); Jožef Cottolengo, r. u.; Marija, r.

- nabiramo zdravilne rastline, odstremo grede, škropimoce ● ●
- *
- sejemo, presajamo (listne in korenaste rastline, lončnice), sadimo ● ● ●
- sejemo, presajamo (listne in korenaste rastline, lončnice), sadimo ● ● ●
- sadimo buče (! samo buče) ●
- *
- *
- sadimo buče (! samo buče) ●
- sejemo, sadimo, presajamo iglavce, cepimo, zalivamo ● ● ●
- sejemo, sadimo, presajamo iglavce, cepimo, zalivamo ● ● ●
- plevemo, nabiramo zdravilne rastline ●
- plevemo, nabiramo zdravilne rastline ●
- plevemo, nabiramo zdravilne rastline ●
- *
- *
- *
- sejemo in sadimo rože ● ●
- sejemo in sadimo rože, nabiramo zdravilne rastline ● ● ●
- sejemo in sadimo rože, nabiramo zdravilne rastline ● ● ●
- sadimo trajnice, cepimo, zalivamo ●
- sadimo trajnice, cepimo, zalivamo ●
- plevemo, rahljamo, pobiramo pridelke, nabiramo zdravilne rastline, obrezujemo, kosimo zelenice ● ●
- *
- *
- sadimo trajnice, sejemo korenovke, cepimo, obrezujemo ● ● ●
- sadimo trajnice, sejemo korenovke, cepimo, obrezujemo ● ● ●
- kosimo zelenice, nabiramo zdravilne rastline, pobiramo pridelke, rahljamo ●
- kosimo zelenice, nabiramo zdravilne rastline, pobiramo pridelke, zatiramo škodljivce ●
- gnojimo, zalivamo
- gnojimo, zalivamo
- *
- *
- nabiramo zdravilne rastline, pobiramo pridelke, škropimo, zatiramo škodljivce ● ●
- nabiramo zdravilne rastline, plevemo, rahljamo, škropimo, zatiramo škodljivce ● ●
- rahljamo, plevemo, gnojimo

MAJ - VELIKI TRAVEN

1. Četrtek	Jožef Delavec (2); Rihard Pampuri, zdravnik - PRAZNIK DELA - d. p. ● ob 14.15
2. Petek	Atanazij, š., c. u. (3); Boris, k. - d. p.
3. Sobota	Filip in Jakob ml., ap. (2); Teodozij Kijeovski, menih
4. Nedelja	3. VELIKONOČNA (1) - Florijan, m.; Lazar, m. Kristus je moral trpeti in vstati od mrtvih (Lk 24,35-48)
5. Ponedeljek	Gotard, š.; Angel, m.; Edmund, r.
6. Torek	Dominik Savio, dijak; Edvard, duh., m.
7. Sreda	Gizela, op.; Dominicijan, š.; Avguštin, vzgojitelj
8. Četrtek	Ulrika, r.; Viktor Milanski, m.; Magdalena Canossa
9. Petek	Katarina, pesnica; Marija T. Gerhardinger, r. u. ☽ ob 13.53
10. Sobota	Antonin, š.; Janez Avilski, vzgojitelj; Damijan, mis.
11. Nedelja	4. VELIKONOČNA (1) - Ignacij Lakonijski, r.; Matej, m. Dobri pastir da življenje za svoje ovce (Jn 10,11-18)
12. Ponedeljek	Leopold Mandić, duh. (4); Pankracij, m. (4)
13. Torek	Imelda, deklica; Servacij, š.; Andrej, župnik
14. Sreda	Bonifacij, m.; Lino Parmski; Justina, m.
15. Četrtek	Zofija (Sonja), m.; Izidor, kmet; Pahomij, op.
16. Petek	Janez Nepomuk, duh., m. (3); Andrej Bobola, m.; Margareta, spok. ○ ob 05.36
17. Sobota	Jošt, p. (4); Pashal Bajlon, r.; Antonija, d.
18. Nedelja	5. VELIKONOČNA (1) - Janez I., pp., m.; Feliks, r. Kdor ostane v meni, rodi obilo sadu (Jn 15,1-8)
19. Ponedeljek	Peter Celestin, pp.; Leonard, duh.; Ivo, sp.
20. Torek	Bernardin Sienski, duh. (4); Elfrida, r.
21. Sreda	Jožef, r.; Hospicij, p.; Karel, š.
22. Četrtek	Joahima, vzgojiteljica; Marjeta (Rita) Kasijska, r.; Mihael, kmet
23. Petek	Janez de Rossi, duh.; Ivana, dobrodelnica; Viljem, m. ☾ ob 02.31
24. Sobota	Marija Pomagaj (3); Socerb, m.
25. Nedelja	6. VELIKONOČNA (1) - Urban I., pp.; Beda Častitljivi, c. u. Kdor zares ljubi, da življenje za prijatelje (Jn 15,9-17)
26. Ponedeljek	Prošnji dan - Filip Neri, duh. (3); Lambert de Vence, š.
27. Torek	Prošnji dan - Avguštin Canterburyški, š. (4); Julij, m.
28. Sreda	Prošnji dan - German Pariški, š.; Ignacij Rostovski, š.
29. Četrtek	VNEBOHOD (1) - Maksim Emonski, š.; Bona, d.; Viljem, m. Vzet v nebo je sedel na Božjo desnico (Mr 16,15-20)
30. Petek	Kancijan in tov. m. (4); Ivana Orleanska
31. Sobota	Obiskanje Device Marije (2); Vital, menih; Silvij, š. ● ob 06.20

- presajamo, sejemo za korene, sadimo krompire ● ● ●
- presajamo, sejemo za korene, sadimo krompir ● ● ●
- nabiramo zdravilne rastline, sadimo buče, kosimo travnike ● ●
- *
- *
- sejemo, sadimo (rože, buče, grah, fižol, kumare), zalivamo, obrezujemo ● ● ●
- sejemo, sadimo (rože, buče, grah, fižol, kumare), zalivamo, obrezujemo ● ● ●
- sejemo, sadimo (rože, buče, grah, fižol, kumare), zalivamo, obrezujemo ● ● ●
- kosimo travnike
- kosimo travnike
- sejemo in presajamo rože ● ●
- *
- *
- sadimo rože, obrezujemo ● ●
- sadimo rože, obrezujemo ● ●
- sejemo, presajamo enoletnice in trajnice, sadimo (buče, grah, fižol), obrezujemo, zalivamo ● ● ● ●
- sejemo, presajamo enoletnice in trajnice, sadimo (buče, grah, fižol), obrezujemo, zalivamo ● ● ● ●
- rahljamo, kosimo zelenice, nabiramo zdravilne rastline, pobiramo pridelke, vlagamo ●
- rahljamo, kosimo zelenice, nabiramo zdravilne rastline, pobiramo pridelke, vlagamo ●
- *
- *
- presajamo dveletnice in trajnice, sejemo trajnice, obrezujemo žive meje ● ● ●
- pobiramo pridelke, nabiramo zdravilne rastline, vlagamo, kosimo zelenice, zatiramo škodljivce ●
- pobiramo pridelke, nabiramo zdravilne rastline, vlagamo, kosimo zelenice, zatiramo škodljivce ●
- sadimo trajnice, cepimo, zalivamo ●
- sadimo trajnice, cepimo, zalivamo ●
- rahljamo, plevemo, gnojimo, zalivamo
- *
- *
- nabiramo zdravilne rastline, škropimo, vlagamo, označimo izbrane sadike jagod ● ●
- plevemo, rahljamo, gnojimo
- plevemo, rahljamo, gnojimo
- plevemo, rahljamo, gnojimo
- *
- nabiramo zdravilne rastline, vlagamo, škropimo, kosimo zelenice ● ●
- nabiramo zdravilne rastline, vlagamo, rahljamo, škropimo ● ●

JUNIJ - ROŽNIK

1. Nedelja	7. VELIKONOČNA (1) - Justin, m.; Klavdij, š.; Kaprazij, op. Verni naj bodo eno, kakor sta Oče in Sin eno (Jn 17,11-19)
2. Ponedeljek	Marcelin in Peter, m. (4); Erazem, š., m.
3. Torek	Karel Lwanga in drugi ugandski m. (3); Klotilda, v.
4. Sreda	Frančišek Caracciolo, r. u.; Kvirin iz Siscije, š.
5. Četrtek	Bonifacij, š., m. (3); Svetko (Svetopolk), m.; Igor, m.
6. Petek	Norbert, r. u. (4); Bertrand Oglejski, š.; Pavlina, m.
7. Sobota	Robert, op.; Bogumil, op.; Pavel, op. ☽ ob 22.28
8. Nedelja	BINKOŠTI (1) - Medard, š.; Viljem iz Yorka, š. Duh resnice vas bo vodil v vso resnico (Jn 15,26-27; 16,12-15)
9. Ponedeljek	Marija, Mati Cerkve (2); Efremlj, c. u.; Primož in Felicijan, m.
10. Torek	Janez Dominici, š.; Henrik, delavec; Bogumil, š.
11. Sreda	Barnaba, ap. (2); Janez Fakundski, glasnik sprave
12. Četrtek	Jolenta, kneginja; Alejda, r.; Eskil, m.; Odulf, duh.
13. Petek	Anton Padovanski, r., c. u. (3); Akvilina, m.
14. Sobota	Metodij, š.; Gerard, r.; Valerij, Rufin, m. - Kvatre ○ ob 13.16
15. Nedelja	SVETA TROJICA (1) - Vid (Vitomir), m.; Bernard Mentonski Jezus naroči krščeovati (Mt 28,16-20)
16. Ponedeljek	Beno, š.; Marija T. Scherer, r.
17. Torek	Jan, glasnik Marijine časti; Albert, ap. ubogih
18. Sreda	Marko in Marcelijan, m.; Gregor Barbarigo, dušni pastir
19. Četrtek	SV. REŠNJE TELO (1) - Romuald, op.; Gervazij, Protazij, m. Jezus se daje v hrano (Mr 14,12-16.22-26)
20. Petek	Florentina, r.; Adalbert, š.; Vincencija, r.
21. Sobota	Alojzij (Vekoslav) Gonzaga, r. (3); Julijan, m. ☾ ob 16.45
22. Nedelja	12. NAVADNA (2) - Pavlin, š.; Tomaž More, m.; Ahac, m. Kristus je gospodar narave (Mr 4,35-41)
23. Ponedeljek	Jožef Cafasso, duh.; Marija Oignieška, v.
24. Torek	ROJSTVO JANEZA KRSTNIKA (1) - Rumold, m. - Kres Janez je njegovo ime (Lk 1,57-66.80)
25. Sreda	Viljem, op.; Doroteja, mati; Amand, p. - DAN DRŽAVNOSTI - d. p.
26. Četrtek	Vigilij (Stojan), š.; Pelagij, m.; David, p.
27. Petek	SRCE JEZUSOVO (1) - Ema (Hema) Krška, kneginja
28. Sobota	Srce Marijino (3); Irenej, š., m.; Potamijena, m.
29. Nedelja	PETER IN PAVEL, ap. (1) - Judita, Saloma Jezus obljubi Petru najvišjo oblast (Mt 16,13-19) ● ob 20.39
30. Ponedeljek	Prvi mučenci rim. Cerkve (4); Ladislav, k.; Oton, š.

*

*

sejemo, sadimo, presajamo, obrezujemo, zalivamo   sejemo, sadimo, presajamo, obrezujemo, zalivamo

kosimo travnike

kosimo travnike

sejemo, sadimo, presajamo rože   sejemo rože

*

*

sejemo trajnice in dveletnice, obrezujemo okrasne grme, zalivamo presajamo, obrezujemo obrane češnje, grmičevje in žive meje presajamo, obrezujemo obrane češnje, grmičevje in žive meje kosimo travnike, obrezujemo grmičje (ribez), oskrbujemo vrtnine kosimo travnike, obrezujemo grmičje (ribez), oskrbujemo vrtnine presajamo, sadimo trajnice, redčimo pregoste plodove

*

*

presajamo, sadimo trajnice, redčimo pregoste plodove izkopljemo pomladanske čebulnice, plevemo, vlagamo, nabiramo zdravilne rastline izkopljemo pomladanske čebulnice, plevemo, vlagamo, nabiramo zdravilne rastline sadimo trajnice, gnojimo, zalivamo

*

sadimo trajnice, gnojimo, zalivamo rahljamo, nabiramo zdravilne rastline, pobiramo pridelke, vlagamo, škropimo

*

*

rahljamo, nabiramo zdravilne rastline, pobiramo pridelke, vlagamo, škropimo

rahljamo, plevemo, gnojimo, zastiramo drevje in grmičje

*

rahljamo, plevemo, gnojimo, zastiramo drevje in grmičje

nabiramo zdravilne rastline, pobiramo pridelke, vlagamo, kosimo zelenice, škropimo, zatiramo škodljivce nabiramo zdravilne rastline, pobiramo pridelke, vlagamo, kosimo zelenice, škropimo, zatiramo škodljivce nabiramo zdravilne rastline, pobiramo pridelke, vlagamo, kosimo zelenice, škropimo, zatiramo škodljivce

*

*

sejemo listnate vrtnine, sadimo, presajamo, zalivamo

JULIJ – MALI SRPAN

1. Torek	Oliver, m.; Julij, Aron, m.; Domicijan, op.
2. Sreda	Frančišek Regis, r.; Liberat, m.
3. Četrtek	Tomaž, ap. (2); Anatolij, š.; Heliodor, š.
4. Petek	Urh, š. (4); Elizabeta Portugalska (4); Berta, v.
5. Sobota	CIRIL in METOD, slovanska ap. (1); Anton M. Zaharia, r.
6. Nedelja	14. NAVADNA (2) - Marija Goretti, m.; Nazarija, r. Kristusa rojaki niso sprejeli (Mr 6,1-6)
7. Ponedeljek	Vilibald, š.; Edilburga, r.; Peregrin, m. ☽ ob 04.32
8. Torek	Kilijan, š., m.; Prokop, m.
9. Sreda	Gorkumski mučenci; Ivana, r.; Pavlina, r.
10. Četrtek	Veronika Giuliani, r.; Amalija (Ljuba), r.; Rufina in Sekunda, m.
11. Petek	Benedikt, op. (2); Olga Kijevska, kneginja; Placid, m.
12. Sobota	Mohor in Fortunat, m. (4); Janez Gualbert, r. u.
13. Nedelja	15. NAVADNA (2) - Henrik I. (Hinko), k.; Evgen, š.; Klelija, r. Jezus pošilja apostole (Mr 6,7-13) ○ ob 21.21
14. Ponedeljek	Kamil de Lellis, r. (4); Frančišek Solan, r.
15. Torek	Bonaventura, c. u. (3); Vladimir Kijevski, knez
16. Sreda	Karmelska Mati Božja (4); Rajnelda, m.
17. Četrtek	Aleš (Aleksej), spok.; Hedvika, k.; Marcelina
18. Petek	Friderik (Miroslav), š., m.; Emilijan, m.; Arnold, š.
19. Sobota	Arsen, p.; Ambrozij, op.; Justa, Rufina, m.
20. Nedelja	16. NAVADNA (2) - Marjeta, m.; Elija, pr.; Ludovika, v. Jezus skrbi za svoje ovce (Mr 6,30-34)
21. Ponedeljek	Lovrenc Brindiški, c. u. (4); Danijel (Danilo), pr. ☾ ob 09.01
22. Torek	Marija Magdalena (Majda) (3); Menelej, op.; Beno, op.; Valter, bolničar
23. Sreda	Brigita Švedska, sozavetnica Evrope (2); Apolinarij, š., m.
24. Četrtek	Krištof (Kristo), m. (4); Kristina, m.; Boris, m.; Kunigunda, k.
25. Petek	Jakob st., ap. (2); Olimpija, r.; Magnerik, š.
26. Sobota	Joahim in Ana, starša (3); Kamila, m.; Bartolomeja, r.
27. Nedelja	17. NAVADNA (2) - Gorazd, Kliment, Naum in drugi uč. Cirila in Metoda Kristus daje kruha v obilju (Jn 6,1-15)
28. Ponedeljek	Viktor (Zmago), pp.; Urban, pp.; Samson (Samo), š.
29. Torek	Marta iz Betanije (3); Olaf, k.; Beatrika, m. ● ob 08.53
30. Sreda	Peter Krizolog, š., c. u. (4); Justin, mis.; Maksima, m.
31. Četrtek	Ignacij Lojolski, r. u. (3); Fabij, m.; Helena, v.

- kosimo travnike
- kosimo travnike
- sejemo dveletnice, presajamo rože
- sejemo dveletnice, presajamo rože
- sejemo dveletnice, presajamo rože
- *
- *
- presajamo rože, obrezujemo, zalivamo
- sejemo, presajamo, obrezujemo, vršičkamo mladike sadnega drevja, zalivamo
- sejemo, presajamo, obrezujemo, vršičkamo mladike sadnega drevja, zalivamo
- obrezujemo gmičevje (ribez) in sadno drevje, kosimo travnike
- obrezujemo gmičevje (ribez) in sadno drevje, kosimo travnike
- obrezujemo
- *
- *
- nabiramo zdravilne rastline, pobiramo pridelke, vlagamo
- nabiramo zdravilne rastline, pobiramo pridelke, vlagamo
- sadimo trajnice, okuliramo vrtnice, cepimo, zalivamo
- sadimo trajnice, okuliramo vrtnice, cepimo, zalivamo
- sadimo trajnice, okuliramo vrtnice, cepimo, zalivamo
- rahljamo, pobiramo pridelke, vlagamo, nabiramo zdravilne rastline
- *
- *
- rahljamo, plevemo, gnojimo, škropimo, zatiramo škodljivce
- rahljamo, plevemo, gnojimo, škropimo, zatiramo škodljivce
- rahljamo, plevemo, gnojimo, škropimo, zatiramo škodljivce
- pobiramo pridelke, vlagamo, nabiramo zdravilne rastline, rahljamo, kosimo zelenice
- pobiramo pridelke, vlagamo, nabiramo zdravilne rastline, rahljamo, kosimo zelenice
- gnojimo (jagode!), zalivamo
- *
- *
- rahljamo, nabiramo zdravilne rastline, škropimo, zatiramo škodljivce
- rahljamo, nabiramo zdravilne rastline, škropimo, zatiramo škodljivce
- kosimo travnike
- sejemo in presajamo rože

AVGUST – VELIKI SRPAN

1. Petek	Alfonz Marija Ligvorij, c. u. (3); Makabejski bratje
2. Sobota	Porcijunkula; Evzebij, š. (4); Ivana, mati
3. Nedelja	18. NAVADNA (2) - Lidija, žena; Avgustin Kazotič, š. Jezus hrani našo vero (Jn 6,24-35)
4. Ponedeljek	Janez M. Vianney, duh. (3); Amata, r.
5. Torek	Marija Snežna (4); Ožbolt, k.; Viljem, m. ☽ ob 09.28
6. Sreda	JEZUSOVA SPREMENITEV NA GORI (2) - Pastor, m. Ta je moj ljubljeni Sin (Mr 9,2-10)
7. Četrtek	Sikst II., pp. (4); Kajetan, duh. (4); Albert, r.
8. Petek	Dominik (Nedeljko), r. u. (3); Cirijak, m.; Hugolina, p.
9. Sobota	Terezija Benedikta (Edita Stein), sozavetnica Evrope (2); Roman, m.
10. Nedelja	19. NAVADNA (2) - Lovrenc, di., m.; Hugo, š. Živeti moremo le v moči Jezusovega kruha (Jn 6,41-51)
11. Ponedeljek	Klara (Jasna), r. (3); Tiburcij in Suzana, m.
12. Torek	Evplij, m.; Inocenc XI., pp; Lelija, d. ☉ ob 06.48
13. Sreda	Poncijan, Hipolit, š., m. (4); Radegunda, r.; Gertruda, r.
14. Četrtek	Maksimilijan Kolbe, m. (3); Evzebij iz Rima
15. Petek	MARIJINO VNEBOVZETJE (1) - Atanazija, p. - d. p. d.
16. Sobota	Rok, spok. (4); Štefan Ogrski, k. (4); Roza, m.
17. Nedelja	20. NAVADNA (2) - Hijacint Poljski, r.; Klara, r.; Beatrika, r. Jezus nam daje sam sebe v hrano (Jn 6,51-58)
18. Ponedeljek	Helena (Jelka, Alenka), cesarica; Agapit iz Preneste
19. Torek	Janez Eudes, r. u. (4); Ludvik Touluški, š.
20. Sreda	Bernard, op., c. u. (3); Samuel (Samo), pr. ☾ ob 02.48
21. Četrtek	Pij X., pp. (3); Sidonij, š.; Viktorija, žena
22. Petek	Devica Marija Kraljica (3); Siegrifrid (Zmago), op.
23. Sobota	Roza iz Lime, r. (4); Evgenij, šk; Justinijan, p.
24. Nedelja	21. NAVADNA (2) - Jernej, ap.; Emilija de Vialar, r. Kristus ima besede večnega življenja (Jn 6,60-69)
25. Ponedeljek	Ludvik IX., k. (4); Jožef Kalasanc, r. (4)
26. Torek	Tarzicij, m.; Ivana Elizabeta Bichier, r. u.; Hadrijan, m.
27. Sreda	Monika, mati (3); Cezarij, š.; Amadej, š. ● ob 19.26
28. Četrtek	Avgustin, š., c. u. (3); Hermes, m.
29. Petek	Mučeništvo Janeza Krstnika (3); Sabina, m.
30. Sobota	Feliks (Srečko) in Adavkt, m.; Alfred Ildefonz, š.
31. Nedelja	22. NAVADNA (2) - Rajmund (Rajko) Nonat, r.; Pavlin, š. Ne nadomeščajmo Božjih zapovedi s človeškimi izročili (Mr 7,1-8.14-15.21-23)

 sejemo, sadimo, presajamo rože

 sadimo rože, obrezujemo, zalivamo

 *

*

 sejemo, presajamo, vršičkamo in obrezujemo sadno drevje, zalivamo

 sejemo, presajamo, vršičkamo in obrezujemo sadno drevje, zalivamo

 *

*

 obrezujemo sadno drevje (višnje), kosimo travnike

 sejemo, sadimo, obrezujemo, cepimo vrtnice in sadno drevje, režemo potaknjence

 sejemo, sadimo, obrezujemo, cepimo vrtnice in sadno drevje, režemo potaknjence

 *

*

 rahljamo prst

 rahljamo, nabiramo zdravilne rastline, pobiramo pridelke, vlagamo

 cepimo, sadimo trajnice (potonike, rabarbaro), zalivamo

 cepimo, sadimo trajnice (potonike, rabarbaro), zalivamo

 kosimo zelenice, nabiramo zdravilne rastline, vlagamo, rahljamo

 kosimo zelenice, nabiramo zdravilne rastline, vlagamo, rahljamo

 *

*

 sadimo trajnice (gomolji, korenike), okuliramo vrtnice, cepimo

 sadimo trajnice (gomolji, korenike), okuliramo vrtnice, cepimo

 nabiramo zdravilne rastline, vlagamo, kosimo zelenice, škropimo, rahljamo

 nabiramo zdravilne rastline, vlagamo, kosimo zelenice, škropimo, rahljamo

 gnojimo, okuliramo vrtnice, škropimo, zalivamo

 gnojimo, okuliramo vrtnice, škropimo, zalivamo

 *

*

 nabiramo zdravilne rastline, vlagamo, zatiramo škodljivce, rahljamo

 nabiramo zdravilne rastline, vlagamo, zatiramo škodljivce, rahljamo

 sejemo, presajamo rože

 sejemo, sadimo in presajamo dveletnice in lončnice

 obrezujemo, presajamo, zalivamo

 obrezujemo, presajamo, zalivamo

 *

SEPTEMBER – KIMOVEC

1. Ponedeljek	Egidij (Tilen), op. (4); Verena, p.
2. Torek	Janez Burté, m.; Antonin, m.
3. Sreda	Gregor Veliki, pp. (3); Bazilisa, m. ☽ ob 14.34
4. Četrtek	Rozalija (Zalka), d.; Ida, grofica; Robert, politik; Irma, grofica
5. Petek	Viktorin, m.; Viljem, m.; Urban, m.
6. Sobota	Magnus, mis.; Bertrand, r.; Zaharija, pr.
7. Nedelja	23. NAVADNA - ANGELSKA (2) - Regina, d., m.; Marko Jezus pomaga bolnikom (Mr 7,31-37)
8. Ponedeljek	MARIJINO ROJSTVO (2) - Serafina, v. Rodovnik (Mt 1,1-23)
9. Torek	Peter Klaver, r.; Dorotej in Gorgonij, m.; Angela, tretjerednica
10. Sreda	Nikolaj Tolentinski, spok.; Oglerij, op. ○ ob 18.36
11. Četrtek	Prot in Hijacint, m.; Sperandea, op.
12. Petek	Marijino ime; Gvido, cerkovnik; Peter, op.
13. Sobota	Janez Zlatousti, c. u. (3); Notburga; Ljubo (Amat), op.
14. Nedelja	POVIŠANJE SV. KRIŽA (2) - Maternus, š. Sin človekov mora biti povzdignjen (Jn 3,13-17)
15. Ponedeljek	Žalostna Mati Božja (Dolores) (3); Melita, m.
16. Torek	Kornelij, pp., in Ciprijan, š., m.(4); Ljudmila, kneginja
17. Sreda	Robert Belarmino, š., c. u. (4); Lambert, š., m.; Kolumba, m.
18. Četrtek	Jožef Kupertinski, r.; Riharda, cesarica ☾ ob 21.03
19. Petek	Januarij, š., m. (4); Emilija de Rodat, r.
20. Sobota	Korejski mučenci (3); Evstahij, š.
21. Nedelja	25. NAVADNA (2) - Matej (Matevž), ap., evangelist; Jona, pr. Jezusov učenec je drugim služabnik (Mr 9,30-37)
22. Ponedeljek	Mavricij m.; Emerita, m.
23. Torek	Lin, pp.; Tekla, m.; Bernardina, r.; Pij iz Pietrelcine, r.
24. Sreda	Anton M. Slomšek, š. (2); Rupert Salzburški, š.
25. Četrtek	Sergij Radoneški, menih; Nikolaj iz Flüe, kmet;
26. Petek	Kozma in Damijan, m. (4); Nil, spok. ● ob 05.09
27. Sobota	Vincencij Pavelski, duh. (3); Adolf Španski, m.
28. Nedelja	26. NAVADNA (2) - Venčeslav (Vaclav), m.; Lovrenc Ruiz in jap. m. Sprejemajmo vse (Mr 9,38-48)
29. Ponedeljek	Mihael, Gabrijel, Rafael, nadangeli (2)
30. Torek	Hieronim, c. u. (3); Felicija, r.

- sejemo, presajamo, zalivamo
- kosimo travnike, sadimo jabolane (samo!)
- kosimo travnike, sadimo jabolane (samo!)
- sejemo, presajamo (lončnice)
- sejemo, presajamo (lončnice)
- sejemo, presajamo (lončnice)
- *
- *
- rahljamo, zaščitimo vrtnine pred meglo (vrtnice, paradižnik), zatiramo škodljivce
- *
- sejemo, presajamo, pokrивamo nezorele pridelke, zalivamo
- sejemo, presajamo, pokrивamo nezorele pridelke, zalivamo
- pobiramo pridelke, vlagamo, nabiramo zdravilne rastline, obrezujemo
- pobiramo pridelke, vlagamo, nabiramo zdravilne rastline, obrezujemo
- pobiramo pridelke, vlagamo, nabiramo zdravilne rastline, obrezujemo
- *
- *
- sadimo trajnice (gomolje, rabarbaro, čebulnice), gnojimo
- nabiramo zdravilne rastline, pobiramo pridelke, vlagamo, škropimo, zatiramo škodljivce, pokrивamo pred meglo in slano
- nabiramo zdravilne rastline, pobiramo pridelke, vlagamo, škropimo, zatiramo škodljivce, pokrивamo pred meglo in slano
- nabiramo zdravilne rastline, pobiramo pridelke, vlagamo, škropimo, zatiramo škodljivce, pokrивamo pred meglo in slano
- zalivamo (listopadno drevje, grmičje, posajene iglavce), gnojimo
- zalivamo (listopadno drevje, grmičje, posajene iglavce), gnojimo
- *
- *
- plevemo, nabiramo zdravilne rastline, pobiramo pridelke, vlagamo, zatiramo škodljivce
- rahljamo prst, škropimo, zastiramo prazne grede
- rahljamo prst, škropimo, zastiramo prazne grede
- pobiramo pridelke, zalivamo (listopadno drevje, grme)
- pobiramo pridelke, vlagamo, zalivamo
- presajamo trajnice, grmovnice, žive meje, zalivamo
- *
- *
- sejemo, presajamo lončnice, gnojimo prazne grede z nezrelim kompostom, zalivamo
- sadimo jabolane (samo!)

OKTOBER – VINOTOK

1. Sreda	Terezija DJ, c. u. (3); Roman, pesnik; Germana, m.
2. Četrtek	Angeli varuhi (3); Leger, š. ☽ ob 21.09
3. Petek	Evald, m.; Kandida (Žarko), m.; Frančišek Borgia, r.
4. Sobota	Frančišek Asiški, r. u. (3); Petronij, š.
5. Nedelja	27. NAVADNA - ROŽNOVENSKA (2) - Rajmund, r.; Flavija, m. Kar je Bog združil, naj človek ne loči (Mr 10,2-16)
6. Ponedeljek	Bruno, r. u. (3); Vera, m.
7. Torek	Rožnovenska Mati Božja (3); Justina, m.
8. Sreda	Sergij, m.; Pelagija, m.; Benedikta, m.
9. Četrtek	Dioniz, š., m. (4); Janez Leonardi, r. (4); Ludvik, r.
10. Petek	Daniel, mis.; Florencij, m.; Pavlin, š. ○ ob 09.27
11. Sobota	Filip, di.; Bruno, š.; Aleksander Sauli
12. Nedelja	28. NAVADNA (2) - Maksimilijan Celjski, m.; Serafin, r. Če Jezus kliče, se moramo vsemu odreči (Mr 10,17-30)
13. Ponedeljek	Fatimska Mati Božja; Koloman, m.
14. Torek	Kalist I, pp., m. (4); Gaudencij (Veselko), š.
15. Sreda	Terezija (Zinka) Jezusova, c. u. (3); Filipa, d.
16. Četrtek	Hedvika, kneginja (4); Marjeta M. Alakok, r. (4); Gal, p.
17. Petek	Ignacij Antioh., š., m. (3); Suzana, m.
18. Sobota	Luka, evangelist (2); Peter Alkantarski, r. ☾ ob 14.31
19. Nedelja	29. NAVADNA (2) - Izak Jogues in kanadski m.; Pavel od Kriza Božji Sin je postal človek in dal življenje za nas (Mr 10,35-45)
20. Ponedeljek	Irena (Miroslava), m.; Vendelin, op.
21. Torek	Uršula, d., m.; Hilarion, op.
22. Sreda	Marija Saloma, svetopisemska žena; Alodija, m.
23. Četrtek	Janez Kapistran, duh. (4); Severin, š.
24. Petek	Anton Marija Claret, š. (4); Jožef, vietnamski m.
25. Sobota	Krizant, Darinka (Darija), m.; Krišpin, m. ● ob 14.50
26. Nedelja	30. NAVADNA - ŽEGNANJSKA (2) - Lucijan, m.; Demetrij, m. Slepi prosi Jezusa, da bi spregledal (Mr 10,46-52)
27. Ponedeljek	Vincencij in Sabina, m.; Frumencij, š.
28. Torek	Simon in Juda Tadej, ap. (2)
29. Sreda	Narcis, š.; Ermelinda, d.; Restituta, m.
30. Četrtek	Marcel, š.; Benvenuta, tretjerednica; Angel, r.; German, š.
31. Petek	Alfonz Rodriguez, r.; Volbenk (Bolfenk), š. - DAN REFORMACIJE - d. p.

- sadimo jabolane (samo!) ●
- sadimo trajnice (korenike, čebulice), drevje in gme, presajamo lončnice ● ●
- sadimo trajnice (korenike, čebulice), drevje in gme, presajamo lončnice ● ●
- *
- *
- *
- presajamo lončnice, trajnice, sadimo vrtnice in sadno drevje, zalivamo zimzelene rastline ● ●
- presajamo lončnice, trajnice, sadimo vrtnice in sadno drevje, zalivamo zimzelene rastline ● ●
- presajamo lončnice, trajnice, sadimo vrtnice in sadno drevje, zalivamo zimzelene rastline ● ●
- zastiramo prazne grede, rahljamo, izkopljemo občutljive gomolje in čebulnice
- zastiramo prazne grede, rahljamo, izkopljemo občutljive gomolje in čebulnice
- sadimo trajnice (gomolje, koren, čebulice) sadimo sadno drevje in gmovnice ●
- *
- *
- pobiramo pridelke, vlagamo, gnojimo prazne grede, škropimo ● ●
- pobiramo pridelke, vlagamo, gnojimo prazne grede, škropimo ● ●
- kosimo bujne zelenice, vlagamo, gnojimo
- sadimo sadno drevje, gmovnice, trajnice, škropimo, zalivamo ● ●
- sadimo sadno drevje, gmovnice, trajnice, škropimo, zalivamo ● ●
- nabiramo zdravilne rastline, pobiramo pridelke, vlagamo, rahljamo ●
- *
- *
- nabiramo zdravilne rastline, pobiramo pridelke, vlagamo, obrezujemo ●
- trosimo nezrel kompost na prazne grede, zastiramo grede, kosimo bujne zelenice
- trosimo nezrel kompost na prazne grede, zastiramo grede kosimo bujne zelenice
- nabiramo zdravilne rastline, pobiramo pridelke, zalivamo (drevje) ●
- nabiramo zdravilne rastline, pobiramo pridelke, zalivamo (drevje) ●
- presajamo lončnice, gnojimo, zalivamo zimzelene rastline ●
- *
- *
- *
- *
- sadimo trajnice (korenike, čebulice), gmovnice in drevesa, presajamo lončnice ● ●
- sadimo trajnice (korenike, čebulice), gmovnice in drevesa, presajamo lončnice ● ●
- *

NOVEMBER – LISTOPAD

1. Sobota	VSI SVETI (1) - d. p. Veliko je plačilo v nebesih (Mt 5,1-12a) ☽ ob 05.24
2. Nedelja	SPOMIN VSEH VERNIH RAJNIH (1) Pridite, blagoslovljeni (Mt 25,31-46)
3. Ponedeljek	Viktorin Ptujski, š. (4); Just, m. (4); Martin Porres, r. (4)
4. Torek	Karel Boromejski, š. (3); Modesta, r.
5. Sreda	Zaharija in Elizabeta, starša Janeza Krstnika; Bertila, op.
6. Četrtek	Lenart (Narte), op. (4); Kristina, tretjerednica
7. Petek	Engelbert, š.; Vilibrord, š.; Florencij, š.
8. Sobota	Bogomir (Mirko), š.; Janez Duns Skot, bogos. pisatelj
9. Nedelja	32. NAVADNA - ZAHVALNA (2) - Posv. lateran. bazilike; Teodor Uboga vdova je darovala več kot vsi (Mr 12,41-44) ○ ob 02.13
10. Ponedeljek	Leon Veliki, pp., c. u. (3); Andrej Avelinski, duh.
11. Torek	Martin iz Toursa, š. (3); Menas, p.
12. Sreda	Jozafat Kunčević, š., m. (3); Kunibert, š.; Emilijan, duh.
13. Četrtek	Stanislav Kostka, r. (4); Brikcij, š.; Homobonus, trgovec
14. Petek	Nikolaj Tavelić, m.; Lovrenc O'Toole, š.
15. Sobota	Albert Veliki, š., c. u. (4); Leopold (Polde), knez
16. Nedelja	33. NAVADNA (2) - Marjeta Škotska, k.; Jedrt (Gertruda) iz Helfe Ob sodbi bo Kristus zbral vse svoje zveste (Mr 13,24-32)
17. Ponedeljek	Elizabeta Ogrska, r. (3); Evfemija in Tekla, m. ☾ ob 05.15
18. Torek	Posvetitev bazilik sv. Petra in Pavla (4); Odo, op.
19. Sreda	Matilda, mistikinja; Rafael, r.; Neža Asiška, r.
20. Četrtek	Edmund, k.; Liberat, m.
21. Petek	Marijino darovanje (3); Gelazij I., pp.; Maver, š.
22. Sobota	Cecilija, m. (3); Salvator, mis.; Benigen, š.
23. Nedelja	KRISTUS KRALJ (1) - Klemen, pp., m.; Kolumban, op.; Felicita, m. Kristus spričuje, da je res kralj (Jn 18,33-37) ● ob 23.59
24. Ponedeljek	Andrej Dung-Lac in drugi vietnam. m. (3)
25. Torek	Katarina, m.; Beatrika, r.; Nikolaj Stensen, naravoslovec
26. Sreda	Leonard Portomavriški, r.; Valerijan, š.
27. Četrtek	Virgil, ap. Karantanije (4); Marija s čud. svetinjo; Fakund, m.
28. Petek	Jakob iz Marke, duh.; Katarina LabourÉ, r.
29. Sobota	Saturnin, m.; Radogost (Radbod), š.
30. Nedelja	1. ADVENTNA (1) - Andrej, ap.; Friderik, eremit Naše odrešenje je blizu (Lk 21,25-36) ☽ ob 18.16

*

*

*

*

sadimo čebulnice, zalivamo ●

sadimo čebulnice, zalivamo ●

obrezujemo drevje, pospravljamo vrt ●

obrezujemo drevje, pospravljamo vrt ●

*

*

*

*

pospravljamo vrt, pokrivamo pred meglo in slano

pospravljamo vrt, pokrivamo pred meglo in slano

obrezujemo, zalivamo ●

trosimo nezrel kompost na prazne grede, zalivamo

trosimo nezrel kompost na prazne grede, zalivamo

pospravljamo vrt, obrezujemo, zagnemo korenine vrtnic ●

*

*

pregledujemo shranke, lončnice, zatiramo škodljivce in bolezni, zaščitimo trajnice pred mrazom

pregledujemo shranke, lončnice, zatiramo škodljivce in bolezni, zaščitimo trajnice pred mrazom

*

*

trosimo nezrel kompost, zalivamo

trosimo nezrel kompost, zalivamo

*

*

pospravljamo vrt, pokrivamo pred mrazom

sadimo drevje, gmovnice ●

sadimo drevje, gmovnice ●

*

*

zalivamo drevje, gnojimo z lesnim pepelom

*

*

DECEMBER - GRUDEN

1. Ponedeljek	Eligij, š.; Edmund, m.
2. Torek	Bibijana (Vivijana, Živka), m.; Kromacij, š.
3. Sreda	Francišek Ksaver, mis. (3); Kasijan, m.
4. Četrtek	Janez Damaščan, c. u. (4); Barbara, m.; Adolf, duh.
5. Petek	Saba (Sava), op.; Filip Rinaldi, duh.; Krispina, m.
6. Sobota	Miklavž (Nikolaj), š. (3); Apolinarij, m.
7. Nedelja	2. ADVENTNA (1) - Ambrož, š., c. u.; Fara, r. Vsi bodo deležni zveličanja (Lk 3,1-6)
8. Ponedeljek	BREZMADEŽNO SPOČETJE DEVICE MARIJE (1)
9. Torek	Peter Fourier, r.; Leokadija, m.
10. Sreda	Loretska Mati Božja; Gregor III., pp.
11. Četrtek	Damaz I., pp. (4); Danijel Stilit, asket
12. Petek	Ivana Franciška Šantalska, r. (4); Finian, op.
13. Sobota	Lucija, m. (3); Tilka (Otilija), op.
14. Nedelja	3. ADVENTNA (1) - Janez od Križa, duh., c. u.; Spiridion (Dušan), š. Pripravimo se na odrešenje (Lk 3,10-18)
15. Ponedeljek	Virginija, žena; Marija di Rossa, r. u.
16. Torek	Viljem, r.; Adelhajda (Adela), k. ☾ ob 18.42
17. Sreda	Lazar iz Betanije; Hijacint, r.
18. Četrtek	Vunibald, mis.; Gacijan, š.; Flor, š.
19. Petek	Urban V., pp.; Anastazij, pp.; Arntana, op.
20. Sobota	Amon, Zenon, m.; Dominik, op. - Kvatre
21. Nedelja	4. ADVENTNA (1) - Peter Kanizij, duh., c. u.; Temistokles, m. Odrešenik pride k nam (Lk 1,39-45)
22. Ponedeljek	Franciška Cabrini, r.; Hunger, š.
23. Torek	Janez Kancij, duh., profesor (4); Servul, berač ● ob 10.43
24. Sreda	Sveti večer - Adam in Eva; Adela, op.
25. Četrtek	BOŽIČ, GOSPODOVO ROJSTVO (1) - d. p. d. O Jezusovem rojstvu (Lk 2,1-14; Lk 2,15-20; Jn 1,1-18)
26. Petek	ŠTEFAN, prvi m. (2); Sekund, kurat - DAN SAMOSTOJNOSTI - d. p. Božji Duh bo v vas govoril (Mt 10,17-22)
27. Sobota	Janez, evangelist, ap. (2); Fabiola, spok.
28. Nedelja	SV. DRUŽINA (2) - Nedolžni otroci, m.; Gašper, mis. Dvanajstletni Jezus med učitelji (Lk 2,41-52)
29. Ponedeljek	Tomaž Becket, š., m. (4); David, k.
30. Torek	Feliks, pp.; ; Evgen, š.; Perpetuus, š. ☽ ob 11.03
31. Sreda	Silvester, pp. (4); Melanija, op.

- sejemo krešo, zalivamo ●
- zatiramo škodljivce in bolezni med shranki in lončnicami, zaščitimo debla pred divjadjo
- zatiramo škodljivce in bolezni med shranki in lončnicami, zaščitimo debla pred divjadjo
- sejemo krešo, žito (za jaslice) ●
- sejemo krešo, žito (za jaslice) ●
- sejemo krešo, žito (za jaslice) ●
- *
- *
- *
- pregledujemo shranke in lončnice v prezimovališču
- sejemo žito (za jaslice), krešo, obrezujemo, zalivamo ●
- sejemo žito (za jaslice), krešo, obrezujemo, zalivamo ●
- *
- *
- *
- *
- *
- škropimo, zatiramo škodljivce, zaščitimo debla pred divjadjo ●
- škropimo, zatiramo škodljivce, zaščitimo debla pred divjadjo ●
- pospravljamo vrt in popravljamo vrtno orodje
- pospravljamo vrt in popravljamo vrtno orodje
- gnojimo, zalivamo
- gnojimo, zalivamo
- *
- *
- obrezujemo ●
- *
- *
- *
- *
- *
- *
- *
- *
- sejemo krešo, zalivamo ●
- *
- *
- načrtujemo vrt za naslednje leto
- pregledamo shranke in lončnice v prezimovališču
- *

Januar	4.	11.	18.	25.	
vzhod Sonca	07.44	07.43	07.39	07.33	
zahod Sonca	16.29	16.37	16.46	16.56	
dolžina dneva	08.45	08.55	09.08	09.23	
	Do konca meseca se dan podaljša za 57 minut. Sonce stopi v znamenje vodnarja 20. ob 03.00. Lunine mene: mlaj 2. ob 21.23, prvi krajec 10. ob 14.15, ščip 18. ob 11.48, zadnji krajec 25. ob 09.33.				
Februar	1.	8.	15.	22.	
vzhod Sonca	07.25	07.16	07.06	06.54	
zahod Sonca	17.06	17.17	17.27	17.38	
dolžina dneva	09.41	10.01	10.22	10.44	
	Do konca meseca se dan podaljša za 1 uro in 24 minut. Sonce stopi v znamenje rib 18. ob 13.00. Lunine mene: mlaj 1. ob 11.48, prvi krajec 9. ob 12.11, ščip 17. ob 00.51, zadnji krajec 23. ob 17.46.				
Marec	1.	8.	15.	22.	29.
vzhod Sonca	06.42	06.29	06.16	06.02	05.49
zahod Sonca	17.48	17.57	18.07	18.16	18.26
dolžina dneva	11.06	11.29	11.51	12.14	12.37
	Do konca meseca se dan podaljša za 1 uro in 40 minut. Sonce stopi v znamenje ovna 20. ob 15.00. Začetek pomladi Lunine mene: mlaj 3. ob 03.35, prvi krajec 11. ob 08.15, ščip 18. ob 11.34, zadnji krajec 25. ob 02.52.				
April	5.	12.	19.	26.	
vzhod Sonca	06.36	06.22	06.10	05.58	
zahod Sonca	19.35	19.44	19.53	20.03	
dolžina dneva	12.59	13.22	13.44	14.05	
	Do konca meseca se dan podaljša za 1 uro in 34 minut. Sonce stopi v znamenje bika 20. ob 04.00. Lunine mene: mlaj 1. ob 21.19, prvi krajec 10. ob 01.40, ščip 16. ob 21.36, zadnji krajec 23. ob 14.18.				
Maj	3.	10.	17.	24.	31.
vzhod Sonca	05.46	05.36	05.28	05.21	05.15
zahod Sonca	20.12	20.21	20.30	20.37	20.44
dolžina dneva	14.26	14.45	15.02	15.17	15.29
	Do konca meseca se dan podaljša za 1 uro in 12 minut. Sonce stopi v znamenje dvojčkov 20. ob 23.00. Lunine mene: mlaj 1. ob 14.15, prvi krajec 9. ob 13.53, ščip 16. ob 05.36, zadnji krajec 23. ob 02.31, mlaj 31. ob 06.20.				
Junij	7.	14.	21.	28.	
vzhod Sonca	05.12	05.10	05.11	05.13	
zahod Sonca	20.50	20.54	20.57	20.57	
dolžina dneva	15.38	15.44	15.46	15.44	
	Do 21. se dan podaljša za 17 minut, nato se do konca meseca skrajša za 3 minute. Sonce stopi v znamenje raka 21. ob 09.00. Začetek poletja. Lunine mene: prvi krajec 7. ob 22.28, ščip 14. ob 13.16, zadnji krajec 21. ob 16.45, mlaj 29. ob 20.39.				

Julij	5.	12.	19.	26.
vzhod Sonca	05.17	05.22	05.29	05.36
zahod Sonca	20.56	20.52	20.47	20.40
dolžina dneva	15.39	15.30	15.18	15.04

Do konca meseca se dan skrajša za 51 minut.

Sonce stopi v znamenje leva 22. ob 21.00.

Lunine mene: prvi krajec 7. ob 04.32, ščip 13. ob 21.21, zadnji krajec 21. ob 09.01, mlaj 29. ob 08.53.

Avgust	2.	9.	16.	23.	30.
vzhod Sonca	05.44	05.53	06.02	06.11	06.20
zahod Sonca	20.31	20.21	20.10	19.58	19.45
dolžina dneva	14.47	14.28	14.08	13.47	13.25

Do konca meseca se dan skrajša za 1 uro 30 minut.

Sonce stopi v znamenje device 23. ob 24.00.

Lunine mene: prvi krajec 5. ob 09.28, ščip 12. ob 06.48, zadnji krajec 20. ob 02.48, mlaj 27. ob 19.26.

September	6.	13.	20.	27.
vzhod Sonca	06.28	06.37	06.46	06.55
zahod Sonca	19.32	19.18	19.05	18.51
dolžina dneva	13.03	12.41	12.19	11.57

Do konca meseca se dan skrajša za 1 uro 35 minut.

Sonce stopi v znamenje tehtnice 23. ob 01.00. Začetek jeseni.

Lunine mene: prvi krajec 3. ob 14.34, ščip 10. ob 18.36, zadnji krajec 18. ob 21.03, mlaj 26. ob 05.09.

Oktober	4.	11.	18.	25.
vzhod Sonca	07.03	07.12	07.22	07.32
zahod Sonca	18.38	18.24	18.12	18.00
dolžina dneva	11.34	11.12	10.50	10.28

Do konca meseca se dan skrajša za 1 uro 37 minut.

Sonce stopi v znamenje škorpiona 23. ob 12.00.

Lunine mene: prvi krajec 2. ob 21.09, ščip 10. ob 09.27, zadnji krajec 18. ob 14.31, mlaj 25. ob 14.50

November	1.	8.	15.	22.	29.
vzhod Sonca	06.42	06.52	07.02	07.11	07.21
zahod Sonca	16.49	16.39	16.30	16.24	16.19
dolžina dneva	10.07	09.47	09.29	09.12	08.59

Do konca meseca se dan skrajša za 1 uro 13 minut.

Sonce stopi v znamenje strelca 22. ob 06.00.

Lunine mene: prvi krajec 1. ob 05.24, ščip 9. ob 02.13, zadnji krajec 17. ob 05.15, mlaj 23. ob 23.59, prvi krajec 30. ob 18.16.

December	6.	13.	20.	27.
vzhod Sonca	07.29	07.35	07.40	07.43
zahod Sonca	16.17	16.16	16.18	16.22
dolžina dneva	08.48	08.41	08.38	08.39

Do 24. se dan skrajša za 19 minut do konca meseca pa se podaljša za 3 minute.

Sonce stopi v znamenje kozoroga 21. ob 21.00. Začetek zime.

Lunine mene: ščip 8. ob 21.37, zadnji krajec 16. ob 18.42, mlaj 23. ob 10.43, prvi krajec 30. ob 11.03.

MALI KALENDARIJ ZA LETO 2004

Januar

- 1 Če Novo leto - d. p.
- 2 Pe Bazilij - d. p.
- 3 So Genoveža
- 4 Ne 2. ned. po božicu, **Angela**
- 5 Po Ežvard
- 6 To Trije kralji
- 7 Sr Rajmund Pen.
- 8 Če Severin
- 9 Pe Hadrijan
- 10 So Viljem
- 11 Ne **Jenssov krsi, Pavlin**
- Ogledj.**
- 12 Po Aetred
- 13 To Hilarij
- 14 Sr Feliks
- 15 Če Pavel Posč.
- 16 Pe Marcel
- 17 So Anton

- 18 Ne 2. navadna, **Priska**
- 19 Po Arsen
- 20 To Bošjan, **Fabijan**
- 21 Sr Neža
- 22 Če Vincencij
- 23 Pe Ilibeoz
- 24 So Francisk Sal.
- 25 Ne 3. navadna,

- Spreobrnitev ap. Pavla**
- 26 Po Timotej, **Ta**
- 27 To Angela
- 28 Sr Tenez Akv.
- 29 Če Valerij
- 30 Pe Marinka
- 31 So Janez Bosko

Februar

- 1 Ne 4. navadna, **Brigita**
- 2 Po Svecnica
- 3 To Blaž
- 4 Sr Katarina
- 5 Če Agata
- 6 Pe Pavel
- 7 So Kobeta
- 8 Ne 5. navadna, **Hieronim - Préd. d. - d. p.**
- 9 Po Apolonia
- 10 To Školastika
- 11 Sr Lerska MB
- 12 Če Evaljia
- 13 Pe Adolf, **Kristina**
- 14 So Valentin

- 15 Ne 6. navadna, **Klavdij**
- 16 Po Julijana
- 17 To Silven
- 18 Sr Flavijan
- 19 Če Konrad
- 20 Pe Leon
- 21 So Peter Dominani
- 22 Ne 7. navadna, **Marijeta**
- 23 Po Polkarp
- 24 To Marija, **pust**
- 25 Sr ++ **Pepelnica, Valburga**
- 26 Če Aleksander
- 27 Pe + **Gabrielj ZMB**
- 28 So Ožbolk, **Roman**
- 29 Ne 1. postna, **prestopni dan**

- 30 To Amadej
- 31 Sr Modest

Marec

- 1 Po Albin
- 2 To Neža
- 3 Sr Knižigunda
- 4 Če Kazimir
- 5 Pe + Evzebij
- 6 So Fridolin
- 7 Ne 2. postna, **Perpetua**
- 8 Po Janez od Boga
- 9 To Franciška
- 10 Sr 40 mučencev
- 11 Če Seifnoij
- 12 Pe + Gregor
- 13 So Modesta
- 14 Ne 3. postna, **Matilda**
- 15 Po Klemen Dvořak
- 16 To Herbert
- 17 Sr Patik
- 18 Če Ciril Jeruz.
- 19 Pe + **Jozef**
- 20 So Klavdija
- 21 Ne 4. postna, **Justinijan**
- 22 Po Lea
- 23 To Rebeka
- 24 Sr Donuzij
- 25 Če **Gospodovo oznanjenje**
- 26 Pe + Evgenija
- 27 So Rupert
- 28 Ne 5. postna, **Milada**
- 29 Po Bernold
- 30 To Amadej
- 31 Sr Modest

- 13 To Ida
- 14 Sr Lidvina
- 15 Če Anuzardja
- 16 Pe Bernardka
- 17 So Radolf
- 18 Ne **Beta n., Apoloniij**
- 19 Po Leon
- 20 To Hilida
- 21 Sr Anzeim
- 22 Če Hugo
- 23 Pe Junij
- 24 So Fidelis
- 25 Ne 3. velikonocna, **Murko**
- 26 Po Marceim
- 27 To **Čla, Dan upora, d. p.**
- 28 Sr Peter Chanel
- 29 Če Katarina
- 30 Pe Pj V.

- 24 Po Marija Pongaj
- 25 To Beda Čestiljivi
- 26 Sr Filip Neri
- 27 Če Avgustin
- 28 Sr German
- 29 So Maksim
- 30 Ne **BINKOSTI, Kancijan**
- 31 Po Marija Mali Cerkve

April

- 1 Če Teodora
- 2 Pe + Francisk
- 3 So Rihard
- 4 Ne **Cvetna, Izidor**
- 5 Po Vincencij Ferrer
- 6 To Irenej
- 7 Sr Janez de la Salle
- 8 Če Vel. čenck. Valter
- 9 Pe ++ Vel. petek, Valtruda
- 10 So Vel. sobota, Apolonij
- 11 Ne **VELIKA NOČ,**
- 12 Po Vel. ponedeljek,
- 13 To Ida
- 14 Sr Lidvina
- 15 Če Anuzardja
- 16 Pe Bernardka
- 17 So Radolf
- 18 Ne **Beta n., Apoloniij**
- 19 Po Leon
- 20 To Hilida
- 21 Sr Anzeim
- 22 Če Hugo
- 23 Pe Junij
- 24 So Fidelis
- 25 Ne 3. velikonocna, **Murko**
- 26 Po Marceim
- 27 To **Čla, Dan upora, d. p.**
- 28 Sr Peter Chanel
- 29 Če Katarina
- 30 Pe Pj V.

- 10 Sr Antonin
- 11 To Mamert
- 12 Sr Leopold
- 13 Če Servacij
- 14 Pe Bonifacij
- 15 So Zofija
- 16 Ne 6. velikonocna, **Janez Nepomuk**
- 17 Po Jost
- 18 To Erik
- 19 Sr Leonard
- 20 Če Vnebohod, **Bernardin**
- 21 Po Alojzij
- 22 Pe Hospej
- 23 So Margra
- 24 Če **Janez Krsnik - kres Rossi**
- 25 To Beda Čestiljivi
- 26 Sr Filip Neri
- 27 Če Avgustin
- 28 Sr German
- 29 So Maksim
- 30 Ne **BINKOSTI, Kancijan**
- 31 Po Marija Mali Cerkve

- 1 So **Jozef delavec - d. p.**
- 2 Ne 4. vel., **Alanazij - d. p.**
- 3 Po Filip, Jakob
- 4 Pe Florjan
- 5 Sr Bonifacij
- 6 Če Dominik
- 7 Po Robert
- 8 So Viktor
- 9 Ne 5. velikonocna, **Kalistrina**
- 10 Po Antonin
- 11 To Mamert
- 12 Sr Leopold
- 13 Če Servacij
- 14 Pe Bonifacij
- 15 So Zofija
- 16 Ne 6. velikonocna, **Janez Nepomuk**
- 17 Po Jost
- 18 To Erik
- 19 Sr Leonard
- 20 Če Vnebohod, **Bernardin**
- 21 Po Alojzij
- 22 Pe Hospej
- 23 So Margra
- 24 Če **Janez Krsnik - kres Rossi**
- 25 To Beda Čestiljivi
- 26 Sr Filip Neri
- 27 Če Avgustin
- 28 Sr German
- 29 So Maksim
- 30 Ne **BINKOSTI, Kancijan**
- 31 Po Marija Mali Cerkve

Maj

- 1 So **Jozef delavec - d. p.**
- 2 Ne 4. vel., **Alanazij - d. p.**
- 3 Po Filip, Jakob
- 4 Pe Florjan
- 5 Sr Bonifacij
- 6 Če Dominik
- 7 Po Robert
- 8 So Viktor
- 9 Ne 5. velikonocna, **Kalistrina**
- 10 Po Antonin
- 11 To Mamert
- 12 Sr Leopold
- 13 Če Servacij
- 14 Pe Bonifacij
- 15 So Zofija
- 16 Ne 6. velikonocna, **Janez Nepomuk**
- 17 Po Jost
- 18 To Erik
- 19 Sr Leonard
- 20 Če Vnebohod, **Bernardin**
- 21 Po Alojzij
- 22 Pe Hospej
- 23 So Margra
- 24 Če **Janez Krsnik - kres Rossi**
- 25 To Beda Čestiljivi
- 26 Sr Filip Neri
- 27 Če Avgustin
- 28 Sr German
- 29 So Maksim
- 30 Ne **BINKOSTI, Kancijan**
- 31 Po Marija Mali Cerkve

- 10 Če Sv. Resnje telo, **Bogumil**
- 11 Pe Bamaba
- 12 So Eskil
- 13 Ne 11. navadna, **Anton**
- 14 Po Valezij
- 15 To Vid
- 16 Sr Beno
- 17 Če Albert
- 18 Pe Sree Jezusovo
- 19 So Sree Marjino
- 20 Ne 12. navadna, **Florentina**
- 21 Po Alojzij
- 22 To Pavlin
- 23 Sr Agripina
- 24 Če **Janez Krsnik - kres Rossi**
- 25 To Beda Čestiljivi
- 26 Sr Filip Neri
- 27 Če Avgustin
- 28 Sr German
- 29 So Maksim
- 30 Ne **BINKOSTI, Kancijan**
- 31 Po Marija Mali Cerkve

- 24 Po Marija Pongaj
- 25 To Beda Čestiljivi
- 26 Sr Filip Neri
- 27 Če Avgustin
- 28 Sr German
- 29 So Maksim
- 30 Ne **BINKOSTI, Kancijan**
- 31 Po Marija Mali Cerkve

Junij

- 1 To Justin
- 2 Sr Marceim, **Erazem**
- 3 Če Karel Lwanga
- 4 Pe Bonifacij
- 5 So Bonifacij
- 6 Ne Sv. **Trojica, Norbert**
- 7 Po Robert
- 8 To Medard
- 9 Sr Primož
- 10 Če Sv. Resnje telo, **Bogumil**
- 11 Pe Bamaba
- 12 So Eskil
- 13 Ne 11. navadna, **Anton**
- 14 Po Valezij
- 15 To Vid
- 16 Sr Beno
- 17 Če Albert
- 18 Pe Sree Jezusovo
- 19 So Sree Marjino
- 20 Ne 12. navadna, **Florentina**
- 21 Po Alojzij
- 22 To Pavlin
- 23 Sr Agripina
- 24 Če **Janez Krsnik - kres Rossi**
- 25 To Beda Čestiljivi
- 26 Sr Filip Neri
- 27 Ne 13. navadna, **Ena**
- 28 Po Irenej
- 29 To Peter in Pavel
- 30 Sr Ladislav

- 24 Po Marija Pongaj
- 25 To Beda Čestiljivi
- 26 Sr Filip Neri
- 27 Če Avgustin
- 28 Sr German
- 29 So Maksim
- 30 Ne **BINKOSTI, Kancijan**
- 31 Po Marija Mali Cerkve

- 24 Po Marija Pongaj
- 25 To Beda Čestiljivi
- 26 Sr Filip Neri
- 27 Če Avgustin
- 28 Sr German
- 29 So Maksim
- 30 Ne **BINKOSTI, Kancijan**
- 31 Po Marija Mali Cerkve

MALI KALENDARIJ ZA LETO 2004

Julij

- 1 Če Oliver
- 2 Pe Liberal
- 3 So Tomaz
- 4 **Ne 14. navadna, Urh**
- 5 Po Cmil, Metod
- 6 To Marija Goreti
- 7 Sr Viljald
- 8 Če Kljub
- 9 Pe Pavlina
- 10 So Analiža
- 11 **Ne 15. navadna, Benedikt**
- 12 Po Mohor, Fortunat
- 13 To Henrik
- 14 Sr Kamil
- 15 Če Bonaventura
- 16 Pe Karmelska MB
- 17 So Aleks
- 18 **Ne 16. navadna, Friderik**
- 19 Po Arsen
- 20 To Marija
- 21 Sr Danijel
- 22 Če Marija Magdalena
- 23 Pe Brigita
- 24 So Krištof
- 25 **Ne 17. navadna, Jakob**
- 26 Po Ana, Jožim
- 27 To Gorazd, Kliment
- 28 Sr Viktor
- 29 Če Marta
- 30 Pe Peter Krizolog
- 31 So Ignacij

September

- 1 Sr Egobji
- 2 Če Antonin
- 3 Pe Gregor Veliki
- 4 So Rozalija
- 5 **Ne Anželska n., Viktorin**
- 6 Po Zaharija
- 7 To Murko, Regina
- 8 Sr Marijino rojstvo
- 9 Če Peter Klaver
- 10 Pe Nikolaj
- 11 So Prot, Hijacint
- 12 **Ne 24. navadna, Gvido**
- 13 Po Janez Zlatoousti
- 14 To Povisjanje sv. Kriza
- 15 Sr Založna MB
- 16 Če Kornelji
- 17 Pe Robert Belarmin
- 18 So Jožef Kupertin
- 19 **Ne 25. navadna, Janjarij**
- 20 Po Evtahij
- 21 To Matej
- 22 Sr Emerita
- 23 Če Tekla, Bernardina, p. Pij
- 24 Pe Anton M. Štomček
- 25 So Sergij
- 26 **Ne 26. navadna, Kozma, Danijlan**
- 27 Po Vincencij Pavelski
- 28 To Venceslav
- 29 Sr Mihael, Gabrijel, Rafael
- 30 Če Hieronim

Oktober

- 1 Pe Terezija DJ
- 2 So Anđeli varuhi
- 3 **Ne 27. nav., rožnovenska**
- 4 Po Francišek Ašiči
- 5 To Flora
- 6 Sr Bruno
- 7 Če Rožnovenska MB
- 8 Pe Pelagija
- 9 So Dionizij
- 10 **Ne 28. navadna, Florencij**
- 11 To Emilijan
- 12 To Maksimilijan Celjski
- 13 Sr Fuinska MB
- 14 Če Kalist I.
- 15 Pe Terezija Jezusova
- 16 So Hedvika
- 17 **Ne 29. nav., misijonska, Ignacij Antiohijski**
- 18 Po Luka
- 19 To Pavel od Kriza
- 20 Sr Irena, Vendelin
- 21 Če Ursula
- 22 Pe Marija Saloma
- 23 So Janez Kapistran
- 24 **Ne 30. navadna, Dožan**
- 25 Po Krizan, Darinka
- 26 To Lucijan
- 27 Sr Vincenc, Sabina
- 28 Če Simon, Juda
- 29 Pe Restituta
- 30 So Angel, Benvenuta
- 31 **Ne Zgornjaska, Vultenk, Dan ref. - d. p.**

November

- 1 **Po Vsi sveti - d. p.**
- 2 To Spomin vernih rajnih
- 3 Sr Viktorin Pujski
- 4 Če Karel Bonomejški
- 5 Pe Zaharija, Elizabeta
- 6 So Lenart
- 7 **Ne Zahvalna, Engelbert**
- 8 Po Bogomir
- 9 To Rožidar
- 10 Sr Leon Veliki
- 11 Če Martin
- 12 Pe Jozafat
- 13 So Štefan Slav Koska
- 14 **Ne 33. navadna, Nikolaj**
- 15 Po Leopold, Albert
- 16 To Jedit
- 17 Sr Elizabeta
- 18 Če Odo
- 19 Pe Matilda
- 20 So Edmund
- 21 **Ne Kristus Krnji, Mlaver**
- 22 Po Cecilija
- 23 To Klemen
- 24 Sr Krizogon
- 25 Če Katarina
- 26 Pe Leonant Portonavriški
- 27 So Virgil
- 28 **Ne 1. adventna, Berta**
- 29 Po Saturnin
- 30 To Andrej

December

- 1 Sr Elnej
- 2 Če Bihljana
- 3 Pe Francišek Kaver
- 4 So Barbara
- 5 **Ne 2. adventna, Krisplina**
- 6 Po Miklavž
- 7 To Ambroz
- 8 Sr Breznavdežna
- 9 Če Peter Fouzier
- 10 Pe Loreta MB
- 11 So Damaz
- 12 **Ne 3. adventna, Ivana, Santalska**
- 13 Po Lucija
- 14 To Janez od Kriza
- 15 Sr Virginija
- 16 Če Albina
- 17 Pe Lazar
- 18 So Teodim
- 19 **Ne 4. adventna, Urban**
- 20 Po Anon
- 21 To Peter Kanizij
- 22 Sr Demstrij
- 23 Če Janez Kancij
- 24 Po Adam, Eva
- 25 **So ROŽIC, d. p. d.**
- 26 **Ne Ščedra, Dan sam., d. p.**
- 27 Po Janez Evangelist
- 28 To Neodžini otroci
- 29 Sr Tomaz Becket
- 30 Če Evgen
- 31 Pe Silvester

SONČEVI IN LUNINI MRKI V LETU 2003

V letu 2003 sta dva Sončeva in dva Lunina mrka.

16. maja je popolni Lunin mrk, ki je viden iz obeh Amerik, Afrike in Evrope. Pri nas je mrk viden. Sredina mrka je ob 5. uri in 40 minut po srednjeevropskem poletnem času. Splošni mrk traja 3 ure in 15 minut, popolna faza pa 53 minut. V naših krajih bo Luna med popolno fazo mrka zašla.

31. maja je kolobarjast Sončev mrk, ki je viden na Grenlandiji in Islandiji. Pri nas mrk ni viden.

9. novembra je popolni Lunin mrk, ki je viden iz obeh Amerik, Afrike, Evrope in zahodnega dela Azije. Pri nas je mrk viden.

METEORSKI ROJI V LETU 2003

Vsako jasno noč lahko občasno na nebu vidimo utrinke ali meteorje. To so drobcena prašna zrnca, ki med letom po Osončju zaidejo v Zemljino atmosfero. Ob trenju z zrakom se segrejejo in izparijo. Tej svetli sledi, ki jo puščajo za seboj, pravimo meteor. Ponavadi lahko vidimo 5 meteorjev na uro. Ob določenih datumih v letu pa Zemlja prečka gostejše predele prašnih delcev, ki so jih za sabo pustili kometi. Takrat se število meteorjev močno poveča. Pravimo, da je aktiven meteorski roj. Vsi meteorji istega roja priletijo iz določenega predela neba, ki mu rečemo radiant.

4. januarja je maksimum aktivnosti meteorskega roja Kvadrantidov z radiantom v ozvezdju Volarja. Ob maksimumu je v povprečju 120 utrinkov na uro.

5. maja je maksimum aktivnosti meteorskega roja Eta Aquaridov z radiantom v ozvezdju Vodnarja. Ob maksimumu je v povprečju 60 utrinkov na uro.

12. avgusta je maksimum aktivnosti meteorskega roja Perzeidov z radiantom v ozvezdju Perzeja. Ob maksimumu je v povprečju 100 utrinkov na uro.

17. novembra je maksimum aktivnosti meteorskega roja Leonidov z radiantom v ozvezdju Leva. Ob maksimumu je v povprečju 120 utrinkov na uro.

13. decembra je maksimum aktivnosti meteorskega roja Geminidov z radiantom v ozvezdju Dvojčka. Ob maksimumu je v povprečju 120 utrinkov na uro.

VIDNOST PLANETOV V LETU 2003

Merkur je Soncu najbližji planet in je v povprečju od njega oddaljen le 57,9

milijona kilometrov. Obhod okoli Sonca zaključi v 88 dneh. Okoli svoje osi se zavrti v 58,7 dneva, kar pomeni, da je dan na Merkurju dolg kar dve tretjini njegovega leta. Po svoji velikosti in masi je Merkur bolj podoben Luni kot Zemlji. Njegov premer je le 4880 kilometrov. Ubežna hitrost z njegovega površja je 4,3 kilometra na sekundo in je torej premajhen, da bi mogel obdržati omembe vredno atmosfero. Okoli Merkurja ne kroži nobena luna.

MERKUR

Opazovanje

Ker je Merkur bliže Soncu kot Zemlja, je na našem nebu vedno navidezno zelo blizu Sonca. Občasno ga lahko vidimo s prostimi očmi, vendar ga veliko težje opazimo kot ostale planete. Največji navidezni odmik od Sonca, ki ga lahko doseže, je 27,7°, zato planeta nikoli ne moremo videti sredi noči. Opazujemo ga lahko zjutraj nad vzhodnim obzorjem, ko vzhaja pred Soncem ali zvečer nad zahodnim obzorjem, ko zahaja za njim.

Vidnost Merkurja v letu 2003

V letu 2003 bomo lahko Merkur opazovali zjutraj (pred vzhodom sonca) nad vzhodnim obzorjem v dneh okoli 4. februarja, 3. junija in 27. septembra.

Zvečer (po zahodu Sonca) bomo lahko planet opazovali nad zahodnim obzorjem v dneh okoli 16. aprila, 14. avgusta in 9. decembra.

VENERA

Venera je drugi planet v našem Osončju. Od Sonca je povprečno oddaljena 108,2 milijona kilometrov, za pot okoli njega pa potrebuje 224,7 dneva. Planet se zelo počasi vrti okoli svoje osi. Za en obrat potrebuje kar 243 dni, kar pomeni, da je Venerin dan celo nekoliko daljši od njenega leta. Venera je po masi in velikosti na moč podobna Zemlji. Njena masa znaša približno štiri petine mase Zemlje, njen premer pa je le malo manjši od Zemljinega - 12.100 kilometrov. Planet obdaja gosta in nepredirna atmosfera. Venera nima svojega naravnega satelita.

Opazovanje

Tudi Venera je bližje Soncu kot Zemlja, zato jo lahko opazujemo le zjutraj ali zvečer. Ko vzhaja pred Soncem, jo najdemo nad vzhodnim obzorjem jutranjega neba. Takrat jo imenujemo Danica. Kadar pa zahaja za Soncem, jo lahko vidimo nad zahodnim večernim obzorjem, in ji rečemo Večernica. Venera nam podobno kot Luna kaže mene od krajca do polne Venere. Na nebu je prav gotovo ne moremo zgrešiti, saj je za Luno in Soncem najsvetlejšo nebesno telo.

Vidnost Venere v letu 2003

Venera je v začetku leta vidna na jutranjem nebu kot Danica. 11. januarja je navidezno najdlje od Sonca, po tem datumu pa se mu začne navidezno približevati. V konjunkcijo s Soncem pride 19. avgusta, ko nekaj časa ni vidna. Septembra se pojavi na večernem nebu kot Večernica, kjer sije do konca leta.

MARS

Mars je četrti planet po vrsti. Njegova povprečna oddaljenost od Sonca je 228 milijonov kilometrov, obkroži pa ga v 687 dneh, kar je le malo manj od dveh zemeljskih let. Mars se okoli svoje osi zavrti v približno enakem času kot Zemlja – njegov dan traja 24 ur in 37 minut. Skoraj za polovico je manjši od Zemlje, njegov premer je 6790 kilometrov. Ubežna hitrost na njem je nizka in zaradi tega ima planet redko atmosfero, sestavljeno v glavnem iz ogljikovega dioksida. Mars obkrožata dva majhna satelita, Fobos in Deimos.

Opazovanje

Mars je v ugodni legi za opazovanje približno vsaki dve leti. Na nebu sveti s svojo značilno rdečeoranžno barvo, ki so jo že stari narodi povezovali s krvjo, planet sam pa z bogom vojne. S srednje velikim amaterskim teleskopom lahko na Marsu vidimo nekaj značilnih površinskih tvorb: severno in južno polarno kapico ter velika temnejša in svetlejša oranžna področja, ki se z marsovimi letnimi časi spreminjajo.

Vidnost Marsa v letu 2003

Mars je v začetku leta jutranji planet in je torej viden zjutraj pred vzhodom sonca na vzhodnem delu neba. Spoznamo ga po značilni rdečeoranžni barvi. najdemo ga v ozvezdju Tehtnice (začetek januarja), že sredi meseca pa se preseli v ozvezdje Škorpijona in takoj nato v Kačenosca, kjer ostane do konca februarja. Nato potuje čez ozvezdje Strelec in prihaja v vse ugodnejšo lego za opazovanje. Aprila in maja je v ozvezdju Kozoroga, v začetku junija pa vstopi v ozvezdje Vodnarja, kjer ostane do začetka decembra, ko se preseli v Ribi. 29. avgusta je Mars v opoziciji s Soncem in v najugodnejši legi za opazovanje. Okoli tega datuma je viden vso noč. Kasneje zahaja vedno prej in je do konca leta viden le še prvo polovico noči.

JUPITER

Jupiter je peti po vrsti in največji planet v našem Osončju. Njegova masa je večja kot masa vseh ostalih planetov skupaj. Je velikanska krogla, v katero bi stlačili kar 1330 Zemelj! Od Sonca je povprečno oddaljen 778,3 milijona kilo-

metrov, za en obhod okoli njega pa potrebuje 11,86 leta. Dan na Jupitru traja le 9,8 ure. Ker se planet izredno hitro vrti okoli svoje osi in ker ima majhno povprečno gostoto, je močno sploščen. Premer Jupitra vzdolž ekvatorja je 143.000 kilometrov, premer čez pola pa le 134.000 kilometrov. Danes poznamo 16 Jupitrovih satelitov, od katerih so štirje (Jo, Evropa, Ganimed in Kalisto) vidni že z manjšimi amaterskimi teleskopi.

Opazovanje

Jupiter je več mesecev v letu v ugodni legi za opazovanje. Na nočnem nebu je zelo svetlo nebesno telo; po siju ga prekaša le Venera in občasno Mars. Z amaterskimi teleskopi vidimo Jupitra kot rumeno ploščico, ki jo prepredajo temnejši pasovi. V manjših teleskopih opazimo dva izrazita pasova, po enega na vsaki strani planetovega ekvatorja. Z boljšimi teleskopi vidimo več pasov, opazimo pa lahko tudi druge atmosferske tvorbe, ki se stalno spreminjajo, saj ima planet zelo razgibano in nemirno atmosfero.

Vidnost Jupitra v letu 2003

Jupiter je v začetku leta že v ugodni legi za opazovanje. Najdemo ga v ozvezdju Rak, kjer se zadržuje vse do junija, ko prestopi v ozvezdje Leva in tu ostane do konca leta. 2. februarja je Jupiter v opoziciji s Soncem. Takrat je najbližje Zemlji, viden je vso noč in je v najugodnejši legi za opazovanje. Po tem datumu z vsakim dnem zahaja vedno prej in je junija viden le še prvo polovico noči. Julija in avgusta je večerni planet in zahaja kmalu za Soncem. 22. avgusta je v konjunkciji s Soncem in nekaj časa ni viden. Septembra se pojavi na vzhodnem jutranjem nebu kot jutranji planet. Vzhaja vedno prej: sredi oktobra okoli 3. ure, sredi novembra okoli 1. ure, sredi decembra pa okoli 23. ure in prihaja v vse ugodnejšo lego za opazovanje.

SATURN

Saturn je šesti po vrsti in drugi največji planet v našem Osončju. Vanj bi lahko stlačili 744 Zemelj. Od Sonca je povprečno oddaljen 1,427 milijarde kilometrov, obkroži pa ga v 29,46 leta. Tudi Saturn je plinasti velikan, ki se hitro vrti okoli svoje osi. Za en zasuk potrebuje le 10 ur in 12 minut. Zaradi tega in zaradi majhne povprečne gostote je močno sploščen. Njegov ekvatorski premer je 120.700 kilometrov, premer čez pola pa je znatno manjši – 108.000 kilometrov. Saturn je najbolj znan po čudovitih kolobarjih, ki ga obdajajo. Trenutno je znanih 18 satelitov, ki krožijo okoli njega. Največji med njimi je Titan.

Opazovanje

Saturn je vsako leto nekaj mesecev v ugodni legi za opazovanje. Že manjši

teleskop pokaže enega najlepših prizorov, kar jih ponuja nebo – planet je obdan z velikim in svetlim kolobarjem. Saturna vidimo kot rumenkasto ploščico, ki je prepredena z vzporednimi temnejšimi pasovi. Le redko lahko opazimo še druge atmosferske tvorbe, saj je planet manjši in mnogo bolj oddaljen od nas kot Jupiter.

Vidnost Saturna v letu 2003

Saturn je v začetku leta v ugodni legi za opazovanje. Nahaja se v ozvezdju Bik. Nato zahaja vedno prej: v začetku februarja okoli 4. ure zjutraj, v začetku aprila pa okoli 1. ure. Maja je večerni planet. V začetku junija prestopi v ozvezdje Dvojčka, kjer ostane do konca leta. 25. junija je v konjunkciji s Soncem in nekaj časa ni viden. Sredi julija se pojavi na jutranjem nebu, ko ga lahko vidimo zjutraj nad vzhodnim obzorjem. Nato vzhaja vedno prej in je proti koncu leta ponovno v ugodni legi za opazovanje.

URAN

Uran je sedmi planet po vrsti in prvi, ki smo ga odkrili v modernih časih. Je na meji vidljivosti s prostimi očmi, zato ga stari narodi niso poznali. Leta 1781 ga je s teleskopom povsem po naključju odkril William Herschel, ko je risal zvezdno karto. Tudi Uran sodi med plinaste planete velikane, čeprav je mnogo manjši od Jupitra in Saturna. Njegov ekvatorski premer je 51.800 kilometrov, premer čez pola pa 49.000 kilometrov. Od sonca je povprečno oddaljen 2,87 milijarde kilometrov, za pot okoli njega pa potrebuje kar 84 let. Dan na uranu traja 18 ur. Danes je znanih 21 Uranovih lun.

Opazovanje

Uran je na meji vidljivosti s prostimi očmi, lahko pa ga vidimo že v manjših teleskopih. Vendar pa je zaradi velike oddaljenosti njegov navidezni premer zelo majhen. Zato je v amaterskih teleskopih videti kot majhna zelenkasta ploščica, na njem pa ne moremo videti nobenih atmosferskih podrobnosti.

Vidnost Urana v letu 2003

Na začetku leta planet ni viden, saj je navidezno v bližini Sonca. 18. februarja je v konjunkciji s Soncem. Marca ga že lahko opazimo na jutranjem nebu, nato pa vzhaja vedno prej in pride 24. avgusta v opozicijo s soncem. Tedaj je v najugodnejši legi za opazovanje; viden je vso noč. Proti koncu leta je Uran večerni planet, ki se že izgublja v večerni zarji. Januarja se zadržuje v ozvezdju Kozoroga, nato pa je do konca leta v ozvezdju Vodnarja.

NEPTUN

Neptun je osmi planet po vrsti. Astronomi so ga odkrili leta 1846. Na moč

je podoben Uranu in tudi njega uvrščamo med plinaste planete velikane. Njegov ekvatorski premer je 49.500 kilometrov, premer čez pola pa je 47.400 kilometrov. Od Sonca je povprečno oddaljen kar 4,5 milijarde kilometrov, za en obhod pa potrebuje kar 164,8 leta. Okoli svoje osi se zavrti v 19,2 ure. Danes je znanih 8 Neptunovih satelitov. Največji med njimi je Triton, ki je večji od naše Lune.

Opazovanje

Neptun je tudi v največjih amaterskih teleskopih komaj kaj večji od zvezd. Vidimo ga kot majhno, enakomerno modrikasto ploščico, na njegovi površini pa ne moremo videti prav nobenih podrobnosti.

Vidnost Neptuna v letu 2003

Neptun se vse leto zadržuje v ozvezdju Kozoroga. Na začetku leta ni viden, saj je 31. januarja v konjunkciji s Soncem. Marca ga že lahko opazimo na jutranjem nebu, nato pa vzhaja vedno prej in pride 5. avgusta v opozicijo s Soncem. Tedaj je v najugodnejši legi za opazovanje; viden je vso noč. Proti koncu leta je Neptun večerni planet, ki se že izgublja v večerni zarji.

PLUTON

Pluton je deveti in najmanjši planet v našem Osončju. Manjši je celo od naše Lune. Odkrili so ga šele leta 1930. Od sonca je povprečno oddaljen 5,9 milijarde kilometrov, obkroži pa ga v 247,7 leta. Okoli svoje osi se zavrti v 6,4 dneva. Pluton je majhen, kamnit planet. Njegov premer ocenjujejo na 2350 kilometrov. Planet obkroža satelit Haron, ki je le polovico manjši od Plutona.

Opazovanje

Pluton je tako majhen in tako oddaljen od Sonca, da ga tudi v največjih teleskopih ne moremo ločiti od zvezd. Da gre za planet in ne za zvezdo lahko ugotovimo le po njegovem lastnem gibanju pred nepremičnim ozadjem zvezd. Na ta način so ga tudi odkrili.

Vidnost Plutona v letu 2003

Pluton se v začetku leta zadržuje v ozvezdju Kačenosca, od februarja do maja je v ozvezdju Kače, ko se ponovno vrne v ozvezdje Kačenosca, kjer ostane do začetka decembra. Ob koncu leta ga spet najdemo v ozvezdju Kače. Na začetku leta ga lahko opazujemo na jutranjem nebu. Nato vzhaja vedno prej in pride 10. junija v opozicijo s Soncem. Tedaj je v najugodnejši legi za opazovanje, viden je vso noč. Proti koncu leta Pluton ni več viden, saj je 12. decembra v konjunkciji s Soncem.

SONCE VSTOPI V OZVEZDJE

Vodnarja	20. januarja ob 03. uri
Ribi	18. februarja ob 13. uri
Ovna	20. marca ob 15. uri
Bika	20. aprila ob 04. uri
Dvojčka	20. maja ob 23. uri
Raka	21. junija ob 09. uri
Leva	22. julija ob 21. uri
Devica	23. avgusta ob 00. uri
Tehtnice	23. septembra ob 1. uri
Škorpiona	23. oktobra ob 12. uri
Strelca	22. novembra ob 06. uri
Kozoroga	21. decembra ob 21. uri

KRATICE V KALENDARIJU

ap. - apostol	op. - opat(inja)
c. u. - cerkveni učitelj	p. - puščavnik
d. - devica	pp. - papež
di. - diakon	pr. - prerok
d. p. - državni praznik	r. - redovnik(ca)
d. p. d. - dela prost dan	r. u. - redovni ustanovitelj(ica)
duh. - duhovnik	sp. - spoznavalec(ka)
k. - kralj	spok. - spokornik(ca)
m. - mučenec(ka)	š. - škof
mis. - misijonar(ka)	v. - vdova

BARVNI ZNAKI SETVENEGA KOLEDARJA

V kalendariju so tudi nasveti za naravno vrtnarjenje z luninimi menami in znamenji zodiaka. Dela ob posameznih dneh so poudarjena z naslednjimi barvnimi krogi:

- sejemo
- sadimo
- škropimo

- presajamo
- nabiramo, pobiramo
- obrezujemo

PET IZ CERKVE PO SVETU, PET IZ CERKVE V SLOVENIJI

V tokratnem pregledu pomembnih, perečih in še posebej zanimivih dogodkov iz Cerkve po svetu in Cerkve v Sloveniji objavljamo zaradi močno skrčenega razpoložljivega prostora le deset dogodkov. Toliko, da boste vsaj malce zaznali, kaj se je od velikega šmarna 2001 do velikega šmarna 2002 dogajalo zunaj in znotraj slovenskega cerkvenega prostora. Vsakemu od izbranih dogodkov smo namenili malo več pozornosti kot običajno.

PRAVIČNOST IN MIR NAMESTO SOVRAŠTVA IN NASILJA

11. september 2001 se je za vedno zapisal v zgodovino ZDA in človeštva kot dan, ko se je zgodilo nekaj skoraj nemogočega, silno osupljivega in presenetljivega: prišlo je do samomorilskih letalskih terorističnih napadov na simbol ameriške gospodarske moči (več kot 400 metrov visoka stolpa dvojčka Svetovnega trgovinskega središča - WTC - v New Yorku) in vojaškega ponosa (stavbo Pentagona) v Washingtonu. Napadalci so Američane zadeli tam, kjer so bili najbolj občutljivi, vendar so se, kot so se še zmerom, razmeroma hitro pobrali. Pri tem jim je pomagala tudi prav neverjetna solidarnost, obrat k duhovnosti in duhovna bližina skoraj vsega sveta; razen tistega dela, ki zagovarja nasilje kot edino možno pot za reševanje lastnih težav. Žrtve so šteli v tisočih. Stolpa dvojčka sta se sesula v kup zverženega materiala. Skoraj pregovorna ameriška demokracija, odprtost in širina, ko človek misli, da se takšnemu svetovnemu velikanu ne more nič zgoditi, se je pokazala kot zelo ranljiva. In našli so krivca, ker so ga tudi morali najti, kot se ga vedno najde, pravega ali pa tudi ne, v bogatem in v muslimanskem svetu vplivnem Osamu bin Ladnu in v organizaciji Al Kaidi, ki so si zadali za cilj bogatemu Zahodu pokazati, da je tudi on ranljiv. Sledil je vojaški obračun s pomočjo enot Severnega zavezništva s to organizacijo, pa tudi talibanskim režimom v Afganistanu, ki pa je kljub številnim mrtvim in stotinam zajetih članov po vsej verjetnosti ni dokončno izkoreninil in tudi ni prinesel najbolj zaželenega cilja - ujetega Osama bin Ladna. Ameriška in svetovna javnost je bila vsaj delno potešena. Tisti, ki so zagovarjali obračun s silo, so svoje dosegli. Resnične korenine zla pa so še vedno ostale

v zemlji in bodo prej ali slej pognale nove poganjke, Afganistanu pa ob državljanski vojni, v katero so se vmešale tudi tuje sile (ameriško-britanski zračni napad na to državo se je začel ravno na obletnico zmage krščanske vojske nad Turki pri Lepantu 7. oktobra 1571!), prinesle nove žrtve in uničenja, nazadnje pa vsaj navidezni mir.

Dobro je v komentarju za 39. številko Družine povedal **dr. Drago Ocvirk**: *»Praznina, ki zeva v prestolnici sveta na kraju, kjer je stal WTC, je spomenik uničenju zaradi uničenja, pobijanju zaradi pobijanja.«*

Kje sta pravi mir in prava pot, je že dan po zločinskem napadu na ZDA, kar so teroristična dejanja 11. septembra v vsej svoji razsežnosti tudi bila, pri splošni avdienci povedal **papež Janez Pavel II.**, za njim pa tudi drugi pomembni predstavniki Cerkve. Najprej je izpovedal svojo »globoko pretresenost« in »vznemirjenost« nad tem, kar se je pripetilo Američanom, jim izrazil »najgloblje sočutje«, nato pa »ogorčeno obsodil« napad s poudarkom, da »nasilje nikoli ne vodi k resničnim rešitvam težav človeštva«. Le nekaj dni zatem (16. septembra) je to svojo misel podkrepil pri pastoralnem obisku v mestu Frosinone v italijanskem Laciju, kjer je ZDA opozoril, naj ne »podležejo skušnjavi sovražstva in nasilja«, čeprav so ti napadi »globoko ranili ljubo ameriško ljudstvo«. Prej kot to naj si Američani prizadevajo za mir in pravičnost, dvignejo pogled k Bogu, pri katerem bodo edino dobili pravo tolažbo ter mir srca in duha. To so številni Američani tudi iskali pri mašah zadušnicah pa tudi sicer v obiskih cerkva, ki so se precej povečali po 11. septembru, kot tudi branju in premišljevanju Svetega pisma, katerega prodaja je tudi znatno porasla.

Za žrtve napada in njihove svojce, da bi si opomogli po grozljivem šoku, ter za mir med narodi je 14. septembra na dan svetovnega žalovanja v ljubljanski stolnici maševal **ljubljski nadškof in metropolit dr. Franc Rode**. Podobno kot papež je tudi on v govoru dejal: »Ob teh tragičnih dogodkih, ki jih vsaka poštena in razumna človeška vest brezpogojno obsoja, je treba poudariti, da se nobena pravična stvar ne rešuje s terorizmom, da nasilje nikoli ne vodi k pravičnosti. Zato moramo še bolj zavzeto braniti vrednote naše civilizacije in delati za mir med narodi.« Opogumil je: »Čeprav je videti, da zmagujejo sile teme, kristjani vemo, da zlo in smrt ne bosta imela zadnje besede. V tem temelji naše upanje. S tem upanjem zremo v prihodnost.«

Kako globoko je teroristični napad prizadel Američane, je še posebej občutil slovenski duhovnik **p. Krizolog Cimerman**, ki deset let duhovno oskrbuje slovensko župnijo sv. Cirila v New Yorku in je bil v času napada le pet minut hoda od stolpov dvojčkov WTC, na katerih je bil vsaj dvajsetkrat in je z njih občudoval lep pogled na velemesto. Ko sta se podirala, je čutil, kot da se podi-

ra svet in z njim tudi del njega, saj si niti v najhujših sanjah ne bi mogel misliti kaj takšnega. Še posebej zaradi tega, ker se je to zgodilo New Yorku, »najbolj odprtemu in strpnemu mestu na svetu ..., ki živi in pusti živeti.«

SVETLE IN TEMNE STRANI GLOBALIZACIJE

Katoliški časnikarji z vsega sveta, združeni v organizaciji UCIP, ki so se od 18. do 23. septembra 2001 zbrali na kongresu v švicarskem Fribourgu, med njimi tudi šest iz Slovenije, so glavno pozornost namenili enemu najbolj žgočih vprašanj sedanjega časa – **globalizaciji**. Večina tistih, ki so nastopili na govornici in sodelovali v razpravah, je poudarila, da se globalizaciji ni mogoče izogniti, zato pa je treba narediti vse, da ne bi ogrozila kulturne različnosti ljudi, ras in narodov ter še povečala prepad med bogatimi in revnimi. Da se to ne bi zgodilo, lahko veliko naredijo javna občila. Ta pa so vse bolj podvržena dobičarski miselnosti in niso, kot bi morala biti, zavezana resnici.

Med tistimi, ki so podvomili v uspešnost globalizacije, je bil tudi škof **Rouet iz Poitiersa** v Franciji. Proces poenotenja gospodarskega, političnega in kulturnega sveta, kar se skriva pod besedo globalizacija, se mu zdi zelo vprašljivo početje, ki ga je še pospešil padec Berlinskega zidu. Padec komunizma je odprl trg, gospodarstvo, ki poganja globalizacijo, se je razmahnilo, z obema pa se je razširila med ljudmi pogubna tekma za dobiček. Ta bogatašem še bolj polni žepe, revne ljudi pa peha v še hujšo bedo in prek roba pozornosti razvite družbe. Takšnih ljudi je na svetu 1,2 milijarde.

Prej tako bogate in raznolike kulture so se začele stapljati v eno samo globalizirano kulturo, ki to postavlja na raven folklore in pobratenih stikov med mesti. Med ljudmi se vse bolj uveljavlja poenoten način življenja.

Žrtve globalizacije so po mnenju švicarskega zunanjega ministra **Josepha Deissa** tudi časnikarji, nad katerimi visi »diktat trga«, ki je v nasprotju s svobodo mnenja in v časnikarjih povzroča časovni ter tekmovalni nemir in pritisk.

Časnikarstvo je vse bolj privesek oglaševanja. Cilj posredovanja novic ljudem in s tem javnosti ni več čim boljša obveščenenost, marveč prepričevanje in udobje, je povedal **brazilski časnikar in urednik Plinio Sampaio**. Časnikarji si prizadevajo vplivati na čute ljudi in ne, kot bi morali, prebujajo njihovih možganov. V ospredju je čim boljša prodaja, za to pa je treba ljudem ponuditi mikavno tržno blago, skratka »nekakšen morfij«, ki naj bi jih potešil. Rešitev vidi v »poštenem obveščanju«, pa tudi v **alternativnem krajevnem tisku**. Ta bi lahko pomenil prelom s sedanjimi obveščevalnimi konglomerati, ki ljudem vsiljujejo tisto, kar naj bi morali vedeti. K takšnemu prelomu lahko veliko pri-

speva tudi **medmrežje**, saj prav prek njega lahko alternativni tisk doseže bralce.

Na kongresu so močno odjeknili tudi tragični dogodki 11. septembra v ZDA. Nekdanja **predsednica UCIP-a malezijska časnika Theresa Ee Chooi** – udeleženci kongresa so za novega predsednika izvolili brazilskega visokošolskega profesorja Isamarja de Oliveiro Soaresa – je izjavila, da se je **treba spopasti s pojavom »globaliziranega terorja«**. Zbrani časnika so v posebni resoluciji kongresa poudarili, da morajo **katoliški časnika po vsem svetu spodbujati ljudi k dialogu, miru in pravičnosti**; ZDA pa naj se v svojem odgovoru na povzročeno nasilje ne prenagljijo.

Direktor velike gospodarske združbe na področju komunikacije Vivenda **Francoz Jean-Marie Messier** je **opozoril pred poistovetenjem islama s terorizmom** (»peščica fanatikov ne predstavlja milijarde prebivalcev planeta«) ali verskih vojn ter pred **»uniformizacijo kultur«** in **»amerikanizacijo«**, ki bosta še naprej zbujala sovraštvo in nasilje pri tistih, ki se čutijo osebno in kulturno izključene ali zanikane.

OBISK KARDINALA ANGELA SODANA

V Sloveniji se je **od 5. do 7. oktobra 2001** mudil na zasebnem obisku »drugi mož« Svetega sedeža – **vatikanski državni tajnik kardinal Angelo Sodano**. Glavni namen obiska je bila **podelitev škofovskega posvečenja 6. oktobra v ljubljanski stolnici** visokemu diplomatskemu predstavniku Svetega sedeža Slovincu **dr. Ivanu Jurkoviču**, ki ga je **papež Janez Pavel II. 28. julija 2001 imenoval za naslovnega nadškofa krbovskega** (nekdanje krbovske škofije na Hrvaškem) in **apostolskega nuncija v Belorusiji** – predstavili smo ga v lanskem koledarju – , sicer pa je kardinal Sodano pri nas opravil več pomembnih cerkvenih in državnih obiskov in imel vrsto srečanj. Prvi dan obiska v Sloveniji se je srečal s **slovenskimi škofi**, drugi dan s **predsednikom Milanom Kučanom** (pogovarjala sta se o mednarodnem terorizmu, nujnosti premišljenih odgovorov nanj in razmerah na jugovzhodu Evrope, zlasti v Makedoniji, ter odnosih med državo in Cerkvijo v Sloveniji), nato pa s **predsednikom vlade dr. Janezom Drnovškom** (o sklenitvi sporazuma ter še odprtih pravnih vprašanjih v odnosih med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem. Menila sta, da bi bil sporazum med Svetim sedežem in Republiko Slovenijo lahko kmalu sprejet, prej pa bo treba odpraviti nekaj manjših razlik v besedilu (Usklajeno besedilo sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o pravnih vprašanjih sta 10. decembra 2001 po dolgotrajnih in večkrat prekinjenih pogajanjih parafirala voditelja vladne in cerkvene pogajalske skupine **dr. Matjaž Nahtigal**, direktor vladne službe za

zakodonajo, in nadškof dr. Edmond Farhat, apostolski nuncij v Sloveniji, 14. decembra 2001 pa sta ga v Ljubljani podpisala slovenski zunanji minister dr. Dimitrij Rupel in nadškof Jean-Louis Tauran, tajnik Oddelka za odnose z državami pri vatikanskem Državnem tajništvu.).

Kardinal Sodano je predsednika vlade tudi seznanil s pogledi Svetega sedeža na stanje v svetu po 11. septembru. Pri tem je poudaril, da si pri Svetem sedežu med drugim prizadevajo, da si ljudje nastalega stanja ne bi razlagali kot spopad med verstvi. Sveti sedež si prizadeva za sožitje med njimi in za mir na svetu.

Oba pogovora sta potekala »med štirimi očmi«.

Kardinal Sodano je 6. oktobra v Škofovih zavodih v Šentvidu pri Ljubljani obiskal upokojenega nekdanjega ljubljanskega nadškofa in metropolita dr. Alojzija Šuštarja, nato pa molil pred spomenikom padlih za slovensko neodvisnost na ljubljanskih Žalah: *»S hvaležnim spominom na pogum svetega očeta, ki je želel, da bi Sveti sedež prvi priznal samostojnost Slovenije (to se je zgodilo 13. januarja 1992!), sem prišel sem, da bi molili in se zahvaljevali za vse, ki so se žrtvovali za dostojanstvo in samostojnost, in se zahvalili za pridobljeno svobodo ... V tem trenutku se obračam na Kristusa, Gospodarja preteklosti in prihodnosti, življenja in zgodovine, s prošnjo, naj nagradi vse, ki so se žrtvovali, potolaži vse, ki trpijo, in razsvetli vse Slovence na poti sprave, sloge in pravega miru.«*

Zadnji dan obiska v Sloveniji je visoki predstavnik Svetega sedeža obiskal samostan v Stični, kjer je v nagovoru po dopoldanski maši povabil vernike, naj ljubijo Cerkev kot svojo mater, ki nas je vzgojila, nas bo v ključnih trenutkih življenja potolažila in spremljala vse do smrti, je opora ljudem v težkih zgodovinskih trenutkih, »zdaj pa naj vas vodi in spremlja tudi v času svobode in blaginje«.

ŠKOF MORA BITI BLIZU

DUHOVNIKOM IN LJUDEM

Na deseti škofovski sinodi v Vatikanu – po štirih tednih dela se je končala 27. oktobra 2001 s slovesno mašo v baziliki sv. Petra v Rimu, okrog 250 škofov pa je na njej razpravljalo o škofovski službi – je na štirinajsti generalni kongregaciji 9. oktobra popoldne med sedmimi škofi govoril tudi predstavnik Slovenske škofovske konference mari-borski škof dr. Franc Kramberger. Poudaril je

razliko med nekdanjim in sedanjim pojmovanjem škofa.

☞ Nekoč je bil škof »maiestas a longe« – »vzvišenost, ki je daleč«. Danes pa je ravno obrnjeno: škof je tista cerkvena avtoriteta, ki je ljudem blizu. To pomeni, da mora znati prisluhniti duhovnikom, jih seznanjati z vsem, kar je zanje potrebno, se z njimi posvetovati in jih spodbujati v sedanjem liberaliziranem in permissivnem svetu brez vrednot.

☞ Cerkev mora biti v celoti bolj pripravljena poslušati in se učiti. Škofje tudi duhovnike in laike. V obdobju komunizma in socializma so v vzhodnoevropskih državah skušali škofe ločiti od papeža, duhovnike od škofa in vernike od duhovnikov. To so delali zaradi tega, da bi tako razpršili Cerkev, da je nihče ne bi mogel nikoli več združiti. Tovrsten namen se jim ni posrečil, za kar imajo glavne zasluge škofje. Ti so ostali eno s papežem, duhovniki in božjim ljudstvom, čeprav so morali utrpeti preganjanja, prestajati dolgoletne zaporne kazni, nekatere pa so celo umorili, je na sinodi povedal škof Kramberger.

☞ Ta je o škofovski sinodi v Rimu, ki je poudarila, da **mora biti škof znamenje upanja v svoji krajevni Cerkvi in sredi svojega naroda ter blizu zaupanim vernikom**, drugim članom Slovenske škofovske konference poročal na dvanajstem rednem plenarnem zasedanju 12. in 13. novembra 2001 v Ljubljani.

SPOMINSKA PLOŠČA OB 50. OBLETNICI ZAŽIGA

ŠKOFA ANTONA VOVKA

☞ Novomeški kapitelj je s soglasjem Slovenskih železnic in pristojnih novomeških mestnih upravnih organov v duhu sprave in odpuščanja 50 let po tem, ko so na novomeški glavni železniški postaji od komunistične partije nahujskani ljudje sramotili, napadli, polili z bencinom in zažgali tedanjega ljubljanskega škofa mons. Antona Vovka, v duhu sprave in odpuščanja žalostnega dogodka dal postaviti marmornato spominsko ploščo na zunanjem zidu postaje. V nedeljo, **20. januarja 2002**, sta jo po slovesni maši v kapiteljski cerkvi ob koncu kulturnega programa pri postaji **odkrila novomeški prošt Jožef Lap in ljubljanski nadškof in metropolit dr. Franc Rode, ki je ploščo tudi blagoslovil**. Njena namestitev je bila negotova prav do zadnjega, ker so ji zelo nasprotovali nekateri na novomeški mestni občini; tudi samo besedilo na njej je bilo spremenjeno tako rekoč v zadnjem trenutku. Zasluge za ploščo gre predvsem pripisati vztrajnemu novomeškemu proštu Lapu in tamkajšnjemu županu **dr. Tonetu Starcu**, ki je v svojem govoru izrazil željo, da naj »odkrijte spominske plošče pripomore k boljšemu razumevanju med ljudmi in spoznanju, da je Novo mesto odprto in prijazno mesto vernikom in vsem ljudem dobre volje«. Torej ne takšno kot je

bilo leta 1952 in se je zaradi zažiga škofa Vovka, kot pripovedujejo, celo zamerilo samemu jugoslovanskemu predsedniku Titu, ko so mu predlagali, da bi se ob obisku v Sloveniji ustavil tukaj, pa je predlog zavrnil z utemeljitvijo: »Ovdje pale biskupe!«

Nadškof Rode je v govoru med mašo v cerkvi sv. Nikolaja povedal, da je do tako okrutnega dejanja prišlo zato, ker je po prevzemu oblasti komunistične partije po koncu druge svetovne vojne »svoštvo kot ognjena lava preplavilo Slovenijo«. Komunistična partija, ki je nekaj tednov pozneje poslala v smrt desettisoče nedolžnih mož in fantov, je svojo oblast utrdila »na zločinu, ki mu ni primere v slovenski zgodovini«. Na propad je obsodila vse, kar se ji ni uklonilo. »Odtod obsodbe in dolgotrajne ječe duhovnikov in redovnikov, izgon redovnic iz bolnišnic in vzgojnih ustanov, nenehni pritiski na učitelje, naj zatajijo svojo vero, zaplembe premoženja, ukinitvev katoliških šol in zavodov, prepoved katoliškega in vsakega svobodnega tiska, vsakdanje blatenje Cerkve po radiu in časopisih.«

Zgroženi, prestrašeni in ponižani verni ljudje so iskali pomoči v cerkvah, oporo v zelo težkih trenutkih pa so našli tudi v »močni in neustrašni besedi škofa Vovka, ki je svoj pogum v obrambi vere in Cerkve dokazoval na vsakem koraku, od fare do fare, iz leta v leto. Njega niso zlomili. Ostal je pokončen in svoboden. Niso ga uklonila nočna zaslišanja na sedežu Ozne, niso ga ustrahovala sramotenja nahujskane drhali, niso ga strle grožnje s smrtjo. Pred podivjano množico, ki ga v Novem mestu sprejme z žaljivimi vzkliki, ga peha sem in tja, ga tepe in sramoti, polije z bencinom in zažge, ostane škof Vovk miren in dostojanstven. V tem tragičnem trenutku najmočnejše živi svoje škofovsko geslo: »V Gospoda zaupam,« je povedal nadškof Rode.

Odkritje spominske plošče 50 let po zažigu škofa Vovka nas opozarja na njegovo izredno veličino, je nadaljeval nadškof Rode. Škof Vovk naj v naši zavesti postane zgled vere in zaupanja, človek molitve in evangeljske svobode, neustrašen pričevalec resnice in pravičnosti ter luč, »ki nam kaže pot človeške-

ga dostojanstva in krščanskega poguma».

Zgodovinar dr. Stane Granda je v govoru med kulturnim program zažig škofa Vovka umestil v širši krog tedanjih napadov na katoliško Cerkev v Sloveniji in drugih komunističnih državah ter odkrito povedal, da je tedanja slovenska oblast tudi v tem primeru prekosila sovjetske učitelje.

Tedanji Vovkov tajnik **dr. Ivan Merlak**, sedanji **postulator v postopku za prisetje škofa Vovka med blažene**, je med drugim omenil, da je škofa Vovka bolj kot telesno trpljenje bolelo »poniževanje, zaničevanje in zmerjanje z besedami, ki jih ni spodobno ponavljati«. Vsem, ki so nanj križali, ga žalili in mu kaj hudega storili, je iz srca odpustil.

20. januarja popoldne je bila še **slovesnost v Stopičah**, kamor je bil škof Vovk pred petdesetimi leti namenjen. Med njo je **nadškof Rode** blagoslovil sliko škofa Vovka, ki visi v desni stranski kapeli v cerkvi, naslikal pa jo je ruski akademski slikar v Sloveniji **Nikolaj Mašuk**. Nadškof Rode je v govoru pohvalil dostojanstveno zadržanje škofa Vovka in tedanjega stopičskega župnika **Vinka Toša**, saj sta pred ljudmi izpričevala pravo podobo Cerkve, jim bila zgled trdne vere in velikega zaupanja v Boga.

MOLITVENO SREČANJE PREDSTAVNIKOV VERSTEV ZA MIR V ASSISIJU

V mestu velikega glasnika miru sv. Frančiška Asiškega je **na povabilo papeža Janeza Pavla II. 24. januarja več kot tristo verskih voditeljev dvanajstih verstev** z več tisoč verniki molilo za mir na svetu. To je bilo že tretje tovrstno srečanje v tem mestu za onima v letih 1986 in 1993, ko je divjala vojna na Balkanu. Assisi so si izbrali, ker tukaj »vse govori o izrednem preroku miru sv. Frančišku, ki ga imajo radi ne le kristjani, marveč tudi številni drugi verujoči, pa tudi ljudje, ki jim je vera sicer tuja, vendar se prepoznavajo v vzorih pravičnosti, sprave in miru asiškega Ubožca«, je poudaril papež **Janez Pavel II.**, veliki romar in borec za mir in dobre odnose med narodi in verstvi.

V Assisi se je skupaj z drugimi verskimi voditelji pripeljal s posebnim vlakom iz Vatikana, kjer so prav za ta namen spet usposobili tamkajšnjo železniško postajo. V Frančiškovem mestu jih je sprejela množica katoličanov, pravoslavnih in muslimanov, od katerih so se številni prejšnjega dne udeležili molitvene vigilije za mir. Praznično razpoloženje, ki so ga ustvarili, je prevzelo tudi pripele patriarhe, menihe, imame, rabine, muftije in druge verske predstavnike, ki so na govorniškem odru poudarjali, kako svet nujno potrebuje mir.

Zakaj so se zbrali v Assisiju, je povedal **papež Janez Pavel II.:** »*Prispevati*

želimo svoj delež k oddaljevanju oblakov terorizma, sovraštva in oboroženih spopadov; oblakov, ki so se v zadnjih mesecih zgostili na obzorju človeštva. Zato hočemo prisluhniti drug drugemu, kar je že samo po sebi znamenje miru. V tem dejanju je naš odgovor na vznemirljiva vprašanja, ki v nas zbujejo zaskrbljenost. Že samo to je koristno za razpršitev megle sumničjenja in nerazumevanja. Teme ni mogoče pregnati z orožjem; temo razpršimo z lučjo.»

Papež je ponovil, kar je zapisal v poslanici za svetovni dan miru 1. januarja: da **mir temelji na pravičnosti in odpuščanju** ter poudaril, da so verstva dolžna spodbujati ljudi k prizadevanju za mir. Tisti, ki vero izkoriščajo za netenje sovraštva in nasilja, ravnajo nasprotno od pristnega in najglobljega navdiha in sporočila verstev. Ti ljudje napačno povezujejo verstva z nacionalističnimi, političnimi, gospodarskimi in drugimi interesi, kar je bilo že rečeno na medverskem srečanju leta 1999 v Vatikanu, kjer je bilo tudi omenjeno, da verstva razpolagajo z vsemi potrebnimi vzvodi za odpravo ločenosti ter zagotovitev prijateljstva in spoštovanja med narodi.

Predstavniki verstev so po papeževem govoru molili vsak na svojem kraju, vsi pa z istim namenom – prositi Boga za dar miru človeštvu, **sprejeli** pa so tudi **izjavo o skupnem prizadevanju za mir**. To temelji na resnični ljubezni do bližnjega, ki veleva: **Stori drugemu to, kar želiš, da drugi stori tebi!** Poudarili so, da **stasilje in terorizem nezdržljiva s pristnim verskim duhom** in se zavezali, da bodo naredili, kar le morejo, za odstranitev vzrokov terorizma ter bratsko sožitje med ljudmi, narodi, kulturami in verami. Spodbujali bodo h kulturi dialoga, branili pravico vsakogar do dostojnega življenja v skladu z lastno kulturno istovetnostjo ter si odpustili medsebojne pretekle in sedanje napake, pri čemer jim je dal najlepši zgled sam papež. Potegnili se bodo za revne na svetu, spodbujali prijateljstvo, solidarnost in razumevanje med narodi in neutrudno razglašali, da sta mir in pravičnost neločljiva in edina pot človeštva v prihodnost, polno upanja.

ZAČETEK POSTOPKA ZA PRIŠTETJE

DR. JAKOBA UKMARJA MED BLAŽENE

Tržaški škof Eugenio Ravignani je 5. februarja 2002 v prostorih škofijskega dvorca v Trstu razglasil začetek škofijskega postopka za razglasitev božjega služabnika mons. dr. Jakoba Ukmarja (1878–1971), slovenskega duhovnika, bogoslovnega profesorja, nabožnega pisca, publicista in narodnega buditelja med tržaškimi Slovenci, za blaženega.

Ukmarjevo življenje in delo je zbranim, med katerimi je bilo veliko sloven-

skih rojakov s Tržaškega, predstavil **postulator Dušan Jakomin**, ki je bil kar dvajset let Ukmarjev sodelavec.

Slovenski in italijanski verniki so Ukmarja še posebej spoštovali zaradi njegove svetosti, ponižnosti, globoke povezanosti z Bogom, modrosti, velike sveto-pisemske in teološke izobrazbe, gorečnosti pri oznanjevanju tudi v trenutkih preizkušenj, pa tudi dostojanstvenega prenašanja trpljenja. Moč za vse to je dobival v vsakodnevni povezanosti z Bogom v molitvi.

Dr. Jakob Ukmar je s pisno in govorno besedo v družbi in Cerkvi branil pravice Slovencev, ki jih je desetletja izpodbijal in teptal fašizem, njegovo krutost je občutil na svojem telesu.

Papež Janez XXIII. ga je zelo cenil, saj mu je pri pripravah na drugi vatikanski vesoljni cerkveni zbor **pomagal z dragocenimi pisnimi nasveti**, prav posebej **glede vprašanja narodnih manjšin**, je povedal papežev tajnik nadškof Loris Capovilla.

Ukmarja je tržaški pisatelj Alojz Rebula orisal kot enega najbolj uspeh in svetlih likov - Endimiana - v romanu V Sibilinem vetru, Primorski biografski leksikon pa mu je namenil kar štiri strani.

Dr. Jakob Ukmar je opravljal številne odgovorne cerkvene in druge službe, govoril vrsto sodobnih in obvladal več klasičnih jezikov, v obdobju od 1905 do 1971 spovedal kar 373.896 ljudi, v rokopisih ohranil 2692 neobjavljenih besedil, napisal več knjig, od katerih je med teologi največ pozornosti zbudila njegova **Mariologija** (1972). Za njegovo znanstveno delo mu je Teološka fakulteta v Ljubljani leta 1970 podelila častni doktorat - pravega je dosegel z odlično ocenjeno doktorsko disertacijo leta 1917 na Univerzi na Dunaju - , papež pa ga je odlikoval z naslovom **apostolskega protonotarja** ter podelitvijo odličja »pro Ecclesia et pontifice«.

Ukmar je tudi urejal, izdajal in sodeloval pri katoliških in drugih publikacijah. Njegova podoba bo še svetleje zasijala v prihodnosti, že danes pa je očitno, da gre za izrednega slovenskega duha.

STAREJŠI LJUDJE NE SMEJO ŽIVOTARITI NA ROBU DRUŽBE!

Papež Janez Pavel II. je ob drugi svetovni konferenci OZN o staranju - končala se je 12. aprila v Madridu - na vse starejše ljudi na svetu naslovil posebno pismo. V njem med drugim ugotavlja, da so Združeni narodi v zadnjih dvajsetih letih dali številne pobude za boljše razumevanje starejših ljudi in reševanje njihovih težav. Ena izmed njih je bilo mednarodno leto starejših

ljudi leta 1999, ki je človeštvo še posebej opozorilo na dolžno skrb za starejše. Tem je Papeški svet za laike namenil dokument z naslovom Dostojanstvo ostarelih in njihovo poslanstvo v Cerkvi in svetu.

Janez Pavel II. v pismu izraža prav posebno povezanost s starejšimi. Tudi zaradi tega, ker z njimi deli isto življenjsko obdobje. Opozarja, da je treba vprašanje povečevanja števila starejših ljudi obravnavati kot del razvoja sveta, pri katerem prihaja do sprememb tudi v sestavi prebivalstva. Te spremembe zahtevajo novo družbeno načrtovanje tako na področju gospodarstva kot tudi na gledanja na življenje in odnose med rodovi. Družba velja za pravično tedaj, ko so zadovoljni vsi njeni člani, njena kakovost pa se odraža prav po tem, kakšen odnos ima do najšibkejših med njimi, torej tudi ostarelih.

Prvo, kar je potrebno, je spoštovanje starejših ljudi. To je mogoče v takšni družbi, ki ni usmerjena le v mladostnost, učinkovitost, moč in zdravje. Izkušnje pa, žal, kažejo, da so starejši ljudje, kakor hitro ne morejo več slediti tovrstnim težnjam, porinjeni na družbeni rob, vedno bolj osamljeni. Težave teh ljudi pa je mogoče reševati le tedaj, če imajo prostor v družbi in pravico odločanja ter jo bogatijo s svojimi dragocenimi izkušnjami, znanjem in modrostjo. Na starejše ljudi namreč ne smemo nikoli gledati kot na breme družbe, marveč tiste, ki lahko prispevajo k družbeni blaginji, opozarja papež. Ni dovolj, da poskrbimo zanje, marveč jih je treba sprejemati kot družabnike pri skupnih načrtih, zanje pripravljati ustrezne življenjske programe in jim pomagati, da se bodo laže znašli v novem življenjskem obdobju. Do njih je treba, še posebej, kadar so žrtve bolezni in zato toliko bolj ranljivi, biti prav posebej ljubezniv.

Po statističnih podatkih je na svetu več kot 600 milijonov ljudi, starejših od 60 let. Do leta 2050 se bo njihovo število predvidoma povečalo na dve milijardi. To pomeni, da bodo starejši ljudje predstavljali vedno večji delež prebivalstva, na kar Cerkev že dolgo opozarja, pa tudi vodi več kot 13.200 centrov za pomoč tem ljudem.

SLOVESNA RAZGLASITEV SKLEPNEGA DOKUMENTA PLENARNEGA ZBORA CERKVE NA SLOVENSLEM NA BREZJAH

Na Brezjah je bil pet let po sklicu plenarnega zbora (sinode) Cerkve na Slovenskem **18. maja** slovesno razglašen njen sklepní dokument, ki so ga decembra 2001 potrdile pristojne kongregacije v rimski kuriji. Ob koncu maše je izvode tega dokumenta izbranim predstavnikom Cerkve na Slovenskem izročil

posebni papežev odposlanec na slovesnosti, nekdanji prefekt kongregacije za evangelizacijo narodov **kardinal Jozef Tomko**, z besedami: »**Sprejmi dokument plenarnega zbora Cerkve na Slovenskem in ga uresničuj v svoji škofiji!**«. To se je zgodilo prav na **82. rojstni dan papeža Janeza Pavla II.** Zato se je blizu 10.000 vernikov, 350 duhovnikov, slovenski in drugi gostujoči škofje, redovniki, redovnice in drugi navzoči prav posebej spomnilo prvega papeževega obiska v Sloveniji leta 1996, ko je z mladimi iz slovenskih škofij praznoval svoj 76. rojstni dan v Postojni in jim zagotovil: »Papež 'ma vas rad!« V spominu na ta dogodek, predvsem pa kot izraz zvestobe nasledniku apostola Petra in hvaležnosti za oba pastoralna obiska v Sloveniji so v imenu navzočih slovenski škofje ordinariji Janezu Pavlu II. poslali posebno **brzjavno voščilo.**

Dokument, sad večletnega ustvarjalnega napora Cerkve na Slovenskem, začeta **26. maja 1997** na rednem zasedanju slovenskih škofov **pri Sv. Jožefu v Celju**, skupaj s Konferenco redovnih ustanov, prinaša **temeljne smernice za delo Cerkve na Slovenskem v prihodnosti.** Ta je usmerjena predvsem k **mladim, družini in poživitvi župnijskega življenja.** To je bilo mogoče videti tudi iz uvodnega programa na Brezjah, ko so govorili ozdravljeni narkoman iz skupnosti Cenacolo, zakonca in člani ŽPS iz Železnikov na čelu z župnikom Francetom Dularjem.

Tudi slovesna maša je bila prepletena s poudarki iz dokumenta. Ljubljanski nadškof in metropolit **dr. Franc Rode** je v uvodu v mašo njegovo razglasitev ocenil kot »**nov mejnik v zgodovini naše vernosti**«, slovenski škofje pa so v duhu dokumenta na vse verne Slovence doma in po svetu z Brezij naslovili **posebno poslanico**, ki jo je ob koncu maše prebral tajnik plenarnega zbora dr. Ivan Štuhec.

Kardinal Tomko je v svojem govoru poudaril, da je Cerkev na Slovenskem na plenarnem zboru sprejela pomembno odločitev za človeka, »ki je danes najbolj ogroženo živo bitje na svetu«. Ogroža ga namreč kultura smrti, ki se kaže v množici spočetih, vendar ne rojenih otrok, v mladih, ki jih uničujeta alkohol in mamila, v ljudeh, ki ne najdejo pravega smisla svojemu življenju ali pa so potisnjeni na družbeni rob. Izhod iz takšnega stanja je mogoče najti le v doslednem spoštovanju človeškega življenja od spočetja do naravne smrti, kar je poudaril tudi plenarni zbor. Od tega spoštovanja je odvisna tudi prihodnost slovenskega naroda. »**Vaše geslo plenarnega zbora naj vam bo vodilo za vsak dan: slovenski človek, izbiraj življenje, in ne smrti!**« je poudaril kardinal Tomko.

Omenil je tudi trojnost odločitve plenarnega zbora Cerkve na Slovenskem – **za človeka, občestvenost in dialog** –, ki so v skladu z duhom drugega vatičanskega vesoljnega cerkvenega zbora in sinod po njem v Vatikanu.

17. SVETOVNI DAN MLADIH V TORONTU

V kanadskem vlemestu Torontu, kjer živi tudi veliko naših rojakov, najuglednejši med njimi je **nadškof in kardinal dr. Alojzij Ambrožič**, je bil proti koncu julija 17. svetovni dan mladih. Z mašo in govorom ga je 23. julija odprl prav nadškof Ambrožič, gostitelj srečanja, papeževe maše 28. julija pa se je udeležilo 800.000 mladih iz 169 držav. Med njimi je bilo tudi okrog **250 mladih iz Slovenije**, ki so jih gostili naši rojaki. **Papež Janez Pavel II.** je imel v Torontu tri govore, vse pa je osredotočil na **Jezusa Kristusa**. Mladim je povedal, da le v njem lahko najdejo pravi odgovor na svoja vprašanja in pričakovanja. Pri bdenju 27. julija v **parku Downsview** je poudaril: *»Samo Kristus je vogelni kamen, na katerem je mogoče trdno graditi bivanje. Samo Kristus, ki ga poznamo, o njem premišljujemo in ga ljubimo, je zvesti prijatelj, ki nas nikoli ne razočara, je naš popotni tovariš in njegove besede ogrevajo naša srca.«*

V pridigi 28. julija prav tako v parku Downsview je omenil, da je »dvajseto stoletje že večkrat poskušalo shajati brez tega vogelnega kamna ... Izid tega je bil, da je pravzaprav gradilo skupnost, ki je bila proti človeku. Kristjani vemo, da Boga ni mogoče zavračati ali zanikati, ne da bi pri tem ponižali človeka.«

Papeževo upanje v novem tretjem tisočletju, katerega začetek sta zaznamovala sveto leto 2000 in teroristični napadi v ZDA, so po 20. stoletju, najbolj

krvavem v človeški zgodovini, prav mladi. Janez Pavel II. verjame vanje, da so sposobni graditi novo civilizacijo, ki bo zadihala v resnični svobodi in miru, in sicer na božjih temeljih. Pri tem pa naj jim ne vzamejo poguma slabosti znotraj Cerkve, o kakršnih so slišali in brali v zadnjem letu (pedofilija pri duhovnikih). Res da so tisti škofje, duhovniki in redovniki, ki so se spolno pregrešili nad mladimi, tem in vsej Cerkvi prizadejali veliko bolečino in moralno škodo, vendar naj mladi raje pomislijo na veliko večino duhovnikov in redovnikov, ki zvesto in zelo požrtvovalno opravljajo svojo službo.

Papež je mlade povabil: *»Vi ste mladi, papež pa je star in nekoliko utrujen, vendar se še vedno istoveti z vašimi pričakovanji in upanji. Čeprav sem živel sredi mnogih temin, pod trdimi totalitarnimi režimi, sem videl dovolj, da sem neomajno prepričan, kako nobena težava, noben strah ni tako velik, da bi popolnoma zadušil upanje, ki večno izvira v srcih mladih. Ne dopustite, da bi to upanje umrlo!«*

Janez Pavel II. je tudi povedal, da bo prihodnji svetovni dan mladih leta 2005 v Kolnu, ter se še posebej zahvalil vsem, ki so sodelovali pri pripravi svetovnega dne v Torontu; posebej našemu rojaku **kardinalu Ambrožiču**. Ta je med mladimi požel odobravanje za besede v otvoritvenem govoru 23. julija, ko je omenil svoje slovenske korenine in izkušnjo bivanja po drugi svetovni vojni v begunskem taborišču v Avstriji. Ta ga ni zagrenila, ampak ravno nasprotno: v taborišču je odkrival moč pravega prijateljstva in prave krščanske ljubezni, ki mu je pomagala pozneje, ko je prevzemal nase vse odgovornejše službe, še posebej v narodnostno tako pisanem Torontu. Mlade je pozdravil tudi v slovenskem jeziku, kar so slovenski (in drugi) romarji navdušeno sprejeli.

Kardinal Ambrožič je imel katehezo za slovenske romarje 25. julija v župnijski cerkvi Marije Pomočnice kristjanov v Torontu. Kateheze je sicer imelo za mlade z vsega sveta po 129 torontskih cerkvah v več kot 25 jezikih več kot 260 škofov, med njimi tudi **koprski pomožni škof dr. Jurij Bizjak** (prav tako v cerkvi Marije Pomočnice kristjanov). Ubrane so bile na tri teme, ki naj bi bile osrednjega pomena v življenju mladega kristjana: **biti »sol zemlje«, »luč sveta« in pripravljani na spravo z Bogom**, s čimer se je ujemalo tudi **geslo svetovnega dneva mladih v Torontu: Vi ste sol zemlje, vi ste luč sveta.**

Po svetovnem dnevu mladih v Torontu je papež med svojim 97. apostolskim potovanjem zunaj Italije še obiskal Gvatemalo in Mehiko.

Pripravil: Jože Pavlič

PREDSTAVITEV RELIGIOZNE DUHOVNE OSKRBE V SLOVENSKI VOJSKI

1. Od kod vaše zanimanje in odločitev za kuratsko službo?

Mogoče najprej kratka beseda o poimenovanjih vojaških duhovnikov. Papež je v apostolski konstituciji *Spirituali militum curae - O duhovni oskrbi vojakov* (1986) dejal, da naj se vojaške duhovnike imenuje vojaški kaplani, čeprav imajo vse pristojnosti župnika. Podobno je poimenovanje vojaških duhovnikov tudi v zahodnih državah.

In če sedaj odgovorim na vprašanje. Odločitev za delo med vojaki je bila dokaj hitra, povezana pa verjetno predvsem z mojo izkušnjo vojaščine (podobno je imela tudi večina bogoslovcev), ko nisi smel biti vernik. Druga izkušnja in spodbuda je bila v času vojne za Slovenijo, ko sem na lastne oči doživel, kaj pomeni imeti v takih kritičnih trenutkih ob sebi duhovnika, imeti možnost za pogovor, spoved in sveto mašo. Tako se je počasi začelo ...

2. Bi bralcem Mohorjevega koledarja lahko strnjeno predstavili svoje videnje slovenskih razmer v primerjavi s svetovnimi glede duhovne oskrbe vojaških oseb.

Seveda lahko. Omeniti je potrebno slovensko posebnost v zgodovinski izkušnji in prehajanju v demokracijo, ki odseva tudi v duhovni oskrbi. Če ima bataljon (od 800-1000) vojakov v demokratični državi svojega vojaškega kaplana in vsaj enega laiškega teologa kot pomočnika, ima Slovenija dva oziroma tri katoliške in eno evangeličansko duhovnico. V demokratičnih državah seveda v vojski delujejo duhovniki tistih ver, ki jim vojaki pripadajo. To seveda pomeni, da je pred Slovenijo, Slovensko vojsko in Cerkvijo na Slovenskem (tudi med redovniki in laiški teologi) še velik

Polkovnik dr. Jože Plut, vojaški vikar

S slovesno (zgoraj) in terensko štolo

izziv, pomeni pa seveda tudi to, da je Slovenija naredila že velik korak na poti k priznavanju in uresničevanju človekovih temeljnih pravic. Omeniti je potrebno tudi to, da so v večini srednjeevropskih in tudi v vzhodnoevropskih državah glede duhovne oskrbe pred nami, saj imajo veliko več duhovnikov, ki delujejo med vojaki, ustanovljene pa imajo že tudi vojaške ordinariate (škofije). Hrvatje imajo npr. ordinariat z 28 vojaškimi kaplani, podobno tudi druge naše sosede.

3. Biblična in teološka izhodišča?

Zanimivo vprašanje, saj običajno mislimo, da je vprašanje pastoralnega dela med vojaki vprašanje modernega časa. Že v Stari zavezi so duhovniki spremljali vojake. V Novi zavezi imamo primere čudovitih srečevanj z vojaki. Janez Krstnik govori o poštenosti, ki naj vlada med vojaki, Jezus pohvali stotnikovo vero in besede tega stotnika vojaki obnavljamo pri vsaki sveti maši (Gospod, nisem vreden, da prideš k meni ...). Stotnik Kornelij je bil mož, po družini katerega se je Peter v oznanjevanju obrnil na tiste, ki niso Judje. Mnogi mučenci in pričevalci iz časov preganjanj so bili vojaki in častniki rimske vojske. Po nastopu svobode za Cerkev pa se je hitro pojavilo vprašanje oskrbe vojakov in vojaškega poklica oziroma vprašanje sodelovanja pri obrambi države. Že iz 5. sto-

letja pa imamo znanega prvega vojaškega duhovnika. Tudi naši predniki, ki so služili kot vojaki, so imeli od Karantanije naprej med seboj duhovnike, tudi slovenske. Tako je bilo vse do konca II. svetovne vojne. Tudi vse vojskujoče se strani na Slovenskem so v zadnji svetovni vojni imele med seboj vojaške duhovnike.

4. Vizija pastorage vojaških oseb.

V Slovenski vojski imamo organizirano (religiozno) duhovno oskrbo šele od julija 2001. Pa vendar se je v tem letu na podlagi skromnih izkušenj in prakse v vojskah demokratičnih držav izoblikovala vizija, ki jo poskušamo že živeti.

Najprej je potrebno poudariti, da vojaški duhovnik živi med vojaki. Če je le mogoče, je z njimi povsod in jih spremlja. Tako jim na zunaj postaja enak in jih lahko razume, jim svetuje ter jih spodbuja, ne glede na njihovo vero ali svetovni nazor. Služi torej vsem, tako poveljujočemu častniku kot vojaku. Vojakom lastne veroizpovedi deli zakramente in jih nanje pripravlja. Za drugače verne organizira bogoslužja. Neredek pojav pa so tudi ekumenska pa tudi medverska bogoslužja.

Vojaški duhovniki služijo ljudem v njihovem delovnem okolju, zaradi specifičnosti poklica pa spremljajo in oskrbujejo tudi njihove družine. Tako se počasi oblikujejo vojaške (personalne) župnije, ki niso vezane na določen manjši teritorij, ampak na večjo enoto, ki je locirana v različnih krajih, njihove družine pa so raztresene po vsej državi. Tudi vojaške osebe, ki delujejo v tujini (mirovne enote, vojaška predstavništva), so del oskrbe vojaških kaplanov. Tako se počasi oblikujejo tudi cerkvene strukture (vojaška župnija, vikariat ...).

5. Sodi vojaški duhovnik med vodstveni vojaški kader?

Običajno je vojaški duhovnik umeščen v poveljnikovo »bližino«, da poveljujočemu častniku lahko svetuje in mu predlaga pozitivne rešitve. Hkrati pa je zaradi poslanstva enak kateremu koli vojaku, podčastniku ali častniku. Rang (čin), ki ga ima, mu omogoča, opravlja to poslanstvo. Vloga vojaškega kaplana torej ni v poveljevanju, ampak v služenju in svetovanju sleherni vojaški osebi in njihovim družinam, če to želijo, in priprava ter delitev zakramentov in zakramentalov.

6. Pastoralna v miru in na bojnem polju. Vprašanje zapovedi ne ubijaj, ljubi svojega bližnjega.

Osnovne razsežnosti so že nakazane, saj so enake v vojni kot v miru. Ker pa je vojna posebno krut čas, nastopa veliko vprašanj o smislu vsega (vojne,

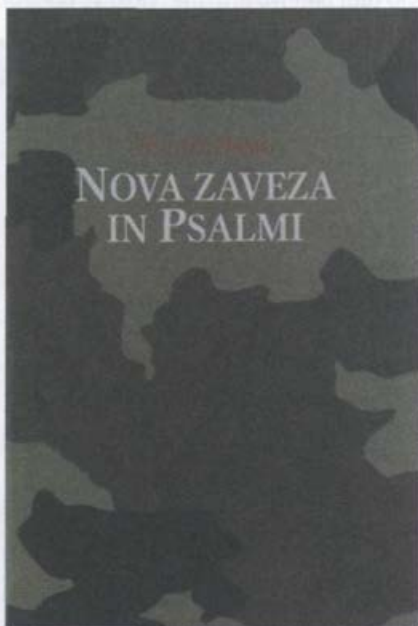
življenja, ubijanja...). Vojaški duhovnik pomaga najdehati pozitivne rešitve, rešitve, ki bi ne povzročala ogrožanja življenj vojakov (tudi nasprotnikovih) ali premoženja. Deli jim zakramente, se z njimi pogovarja, spremlja v trenutkih bolezni, ranjenosti, umiranja in jih dostojno pokopava. Služi torej človeku – vojaku in mu pomaga ohranjati temeljno dostojanstvo tako za časa življenja kot po smrti. Poslanstvo vojaških duhovnikov je torej v služenju ljudem in ne v učenju nasprotnega. Veliko so o tem povedale tudi *Ženevske konvencije*, ki so verskemu osebjemu ravno zaradi tega poslanstva dodelile poseben status, da vojake lahko vedno spremljajo in so jim na razpolago – tudi v morebitnem ujetništvu.

7. Blagoslov orožja?

KATOLIŠKA CERKEV, EVANGELIČANSKA LUTERANSKA CERKEV, ZVEZA BAPTISTIČNIH CERKVA, KRISTUSOVA CERKEV BRATOV, BINKOŠTNA CERKEV in KRŠČANSKA ADVENTISTIČNA CERKEV so skupaj s Svetopisemsko družbo Slovenije izdale »vojaško« Sveto pismo.

V uvodu uporabnike nagovarjajo takole: Spoštovana pripadnica, pripadnik Slovenske vojske, spoštovani družinski člani naših vojakov in vsi, ki vam bo to Sveto pismo prišlo v roke.

Človek ima pravico živeti v skladu s svojo vestjo in prepričanjem. Pravico ima brati besedila, ki mu veliko pomenijo in pravico ima to besedilo imeti vedno pri sebi. Po dobroti mnogih in prizadevanju Svetopisemske družbe Slovenije prihaja pred vojake krščanskih veroizpovedi in dobronamerne ljudi ta izdaja Nove zaveze s Psalmi.

Želeli bi, da bi to »vojaško« Sveto pismo prebiral v vaših družinah, pa tudi na dolžnostih v obrambi domovine, tako doma kot v predstavništvih v tujini in v enotah za podporo miru. Naj slovenski vojak v mirovnih enotah in drugje po svetu v vojaški kapeli ali vojaški cerkvi med Svetimi pismi v različnih jezikih najde Sveto pismo v svojem jeziku, in jeziku svoje matere, očeta, žene, svojih otrok in v jeziku, v katerem se pogovarja z Bogom.

Naj Božja Beseda vsakogar nagovarja z upanjem in veseljem.

Duhovna oskrba v Slovenski vojski

V kratkem bo izšel tudi podoben molitvenik.

Blagoslova orožja ni. Blagoslavlja se ljudi, ne zato, ker so vojaki, ampak, ker so ljudje in so potrebni oziroma imajo pravico do blagoslova in celotne verske oskrbe. Prepričan sem, da tudi v zgodovini ni bilo veliko, če ga je že kaj bilo, blagoslavljanja orožja. Takih stvari se lahko le sramujemo in jih obžalujemo. Medtem ko je ljudi potrebno blagoslavlјati, zlasti takrat ko to želijo.

8. Kako Slovenska vojska sprejema vojaške duhovnike?

Upravičeno lahko rečem, da vse bolje, saj vojaki, podčastniki in častniki spremljajo naše delo, da ocenjujejo in sprejemajo. Čutijo, da jih nevsiljivo spremljamo in smo jim na razpolago, tako bo rojstvu njihovih otrok in prisegah mladih vojakov, kot ob njihovi smrti ali smrti njihovih najbližjih. Potrebe po vojaških duhovnikih bodo vse večje. O tem sem prepričan.

9. Katoliški duhovnik in drugače verni oziroma neverujoči pripadniki Slovenske vojske?

Mislím, da nas pripadniki Slovenske vojske v veliki večini, ne glede na svetovni nazor ali vero, lepo sprejemajo, saj si prizadevamo, da nanje ne gledamo skozi oči vere oziroma nevere ampak skozi dostojanstvo, ki ga slehernemu človeku daje Bog. To osnovno spoštovanje slehernega človeka je predpogoj za strpnost in normalno sožitje. Zato se k nam po nasvet ne zatekajo samo vojaki katoliške, ampak tudi drugače verni ali neverni pripadniki Slovenske vojske. Tudi z evangeličansko duhovnico odlično sodelujemo. Zdi se mi, da z duhovno oskrbo ne dobijo nekaj pozitivnega samo vojaki določene vere, ampak sleherni vojak. To izkušnjo imam tudi iz časa vojn za Slovenijo, podobno izkušnjo imajo v drugih vojskah.

10. Kakšna je vaša doseganja dobra in slaba izkušnja?

Dobrih je neizmerno veliko. Najlepša je ta, da ljudje – ne glede na njihov nazor ali vero – sprejemajo katoliške (vojaške) duhovnike in da tudi zaradi našega dela med njimi padajo stereotipi o Cerkvi, veri in Bogu. Negativne izkušnje pa moremo z božjo pomočjo izkoristiti v lastno in dobro drugih. Verjamem v Boga in v človeka. Vesel in hvaležen sem Bogu za to milost!

**Na vprašanja je odgovarjal:
dr. Jože Plut, prvi kurat v Slovenski vojski
Fotografiral Janko Jeromen**

ŽIVLJENJSKI PROSTOR ŽENSKE V CERKVI DANES

MARIJA SREŠ RAZMIŠLJA O MESTU ŽENSKE V DRUŽBI IN CERKVI

*Stari pregovor lepo pravi:
»Povej mi, s kom se družiš,
in ti bom povedal, kdo si.«*

Večino zadnjih let sem živela med dvema družbama, slovensko in indijsko. Prva je sodobna in danes kapitalistična, druga je tradicionalna in fevdalna. V Cerkvi živim tudi kot misijonarka. To pomeni, da je cilj, poslanstvo mojega življenja delati dobro ljudem. 2. vatikanski koncil je vsebino misijonarjenja na novo zastavil. V tej luči misijonarka deluje kot vez med različnimi svetovi; lahko je razlagalka različnih kultur, ženska, ki živi v prijateljstvu z različnimi ljudmi. Po poklicanosti sem samska in to pomeni, da me svet gleda z radovednostjo, a obenem ga tudi jaz doživljam drugače kot večina poročenih žensk, ki živijo s svojimi družinami.

Torej mi ni preprosto povedati, kdo sem in kako se počutim. A poskusila vam bom opisati nekaj svojih izkušenj, dogodkov svojega življenja, ki so me oblikovali v osebo, žensko, kakršna danes sem. Predstavila vam bom še nekatere svoje prijateljice in prijatelje, ki vam bodo obenem tudi povedali, kdo sem.

ŽIVETI S STAROSELCI

Najprej bom delila z vami izkušnjo izpred tridesetih let. Takrat sem živela s plemenom Dungri Garasiya, v vasi Ghorwada v severnem Gudžeratu. Z neko družino sem dve leti preživela pod skupno streho njihove ilovnate koč. Večsih sem bila z njimi sama, večkrat pa je bila ob meni tudi katera od naših sester. Dogodek, ki ga želim osvetliti, se je zgodil nekega poznega večera med

Pravimo, da milost deluje po naši človeški naravi, in rada si mislim, da je moja narava takšna, da se morem družiti z ženskami in moškimi, sprejemati njihova teženja za svoja lastna in posvečevati ves svoj čas in vse svoje sposobnosti temu, da bi uresničila njihove.

deževno dobo. Bila je temna noč in zunaj je lilo kot iz škafa. Družina je bila zbrana na

verandi. Sestra Wilu in jaz pa sva se pomaknili v najvarnejši kotiček, pod razpe-
lo. To je bil kraj najine molitve. Sedeli sva po turško, s prekrizanimi nogami, v
dotiku z vlažno ilovnato zemljo. V molitvi sva čutili povezavo z Bogom in z
družino. Kljub močnim sunkom vetra in hladu okrog nas, naju je občutek
bližine in varnosti ovil v svoj topel plašč in čutili sva: »Dobro je biti tu.« Zunaj
je močno deževalo, vlaga je pritiskala k tlom z vso težo. Polja so bila poplav-
ljena z vodo in ozke stezice med njimi so bile polne blata. Električne takrat še ni
bilo, tudi radia in televizije ne; le majhna glinena petrolejka je po sobi metala
svojo trepetajočo in medlo luč. Občutek povezanosti med Bogom, družino in
nama je bil čudovito lep. Bilo mi je, kot da bi me val ljubezni dvignil. Počutila
sem se brezpogojno in popolnoma ljubljena od Boga. In globoka sreča me je
ogrinjala s svojo tančico ter mi dala občutiti neizmerno veselje v srcu.

Da, to je bilo doživetje pred tridesetimi leti, a je še vedno v meni, kot da se
je zgodilo včeraj.

Staroselci, s katerimi sem živela, so bili revni in so imeli le malo virov
preživetja. Vsak kmet je posedoval krpico zemlje okrog svoje hiše. Kljub mate-
rialni stiski so bili ponosni otroci narave, svobodni in gostoljubni ljudje. Če-
prav ekonomsko prikrajšani, politično neupoštevani in diskriminirani glede
možnosti izobrazbe, so zaupali Naravi, »Kudrat«. Ta je imela zanje dobroho-
ten pa tudi strah zbujajoč obraz. Obsedeni so bili od strahov pred demonskimi
duhovi narave, ki naj bi jih kaznovali z boleznimi (kot so driska, tuberkuloza,
malarija) in s strupenimi piki kač in škorpionov.

Polovica te staroselske skupnosti so bile ženske. Delala sem z njimi po
njih. Kar me je najbolj vznemirjalo in skrbelo, je bilo to, da jih je družba zelo
podcenjevala in zaničevala. To miselnost so sprejemale tudi same. Ženska je
bila ovrednotena, po količini dela, ki ga je opravila, in po kvaliteti spolnega
zadovoljevanja moža. Bujna fizična lepota ni bila toliko pomembna kot njena
stalna spolna razpoložljivost. S poroko si je zagotovila vsaj varnost pred izko-
riščanjem slehernega moškega, ki si jo je vzela. Tudi starši so raje videli, da je
pripadala le enemu. Njena identiteta je bila v pripadnosti nekemu, ne v njeni
osebnosti. Zavesti o sebi kot samostojni osebi preprosto ni imela.

Vzgojeni v krščansko evropskem duhu, kjer ima ženska svojo priznano
dostojanstvo, mi je bilo težko živeti se v njihove vloge.

En način, kako omejiti žensko, je bil v podcenjevanju in zaničevanju vloge,
ki jo je imela v svoji skupnosti. Ta vloga je bila v nujenju zdravstvene pomoči
na njihov svojstven način. S svojim znanjem je bila prisotna od poroda do
smrti. Zakladnica znanja se je prenašala iz roda v rod. Pod vplivom hindujske
kulture se položaj staroselke še slabša. Tako je še bolj podrejena in ponižana.

Poniževanje je v ožigosanju osebnostno močnejših žensk z nazivom »čarovnica«; potem kaznujejo z izolacijo ali pa s fizičnim nasiljem in nazadnje s smrtjo.

Tole pa vam je, moji dragi prijatelji in bralci, morda najteže razložiti: duhovnost mnogih v Cerkvi, pač zaradi določenih okoliščin, ostaja zgolj na ravni religioznih dejavnosti – nekdo je zelo pobožen, če doma odmoli vse svoje molitve in vsaj ob nedeljah hodi v cerkev, kakor je zapovedano. To je dobro, ni pa dovolj. Manjka namreč izživ, ki nas bogati in ga prinaša to, kar pomeni življenje po Jezusovem evangeliju: »Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe!« To je edina pot rasti v duhovnosti.

Spominjam se Himatbene, katoliške staroselke, ki je bila obtožena čarovništva. Dve dolgi leti smo se skupaj z njo vsi člani krščanskega

občestva, z njenim možem vred, borili proti predsodkom vasi. Ni bilo težko spoznati, zakaj so ji bili sovaščani tako zelo zavistni. Himatben je namreč znala zelo dobro poročiti svoje hčere in sinove in mnogi so ji bili zaradi tega nevoščljivi. Tudi neka gimnazijka mi je zelo prepričana dokazovala, kako je Himatben »pojedla jetra« sosedovega dojenčka, ki je umrl od driske. »Pojesti jetra« nekoga je tipična navada čarovnic. Vidite, kako cvetijo čenče v plevelu neznanja in nevednosti.

Danes je moč ozdravljanja v moških rokah. Morda v tradicionalnih vračih (bhagat) ali pa v njihovih nasprotnikih – izučenihi zdravnikih. Moški želijo ozdravljati in izganjati (zle) duhove, želijo kaznovati in zdraviti. Ne marajo ženske kot tekmice. Mislijo, da je dovolj, da so jim dali možnost služenja v poklicu medicinske sestre in čistilke v bolnišnici. Tako ženske sistematično ohranjajo v neznanju in strahu in ob predpisanih postih tudi slabokrvne ter podhranjene.

Naše žensko gibanje pa navdihuje krščanski etos, ki ima žensko za samostojno osebo ter ustvarjeno po božji podobi. To pomeni, da je bogopodobna in vredna, da se z njo ravna kot z enakopravno osebo, ki ima dostojanstvo. Hindutva, to je politična ideologija, ki se v Indiji lažno predstavlja kot moderni hinduizem, je imela uničujoč vpliv na marsikatero plemensko-staroselsko področje. Njeno sporočilo je, da so vsi staroselci »pravi hindujci« (kar pa niso, ker so animisti!). In kjerkoli Hindutva prodre s svojo miselnostjo, tam se status žensk avtomatično poslabša. Prav zaradi tega pristaši hindutve sovražijo krščanske šole, ki posredujejo staroselcem v Gudžeratu nauk o enakosti in občestvenem duhu.

Kot sestra sem bila deležna dolgoletne tople ljubezni in globokega spoštovanja s strani staroselskih prijateljic in prijateljev. Z njihovim načinom življenja

sem sprejela in delila njihovo revščino. Sprejele so me v svojo sredo kot njim enako. Druga drugo smo spoštovale, podpirale in skupaj prehodile dolgo in prašno pot truda za napredek in duhovno rast. To je cvet medsebojne ljubezni in tudi njen sadež.

MOJI STIKI Z MESTNIMI HINDUJKAMI

Ko sem študirala na univerzi v Ahmedabadu, prestolnici Gudžerata, sem se zblížala z mnogimi mestnimi hindujskimi dekleti. Vsem se je zdelo čudno, da nisem kazala nobenega zanimanja za poroko, kar je bil glavni predmet njihovega pogovora in skrbi. Nekega dne me je mati ene izmed njih poklicala k sebi in mi povedala: »Vedi, da te tvoji starši niso imeli dovolj radi, ker te niso poročili. Meni si pa draga in zato mi dovoli, da ti poiščem moža ...«

Hinduizem ima zelo staro tradicijo ženskih božanstev, ki so v bistvu »boginje matere«. To so zaščitnice zdravja in plodnosti, prinašalke večjega pridelka svojim častilcem, a tistim, ki se jim ne pokoravajo, prinašajo nesrečo. Danes so te velike »matere boginje«, kot so Durga Mata, Laksmi, Kali Mata, Saraswati in še druge, ponižane na preprost status soprog moških bogov v hindujskem panteonu. Kot hindujske ženske učijo moliti, tako jih tudi učijo biti stalno podrejene moškemu. Mitični zakonodajalec Manu je bil glede tega nepopustljivo trden. Žensko je definiral kot osebo, podvrženo moškemu nadzoru, pa naj bo to oče, mož ali sin.

V antičnih časih je obstajalo le malo hindujskih žensk, ki bi si upale odklonilno izzvati ta status. Mirabai, velika pesnica iz države Maharaštre, je bila kraljica in je zapustila svojega kraljevskega moža ter se popolnoma posvetila bogu Krišni. Sama sebe je imenovala »njegova ljubljena«. Njene pesnitve in pesmi so postale legendarne in so še danes popularne ter jih pojejo. V sodobnem času so ta status ženske izzvale tiste hindujke, ki so prišle pod vpliv Zahoda. Bile so v stiku s krščanskimi misijonarkami (ki vzgajajo na tisoče hindujskih deklet v svojih šolah) ali pa so začele oblikovati svoja vprašanja glede njega zaradi znanstveno razumskega znanja.

MOJE IZKUŠNJE V CERKVI

Rada bi spregovorila nekaj o mojem čutenju, saj sem ženska v današnji Cerkvi.

Moja izkušnja v Cerkvi je občutek življenja na robu njenega uradno interpretiranega okvira, sprejetega s strani cerkvene hierarhije. Dejansko se mnoge ženske v Cerkvi počutijo odrinjene, kot pravi ena izmed njih: »Kjer je Bog predstavljen kot oče, tam so očetje postali bogovi.« Bistvo ženskosti je v srčki življenja, kar

izraža rojevanje, ohranjanje in vzgajanje življenja. Vernost, ki jo Cerkev danes ponuja ženski, pa ne izpolnjuje njenih duhovnih potreb. Naša vera je vzkliła ob materinih kolenih, ob njeni molitvi in žrtvah. To ji je priznано. Sprašujem pa se, ali je to edina ženska vloga. S svojo odgovornostjo in sposobnostmi dokazuje, da je vredna tudi drugih javnih vlog znotraj Cerkve in izven nje. Pogovori o ženski kot duhovnici so odrinjeni na stran. Zamolčani so primeri žensk, poročenih z duhovniki, pa tudi podeljevanje zakramentov je privilegij moških.

V Indiji sem živela v stiku z »verujočimi revnimi iz evangelija«. Preko svojega dela in osebnih srečanj sem jih podpirala, jih dvigala k svežim idealom. Opo-gumljala sem jih za medsebojno skrb, sočutje in spravo. Drugače povedano, oblikovala sem občestvo, Cerkev.

Nisem jim pa smela ponuditi zakramenta sprave in evharistije. Zato so morali na pot k oddaljenemu moškemu, ki zanje ni imel časa in je večkrat dajal napačen vtis o svoji vlogi. Imenovali so ga tako kot krajevnega veleposestnika (sahebe). Tako sem počasi prišla do prepričanja, da Bog ne prebiva v svetiščih, zgrajenih iz kamna in marmorja, temveč v srcih vsakega, ki se ga boji in pri-sluhne njegovemu Duhu. Predvsem pa prebiva sredi življenja in to v ubogih, bolnih, ženskah in otrocih, izobčencih, staroselcih. Bog prebiva v vseh tistih, o katerih beremo v evangeliju, da jih je »Jezus ozdraviljal in jim delal dobro«. Milost se razkošno deli tistim, ki je ne zaslužijo.

KLJUČNA VLOGA ŽENSKÉ V DRUŽBI: ODNOSI IN MEDSEBOJNE VEZI

Zahodna družba je dosegla skoraj vse, kar je hotela. Na mnogih področjih se zavedamo raznih dosežkov in uspehov in smo ponosni nanje. Po drugi strani pa smo priče družbenim razpokam, ki se kažejo v medsebojnih odnosih. Izgleda, da nam nikakor ne uspe ozdraviti ran in bridkosti, ki jih nosi v sebi skoraj vsaka družina, soseska in narod. V družbi se vsepovsod srečujemo z nezaupljivostjo, zamerami med različnimi interesnimi skupinami, ki veliko-krat izbruhnejo v neizmerno nasilje. Ves naš neuspeh je v odnosih.

Po mojem ima ženska edinstveno vlogo v oblikovanju zdravih in plodnih odnosov. Odnosi vzpodbujajo našo osebnostno rast, še posebno odnosi z ljud-mi na robu preživetja. Takí ljudje nas učijo spoznavati bistvo življenja. Čim bolj nekdo dela z revnimi in izobčenci, tem bolj se premika proti robu samo-stanskega in cerkvenega življenja. Skozi vrsto let je samostansko življenje po-stalo udobno in varno. Njegov standard se je dvignil nad standard revežev. Nihče si ne upa vznemirjati te udobnosti. Ta, ki v luči krščanskega ideala hoje za ubogin in ranljivim Kristusom vztraja, je v nevarnosti, da ga večina izloči.

Indijski jezuitski teolog George Soares Prabhu nam je pri teoloških predavanjih rad postregel z naslednjo prisposodobno: »Uradna Cerkev je kot majhen okrogel prostor v notranjosti veliko večje krogle. Prav v jedru tega prostorčka je zrak čist in filtriran – »cerkven«, ker onesnažen zrak ne more do njega, da bi ga zastrupil. Tu živijo cerkveni dostojanstveniki. Misijonar in misijonarka sta poslana proč od središča. Morata biti v stiku z »nekrščeni«, če hočeta oznanjati evangelij. A prav tu je nevarnost, da se okužita s slabim zrakom. Toda vsako tveganje lahko porodi nekaj čudovito lepega.«

Torej, kje je moje mesto?

Imamo se za dobre redovnike in dobre katoličane, a nas strašijo pred prevzemanjem tveganj. Učijo nas poslušnosti, ne spodbujajo pa samokritike in lastnih dvomov. Ne odobravajo drugačnosti in osebne pokončnosti ob svojem mnenju. To me spominja na nauke totalitarnih režimov.

KAKO VIDIM SLOVENSKO CERKEV?

Mislim, da se slovenska Cerkev sooča s krizo identitete. V resnici je to kriza odnosov med različnimi skupinami znotraj in zunaj Cerkve. To pa ni le značilnost slovenske Cerkve. Danes se vsepovsod Cerkve začena spraševati: Kaj sem? Kaj pomenim tebi? Torej je vprašljiva identiteta in so vprašljivi odnosi.

Ko je bila Slovenija še pod komunistično oblastjo, je bilo lahko razlikovati med tistimi, ki so ostali trdni in zvesti evangeliju, ter drugimi, ki so si koristljivo podali roko s partijo. V današnji Sloveniji, ki nudi versko svobodo (ne vedno), je pristnost življenja po evangeliju bolj preizkušana. Slovenija si želi videza napredne zahodne države, pa čeprav s tem sprejema tudi kulturo smrti in izkoriščanja ljudi, kar se kaže v stanju družbe ter poskusih sprejetja neetične zakonodaje.

V času komunističnega režima smo bili misijonarji cenjeni v našem poslanstvu. Papež Pavel VI. je postavil novo razumevanje misijona in Cerkve: »Dialog je nov način bivanja Cerkve.« S tem je dialog prevzel mesto spreobračanja. Sprašujem se, ali je slovenska družba odprta za dialog z različnimi, npr. sezonskimi delavci, političnimi emigranti, begunci, ljudmi drugih veroizpovedi in ras. To so vprašanja, na

katera moramo odgovarjati sproti, brez odlašanja.

Dejstvo je, da danes misijon

Zato tudi evangelij pravi: »Spoznali vas bodo po vaši medsebojni ljubezni«. Da, to duhovno popotovanje je največji dar, ki sem ga prejela med svojimi zadnjimi tridesetimi leti v Indiji. Ne, ne hvalim se, samo priznavam božji dar. Bog ti daje moč, da ljubiš in pričuješ; mi dodamo le svoj človeški del, svoje srce in svojo misel. In najodličnejši izraz duhovnosti je svoboda od strahu.

Drža mladih do starih je podobna v Indiji in v Evropi. Prikrivo vprašanje je: Zakaj so še vedno tu? Morali bi že umreti, da nam ne bi bilo treba skrbeti zanje. Božje zapovedi niso važne. Mi, mladi, imamo pravico biti na svetu.

Zato pa tudi mislim, da zgolj obiskovanje cerkve ob nedeljah še ne naredi kristjanov. Skrb za starše, za sosede, za vdove in otroke, uboge in brezdomce - morajo živeti z roko v roki, če kdo hodi ob nedeljah v cerkev ali pa ne.

ni več le nekaj v Afriki ali Indiji, temveč je prav tako potreben tukaj in zdaj. Pri tem bi lahko slovenski misijonarji bistveno

prispevali. S svojimi izkušnjami, odprtostjo do različnih, lahko pomagajo pri ustvarjanju pluralne družbe. Včasih se dozdeva, da cerkvena hierarhija o tem še ne razmišlja. Morda je razlog v tem, da ji nekdam odvzete materialne pravice odjedajo preveč časa. Ne smemo se čuditi, če najbolj dinamični element družbe, kot je mladina, voli z nogami (vote with your feet) in išče svojo duhovno rast tam, kjer je večja pristnost.

V prihodnosti bodo verjetno oznake kot so katoličan, protestant izgubile svoj smisel. Važno bo predvsem biti oseba vere, Jezusov učenec, učenka. Vrednost bo imelo življenje po Jezusovih vrednotah: resnica, usmiljenje, sočutje, gostoljubnost do vsakega, neomajna drža v pravičnosti in proti kopičenju materialnih dobrin. Po tem se bo spoznalo Jezusove prijateljice in prijatelje. Te bomo srečevali povsod, še najbolj tam, kjer jih ne bi pričakovali. Med njimi so »samarijani, nepismeni ribiči, cestnarji, pohabljeni, slepi, gobavci, ženske, otroci ...« Lahko bi rekli, da so mnogi med njimi, ki jih je družba s svojim izrivanjem prizadela. Prav tako so med njimi zapuščene in ponižane ženske, tudi tiste, ki so prisiljene prodajati svoje telo za preživetje. Kot je rekel sv. Avguštin: »Sodnega dne bomo presenečeno spoznali, da tudi zavržene Bog sprejema.«

To je nekaj mojega razmišljanja o položaju ženske v družbi in Cerkvi. Čutim poklicanost biti vez med različnimi kulturami, osebami in pogledi. V tem spoznavam vsebino poslanstva, ki se je razodelo že ob prvih binškoških, ko so različni ljudje razumeli evangelij vsak v svojem jeziku. Mislim, da je k temu poklican sleherni izmed nas, ki sledi Jezusovemu vzgledu.

Želim, da bi v teh besedah vsak našel svoj dar za odprtost in vzpostavljanje toplih medsebojnih odnosov.

Ob vnebohodu 2002

Marija Sreš

VERSKÉ VSEBINE NA INTERNETU

Ko je Papeški svet za sredstva družbenega obveščanja konec februarja 2002, ko je nastajal pričujoči prispevek, izdal dva obsežna dokumenta – prvi nosi naslov »Cerkev in internet«, drugi pa »Etika in internet« –, je s tem verujočim po vsem svetu dal jasno vedeti, naj vsekakor izkoristijo dobre strani tega medija moderne dobe. Prvi dokument namreč vsebuje izrecno priporočilo za uporabo interneta na vseh področjih cerkvene komunikacije, drugi pa govori o zlorabi interneta kot medija za razširjanje sovraštva, nasilja in pornografije. Dokument, ki ga je podpisal škof John P. Foley, predsednik tega Papeškega sveta, obsoja »zahodni kulturni imperializem«, ki se širi s pomočjo novega medija. Oba dokumenta sta v šestih različnih jezikih v celoti objavljena na spletnih straneh Svetega sedeža (internetna naslova sta objavljena na koncu tega prispevka).

Ta članek je namenjen predvsem tistim, ki so za internet sicer že kdaj slišali, do njega zavzeli takšno ali drugačno (beri: odklonilno ali vsaj neprizadeto) stališče, uporabljali pa ga niso še nikoli. Vsi drugi, ki prednosti svetovne podatkovne mreže že s pridom izkoriščajo za poklicne, študijske in izobraževalne oziroma zasebne potrebe, v tem prispevku namreč ne bodo izvedeli veliko novega; kvečjemu morda kak naslov spletišča, na katerega doslej še niso naleteli oziroma zanj niso vedeli in ga zato niso mogli uporabljati. Najpogostejše pripombe tistih, ki se s tem medijem še niso približe spoznali, so: na internetu so v glavnem neumnosti, reklame, golota itd., internet je zapravljanje časa, internet je izguba denarja ipd. Upam, da bodo tisti, ki tako mislijo, na koncu tega članka spremenili svoje mišljenje, saj z njim delajo internetu precejšnjo krivico.

Internet lahko primerjamo s kioskom, v katerem je sicer res naprodaj veliko neumnosti, reklam in golote, vendar pa tudi kar nekaj zelo uporabnih revij ali časopisov, ki bogatijo naše znanje, nas razvedrijo itd. Nihče nas ne sili kupovati revij, ki so v nasprotju z našimi moralnimi in drugimi načeli. Vzamemo pač tisto, kar nas zanima – in odidemo.

Internet ni zapravljanje časa. Če vemo, kaj želimo najti in kaj potrebujemo ter poznamo vsaj nekaj osnovnih načel iskanja po internetu, bomo do večine iskanih informacij prišli neprimerno hitreje kot v kateri koli knjižnici ali arhivu. Da ne omenjam bolnih, invalidov in starejših, ki si pač ne morejo privoščiti, da bi vedno, ko se pokaže potreba, vzeli pot pod noge in drugo za drugo obirali strokovne knjižnice v večjih slovenskih krajih. Do zelenih informacij lahko kadar koli, tudi sredi noči, pridejo udobno nameščeni v domačem fo-

telju. Poleg tega so številne informacije na internetu pogosto na voljo še prej (in v neprirejani obliki) kot pa v nekaterih sredstvih javnega obveščanja.

Internet ni izguba denarja. Začetni vložek za priključitev v omrežje je poleg kolikor toliko zmogljivega računalnika, ki je dandanes že tako ali tako skoraj pri vsaki hiši, pravzaprav edini večji strošek. Če interneta ne uporabljate izključno za zabavo, ampak si s podatki iz medmrežja pomagata pri delu ali študiju oziroma vsakršnem dodatnem izobraževanju, se vam bo ta denar hitro povrnil in celo obrestoval. Odpade namreč nakup praviloma drage literature v obliki klasičnih knjig, ker je ta pač zastoj na razpolago na internetu. To zlasti velja za enciklopedije, podatkovnike, imenike, kataloge, nekatere slovarje in strokovne besednjake, zbirke podatkov o najrazličnejših storitvah, redke in težko dostopne zgodovinske vire, skoraj nepregledne arhive slikovnega gradiva, zvočne in videoposnetke, zgodovinske, geografske in biografske podatke itd.

KRATKA ZGODOVINA INTERNETA

Vse skupaj se je začelo leta 1968, ko je ameriška agencija za zahtevne raziskovalne projekte (DARPA) objavila razpis, s katerim so iskali ponudbe za izdelavo omrežja majhnega števila računalnikov, ki bi ga bilo morda nekoč moč razširiti. Izvirni računalnik je razdelil vsebino sporočila, ki ga je nameral val poslati, na majhne dele (paketke), jih drugega za drugim po mreži poslal do naslovnika, ta pa je iz njih spet sestavil celotno sporočilo. To idejo je kot prvi že leta 1961 analiziral in objavil Leonard Kleinrock. Po prvih, ne preveč uspešnih poskusih, je leta 1971 omrežje, imenovano ARPANET, vsebovalo 23 računalnikov in promet je znašal 700.000 paketkov na dan. Samo dve leti pozneje je presegel 3 milijone paketkov na dan.

Izraz »internet« so prvič uporabili leta 1974, za rojstvo interneta, kakršnega poznamo danes, pa nekateri štejejo začetek leta 1983, ko je tudi omrežje ARPANET prešlo na protokol TCP/IP (angl. Transmission Control Protocol/Internet Protocol). Tega leta je število računalnikov v internetu preseglo 500 in se do leta 1986 podeseterilo.

Komaj dve leti kasneje je promet presegel 75 milijonov paketkov na dan, med Evropo in Severno Ameriko so položili optični kabel, število računalnikov v internetu pa je leta 1989 preseglo 100.000.

Istega leta je Tim Berners - Lee, zaposlen pri CERN-u, podal svoj predlog informacijskega sistema, ki naj bi olajšal izmenjavo informacij med skupinami raziskovalcev te ustanove. Verjetno se nihče ni zavedal daljnosežnih posledic te ideje: novi informacijski sistem, imenovan »hipertekstni sistem«, je namreč

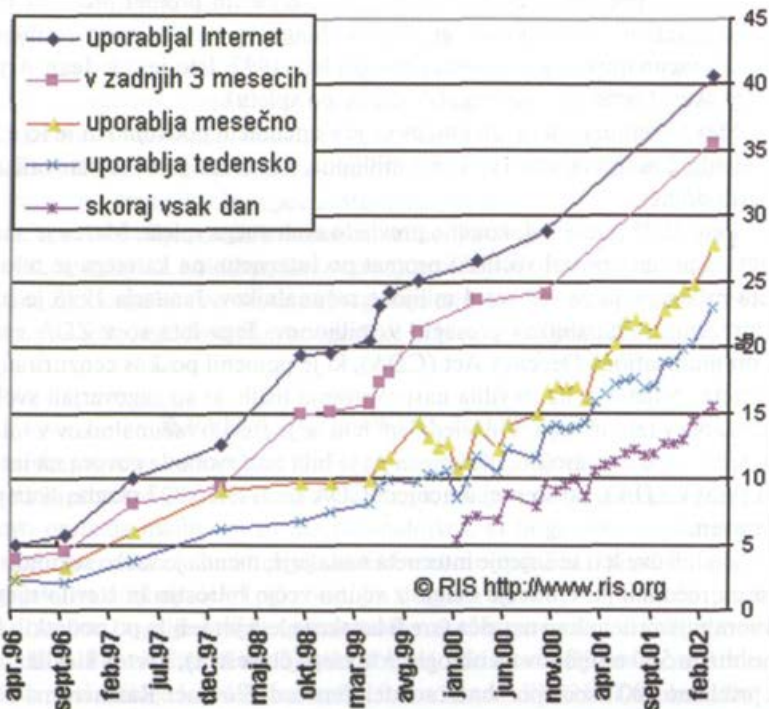
kasneje zrasel v svetovni splet (angl. World Wide Web - WWW). Prvi spletni brskalnik so v CERN-u sprogramirali leta 1991, ko je število internetnih računalnikov že preseglo številko 600.000 in je mesečni promet presegel 10 milijard paketkov oziroma tisoč gigabajtov. Magično številko enega milijona je število računalnikov v internetu preseglo leta 1992. Isto leto je Jean Armour Polly skoval izraz »netsurfing« (deskanje po spletu).

Število omreženih računalnikov se je v enem letu podvojilo in je leta 1993 preseglo 2 milijona, leta 1994 že 3 milijone, na mesec pa so registrirali 2.000 novih domen.

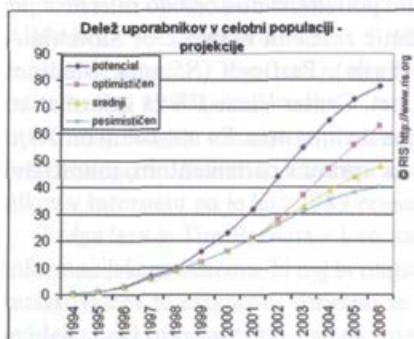
Leto 1995 pomeni dokončno prevlado svetovnega spleta. Marca je namreč spletni promet postal večinski promet po internetu, na katerega je bilo tega leta priključenih že več kot 4 milijone računalnikov. Januarja 1996 je število omreženih računalnikov preseglo 9 milijonov. Tega leta so v ZDA sprejeli Communications Decency Act (CDA), ki je pomenil poskus cenzuriranja interneta. Naletel je na številna nasprotovanja tistih, ki so zagovarjali svobodo izražanja v tem mediju. V naslednjem letu se je število računalnikov v internetu spet več kot podvojilo, ohranjena pa je bila tudi svoboda govora na internetu (vsaj v ZDA), saj so prej omenjeni CDA sredi leta 1997 razglasili za protustaven.

Zadnji dve leti se širjenje interneta nadaljuje; menda je vsako sekundo večji za en računalnik. Omrežje deluje z vedno večjo hitrostjo in število njegovih uporabnikov nenehno narašča (sredi lanskega leta jih je bilo po podatkih NUA približno 560 milijonov ali okroglo 9 % vsega človeštva). Pri teh številkah smo s približno 600 tisoč uporabniki soudeleženi tudi Slovenci. Razmeroma skromnim in kar nekoliko sramežljivim začetkom v letih 1994 in 1995 je sledil bliskovit porast števila priključkov in s tem števila uporabnikov, kar dokazujejo izsledki vsakoletne razskave RIS (Raba interneta v Sloveniji), ki poteka v okviru Fakultete za družbene vede. Med glavnimi ponudniki dostopa do interneta pri nas so Telekom (SiOL), Arnes (Academic research network of Slovenia - akademsko raziskovalno omrežje Slovenije), Perftech (S5.net), Medinet (Amis.net), Metaling (Netsi.net) in K2.net. Center Vlade RS za informatiko (CVI) spada med večje ponudnike dostopa do interneta. Po njegovem omrežju je z internetom povezana celotna državna uprava s parlamentom, ministrstvi in upravnimi enotami vred.

Uporabniki interneta v celotni populaciji

Naraščanje števila uporabnikov interneta v celotni populaciji v Sloveniji v obdobju od aprila 1996 do februarja 2002
(vir: Projekt RIS - Raba interneta v Sloveniji)

V grafu, ki kaže delež uporabnikov v celotni populaciji, lahko vidimo tudi pričakovano naraščanje do leta 2006
(vir: Projekt RIS - Raba interneta v Sloveniji)

Kratka razlaga nekaterih pojmov, ki so uporabljeni v tem članku

Internet je največje prostrano omrežje računalnikov na svetu, ki združuje na stotisoče krajevnih omrežij in strežnikov ter na milijone osebnih računalnikov in delovnih postaj. Internet je hkrati skupnost milijonov uporabnikov in skupek vseh storitev, ki jih ti ljudje uporabljajo v njegovem okviru. Najbolj razširjene med njimi so svetovni splet, elektronska pošta, novičarske skupine itd.

Splet (angl. web) je najbolj razširjena in zato najpomembnejša storitev interneta, zato se največkrat uporablja kar kot njegova sopomenka. Zagotavlja izmenjavo večpredstavnih informacij, ki obsegajo besedilo, podobe, zvok, videoposnetke in datoteke najrazličnejših namenskih programov.

Večpredstavnost (angl. multimedia) je izraz, s katerim označujemo zmožnost, naprave, programsko opremo in postopke za računalniško predstavljanje besedila in slik v dokumentih, animacij, videoposnetkov, zvoka, interaktivnih postopkov in drugega.

Dokument (angl. document) je končni izdelek, ustvarjen z namenskim programom, s katerim dokument lahko obdelujemo tudi naprej. Dokument je, denimo, besedilo, napisano z urejevalnikom, preglednica ali zbirka podatkov. Vsak dokument ima svoje ime in je kot zaporedje znakov shranjen v posebni datoteki.

Datoteka (angl. file) je skupina podatkov, v operacijskem sistemu shranjena kot zaokrožena celota z lastnim imenom, ki jo loči od drugih datotek.

Spletni naslov (angl. web address) je poljuden izraz za naslov URL katere koli vrste sredstva oziroma vira v svetovnem spletu, pa naj gre za spletni dokument, imenik FTP ali e-poštni predal. Imena vseh spletnih mest se začnejo z nizom *http://*. Denimo na naslovu *www.mohorjeva.org/index.html* je na voljo založniški program, zgodovina založbe in druge informacije o Mohorjevi družbi Celje.

Spletno mesto ali spletišče (angl. web site) je navidezno mesto v kibernetnem prostoru, ki ga pričarajo lepo oblikovane spletne strani z besedilom, slikami, zvokom in digitalnimi videoposnetki.

Spletna stran ali spletni dokument (angl. web page) je dokument z nadbesedilom, kot ga prikazuje spletni pregledovalnik. Na spletni strani so lahko besedilo, nadpovezave, podobe ter digitalni zvočni in videoposnetki.

Domača stran (angl. home page) je vrsta spletne strani, ki je vhodna stran (»domače mesto») oziroma glavni dokument podjetja, ustanove ali

posameznika v svetovnem spletu, prek katere imamo dostop do drugih njegovih spletnih strani.

Spletni pregledovalnik ali brskalnik (angl. web browser) je namenski program za pregledovanje spletnih dokumentov in navideznih mest (spletnih mest), shranjenih v spletnih strežnikih po vsem svetu. Omogoča osnovne ukaze za premikanje med vozlišči takih dokumentov, prikazovanje slik, tabel, okvirov in drugih elementov v dokumentih.

Iskalnik ali iskalni stroj (angl. search engine) je informacijsko spletno mesto za hitro iskanje po kazalnih informacij s ključnimi besedami ali gesli. Iskalni stroj preišče svojo zbirko podatkov in prikaže na zaslonu seznam spletnih povezav, ki ustrezajo našim merilom.

(Vir: Leksikon računalništva in informatike, Založba Pasadena, Ljubljana 2002)

OSNOVE ISKANJA INFORMACIJ NA SPLETU

Vsaka datoteka na spletu ima svoj naslov ali URL (angl. Universal Resource Locator), ki je videti približno takole: <http://www.rkc.si/>. Prvi del (<http://>) pomeni, da iščemo datoteke, dostopne prek hipertekstnega protokola (angl. Hypertekst protocol), drugi del, ki je postavljen med dvojno poševnico in naslednjo poševnico (v našem primeru www.rkc.si), pa je ime računalnika oziroma strežnika, na katerem se stran nahaja. Ostanek naslova strani pomeni imenike, podimenike in ime datoteke.

Delu naslova strežnika desno od zadnje pike rečemo domena. V naslovu <http://www.rkc.si/> je domena *si*. Domena pove, kateri državi pripada stran (*si* = Slovenija, *de* = Nemčija, *it* = Italija, *vat* = Vatikan itd.), ali pa, kateremu delu spleta pripada (*com* = komercialni naslovi, *edu* = izobraževalne ustanove, itd.).

Do iskane datoteke na spletu torej najlažje pridemo tako, da njen naslov natančno vpišemo v naslovno vrstico spletnega brskalnika (najbolj razširjena sta Netscape Navigator in Internet Explorer) ter pritisnemo tipko ENTER. Vse drugo opravi računalnik, ki nam v nekaj sekundah na zaslonu monitorja prikaže zeleno spletno stran. Odpiranje strani neposredno prek naslova je najpreprostejši način doseganja iskanih datotek in pravzaprav niti ne zasluži imena »iskanje«.

O pravem iskanju namreč lahko govorimo šele takrat, ko naslova datoteke ne poznamo ali pa smo ga pozabili. Takrat nam na pomoč priskočijo iskalniki, ki nenehno pregledujejo splet in si poskušajo zapomniti vsebino strani na pre-

gledanih naslovih. V svojih podatkovnih zbirkah imajo shranjene velikanske količine informacij o pregledanih straneh, naša naloga pa je, da tako zbrane informacije čim bolj izkoristimo. Iskalnikov je veliko, med najbolj znanimi pa so (po abecednem redu) AltaVista, Excite, Go, Google, LookSmart, Lycos, Northern Light, WebCrawler, WebTop in Yahoo.

Za primer si oglejmo iskanje pozdravnega govora nadškofa dr. Franca Rodea ob lanskoletni slovesni razglasitvi sklepnega dokumenta Plenarnega zbora Cerkve na Slovenskem, ki je bila pred svetiščem Marije Pomagaj na Brezjah. Pomagali si bomo z iskalnikom Google. URL tega iskalnika je <http://www.google.com>, ki ga vpišemo v iskalno vrstico in pritisnemo ENTER. Vpisali bi lahko tudi samo www.google.com, saj je *http* privzet protokol spletnih brskalnikov. Ko brskalnik prikaže glavno stran omenjenega iskalnika, v iskalno okence vtipkamo besedo *rode* in z miško kliknemo na okvirček IŠČI. Iskalnik nam naslednji trenutek postreže z 1,480.000 (!) naslovi strani, ki vsebujejo besedo »rode«. (Splošni napotek je, da v iskalni niz vedno pišemo z malimi črkami in brez strešic.)

Ker torej iskanje po eni sami besedi odkrije velikansko število strani, ki ustrezajo naši zahtevi, ta izbor ponavadi želimo zožiti. To storimo tako, da v iskalno vrstico vnesemo več besed. V našem primeru bomo seznam najdenih strani občutno skrajšali, če k besedi *rode* dodamo še besedo *franc*. V iskalno vrstico iskalnika torej vpišemo *franc rode*. Na tem mestu velja opozoriti, da si različni iskalniki vnos več besed razlagajo na različne načine. Nekateri bodo to razumeli, kot da želimo poiskati strani, na katerih nastopata obe vneseni besedi, drugi pa bodo domnevali, da nas zanimajo strani, ki vsebujejo vsaj eno od vpisanih besed. No, Google predpostavlja, da želimo strani, ki vsebujejo *obe* podani besedi, zato z novo besedo število najdenih strani močno zmanjša na 5.500, kar pa je še vedno zelo veliko.

Izkaže se, da iskanje po posameznih besedah vedno ne privede tako hitro do točno iskanih informacij, saj nam iskalnik ponudi kopico strani z raznoliko vsebino. V tem primeru si pomagamo tako, da frazo, ki jo želimo najti, postavimo v narekovaje. Iskalniku torej podamo naslednji iskalni niz: »*franc rode*«. S tem smo mu dali vedeti, da hočemo res le tiste strani, ki vsebujejo podane besede v točno takem zaporedju. Sedaj nam iskalnik postreže z nekaj manj kot 900 stranmi. Nadaljujemo tako, da dodamo še besedo *sinoda*, in vpis »*franc rode sinoda*« nam da povsem sprejemljivih 40 zadetkov, med katerimi hitro najdemo tisto, ki vsebuje iskani govor (www.rkc.si/plenarni-zbor/b_Rode.html).

Ko se naпослед dokopljemo do iskanih informacij, je seveda smiselno shraniti naslov oziroma ime te datoteke, ki se nam med ogledovanjem strani izpiše

v glavi brskalnika, saj ga bomo morda še kdaj potrebovali. Z njegovo uvrstitvijo med zaznamke oz. priljubljene povezave (angl. bookmarks) smo dosegli, da nam ga ob naslednji priložnosti ne bo treba več iskati. Iskalnik omogoča razvrščanje priljubljenih povezav po mapah, tako da si lahko oblikujemo nekakšno kartoteko povezav, razporejenih po različnih tematikah.

Trikov za lažje iskanje je še nekaj, vendar njihovo opisovanje presega okvir tega članka. Poleg tega so podrobno in s primeri razloženi pri posameznih iskalnikih. In kateri iskalnik uporabljati? Eno izmed meril za kakovost iskalnika je število strani, ki jih ta pozna. Že nekaj let naj bi največji delež spleta pokrival iskalnik Google, ki je sredi lanskega leta presegel številko 2 milijardi pregledanih strani! Ker noben iskalnik ne pokriva celotnega spleta, velja načelo »več iskalnikov več najde«. Če torej nismo zadovoljni z delom enega iskalnika, je najbolje želeno stran poskusiti poiskati še s kakim drugim.

Za konec omenimo stvar, ki se komu zdi sama po sebi umevna, pa vendar je nekateri uporabniki interneta ne znajo dovolj dobro izkoristiti. Večino informacij, ki obsegajo besedilo, podobe, zvok, videoposnetke in datoteke najrazličnejših namenskih programov, je namreč mogoče brez zadržkov poljubno prekopirati oziroma presneti z interneta v domači računalnik, natisniti s tiskalnikom, v originalni ali predelani obliki po elektronski pošti posredovati naprej itd.

KAJ LAHKO NAJDEMO NA INTERNETU

V zadnjem delu tega prispevka so predstavljeni nekateri osrednji internetni naslovi z versko vsebino. Zaradi boljše preglednosti so razvrščeni v več skupin. Glavni namen te predstavitve je novim uporabnikom olajšati iskanje, predvsem pa nazorno pokazati, kaj vse je moč najti na internetu in kakšne neslutene možnosti pravzaprav ponuja ta prek vsega sveta razporedeni medij. Poleg natančnosti pri vpisovanju naslovov in nekaj iznajdljivosti pri iskanju je edini pogoj pravzaprav le še (vsaj pasivno) znanje angleščine, ki v tem mediju po zastopanosti krepko prekaša vse druge svetovne jezike. Tudi tukaj pa obstajajo delne rešitve v obliki slovarjev in prevajalnikov, ki so uporabnikom na razpolago kar na samem internetu. V tem pogledu daleč največ ponuja naslov www.sigov.si/slovar.html na strežniku Centra Vlade RS za informatiko, ki vsebuje velikansko število povezav na najrazličnejša tovrstna orodja, med drugim na več kot 60 slovarjev. Med njimi so tudi latinski, hebrejsko-angleški in staro-cerkvenoslovansko-angleški slovar.

KJE IN KAKO ZAČETI

Naslov osrednjega slovenskega spletnega izhodišča za dostop do najrazličnejših verskih vsebin na internetu je www.rkc.si. Kratica pomeni Rimokatoliška cerkev na Slovenskem. Na pregledno urejenih in sproti dopolnjevanih informacijskih straneh že od leta 1996 predstavljajo slovenski katoličani svoje življenje in delo. Vse priznanje jezuitskemu duhovniku p. Petru Lahu in sodelavcem, ki so ustvarili »ogrodje«, v katerem je prostor za vsako katoliško skupino, gibanje, društvo ali organizacijo. Med številnimi zbirkami podatkov omenimo samo nekatere. Kogar zanimajo moški in ženski redovi na Slovenskem, bo zelene podatke našel na naslovu www.rkc.si/redovi/redovi.html. Marsikomu bodo v pomoč naslovi katoliških šol in semenišč v Sloveniji (www.rkc.si/zdruzen/solstvo.html) ali pa bo na enem mestu našel podatke o Slovencih v izseljenstvu (www.rkc.si/ureditev/misije.html). Poleg pravkar omenjene strani RKC so številni internetni naslovi, povezani z religijo in krščanstvom, zbrani še na spletnem naslovu ljubljanske škofije (www.sv-nikolaj.org/Strani/_povezave.htm). Tudi večina osrednjih slovenskih internetnih portalov (kopa.si/povezave/krscanstvo.htm, www.sis.si/dir/24_1.asp, www.matkurja.com/slo/resources/society/religion/ in www.slowwwenia.com/catalog/ktg1104.asp v svojih seznamih vsebujejo množico uporabnih stvari, ki se v precejšnji meri sicer ponavljajo in podvajajo s tistimi na strani RKC, a si jih je vseeno vredno ogledati. Med obširnejšimi tujimi portali te vrste je www.religiousresources.org/.

SVETO PISMO NA INTERNETU

Sveto pismo je kot največkrat prevedena in največkrat izdana knjiga z največjo naklado na svetu seveda dostopno tudi na internetu. Za to je pri nas poskrbela Svetopisemska družba Slovenije (www.drustvo-svds.si/), ki je na svojih spletnih straneh zbrala tudi številne povezave na naslove drugih svetopisemskih družb po svetu in na strani s svetopisemskimi besedili v drugih jezikih. Tu je še Slovensko biblično gibanje (www.rkc.si/sbg/spstr.html), med tujimi ponudniki Svetega pisma na internetu pa si velja ogledati vsebine, ki jih skriva naslov www.biblija.net/biblija.cgi.

Posebej zanimiva spletna stran je biblija.net. Že ime izdaja, da je povezana s Svetim pismom. In res: ponuja nam prek deset prevodov Svetega pisma, med njimi najvažnejše slovenske, začenši z Dalmatinovim iz leta 1584. Na voljo je tudi program, s katerim lahko brskamo po teh prevodih, si jih ogledujemo posamezno ali po več hkrati vzporedno, iščemo posebne besede ali odlomke ipd. Biblija.net je v celoti delo slovenskih strokovnjakov in je nastala v sodelovanju Slovenske svetopisemske družbe in mladega kapucina Mateja Nastrana,

ki je tudi navdušen računalničar. Pred tremi leti so skupaj postavili prvo izvedbo strani *biblija.net*, ki je naletela v javnosti na lep odmev. Doživela je tudi laskavo oceno pri svetovnem Združenju svetopisemskih družb, ki si načrtno prizadeva širiti Sveto pismo z modernimi, elektronskimi mediji. Danes so nam na tej spletni strani na voljo prevodi Svetega pisma v glavnih svetovnih jezikih, ki se pišejo z latinico, kmalu pa se jim bodo pridružili še drugi.

VATIKAN, SVETI SEDEŽ, PAPEŽ, KONCILJI, SVETNIKI

Naslov neuradne spletne strani Vatikana je www-2.cs.cmu.edu/People/spok/catholic/vatican.html, naslov uradne spletne strani Vatikana pa se glasi www.vatican.va/. Tu sta med drugim v celoti objavljena tudi na začetku tega

Rosellijeva »Zadnja večerja« je samo ena izmed slik, ki si jih prek interneta lahko ogledate skorajda natančneje in predvsem bolj v miru kot pa med obiskom Sikstinske kapele.

Cosimo Rosselli: The Last Supper - Microsoft Internet Explorer

File Edit View Favorites Tools Help

Back Forward Stop Refresh Home Search Favorites History Mail Print

Address <http://www.chyrituxex.org/www1/sistna/f.html>

Cappella Sistina
Cosimo Rosselli (1439-1507)
Scenes from the Life of Christ:
The Last Supper (I)

[Large image](#) (252 KB)

članka omenjena dokumenta, ki ju je izdal Papeški svet za sredstva družbenega obveščanja. Dokument »Cerkev in internet« najdete na naslovu www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/pccs/documents/rc_pc_pccs_doc_20020228_church-internet_en.html, dokument »Etika in internet« pa na naslovu www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/pccs/documents/rc_pc_pccs_doc_20020228_ethics-internet_en.html.

Če doslej zaradi kakršnega koli vzroka še niste imeli priložnost obiskati Sikstinske kapele oziroma si tega zaradi takšnega ali drugačnega razloga tudi v prihodnje ne boste mogli privoščiti, lahko na naslovu www.christusrex.org/www1/sistine/0-Tour.html to storite vsak trenutek kar iz domače sobe. Ogledate si lahko vse slike, ki so pospremljene s kratkim opisom in razlago, na voljo so zgoščeni zgodovinski podatki itd. Enako velja za znameniti Vatikanski muzej (www.vatican.va/museums/index.htm in www.christusrex.org/www1/vaticano/0-Musei.html), po Vatikanski knjižnici in njenih tajnih arhivih pa se lahko tudi opolnoči brez zadržkov »sprehajate«, če v naslovno vrstico vašega iskalnika vtipkate naslov www.vatican.va/library_archives/index.htm.

Pregledno urejene informacije o zadnjih devetih papežih so na voljo na naslovu www.vatican.va/holy_father/index.htm. Lepo oblikovane in polne zanimivih podatkov so tudi strani, ki so posvečene papežu Janezu Pavlu II., njegovemu življenjepis, delu, govorom, številnim obiskom po vsem svetu itd. (www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/index.htm, www.popejohnpaul.com/).

Njegov govor (v angleškem jeziku) ob beatifikaciji škofa A. M. Slomška v Mariboru leta 1999 najdete na internetni strani www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/travels/documents/hf_jp-ii_hom_19091999_slovenia-beatification_en.html. In ko smo že pri tem, omenimo še s fotografijami bogato opremljen življenjepis tega slovenskega svetnika, ki je (v slovenščini) dostopen na naslovu www.benjaminbezek.net/danijel/slomsek.htm.

Življenju svetnikov in njihovim delom je posvečenih precej internetnih strani, zato na tem mestu omenjam le najbolj obširne. To so: www.pitt.edu/~efl14/saint_bios.html, users.erols.com/saintpat/ss/ss-index.htm in saints.catholic.org/index.shtml.

Vsi dosedanji cerkveni koncili so predstavljeni pod naslovom www.catholic.net/RCC/Indices/subs/councils.html, škofovske konference v Evropi in po svetu pa www.rkc.si/ureditev/skofkof.html.

VERSTVA, ENCIKLOPEDIJE, KNJIŽNICE, ARHIVI

Poleg katoliške je v svetu še mnogo drugih veroizpovedi. Na kratko so predstavljene na naslovu www.zrsss.si/borut/zgodovina/verstva/. Teološka knjižnica

Enako velja za skavte, katerih osrednje mednarodno internetno »zbirališče« je na strani inter.scoutnet.org/, slovenski skavti pa imajo naslov www.skavt.net/. Delo slovenske Karitas si lahko ogledate na naslovu www.karitas.org/, mednarodna organizacija Karitas pa ima naslov www.caritas.org/. V tej zvezi ne smemo pozabiti še na misijone (www.misna.org/) in na romanja v organizaciji Komisariata za sveto deželo (www.rkc.si/cts/).

CERKVENA GLASBA

Zborovodjem, glasbenikom in nasploh vsem ljubiteljem glasbe internet na široko odpira vrata v dobesedno komaj še obvladljive zbirke podatkov o zgodovini in razvoju cerkvene glasbe, avtorjih, skladbah, zvočnih posnetkih in tudi notnem gradivu. Najbolj priznana tovrstna spletišča so: www.choralnet.org/ in www.musicanet.org/en/index.htm (posvečena sta predvsem koralni glasbi), www.musicanet.org/en/weblnkgb.htm (seznam spletnih povezav na temo cerkvena glasba) in www.channel1.com/users/gsilvis/ (izredno obširna zbirka zvočnih posnetkov koralov, motetov, madrigalov, maš, hvalnic, psalmov in drugih liturgičnih pesmi iz vseh obdobij). Pod naslovom www.festival-singers.org.nz/download.htm najdete seznam povezav do spletišč, na katerih so brezplačno dostopne pesmi, vključno z notami, še štiri obširne zbirke not, ki jih je mogoče brezplačno kopirati z interneta, pa imajo naslov cpdl.snaptel.com/, www.pucpr.edu/diocese/14Cantoral.html, sheetmusiconline.net/ in www.mysheetmusic.com/.

Sveta noč Franza Gruberja je le ena izmed več kot 100 božičnih pesmi, katerih note si lahko neposredno z internetnega mesta www.rememberjose.org/carols/s3502c.asp prenesete v svoj računalnik oziroma jih natisnete s tiskalnikom.

PRAZNIKI, RAZVEDRILO, ZANIMIVOSTI

Vsi, ki se ukvarjajo z versko (in seveda tudi siceršnje) vzgojo najmlajših, se bodo gotovo razveselili naslova c.webring.com/webring?ring=holiday:list ali pa dveh izmed obširnejših zbirk božičnih otroških pesmi z vsega sveta ter najrazličnejših motivov (risb, pobarvank in fotografij) za izdelavo

voščilnic, stenčasov, vabil, obvestil, oznanil itd., ki sta dostopni na naslovu www.yuleloveit.com/ oziroma members.tripod.com/~newyearseve/. Nekaj podobnega velja za spletišči www.aphids.com/susan/relimage/ ter www.patternpage.com/info.htm, kjer je na voljo obilica idej in napotkov za koristno izrabo prostega časa. In čisto na koncu še ena zanimivost, ki je tipično »internetska«: na naslovu www.silentnight.web.za/ lahko najdete besedilo pesmi Sveta noč v več kot 100 različnih jezikih ...

SKLEP

Internet je v resnici nepredstavljivo velik vir podatkov, ki se dobesedno iz sekunde v sekundo še povečuje, posodablja in dopolnjuje, k čemur prispevajo ljudje z vsega sveta. Ker je v njem moč najti toliko koristnih in uporabnih stvari, so na začetku tega prispevka omenjene kritične pripombe nekaterih posameznikov na račun interneta pravzaprav celo nekoliko žaljive – tako za uporabnike kot za tiste, ki želijo svoje znanje prek interneta nesebično deliti z vsem človeštvom.

Če je vsaj nekaj nejevernih Tomažev med branjem tega članka spremenilo svoje mišljenje, je njegov namen dosežen.

Matej Pavlič

Opomba:

Med pripravljanjem tega prispevka so vsi v njem omenjeni internetni naslovi delovali. Ker pa se splet neprestano spreminja, prihaja tudi do sprememb ali »selitev« teh naslovov, zato v takem primeru bralce prosim za razumevanje.

Uporabljeni viri:

- Internet
- Leksikon računalništva in informatike, Založba Pasadena, Ljubljana 2002 (www.pasadena.si/leksikon/)
- 50 let življenja in tehnike, Tehniška založba Slovenije, Ljubljana 2000 (www.tehniska-zalozba.si/revija_zit/zit.htm)
- Projekt RIS – Raba interneta v Sloveniji (www.ris.org/)
- Revija Monitor, februar 2002, Infomediji (www.infomediji.si/monitor.htm)

KRISTJAN PRED ŽALITVIJO IN PROVOKACIJO ...

Obojega posebej v zadnjem času ne manjka. Ne samo v državah, ki so vsaj na sistemski ravni pretrgale s komunističnim redom, temveč tudi v starih demokracijah, kjer na prvi pogled ni mogoče videti vzrokov in razlogov za tako početje, se množijo in zastrujejo žalitve in provokacije na račun tega, kar verujemo kristjani. Povsod pa se oglašča vprašanje: ali kristjani na te pojave prav odgovarjamo. In če ne, kako bi bilo potemtakem prav in pametno odgovoriti?

Prav po tem, kako kdo odgovarja na žalitve in izzivanja, najbolj jasno ločimo modrega človeka od bedaka. Razlika ni v inteligenci. Velikokrat je bedak inteligentnejši in velikokrat je modri s svojo inteligenco skromneje obdarjen in počasnejši. Modrost ni stopnjevanje inteligence, kakor večina meni, temveč njena plemenita uporaba. Krščanstvo je vera, ki je v skladu z modrostjo, ki je podrejena modrosti in po njej vodena, ki modrost spoštuje in goji, ki je modrosti zavezana, ki je po najvišji Modrosti, prisotni v tretji Božji osebi, Svetem Duhu, navdihovana in poučevana od binkoštnega dogodka pa do konca časov. V krščanstvu modrost ni izbranost ali konjiček posameznikov, ki jim pravimo filozofi, temveč je to dar, za katerega je vsak kristjan dolžan prositi Svetega Duha; dar, katerega zanemarjanje sodi med najtežje grehe. Zato je resničen kristjan vedno nujno tudi moder človek, ne glede na svojo inteligenčno stopnjo in zmožnosti.

Odgovor modrega na žalitve in izzivanja se razlikuje od odgovora nespametnega po tem, da modri svojega odgovora ne sestavlja zgolj z ozirom na bodico žela, ki jo je vanj zarinil nasprotnik, saj je to najmanjša površina resničnosti, temveč vedno le z ozirom na celoto, na vesoljnost in večnost, ki sta kristjanovi meri na področju etičnega odločanja.

Upoštevanje celote, se pravi vesoljnosti in večnosti, pa pomeni, da se mora kristjan ob vsakem pripravljanju odgovora na izziv vprašati, ali bo ta odgovor preprečil, da bi izzivalec mogel zrušiti pri kristjanu njegov dušni mir, ki temelji v veri in zaupanju, kar je vedno prva naloga odgovora, drugič pa, ali bi utegnil pripomoči k temu, da bi izzivalec spoznal svojo zmoto in jo morda popravil ter tako sklenil mir, kar je vedno drugi namen kristjanovega odgovora izzivalcu. Vse drugo, na kar bi tak odgovor še utegnil meriti, ni specifična zadeva kristjana in navadno pomeni vdajo pred nižjim merilom in namenom, ki ju skuša kristjanu vsiliti izzivalec.

V luči celote je treba najprej premisliti, kaj je vzrok, se pravi dana podlaga, in kaj je razlog, namen izzivanja, se pravi to, kar je v izzivalcu samem, kar je njegova svobodna volja in njena odločitev, ki jo mi doživljamo kot napad in krivico.

Prvi vzrok vsakršne žalitve in vsakršnega izzivanja, ne samo take(ga), ki je usmerjena proti krščanstvu ali veri nasploh, je ločenost, začasna in v veliki meri prostovoljna ločenost izzivalca od lastnega človeškega dostojanstva in veličine, ki izvira iz bogopodobnosti vsakega človeka. Kdor živi sredi in v zaslepljujočem siju lastnega dostojanstva in v zavedanju svoje bogopodobnosti, ta ne le, da se za žaljenje in izzivanje ne bo več odločil, ta se za kaj takega sploh ne more več odločiti. Značilnost in vsebina tega dostojanstva je namreč ta, da ga oseba, ki ga zares doživlja, samodejno prenaša na vse druge, ga vidi v vseh drugih in ji tega temeljnega človekovega dejstva ne more zatemniti niti najbolj bedna zunanja okoliščina pri kakem drugem človeku. Zavedanje in doživljanje tega dostojanstva pri samem sebi je lahko darovano ali pa »pridelano«, največkrat oboje hkrati. Kdor pa živi ločeno od lastnega dostojanstva, ta ga, analogno, tudi pri drugih ne bo videl, zato ga njegov nesrečni položaj neprestano sili h komentiranju in poimenovanju tega žalostnega stanja.

Drugi vzrok, ki se posebej nanaša na žaljenje in napadanje verskih simbolov, je neurejeno razmerje do Boga, predvsem pa še nesoglasje med močno notranjo značajsko religioznostjo in tej nezavedni religioznosti nasprotno zunanje prepričanje plehkkega tipa, kakor je današnji nazorski ali pa praktični materializem. Bog človeku ne da miru – zato tudi versko zanemarjen človek drugemu, že versko urejenemu človeku ne more dati miru. Bog se v nekem hudo prenesenem smislu vede kakor nekateri umetniki, ki so raje grajani, kritizirani ali celo napadani, samo da ne bi bili zamolčani. Pri Bogu seveda ne gre za to, da bi potreboval naše razmerje z njim, da bi hotel in moral biti neprestano »omenjan« kakor kak nečimrn polpesnik, temveč gre preprosto za to, da je za človeka celo negativni odnos do Boga in vsega božjega boljši kakor pa čisti prezir, čista odsotnost. Zato bo tisti, ki še ni izgubljen, če ne more ali noče ali ne zna moliti, pač preklinjal, saj je preklinjanje že na pol molitev, čeprav noče biti molitev, in je šele molk, popolna brezbržnost pravo in pogubno preklinjanje. Avstrijski katoliški publicist, nekdanji organizirani, danes pa še vedno v srcu in dejanjih zavzeti socialist Günther Nenning je nedavno avstrijsko afero s karikaturo Hadererjem, ki je za veliko noč izdal slikanico karikatur o Jezusovem življenju, čisto prav komentiral, da je bogokletje navadno na pragu vere, da je klicanje vere, da je izhod v sili, kadar vere ni. V osnovi lahko preklinja samo vernik, četudi vernik, ki za svojo vero (še) ne ve ali je (še) ne more

sprejeti. Bogokletja je zmožen samo vernik v lastni veri: kristjan ne more zagrešiti sakrilegija v islamu, musliman ne v krščanstvu; ateist ne more biti bogokleten v nobeni veri, pripadnik katere koli religiozne vere ne more zagrešiti sakrilegija v komunizmu.

Vse tri omenjene vzorčne skupine pa se navadno porajajo v okoliščinah neodrasle, nedozorele osebe. Pobalinstvo je normalen in v nekem smislu celo nujen pojav v odraščanju otroka. Pobalinstvo odraslega pa je opozorilni znak, da imamo opraviti s poškodovano osebo, ki je na neki (nizki) stopnji preprosto nehala rasti in dozorevati. V telesu dvajsetletnika, tridesetletnika, včasih tudi osemdesetletnika in več, imamo duševnost šest ali osem let starega porednega otroka. Oseba pa največkrat neha rasti – in tu imamo spet priključek na pojav vere – ko neha rasti njen verski organ in njena vera. Danes živimo, in to vsi občutimo na lastni koži, med množico ljudi, ki so nehali odraščati pri starosti okoli desetih let. Njihov organ za vero ni dobival hrane, opore in informacij, zato je zakrnel, čeprav ni odmril, zakrnel, a ne mrtev organ za vero pa se oglašča s kletvijo in izzivanjem. Zdaj moram sam izreči nekaj, kar bo marsikdo morda čutil kot mojo žalitev: versko zanemarjen in neodrasel človek je v resnici pohabljen človek, ta pohaba pa se manifestira v tem, kar doživljamo kot žalitev, izzivanje in uničevanje.

Ko se tako soočamo z nasprotovanjem v boleči obliki žalitve in izzivanja, celo vandalskega uničevanja, nam kaže premisliti, kaj ta „signal“ od nas hoče. In kaj hočemo mi sami. Kot kristjani smo poslani v misijon, se pravi v širjenje veselega oznanila, v pridobivanje duš za Kristusa in njegovo kraljestvo, ki ima priti. Torej moramo v tej službi odgovoriti izzivalcu tako, da njegovo dejanje ne bo zmanjšalo našega lastnega navdušenja za Kristusovo stvar, da pa bo po možnosti odprlo ali vsaj pomagalo odpreti oči za to stvar njemu. To pa lahko naredimo le tako, da neposredno ali posredno napotimo izzivajočega k njegovemu lastnemu človeškemu dostojanstvu, od tam pa k tudi njegovi, z ničemer suspendirani bogopodobnosti. Ta napotitev pa je mogoča samo v obliki in duhu humorne širine in dostojanstvene mirnosti ob še tako hudem izzivanju.

Izzivanje ne kaže samo trenutne stopnje duševnosti in duha izzivalca, temveč hoče izmeriti to tudi pri naslovniku, prejemniku izziva. Prav tu pa se velikokrat, kar največkrat izkaže presenetljiva, v tej presenetljivi pa tudi žalostna enakost ali podobnost nivojev obeh oseb.

Kristjan nima lahke in preproste naloga. Njegova naloga ni, da bi odgovoril kakor Peter, da bi povlekel za meč, pa naj gre za dobesedno ali prisposodno rabo te besede. Njegova naloga tudi ni, da bi iz situacije zbežal, kakor je zbežala večina apostolov in učencev. In njegova naloga kajpada ni, da bi se spajdašil z

napadalec in prodal Gospoda za trideset srebrnikov, tolarjev ali evrov ... Njegova naloga je, da posnema Gospoda: da se s svojimi velikimi duhovniki pogovarja, kakor se je prijeti Jezus pogovarjal s Kajfo; da se s svojimi prokuratorji in sodniki pogovarja, kakor se je privedeni in zasramovani Jezus pogovarjal s Pilatom; da se s svojim nižjim ali višjim oblastnikom pogovarja, kakor se je Jezus molče pogovarjal s Herodom. Predvsem pa, da s svojega križa, telesnega ali duševnega, bližjega golgotski materialnosti ali današni prisposodbnosti, izreče prav to in v prav takem duhu, kakor je Jezus zaklical svojemu Očetu, naj odpusti mučiteljem in zasramovalcem, saj ne vedo, kaj delajo.

Kadar odgovarja kristjan zasramovalcu ali vandalu vere tako, kakor v gostilni žaljeni odgovori žaljivcu – in tako največkrat odgovarjamo, ne le preprosti pripadniki božjega ljudstva, temveč tudi naši cerkveni voditelji tja do najvišjih mest – razodeva to, za kar Bog uporabi žaljivčev greh: da bi razkril plitkost naše vere, nizkost našega duha. Kdo smo namreč, da bi določali in merili »užaljenost« Boga? Vselej gre za našo užaljenost, za naše nerazumevanje, za našo podobnost tistim, ki nas skušajo žaliti in izzivati. Bog ne potrebuje naše meča, pač pa hudič potrebuje našega bega, naše zmedenosti in naših srebrnikov. Skrunitelju ali le domnevniemu skrunitelju svetega odgovarjati v šibkem duhu svetne užaljenosti in prizadetosti pomeni nadaljevati in stopnjevati skrambo in bogokletje!

Velikokrat pa je pri teh stvareh preprosto razgaljen tudi naš prikriti materializem. Videti v poškodovanem predmetu, ki nam simbolizira sveto, sveto samo, Boga samega, je veliko večji sakrileg, kakor pa poškodovanje tega predmeta iz odsotnosti zavestne vere. Kdor ne veruje, ne more uničiti ali poškodovati simbola, temveč le njegovo mrtvo snov. Križ brez vere je zbitost dveh kosov lesa in drugega nič. Kdor sežge ali drugače poškoduje tak križ, in sam ne veruje v njegov simbolni pomen, ta ni naredil nikakega sakrilegija, temveč je samo sežgal ali uničil kosa v obliki križa sestavljenega lesa.

Avstrijski pisatelj Robert Menasse, gotovo vse prej kakor kristjan, je v svojem komentarju zadeto zapisal: Sistematično kršenje druge sinajske zapovedi, ki prepoveduje izdelovanje podob, je neprimerno večji sakrilegij, kakor pa karikatura, ki nastane v okviru takega upodabljanja. Zlepa se ni kak cerkveni dostojanstvenik razburjal zaradi včasih prav ogabnega podobarskega kiča, ki vse drugače »žali« Boga kakor pa karikatura še tako do krščanstva neprijaznega izzivalca, kaj šele, da bi se kdo obregnil ob upodabljanje nasploh, čeprav Jezus sam pravi, da ni prišel odpraviti Mojzesove postave. Tako imenovane žalitve so sistemsko možne sploh samo toliko, kolikor sami še naprej prelamljamo drugo Mojzesovo zapoved. Nehajmo si delati podobe o tem, kar je nad

zemljo, na njej in pod njo, kakor je izčrpen zakonodajalec v predvidevanju človeškega sprenevedanja, pa bodo vse „žalitve“ in „skrunitve“ izginile kakor sneg, ki bi padel sredi poletja. S še tako hudobno mišljeno karikaturjo ali vandalizmom je mogoče zadeti to, kar je človeškega, niti najmanj pa ne tega, kar je resnično Božjega! Prismuka, ki zažge križ, naj javne oblasti postavijo pred sodnika za prekrške, ker je poškodoval tujo lastnino in ogrožal požarno varnost. Ni pa to tema kristjanovega odgovora in pogovora. Pustimo neokusnemu opremljevalcu zgoščenkinega ovitka, da nanjo upodobi samega sebe v naročju svoje matere, kakor se v svojem okusu ali neokusu pač vidi in doživlja in s čimer se najlaže poistoveti, saj vsak slikar, ki naslika Madono z Jezusom, v resnici upodobi sebe v naročju svoje matere, ni pa to tema za kristjana in njegov odnos do Marije, Jezusove matere.

Ena izmed podob, ki si jih nedovoljeno delamo o Bogu, je tudi podoba dolgočasnega filistra brez kančka humorja. Gotovo je takih nekaj njegovih služabnikov, kakor tudi nasprotnikov. A prenašati tako neustrezno podobo na Boga samega in se delati, kakor da je vsa nebesa resnično mogoče spraviti v slabo voljo s kako prismuknjeno potegavščino ali hudobijo, to se res nevarno približuje sakrilegiju. Šal, ki si jih morda pripovedujejo v nebesih, sicer ne slišimo in jih ne moremo brati. Lahko pa jih, kakor to velja tudi za razumnost, lepoto, strašnost, veličastnost – razbiramo iz Božjih del. Mar ni človekova anatomija in delovanje njegovih organov, ena sama eksplozija božjega humorja? In kjer se smeje Bog, naj se smeje tudi človek! In če se kdo smeje, ne z Bogom, kakor pobožni, temveč Bogu, kakor neverni, je treba vedeti, da se je Bog od vekomaj že sam smejal samemu sebi, preden je to predlagal tudi modremu človeku. Modrega lahko spoznamo namreč tudi po tem, da se smeje samemu sebi. Zakaj bi Bogu, ki je najvišja modrost, prav to odrekli?

Vinko Ošlak

SVETA TROJICA – VIR IN VZOR EDINOSTI

Skrivnostni Bog se nam razodeva po stvarstvu, vidnih »Božjih stopinjah«, kot se izraža ruski duhovni pisatelj 18. stoletja Tihon Zadonskij. V njem, vse navzočem Bogu, »živimo, se gibljemo in smo« (»Apd 17,28«), kakor zagotavlja veliki teolog in apostol sv. Pavel. O tej Božji bližini nam nenehoma govori naša vest – smerokaz našega življenja. Najlepše in najjasneje pa nam je troedinega Boga razodel Kristus, učlovečena Božja Beseda.

Evangelist Janez, Jezusov ljubljenec, v svojem Evangeliju s posebno toplino in jasnino poroča o Kristusovem razkrivanju Svete Trojice. Pogostoma navaja čudovite Kristusove besede, ki so luč za slepotne ljudi in balzam za ranjena srca. Razsvetljujejo, tolažijo, razveseljujejo in kažejo pot v polnost življenja, ki je v ljubezni troedinega Boga.

»Bog je namreč svet tako vzljubil, da je dal svojega edinorojenega Sina, da bi se nihče, kdor vanj veruje, ne pogubil, ampak bi imel večno življenje« (Jn 3,16).

Kristus je prišel iz nebes, da bi ljudem odkril Boga v vsej resničnosti in jih povedel k Bogu – troedinemu. »Kdor prihaja iz nebes,« pravi Kristus v Janezovem Evangeliju, »je nad vsem in pričuje o tem, kar je videl in slišal ... Kogar je namreč poslal Bog, govori Božje besede, kajti on ne daje Duha na mero. Oče ljubi sina in mu je vse dal v roko. Kdor veruje v Sina, ima večno življenje« (Jn 3,31–36).

Kristus vabi vse duhovno žejne ljubeznivo k sebi, da jih odžeja z vodo Svetega Duha. Takole govori: »Če je kdo žejen, naj pride k meni in naj pije. Kdor veruje vame, bodo, kakor pravi Pismo, iz njegovega osrčja tekle žive vode.« To pa je rekel o Duhu, ki ga bodo prejeli tisti, kateri so sprejeli vero vanj, dodaja ob Jezusovih besedah evangelist Janez (Jn 7, 37–39).

Tistim, ki so se oklenili Kristusove besede in sprejeli vero, je veliki Učitelj zagotovil: »Če ostanete v moji besedi, ste resnično moji učenci. In spoznali boste resnico in resnica vas bo osvobodila« (Jn 8,31–32). To je tista resnica, ki jo človek nenehoma išče, in tista svoboda, po kateri nezadržno hrepeni in ki jo v polni meri daje Kristus po svojem Svetem Duhu.

Kristus je človeštvo osvobodil predvsem od greha in smrti, in to s svojim naukom, s svojim trpljenjem in svojo smrtjo na križu ter s svojim vstajenjem in darovi Svetega Duha. Zato je on, ki je imel v sebi Božjo moč in je čudežno bolnike ozdravljaval in mrtve obujal, lahko izrekel tele čudovite besede: »Jaz sem vstajenje in življenje: kdor vame veruje, bo živel, tudi če umre; in vsakdo, ki živi in vame veruje, vekomaj ne bo umrl« (Jn 11,25–26). Kakšno upanje in kakšno veselje prinašajo te besede vsem kristjanom, ki verujejo v troedinega Boga!

Toda pot v to vstajenje in v nesmrtno Božje življenje zahteva od tistih, ki so se napotili za Kristusom in sprejeli vero v troedinega Boga, izpolnitev zapovedi, ki ni lahka, temveč zelo težka. Kristus jo je izrazil takole: »Novo zapoved vam dam, da se ljubite med seboj! Kakor sem vas jaz ljubil, tako se tudi vi ljubite med seboj! Po tem bodo vsi spoznali, da ste moji učenci, če boste med seboj imeli ljubezen« (Jn 13,34–35).

Izpolnjevanje te zapovedi je za same človeške moči pretežko. Možno in celo lahko pa postane za tiste, ki jo skušajo izpolnjevati skupaj s Kristusom, ki je dejal: »Jaz sem pot, resnica in življenje. Nihče ne pride k Očetu drugače kot po meni« (Jn 14,6).

Ob Kristusu pa spremljata vse uresničevalce zapovedi ljubezni Bog Oče in Bog Sveti Duh, kot zagotavlja sam Kristus: »Če me ljubite, se boste držali mojih zapovedi; jaz pa bom prosil Očeta in dal vam bo drugega Tolažnika, da bo ostal pri vas vekomaj: Duha resnice ... Tolažnik pa, Sveti Duh, ki ga bo Oče poslal v mojem imenu, on vas bo učil vsega« (Jn 14,15–17,26).

V svoji velikodušniški molitvi pred slovesom od apostolov in od tega sveta Kristus prosi svojega nebeškega Očeta, da bi bili apostoli in vsi, ki bodo verovali vanj, edini med seboj in z Bogom, po vzoru ljubezenske edinosti Svete Trojice. Potem ko je prosil, da bi bili apostoli skupaj z njim »posvečeni v resnici«, je takole izrazil svoje molitvene želje: »Toda ne prosim samo za té, ampak tudi za tiste, ki bodo po njihovi besedi verovali vame: da bi bili vsi eno, kakor si ti, Oče, v meni in jaz v tebi, da bi bili tudi oni v naju, da bo svet veroval, da si me ti poslal ... da bi bili eno, kakor sva midva eno: jaz v njih in ti v meni, da bi bili popolnoma eno. Naj svet spozna, da si me ti poslal in da si jih ljubil, kakor si ljubil mene« (Jn 17,19–23).

Ljubezen in edinstvo – to je razpoznavni znak Svete Trojice. In to naj bi bil tudi razpoznavni znak vseh kristjanov, krščenih v ime troedinega Boga, kot je naročil Kristus svojim učencem pred svojim vnebohodom: »Dana mi je vsa oblast v nebesih in na zemlji. Pojdite torej in naredite vse narode za moje učence. Krščujte jih v imenu Očeta in Sina in Svetega Duha in učite jih izpolnjevati vse, kar koli sem vam zapovedal! In glejte: jaz sem z vami vse dni do konca sveta« (Mt 28,18–20).

Ko je med kristjani ob izpolnjevanju te zapovedi zaradi človeških slabosti in grehov, zlasti napuha in neljubezni, v 20. stoletju zaživel ekumensko gibanje za zблиžanje in edinstvo med kristjani, je največja ekumenska organizacija Ekumenski svet Cerkev (ust. 1948) postavila za svoje članice temeljno zahtevo: vero v troedinega Boga. Krščanska Cerkev in skupnost, ki tega ne sprejme, se ne more vključiti v Ekumenski svet Cerkev. Na zborovanju v New Delhiju (1961) je bilo namreč sklenjeno, da vsaka članica ob vpisu podpiše temeljno izjavo, ki vsebuje tudi naslednje besedilo: »Ekumenski svet Cerkev je bratsko združenje Cerkev, ki izpovedujejo Gospoda Jezusa Kristusa kot Boga in Odrašenika po Svetem pismu in si prizadevajo, da bi skupno odgovorile na njihov skupen poklic v slavo edinega Boga, Očeta, Sina in Svetega Duha« (prim. Stanko Janežič, Ekumenski leksikon, Celje 1986, 76).

Katoliška Cerkev formalno sicer ni članica Ekumenskega sveta Cerkva, vendar z njim v času po 2. vatikanskem koncilu (1962-1965) zelo zavzeto sodeluje. Papež Janez Pavel II. v svoji okrožnici »Da bi bili eno« (1995) izpove: »Na 2. vatikanskem koncilu se je katoliška Cerkev nepreklicno odločila, da stopi na pot ekumenskega iskanja. S tem je prisluhnila Gospodovemu Duhu, ki jo uči pozorno brati znamenja časov« (Cerkveni dokumenti 63, Ljubljana 1996, 10). In poudarja spreobrnjenje srca, poglobitev vere v troedinega Boga, življenje po evangeliju, molitev. »Krščanska skupnost, ki veruje v Kristusa in z evangeljsko gorečnostjo želi odrešenje in zveličanje človeštva, se nikakor ne more zapirati klicu Duha, ki usmerja vse kristjane k polni in vidni edinosti. Gre za eno od zahtev ljubezni in jo je treba sprejeti brez polovičarstva. Ekumenizem ni le notranje vprašanje krščanskih skupnosti. Zadeva marveč tisto ljubezen, ki jo Bog v Jezusu Kristusu namenja celotnemu človeštvu« (Da bi bili eno, CD 63, 67).

Sveta Trojica, temelj krščanskega verovanja, ostaja skrivnost. Ob tem pa kristjani iz svetopisemskih knjig, izročila in nauka Cerkve lahko spoznamo, da so v Sveti Trojici tri osebe, ki imajo enovito Božjo naravo, hkrati pa vsaka svojo osebno istovetnost. Skupaj delujejo, čeprav Bogu Očetu pripisujemo ustvarjenje, Bogu Sinu odrešenje in Bogu Svetemu Duhu posvečenje. Sveti Duh izhaja iz Očeta po Sinu, rojenem iz Očeta, in je vez ljubezni med njima, ko se Sin po Svetem Duhu vrača k Očetu.

Sveta Cerkev je nadaljevanje Božjega ustvarjenja, odrešenja in posvečenja in je nenehni zedinjevalni proces, v ljubezenski skrivnosti troedinega Boga, celotnega človeštva in vsega stvarstva. Kristjani se kot udje Kristusovega skrivnostnega telesa - Cerkve po ljubezni Boga Očeta v Svetem Duhu vse bolj oblikujemo v Kristusa, po njem pa tudi v troedinega Boga. Ohranjamo vsak svojo človeško istovetnost, hkrati pa postajamo vedno bolj Božji, to se pravi - Bog. Vrh in dopolnitev tega procesa bo ob koncu časov, ko bosta zaživela »novo nebo in nova zemlja« (Raz 21,1) in bo uresničena tista polnost vesoljne edinosti, po kateri ljudje hrepenimo vse zemeljsko življenje.

Vsi kristjani smo kot posamezniki in kot člani raznih krščanskih Cerkev in skupnosti poklicani, da s svojimi krepostmi soustvarjamo edinost v različnosti. Ostajali naj bi zvesti svojim osebnim in skupinskim značilnostim, hkrati pa utrjevali medsebojne vezi - vse, kar imamo skupnega. In tega je mnogo več kot pa tistega, kar nas ločuje.

Najbolj pa nas povezujejo in v eno preustvarjajo vera v Sveto Trojico, upanje na polnost edinosti v nebesih in pa ljubezen, ki je bistvo troedinega Boga, Kristusove Cerkve in vesoljnega Božjega življenja v večnosti.

Stanko Janežič

CIRIL IN METOD - POSREDNIKA MED VZHODNO IN ZAHODNO CERKVIJO

Dva prizora sta me spet spomnila na sveta solunska brata Cirila in Metoda ter njuna prizadevanja za enotnost krščanske Cerkve. Najprej binkoštni ponedeljek 2002 v Moskvi: iz nanovo sezidane Kazanske katedrale na Rdečem trgu donijo pravoslavne melodije po zvočnikih in vabijo v njeno notranjost, kjer je vsak dan ob petih zvečer dobro obiskana maša. Kleriki so mladi, zbor je sestavljen iz vsakdanjih ljudi, obiskovalci so hvaležni in prevzeti. Pojav, nad katerim si je dala duška naša vodička po Moskvi z besedami: »Kaj silijo mladi v cerkev, ko nimajo pojma o religiji in niso nikoli nič slišali o Cerkvi.« Drugi dogodek leta 2002: ko je papež Janez Pavel II. obiskal Bolgarijo, ga bolgarski patriarh Vzhodne Cerkve ni hotel sprejeti. Ko je le prišel k uradnemu pozdravu, mu je dal samo roko in spet izginil. Vsem Slovanom je jasno, kako poniževalno je, če daš komu samo roko, namesto toplega objema in poljuba.

Oboje nam kaže, da obstaja še vedno globok jarek med Vzhodno in Zahodno Cerkvjo, čeprav se razlike ves čas gibljejo v prostoru zunaj Svetega pisma in so za kristjane težko razumljive. V Vzhodni Cerkvi ugotavljamo novo zanimanje za verska vprašanja, pri nas pa še veliko nezanimanje za Vzhodne brate. V katoliški Cerkvi ugotavljamo resna prizadevanja slovanskega papeža za zedinjenje, pri vodstvu Vzhodne Cerkve pa prevladujejo stari predsodki in cerkvenopolitični vidiki.

Vsega tega se je zavedal že slovenski škof A. Slomšek, ko je leta 1851 zapisal: »Koga izmed katoličanov ne bi bolelo zaradi najbolj žalostnega razkola med narodi, posebno slovanske krvi, katere sta v 9. stoletju sveta brata Ciril in Metod klicala k edinosti vere in vodila k materi sv. Cerkvi, pa so jih nesrečni razkolniki odtrgali iz materinega naročja in tako raztrgali obleko Kristusovo. Ko sem premišljal usodo ločenih bratov, sem sklenil ustanoviti bratovščino sv. Cirila in Metoda za združenje ločenih bratov, posebno Slovanov.«

Brata Konstantin in Mihael iz Soluna sta živela v 9. stoletju pred razkolom leta 1054. Mladost sta preživela s slovanskimi sovrstniki, brez strahu pred drugačnostjo ljudi druge kulture in narodnosti in tako zrasla dvojezično. Pri študiju v Bizancu sta spoznala neenotna stališča v lastni Cerkvi, na primer o čaščenju svetnikov v podobah, pa tudi bistvene osnove drugih religij, posebno judaizma in islama; z njihovimi prestavniki je Konstantin, profesor na bizantinski univerzi, večkrat razpravljal o verskih vprašanjih, na primer na obisku pri Hazarjih ob Črnem morju in pri uradnem obisku na dvoru islamskega

kalifa v Samari. Starejši brat je medtem zapustil državno službo in vstopil v samostan, kjer je sprejel redovniško ime Metod. Po desetih letih se je tudi Konstantin spravil v mirno samostansko okolje k bratu, čeprav samo kot laik. Tu sta brata sodelovala v skupini s slovanskimi sobrati pri pripravljanju pisne oblike slovanskega jezika, dopolnila grške črke s posebnimi, s katerimi sta lahko izrazila slovanske glasove (Konstantin je takrat ustvaril glagolico) in prevedla svetopisemska besedila v slovanščino. Tako sta odprla krščanstvo tudi slovanškemu svetu, uvedla slovanski jezik v svete liturgične knjige in ga s tem dvignila na raven drugih glavnih jezikov, obenem pa odprla novo bojno polje z latinskimi teologi.

Teološkemu prepiru in cerkvenopolitičnemu razpletu sta se sprva srečno izogibala. Moravski knez Rastislav ju je izprosil pri bizantinskem cesarju zato, ker se je hotel zoperstaviti latinskemu misijonarjenju bavarskih škofov – in vplivu zahodne politike. Brata sta z veseljem sprejela misijonsko delo, poglobila študij slovanskega jezika in tako z večjo skupino začela oznanjevati Kristusov nauk Slovanom v slovanščini. Od leta 863 sta delala na Moravskem in v Panoniji, učila sta vernike, ki so doslej slišali samo latinske besede, v materinščini in dala domačim duhovnikom slovanske knjige v roke. Čim pa sta, leta 869, začutila vedno močnejši upor bavarskih škofov proti slovanščini in neprijetno politično izkoriščanje njunega dela, sta pokazala pravo daljnovidnost in krščansko širino. Da bi vsemu svetu pokazala pravovernost svojega prepričanja, sta potovala v Rim, da bi njun edini duhovni vodja, rimski papež, odločal o pravilnosti njunega podviga in o nadaljevanju misijona pod okriljem krščanske Cerkve. Nista se hotela ukloniti ne domačemu cesarju, ne knezoma Rastislavu in Kocljju, ne zahodni državni oblasti.

Konstantin je, žal, v Rimu zbolel in kot redovnik Ciril tam umrl. Metoda pa je papež posvetil za škofa in imenoval za papeškega legata za Slovane. Tako zaščiten je sveti Metod pokazal izredno tenkočutnost pri širenju božjega kraljestva. Ni se oziral ne na politične ne na cerkvene oblasti, samo z božjo besedo v ustih in s Kristusovo Cerkvjo, pred očmi je urejal krščansko življenje med Slovani in uvedel v moravski vsakdan Cerkveno pravo. Še leta 880 je dobil nadškof za vse Slovane v pismu papeža Janeza VIII. uradno potrditev za misijonsko delo na Moravskem in uradno pravico do slovanske liturgije in jezika v Cerkvi. Da so po Metodovi smrti le zmagali trdovratni nasprotniki in da so morali slovanski kristjani bežati v Bolgarijo, kjer se je razvila in usidrala na podlagi solunskih bratov Vzhodna Cerkev med Slovani, je druga stran zgodovine.

Kolikšen je delež svetih bratov, da še danes uživamo njune dosežke, se veselimo slovanske liturgije in materinega jezika v Cerkvi, kažejo občudovalne

besede jugoslovanskih škofov o Cirilu in Metodu v pismu iz leta 1984: »Spretno sta združevala vzhodne in zahodne krščanske prvine, s katerimi sta hotela obogatiti staro slovansko kulturo prek delno samostojne Cerkve pri Slovanih, a povezane z Rimom in Bizancem. Želela sta zgraditi most, ki bi povezoval vzhod z zahodom, narode tedanje Evrope kot enakopravne soudeležence pri uredničenju božjega kraljestva med ljudmi. S tem svojim prepričanjem sta učitelja našemu času.«

Alois Angerer

PONOVNI RAZCVET BOŽJEPOTNIŠTVA V KOMPOSTELJE

Dolga stoletja so naši predniki preživljali svoje življenje le v domačem kraju in bližnji okolici. Redki so iz gospodarskih ali političnih razlogov zapuščali svoja ognjišča. Edina izjema je bila pobožnost. Čaščenje svetnikov, njihovih svetinj in neizmerna želja po čudežih sta jih gnali na romanja. Izmed vseh božjih poti je izstopala pot k apostolu Jakobu – starejšemu. Zato nam je zapustila neprecenljivo kulturno dediščino. Krščanski svet jo ponovno odkriva, vendar ne samo zaradi njene bogate zapuščine. Nekateri ljudje, naveličani problemov in udobja visoko razvite tehnološke družbe, spet korakajo po stopinjah svojih prednikov.

RIMSKA CESTA PELJE K SV. JAKOBU

»V starih knjigah beremo, da so včasih otrokom kazali Mlečno (Rimsko) cesto na nočnem nebu ter jim pravili: »Glejte, ta cesta pelje k sv. Jakobu v Kompostelo.« Otroci so se zelo čudili in premišljevali, kje bi bil ta kraj,« je zapisal Jožef Lavtižar daljnega 1909. leta v Koledar Družbe sv. Mohorja.

Santiago de Compostella – Sveti Jakob v Komposteli je bil dolga stoletja vsega tveganja vreden cilj za milijonske množice. Njegova zgodovina se je začela v 9. stoletju, ko so odkrili grob Kristusovega učenca. Najdba je sprva pospešila reconquisto – španski osvobodilni boj proti arabskim osvajalcem, ki so takrat imeli v rokah skoraj ves Pirenejski polotok. Zato je postal sv. Jakob španski patron (zavetnik). Toda še pomembnejše je, da so bojevnikom h grobu sledile množice božjepotnikov z vseh koncev takratnega krščanskega sveta – zato je

Gotski kip sv. Jakoba na Ptujski gori

Na evropski kulturni poti

Čudovita katedrala v Santiagu de Compostela

postal sv. Jakob tudi njihov zavetnik. Najdba relikvij enega od apostolov je usodno vplivala na razpoloženje takratnih kristjanov. Ob koncu prvega tisočletja so pričakovali poslednjo sodbo in drugi prihod Odrešenika. Napovedi so »potrjevali« muslimani (antikristi), ki so osvojili Sveto deželo in neprestano ogrožali srednjo Evropo. V odkritju Jakobovih relikvij so videli »Božji znak« - simbol dokončne zmage križa nad vsemi neverniki in so ga sprejeli z navdušenjem. Srednjeveški kronisti pišejo, da svet še nikoli ni videl tolikega števila ljudi vseh narodov in stanov, ki so imeli samo en cilj - Compostello. Stoletja je ostala najpopularnejša romarska pot krščanstva, tudi zato, ker je bil to čas oboževanja svetinj in odpustkov in ker so takrat verjeli, da leži na koncu sveta. Zato je romarska pot zaslovela kot najtežja in so mnoge pošiljali nanjo za kazen, da bi se spreobrnili.

»Pot svetega Jakoba« pa ni ena sama, temveč obstaja mreža glavnih in stranskih stezic, razpredena po polovici starega kontinenta od Iberskega polotoka do Britanskega otočja, Skandinavije, Baltika, Alp, Panonske nižine in Balkana. Ker so romarji prinašali blaginjo in napredek, so na teh poteh mrzlično gradili trdnjave, cerkve, zavetišča, bolnišnice, mostove ..., ob katerih so rastle mesta. Za popotnike je bil napisan celo »romarski vodnik«, ki je prvi poznani turistični vodič v zgodovini človeštva.

V zadnjem stoletju je Compostella zatonila v pozabo. Toda danes doživlja ponovno rojstvo. Za tem stojijo isti razlogi, ki so jo skoraj povsem uničili - sekularizacija, neduhovnost, nacionalizmi in materializem. Tisti, ki ga površinske komercialne dobrine in plehke vrednote potrošniške družbe niso povsem zaslepile, se je odločil za nevsakdanji življenjski izziv - »Božji klic!« Na teh božjih poteh namreč ni le vedno več turistov z vseh kotičkov krščanskega sveta, temveč raste tudi število pravih božjepotnikov, ki pešačijo po 800, 1500 ali 3200 kilometrov; nekaj tednov ali celo več mesecev traja njihova pot proti Compostelli.

PRVA »KULTURNA POT ZDRUŽENE EVROPE«

Nobena druga romarska pot ni zapustila tako bogate kulturno-zgodovinske dediščine. Obenem pa je od svojega nastanka prispevala k druženju različnih evropskih narodov. Pa ne samo evropskih. Že v srednjem veku sta se na tej poti srečala dva svetova - Evropa in Orient, saj smo Evropejci vsestransko trgovali z Arabci prav preko nje. Ker je »Pot svetega Jakoba« toliko prispevala k zblizevanju različnih ljudstev, predvsem tistih s stare celine, jo je Svet Evrope leta 1987 razglasil za »Prvo kulturno pot združene Evrope«. Nenazadnje je

za to priznanje zaslužen tudi papež Janez Pavel II., ki je kar dvakrat romal v Santiago de Compostella.

Po tej, dosedaj edinstveni nagradi neke romarske poti, so številne evropske države (zlasti Švica in Nemčija) začele slediti zgledu Španije in Francije. Obe sta v zadnjih letih odlično poskrbeli za slavno pot in opozorili nanjo svoje obiskovalce. Cerkvene, vladne, regionalne ali privatne institucije so z markacijami, tablami, kašipoti in umetniškimi obeležji označile večino osrednjih tras, naselja ali pomembne točke ter glavne religiozne ali kulturne znamenitosti. Nekatere odseke so celo spremenili v sprehajalne promenade. Poleg tega je vsakomur na voljo ogromno informacij: prospektov, literature, zemljevidov, itd. Med poletno sezono, posebej na vrhuncu ob apostolovem prazniku (25. julija), ko je največ božjepotnikov in turistov, se v nešteti krajih vrstijo slovenosti (sejmi, praznovanja, predstave, itd.).

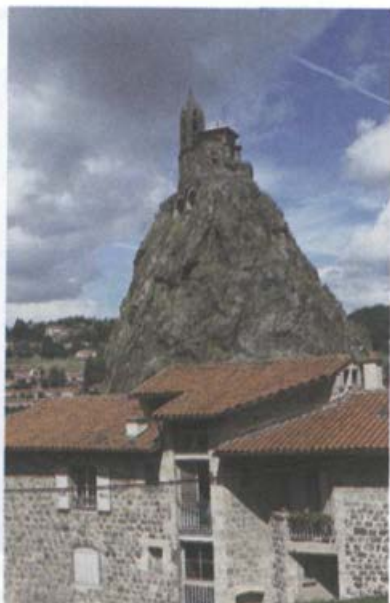
Romarska pot v Kompostelje je že zdavnaj prerasla izključno duhovne okvire in postala turistična atrakcija. To nekateri (delno upravičeno) zaskrbljeno kritizirajo. Božjepotnikom, ki jih vodijo verska doživetja in intimne meditacije, se je pridružilo še veliko večje število radovednežev, ki imajo nereligiozne – zlasti športne in umetnostno-zgodovinske motive popotovanja po teh poteh.

Še posebej dobro je poskrbljeno za prave romarje (pilgerje), ki se na cilj odpravljajo peš, s kolesom ali na konju. V duhu prastarega izročila so oživela božjepotniška potrdila, dokumenti ali drugi privilegiji. Sem spadata »Romarsko (Pilgersko) pismo«, ki je versko priporočilo domače cerkvene skupnosti in ga morajo verniki potrditi pri domačem škofu, župniku ali drugem cerkvenem dostojanstveniku, ter najpomembnejši dokument »Romarski (Pilgerski) potni list«, s katerim vodijo evidenco postaj. V župnijskem ali turističnem uradu, mestni hiši ali zatočišču (refugiju), morda v samostanu, ga žigosajo in podpišejo. Z njim so po prihodu na cilj upravičeni do »Potrdila (Certifikata) o opravljenem božjepotništvu v Compostello« (prehojena pot mora biti najmanj 100 km, za bicikliste pa 200 km)!. Romarski potni list zagotavlja tudi brezplačno prenočevanje v zavetiščih, ki so namenjena izključno romarjem. Seveda imajo na voljo še nekaj sodobnih ugodnosti: popuste za ogledе muzejev ali drugih znamenitosti, na vlakih, avtobusih ...

Pustolovska doba je seveda minila in tudi odhodi niso več tako čustveni kot jih je opisal Jožef Lavtižar: »Kdor je romal v nekdanjih časih v Kompostelo, pripravljal se je za to potovanje kakor za pot v večnost. Pred odhodom je povabil prijatelje na svoj dom. Najprej so šli v procesiji v cerkev, kjer se je opravila za romarja slovesna zadušnica z vigilijo, tj. črna maša z biljami. Iz cerkve so se vrnili v romarjevo hišo k zajtrku in tu se je vršilo slovo. Slovo je bilo toliko bolj

Fešta patrona Jakoba

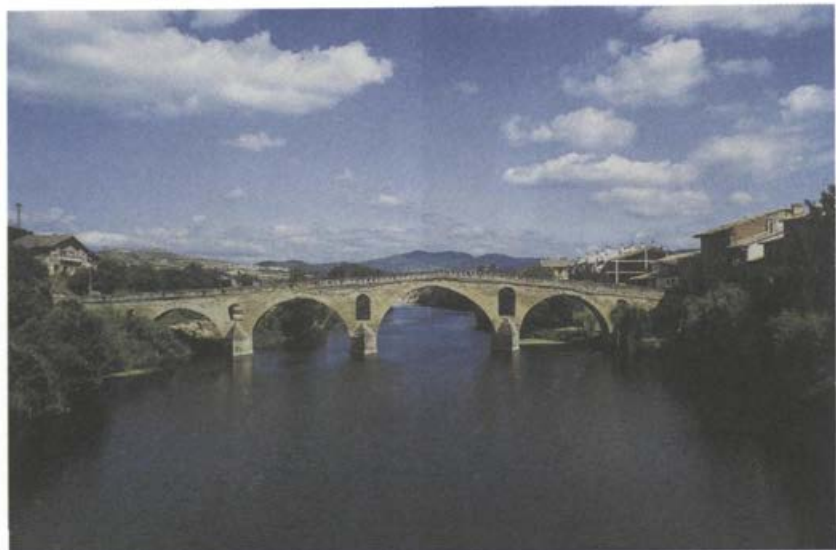
Impozantno izhodišče Le Puy en Velay

Pilgerji pešačijo skozi nekdanjo prestolnico Burgos.

Filipe s »Pilgerskim potnim listom«

Puente la Reina je stičišče Camina

Obstajajo nedotaknjene etape, kjer lahko srečamo Boga

ganljivo, ker se je oglašal ta čas mrliški zvonček iz zvonika. Romar je vzel najpotrebnejše reči s seboj ter optil čez ramo izvotljeno tikvico za pijačo. Potem je segel po krepki palici in odšel v daljni svet. Vsi so imeli solzne oči, ker je bilo negotovo, ali se še kdaj vidijo v življenju. Koliko nevarnosti na potovanju! Treba je bilo preskočiti visoke prelaze Pirinejev. Pot je peljala skozi divje baskiške pokrajine in se vzpenjala čez zameteno kantabriško gorovje. Tu samotni gozdi, ondi deroče reke, tu hribi, ondi doline, ki jih ni bilo ne konca ne kraja.«

V PELERINI ZA JAKOBOVO ŠKOLJKO IN ZVEZDO

Ob dokumentih so sodobni romarji (pilgerji) ohranili dele nekdanje romarske oprave. Z njo so se že nekoč ločili od domačinov in neverskih potepuhov. Zagotavljala jim je varnost in pravno nedotakljivost. To so nekateri nepridipravi izkoriščali. Strašna kazen je doletela tistega, ki je napadel, okradel ali celo umoril romarja. Klobuke, palice, butare in Jakobove simbole imajo danes skoraj vsi, in občasno, med deževjem ali v vetrovnem vremenu si – tako kot ostali – nadenejo najbolj znano romarsko oblačilo, pelerino, ki je dobila ime prav po romarjih – pilgerjih. Le-ti so pogosto sinonim izključno za božjepotnike, namenjene v Compostello. Vendar ima naziv pilger širši pomen, saj ga z redkimi izjemami (med katerimi smo tudi Slovenci) večina narodov uporablja za vsakogar, ki se odpravi na daljšo nepredvidljivo pobožno pot (latinsko: peregrinatio=romanje, peregrinusus=romar).

Glavni simbol in emblem Jakobove poti (Španci ji pravijo kar pot – »Cami-no«, Francozi »Chemin«) je Jakobova školjka, ki jo ponekod dopolnjuje še zvezda. V pestri paleti premnogih legend, ki so jih spletli na pohodih v Kompostelje, sta postala znanilca apostolove prisotnosti. Školjka simbolizira mistični morski prihod sv. Jakoba v Galicijo. Prvič je preko morja prispel po Jezusovi smrti kot misijonar. Po njegovi mučeniški smrti (bil je prvi mučenec med apostoli) pa so njegovi učenci v Španijo prepeljali njegovo truplo in ga zakopali na nekdanjem rimskem pokopališču. Po drugi legendi je osemsto let kasneje zvezda odkrila grob nekemu puščavniku, zato so kraj najdbe imenovali polje zvezde (latinsko Campus Stellae). Iz tega latinskega izraza najbrž izhaja beseda Compostella.

Štiri glavne ceste vodijo v Španijo. Že njihova izhodišča so slavna verska središča: Tours (domicil sv. Martina) – kasneje so pot, poimenovano po tem mestu, podaljšali do Pariza; Vezelay (osrednje burgundsko duhovno središče in svetišče Marije Magdalene); Le Puy en Velay (prvo romarsko svetišče Mate-

re Božje na našem kontinentu, zgrajeno na ugaslih ognjenikih) in Arles (nekoč eno največjih mest rimskega imperija, ki leži v bližini papeškega Avignona). Stičišče »vseh poti« je prikupno navarsko mestece Puente la Reina.

Na postajah »Camina« čakajo obiskovalce biseri arhitekture vseh evropskih stilov (zlasti pa romanike in gotike), ki jih na Pirenejskem polotoku dopolnjuje enkraten mudejar (slog potomcev Mavrov). Palače, katedrale, kapele v Toulousu, Burgosu, Leonu ali Limogesu so le najbolj znane. Nič manj impozantne niso premnoge (nekatero še aktivne) opatije, npr. Leyre ali San Juan de la Penna. Čaščeni pa niso samo arhitekturni spomeniki. Med zelo oboževanimi je »Železni križ«, ki stoji na ogromnem kupu kamenja milijonov božjepotnikov in simbolizira odrešitev njihovih muk in tegob (Odvalil se mi je kamen od srca). Nekatero točko na poti so proslavile legende, ki so se kasneje razširile po vsem svetu, kot tista o pečenem petelinu in kokoši iz Santa Dominga de la Calzada, ki sta osmešila domačega sodnika in odrešila mladega nedolžnega »obešenca« (med drugim je po tej zgodbi postal petelinček maskota Portugalcev, saj so prenesli kraj dogajanja v domovino – tako kot drugi narodi, tudi Slovenci).

Vrhunec Camina je Santiago de Compostella. Že zato, ker popotnik po dolgotrajni poti tu doseže cilj, napori obrodijo sad, snov se sreča z duhom in duh s snovjo. Čudovito romansko – baročno svetišče z neponovljivim portalom Zmagoslavja; nad apostolovim grobom je oltar, obkrožen s sledovi mnogih tisočletnih običajev pokornosti oboževanemu svetniku in vsemogočnemu Stvarniku. Nekateri govorijo o treh največjih stebrih katoliške vere: Jeruzalemu, Rimu in Composteli.

GLOBOKE SLOVENSKE KORENINE IN SLEDI

Pred leti je bil izdan najnovejši vodnik evropskih komposteljskih poti. Po njem teče pot številka šest (imenovana »hrvaška«) skozi Slovenijo: iz Zagreba preko Posavja, Dolenjske, Ljubljane in Postojne do Trsta. V Parmi se skupaj z »brennersko« priključi na »italijansko-jadransko« inačico, ki preko Alp vodi do Arlesa. Slovenska Jakobova pot ni nova, ampak se drži starih izročil, po katerih smo se od nekdaj pridruževali množicam, ki so odhajale v daljno špansko Galicijo.

Na žalost je nevljudno okolje minulega stoletja to božjo pot skoraj izbrisalo iz slovenske narodne zavesti. Tako jo ponovno odkrivamo po sledih naših prednikov.

Šele v prejšnjem desetletju smo izvedeli, da se je med množico plemenita-

šev na Caminu znašel tudi celjski grof Ulrik II. V zapisu 13. poglavja kronike kastiljskih kraljev se je za veliko noč leta 1430 v kraju Amusco v provinci Palencia srečal z domačim kraljem Juanom II, ki mu je priredil številne slovesnosti. Na poti je imel Ulrik II. veliko spremstvo šestdesetih konjenikov in bogato opremljenih plemičev. Računa se, da je imel v odpravi preko sto ljudi (vitezov in ščitonoš) in je za to porabil v takratnih razmerah ogromno vsoto denarja: 37.000 zlatnikov. Zanesljivo je pred kastiljskim kraljem 21. marca obiskal tudi aragonskega vladarja Alfonza V. Na cilj v Santiago je verjetno prišel sredi maja. O vrntivi za zdaj ni virov.

Skrivnosten ostaja motiv njegovega romanja, saj v Celjski kroniki njegova pot sploh ni omenjena. Viri samo poročajo, da si je od očeta Friderika II.

Vasica Galicija pri Žalcu

1. novembra 1429 leta sposodil denar za viteško potovanje in da je kasneje dobil vzdevek »Španec«. Glavni motiv naj bi bil skoraj zanesljivo verski, to naj bi potrjevala izrečena zaobljuba, da ne bo prejemal nikakršnih daril. Zelo možno pa je, da ga je na težaško romanje poslal stari oče Herman II, ker ga je pekla vest zaradi umora Veronike Deseniške. Je tako iskal očiščenje od svojega greha?

Obstaja še nekaj cerkvenih dokumentov in prepisov, ki so bili namenjeni slovenskim romarjem v Kompostelo. A bolj od njih so priče komposteljskega navdušenja naših prednikov preštevilne cerkve, posvečene apostolu Jakobu (spadajo med najstarejše; najlepše pa so v Škofji Loki, Kostanjevici, Ormožu, Koprju, Ljubljani ...) in drugim svetnikom z njegove poti. Za cerkvami sledijo

geografska in krajevna imena, največ v slovenskem etničnem prostoru na avstrijskem Koroškem, kjer je tudi ena izmed dveh vasi z imenom Galicija (druga je v bližini Žalca).

Na podeželju se je ohranilo čaščenje sv. Jakoba v ljudskem izročilu, pregovorih, običajih ali navadah kmečkega življa in njihovih opravilih. Sv. Jakob starejši je poletni svetnik, zato so se mu kmetje priporočali za dobro letino. Prva dozorela jabolka pa tudi hruške so v zahvalo dobila njegovo ime. V Prekmurju so julij celo imenovali jakobejšček.

Slovenski umetniki so nam zapustili podobe priljubljenega svetnika v dragocenih sakralnih umetniških delih, slikah, freskah, kipih. Med slovenskimi narodnimi pesmicami imamo več kitic dolgo pesem: »Romar svetega Jakoba Komposteljskega«. Ivan Pregelj je leta 1923 napisal pevsko igro v treh dejanjih »Kamposteljski romarji«, pilgerja Joka nam je ohranil Janez Jalen v prvi knjigi »Vozarjev«. In naš veliki pesnik France Prešeren v »Sonetih« pravi:

Mars'kteri romar gre v Rim, v Kompostelje ...

Miroslav Bertonec (tudi vse fotografije)

P. MIHA ŽUŽEK – OSEMDESETLETNIK

Spoštljivo in z velikim veseljem se lotevam teh (res zelo skromnih) vrstic ob 80-letnici p. Miha Žužka, ki se je v Ljubljani rodil 29. 9. 1923. Spoštljivo, ker se zavedam globokih brazd, ki jih je zaoral na poljih Gospodove žetve v zadnjih 50 letih, z veseljem pa, ker lahko pričujem o sobratu, s katerim že skoraj dve desetletji živim v isti redovni skupnosti pri Sv. Jakobu v Ljubljani.

Prvič sva se srečala leta 1940 na taborjenju kongreganistov v Poljanski dolini, na Visokem, v domu, ki ga je za mladino zgradil p. Venčeslav Vrtovec nekaj let pred začetkom druge svetovne vojne. Ta dom zdaj vodi in ga z mladino napolnjuje p. Žužek. Takrat sem spoznal tudi njegova brata Ivana in Nika, malo pozneje pa tudi druge člane njegove številne družine. Rodilo se je 15 bratov in sester in kot znak priznanja je družino sprejel papež Pavel VI., ki je pogumnim staršem izročil papeško odlikovanje. Tako številna družina in to še v mestu Ljubljani je gotovo nekaj izrednega. Takoj po vojni so se razšli po štirih kontinentih. Štirje bratje so vstopili v jezuitski red, štiri sestre pa so postale redovnice – misijonarke.

P. Miha je 3. 10. 1941 vstopil v jezuitski noviciat v Zagrebu, kjer je tudi končal filozofijo in teologijo z magisterijem. Po mašniškem posvečenju v Za-

grebu 22. 8. 1951 je novo mašo imel skrivaj, pri zaklenjenih vratih, v uršulinskem škofjeloškem samostanu.

Prvih 16 let duhovniškega dela je posvetil Mariboru, kjer je skupaj s p. Jakobom Laurom sodeloval pri ustanavljanju novih župnij na desnem bregu Drave. Kot župnik je bil zaslužen predvsem za razvoj župnij Brezje in Radvanje. S svežimi pobudami je sodeloval v raznih komisijah mariborske škofije, vodil misijone in duhovne obnove. Nič čudnega torej, če je moral tudi v zapor (7 tednov, leta 1959), ko je pripravljaval mariborski misijon.

Leta 1963 so slovenski jezuiti začeli z ustanavljanjem slovenske province Družbe Jezusove. Prvi korak k osamosvojitvi in ločitvi od hrvaške province je bila ustanovitev neodvisnega distrikta, katerega vodstvo je vrhovni predstojnik Družbe zaupal p. Mihi Žužku. Kot predstojnik distrikta je lahko 15.8.1969 razglasil ustanovitev samostojne slovenske province. Prvi provincial je bil p. Pavel Berden.

Patra Žužka pa je čakalo novo pionirsko delo. V Ljubljani, v župniji Dravlje, je vodil gradnjo župnišča, ki je bilo namenjeno tudi večji redovni skupnosti in bogoslovcem. Nato je bil župnik v Borovnici, od leta 1986 pa živi v jezuitski skupnosti pri Sv. Jakobu v Ljubljani.

Pri Sv. Jakobu je 30. 9. 2001 daroval

Ob zlati maši leta 2001

Po zlati maši med domačimi

zlato mašo in se spomnil šestdesetletnice redovništva. Zlatomašniško slavlje je bilo res veličastno. Prvič (!) po letu 1945 so se srečale štiri sestre – redovnice: s. Cecilija, uršulinka, ki je misijonarila v Braziliji, in tri redovnice iz družbe Misijonskih medicinskih sester – zdravnica Janja (Etiopija, Pakistan, Uganda), zdravnica Rezka (Pakistan, Bengalija, Jemen, Vietnam) in magistra farmacije Silva (Uganda, Gana). Ob oltarju je bil brat – jezuit Ivan (Rim) in brat Andrej (London) s soprogo.

Predstavniki številnih skupin so se zahvaljevali p. Mihi za njegovo vodstvo in za tako uspešno sodelovanje v različnih pastoralnih dejavnostih: pri medškofijskem odboru za družino in medškofijskem pastoralnem svetu, pri Betaniji, Maranathi in Mladikah, v številnih zakonskih občestvih in v šoli za zakon, pri organiziranju tečajev za zakon in tečajev za govorništvo. Bil je urednik revije Cerkev v sedanjem svetu in medškofijski referent za študente. Koliko duhovnih in laičkih apostolskih poklicev so spodbudile njegove duhovne vaje in tedni duhovnosti, predvsem na Visokem, v Logu pod Mangrtom in v Bohinju. Njegovo srce je pri mladini, od osnovnošolcev do izobražencev, in pri zakonskih občestvih. Uspel je vzgojiti večje število animatorjev, pastoralnih sodelavcev in vplivnih kristjanov sredi javnega življenja.

Odmevno je tudi njegovo pisateljsko delo. Vedno znava nas je razveseljeval z novimi knjigami. Sorodnika, bengalskega misijonarja Franceta Drobniča, je predstavil v knjigi Misijonar pod Himalajo, izdal je več šmarničnih beril (Kraljica duhovnikov, Mati mnogoterega življenja, Mati krščanskih družin) in knjige Kristjanov dan (3 izdaje), Četrta dimenzija, Božja beseda je živa, Vzvalovana bit, V Njem živimo, Sredi vsega, Sto slapov, Vabilo na večni ples. Redno sodeluje v Družini, v Cerkvi in sedanjem svetu in v drugih revijah.

Spoštljivo stojimo pred tem plodnim življenjem. Slikovito ga izraža naslov knjige Sredi vsega (1966). Naj spregovori slavljeneec sam: »Sredi vsega! Vse, to je vihar, vrtinec vesoljstva, v njem brne strune mojega srca. Prebira pa jih Gospod, ki prešinja vse stvarstvo in zveni v vsakem njegovem dogodku ... Dano mi je bilo »biti zraven« v viharjih, ki so odnesli staro Jugoslavijo in prinesli novo, razmetali še to in Sloveniji podarili samostojnost. V Cerkev pa so vdihnili koncilске binkošti«.

Hvala, p. Miha Žužek, za pričevanje, v čem je duh novih binkošti.

p. Jože Kokalj

FRANČIŠKAN P. POLIKARP BROLIH – 80-LETNIK

Prav na začetku tretjega adventa v tretjem tisočletju bo dočakal osemdeset let nadvse priljubljeni, globoko spoštovani in občudovanja vredno delavni frančiškan p. Polikarp, znan daleč prek meja župnije Marijinega oznanjenja na Tromostovju in celo mnogo širše, kakor sega njeno značilno razpršeno številno oltarno občestvo. Mnogi, vajeni njegovega delovanja v prestolnici (skoraj ves čas na Tromostovju) niti ne vedo, da ni Ljubljčan, da se je rodil 5. decembra 1922 v Zgornji Beli pri Preddvoru na Gorenjskem. Sedemnajstleten je vstopil v frančiškanski red, po desetih letih opravil večne zaobljube in postal, tudi decembra (18. 12. 1949) duhovnik, ki se po več kot polstoletnem delu kot »delavec v vinogradu Gospodovem«, kjer je predano opravljal prav vse službe – od »hlapca« do »oskrbnika«, utrudil.

Številni ljudje, verni, celo »preveč« verni in tudi tisti manj verni, ki smo imeli srečo, da smo ob jubilarntovi prepričljivo naravni svetosti, do kraja iskreni besedi in bratsko topli misli človeško rastli za svoj končni cilj – nebesa, bi mu ob življenjskem mejniku, ki zanj ne šteje, radi izrazili hvaležnost pred najširšim občestvom – bralci Mohorjevega koledarja, knjige, ki jo bere gotovo največ Slovencev. Mnogi so ob p. Polikarpu prepričljivo spoznavali, kako živi »moderen kristjan«, v njegovi nenehno že desetletja »obljudeni« spovednici so z olajšanjem odlagali bremena grehov in nepopolnosti. Kdor ni mogel do njegove spovednice, je hvaležno čakal, da pride spovedovat k njim. Osebno preizkuššan in izurjen v Bogu posvečenem življenju je znal deliti zakramentalno tolažbo tudi v najzahtevnejšem članom kontemplativnih redov širom po Sloveniji.

V petdesetih letih duhovništva je v pastirski službi slovenske prestolnice storil neštetim v imenu Boga toliko dobrega za njihov duševni, telesni in duhovni blagor, da ga moremo imenovati »resnični apostol Ljubljane«.

Ves čas svojega duhovništva je deloval kot univerzalni frančiškanski duhovnik, temeljito razgledan po bistvenem v katoliški teologiji in duhovnosti, če-

prav ni bil izvedenec ali strokovnjak v nobenem specialnem strokovnem področju, ni bil ne profesor in ne pisatelj. A nauk, ki ga je oznanjal, je ves čas dišal po pristnosti evangeljskega izročila in blagih sapah modernega krščanstva. Odprt za vse novo v Cerkvi, se je opredeljeval v konkretnem po edinem merilu – zvestobi Kristusovi katoliški Cerkvi. Kar je utrjevalo to zvestobo, je spodbujal in podpiral. Do pojavov, ki so vezi edinosti s Cerkvijo rahljali, je bil oprezen in če so se razrasli, nepopustljiv, a do človeka nadvse obziren. Morda je prav zato nosil dolga obdobja najzahtevnejša vodstvena bremena v redu in skupnosti slovenskih redovnikov, čeprav po naravi ni vodstveni tip. Polikarpov glavni talent je iskrena pokorščina in njegovo edino nagnjenje služenje.

Bolehni bogoslovec je danes smeli 80-letnik, ki mu ne v strumnosti telesa ne v veseli iskrivosti duha ne ugotoviš, kje so ostala znamenja preživetih desetletij. Ne da jih skriva; čemu?! - zanj danes toliko občudovani *fizis* v duhovnem smislu ničesar ne šteje, ampak svoja leta dejansko junaško nosi, ko dejaven kot kak petdesetletnik s samoumevnostjo skrbi tudi za uglajeno urejenost, ki uglednosti poslanstva, kateremu služi, pritiče.

V svetu tretjega tisočletja, ko je gmotni napredek tolike obšel, druge pa omamil, da so povsem izgubili smisel za presežno, ostaja p. Polikarp pričevalec in delilec Upanja in vselej odprto duhovno pribežališče.

Jože Faganel

IVAN MERLAK

Ob življenjskem jubileju dr. Ivana Merlaka in hkrati ob minulem praznovanju slovenskega verskega lista Družina objavljamo nekaj spominov izpod peresa dr. Draga Klemenčiča, dolgoletnega sodelavca obeh.

Ivana Merlaka sem prvič videl, ko sem prišel v prvi letnik bogoslovja. To je bilo leta 1956. Takrat nas je bilo še malo morje. Bogoslovcev namreč. Opazil sem ga, ko se je v duhovniški obleki, sukal okrog velike postave škofa Vovka. Bil je namreč zelo majhen v primerjavi z Vovkovo orjaško postavo. Kmalu smo zvedeli, da odhaja za župnika v Litijo. Na njegovo mesto je prišel Franci Vrhunc. Od takrat ga nisem več videl, vsaj spomnim se ne.

Po novi maši sem odšel v Stržišče in Rut. Med tem časom je umrl apostolski administrator Toroš in za njim še nadškof Vovk. Ljubljana je dobila nadško-

fa Pogačnika, mi primorci pa apostolskega administratorja Janeza Jenka. Že prej sem načrtoval birmo. Zdaj že tudi pokojni škof Jenko je prišel v Stržišče in Rut z vlakom. Spremljal ga je moj bivši sošolec Metod Pirih. Že takrat mi je namignil, da me bo škof poslal v Ljubljano. Prepričan sem bil, da je imel prste vmes tudi ata Oražem, kot smo po domače klicali dr. Janeza Oražma, saj mi je večkrat dejal, da se boji, kako se bom, mlad fant, zapil, ali kako drugače izgubil v samoti. Tako me je Jenko imenoval za prefekta v bogoslovnem semenišču v Ljubljani. Najprej sem uredil vse potrebno, takoj nato me je poklical škof Pogačnik in mi poveril odgovorno uredništvo Družine. Nič dela ne boste imeli, mi je dejal, samo pred oblastmi boste odgovarjali, če in kadar bo potreba. Takrat sem se srečal z zdaj že pokojnim dr. Jožetom Premrovom, in začel sem se zanimati za Družino, tiskarno in seveda za politične zadeve.

In tako sem se srečal tudi z dr. Ivanom Merlakom. Ker sem bil še mlad, sem dobil cenzorja v dr. Antonu Strletu. Ker pa je bil sam hudo zaseden, se je nekega dne pojavil Ivan. Prišel je z mopedom iz Litije. Imel je nahrbtnik, tega se še danes spominjam. Povedal je, da bo postal glavni urednik Družine. In od takrat sva skupaj vozila skoraj petindvajset let. Dve očesi v isti glavi, kakor je sam posrečeno dejal v zadnjem intervjuju v Družini.

Začeli smo v Premrovovi hiši na Resljevi cesti 11, potem smo se preselili na Teološko fakulteto, nato na Cankarjevo nabrežje 3, in nato na Trubarjevo cesto. Najprej smo bili sami, nato pa smo začeli zaposlovati. In vse do danes, ko ima Družina že skoraj 50 ljudi. No, sedaj je Družina na Krekovem trgu. V novih prostorih.

Ko sem bil kakšnih 5 let urednik Družine, sem šel v Rim. Študiral sem teologijo in mass-media. Ko sem se vrnil, sem postal glavni urednik Družine vse do leta 1980, ko sem odšel na Televizijo. Vmes so bila romanja, ki sva jih vodila skupaj z Merlakom, pa potovanja, kongresi in tako dalje.

V Žibrše sem šel večkrat. Danes so to Logaške Žibrše. Tudi Merlakovo mamó sem poznal. Ko ni mogla več hoditi, sem včasih sedel k njej in sva klepetala. Povedala mi je, da so Ivana kot najstarejšega med devetimi otroki določili, da bo šel v šole. Sam je v šali večkrat rekel, da je veljala tista kmečka

pamet, da bo že ob 45. letu od staršev zahteval grunt. Bili so štirje bratje, in gotovo bo prevzel posestvo kateri izmed mlajših, kar se je tudi zgodilo.

Osnovno šolo je obiskoval v domači vasi. Ker je bila v Žibršah samo eno-razrednica, je šel v četrti razred v Rovte. Tam je bila petrazrednica. Leta 1934 je šel v Zavod sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano. Tako se je zavodu takrat reklo. Tam je končal pet gimnazij, sedmo in osmo pa na klasični gimnaziji v Ljubljani. Vmes je prišla vojna in zavod so zasedli Nemci.

Za duhovniški poklic se je odločil v tretji gimnaziji. Nikoli ni mislil, da bo študiral kaj drugega. Hvaležen je bil staršem, da so mu dali popolno svobodo. Ko je po maturi nekoliko uradno povedal, da misli v lemenat, mu je oče dejal: »Glej, da mi ne boš delal sramote!«

Leta 1948 je bil posvečen za duhovnika. Prvo službo je dobil na Vrhniki. Tam je leta 1949 doživel, kako so tanki ovirali procesijo na praznik sv. Rešnjega telesa. Sam se je pred tankom umikal po stopnicah v cerkev.

Leta 1950 je šel k vojakom v Bosno. Iz tega časa je pripovedoval, kako je neki višji oficir pri »politički nastavi« napadel Cerkev. Pripovedoval je, kaj so delali duhovniki različnih ver v Bosni. Pri tem je vpričo celega bataljona kazal na Ivana, saj so vsi vedeli, da je duhovnik. Zanimivo je, da ga je v obrambo vzel neki drug oficir in dejal: »Ali naš Ivan nije takav!« Po vrnitvi iz vojske ga je nadškof Vovk imenoval za škofijskega tajnika. Prej je komunistična oblast zaprla dva njegova tajnika: dr. Stanislava Leniča in Božidarja Slapšaka. Potem je tri leta ostal brez tajnika. Saj bodo vsakega spet zaprli, je mislil. Tedaj je poskušal z Merlakom. Bil je mlajši človek in je odslužil vojsko v novi Jugoslaviji.

Kljub temu je bil zaprt, toda samo 17 dni. Glavni namen zapora je bil, da bi ga pridobili za poročevalca. Radi bi vedeli, kaj se dogaja na škofiji. Seveda je odgovoril z odločnim ne. Iz zapora so ga spustili ravno takrat, ko naj bi škofje razpravljali o priznanju oz. nepriznanju duhovniškega društva. Z njegovim odpustom so oblastniki hoteli zbuditi dobro voljo škofov. Iz zapora je prišel natančno tedaj, ko se je na škofiji začela večerja. Škofje so ga z veseljem sprejeli.

Seveda Uprava državne varnosti ni pozabila tega poraza. Maščevali so se mu leta 1964, ko so preprečili, da bi ob smrti prof. dr. Josipa Jeraja postal predavatelj moralne teologije na Teološki fakulteti.

Tajnik je bil do maja 1957. Med tem časom je tudi doktoriral iz teologije.

V Litiji je župnikoval od avgusta 1965. Tedaj je bil imenovan za stolnega kanonika ljubljanskega stolnega kapitlja. Seveda pa je bilo njegovo glavno delo pri verskem listu Družina.

Komunizem je hotel dobiti popolno oblast nad Cerkvijo. V ta namen je bilo ustanovljeno Ciril-Methodijsko društvo katoliških duhovnikov. Od takrat-

nih slovenskih škofov sta ga Držečnik in Vovk odklanjala, apostolski administrator Slovenskega primorja pa ne tako očitno. Oblast se je oprijela starodavne načela: Deli in vladaj! Najprej je moral ugasniti Verski list mariborske škofije, maja 1952 pa tudi Oznanilo. Še isti mesec pa je oblast dovolila izhajanje Družine kot glasila apostolske administrature Slovenskega primorja. Prvi odgovorni urednik je bil Vinko Vodopivec, po njegovi smrti pa Stanko Vrtovec. Ko se je v apostolski administraturi Slovenskega primorja zasukalo in je prišel dr. Janez Jenko, dolgoletni urednik Blagovesti, se je zasukalo tudi pri Družini. Najprej se je borila s pomanjkanjem papirja, pozneje pa je prišla k tiskarni Delo in se je širila navznoter in navzven.

Družina je bila v marsičem omejena. Takrat se je v Rimu odvijal koncil, ki je imel velik vpliv na komuniste. Pomenil je določen prevrat in govorilo se je o verski pomladi. Koncilski sklepi so opredelili odgovornost kristjanov do svetne družbe in javnega življenja. Družina je poskušala ujeti koncilski utrip. Tako je skušala objavljati novice s koncila in tudi iz javnega življenja Cerkve. Družina je takrat postala glasilo vseh treh slovenskih škofij.

Nadškof dr. Jožef Pogačnik je po vrnitvi s koncila izrazil željo, da bi imela Družina vsaj sto tisoč izvodov naklade. Ko je direktor tiskarne Delo, zdaj že pokojni Marjan Jesenovec, povedal, da pomanjkanja papirja ni več, je Družina izhajala v neomejeni nakladi. Celo nad 140.000 izvodov smo imeli.

Leta 1974 je bila v Jugoslaviji sprejeta nova ustava. Neki advokat je takrat dal dobro prisposodbo, češ da je komunistična oblast podobna Indijancem: kadar proslavljajo, morajo nekoga zaklati. Tako so se komunisti spravili na verski časopis. Uredništvu so očitali, da smo premočni, predrzni, da si preveč upamo. Najprej so nam naprtli dolgotrajno finančno preiskavo. Nato so se vtikali v vsebino posameznih člankov. V tem letu je Ivan Merlak odgovarjal za dva nepodpisana članka in je bil obsojen na pogojno kazen leto dni zavora. To je bil zadnji stalinistični proces v Sloveniji. Seveda ni nič pomagalo potrdilo zagrebškega kolega dr. Josipa Ladika, da za isti članek ni bil obsojen.

Dr. Merlak je bil 15 let tudi upravnik Družine, odgovoren za finančno poslovanje. Po letu 1985 sem še vedno sodeloval pri Družini. Nekaj časa sem bil član uredniškega odbora, pozneje pa kot stalni zunanji sodelavec.

Poleg kanoniške službe v stolnici je Ivan Merlak na škofiji opravljal predvsem službo arhidiakona in nato še službo predsednika cerkvenega sodišča. Leta 1980 ga je papež imenoval za prelata.

Leta 1998 je izpolnil 75 let in je v smislu cerkvenih navodil in statuta stolnega kapitlja ponudil nadškofu dr. Francu Rodetu odpoved vsem službam. Ta je odpoved sprejel, imenoval pa ga je za postulatorja za beatifikacijo božjega

služabnika škofa Vovka. V zimskem semestru leta 1998 in 1999 je v Rimu pri Kongregaciji za zadeve svetnikov obiskoval in opravil tečaj za vodenje takšnih postopkov.

In kakšna naj bi bila Družina v letu, ko praznuje 50-letni jubilej? Nasmehnil se je in povedal: »Družina naj bo utrip časa, prisluhne naj sedanjem trenutku, usmerjena naj bo pozitivno, v prihodnost, tudi preroško. Naj s pisanjem nikogar ne odbija, tudi tistih ne, ki kristjane in Cerkev javno napadajo. Naj v dialogu prisluhne tudi dokazom nasprotnikov. Tudi danes in v prihodnje mora veljati beseda starodavnega filozofa Aristotela: Platon je moj prijatelj, toda še večja prijateljica je resnica. Ob jubileju ji želim, da bi jo ljudje še raje jemali v roke in jo imeli za svojo, kakor nekoč. Danes ni ovir za verski tisk, vendar je treba poznati tudi mero.«

Drago Klemenčič

DVA JUBILEJA ŠKOFA DR. VEKOSLAVA GRMIČA

OSEMDESETLETNICA ROJSTVA IN 35-LETNICA ŠKOFOVSKEGA POSVEČENJA

Človek ni samo tisto, kar pač je, temveč je še bolj tisto, po čemer hrepeni, kar upa in kar ljubi.

Moto je jubilat zapisal v zadnjo knjigo Izzivi in odgovori in izraža vse to, kar je počel v življenju. Izraža njegovo iskanje in hrepenenje po resnici in večni Resnici, ki ga spodbujata upanje in ljubezen, temelječa na globokem humanizmu. Takšna je njegova teološka misel in tudi pastoralna praksa.

Danes se Grmič z objavljenimi deli gotovo uvršča med vodilne slovenske mislece. Njegova bibliografija obsega brez intervjujev in krajših sestavkov, raztresenih po domačih in tujih časnikih in revijah, že več kot tisoč dvesto enot.

Ob življenjskih jubilejih dr. Vekoslava Grmiča se lahko ozremo na njegovo bogato življenjsko pot, ki ga je izoblikovala v neumornega iskalca, socialno čutečega človeka in graditelja mostov med verujočimi in neverujočimi, »ki stojijo na drugem bregu široke reke in si ne morejo misliti, da sta oba bregova v globini rečnega dna vendarle med seboj povezana in da je zato mogoče čez reko zgraditi mostove skupnega življenja in dela«. (Med vero in nevero, 6)

Vekoslav Grmič se je rodil 4. junija leta 1923 v kmečki družini v Dragotincih, v župniji Sv. Jurija ob Ščavnici. Odtod so izšli pomembni slovenski ustvarjalci: prepodovovec Davorin Trstenjak, literarni zgodovinar Fran Ilešič, pesnik, pisatelj, esejist in prevajalec Edvard Kocbek, režiser, dramatik in literarni zgodovinar Bratko Kreft, duhovnik in politik Anton Korošec.

Osnovno šolo je obiskoval v času globoke gospodarske krize in priprav na drugo svetovno vojno. Po končani osnovni šoli se je v Mariboru vpisal na klasično gimnazijo, vendar je do začetka vojne leta 1941 končal le šest razredov. Sedmi in osmi razred je obiskoval med vojno in leta 1944

z odličnim uspehom maturiral na Ptuju. Po vrnitvi iz nemške vojske je dobil službo na okraju v Gornji Radgoni, od koder je šel študirat v Ljubljano na Teološko fakulteto. Leta 1950 ga je škof Držičnik posvetil v duhovnika in ga po končanem šestem letniku nastavil za kaplana na Vranskem. Po smrti župnika Moertla čez dve leti je tam postal župnik, leta 1960 pa prodekan braslovške dekanije.

Grmičeva kaplanska leta so povezana z mnogimi preizkušnjami, saj so lokalni oblastniki v mladem intelektualcu kmalu začutili nevarnost. Da bi mu preprečili vpliv, so mu prepovedali javno maševati, ko pa se je pritožil, so bili prisiljeni priznati, da njegovo delo ni nikakršno politično delovanje.

Ob pastoralnem delu v župniji je Grmič prosti čas izrabil za študij teologije. V Cerkvi so se že kazali premiki, ki so jih spodbudile nove družbene, politične in kulturne spremembe in tudi od Cerkve zahtevale nove in drugačne odgovore. Grmič se je odločil za študij eksistencializma, ki je postajal v Evropi prevladujoča filozofska smer, po letu 1950 pa se je začel vedno bolj uveljavljati v slovenski literaturi in v sprva skromni obliki tudi v filozofiji. So se pa z eksistencializmom že pred vojno srečali Grmičevi profesorji J. Janžekovič, A. Trstenjak in S. Canjkar. Ob osrednji eksistencialiji – strahu v evropskem eksistencializmu je skušal Grmič z doktorsko disertacijo Teološke vsebine

strahu v eksistencializmu, ki jo je obranil leta 1961 na Teološki fakulteti v Ljubljani, odgovoriti na vpliv tedanje eksistencialne evropske misli v teologiji.

Z uspešno obranjenim doktoratom pa se je že naslednje leto začela Grmičeva akademska kariera – na Teološki fakulteti v Ljubljani je prevzel predavanja iz posameznih poglavij dogmatične teologije. »Aggiornamento« Janeza XXIII. in premiki, ki so jih začeli prinašati zasedanja in konstitucije 2. vatikanskega koncila ter vpogled v eksistencializem in personalizem, oplemeniten s spoznanji študija psihologije, sociologije, družboslovja in novih teologij, ki so ob ponovnem prebiranju Svetega pisma odkrivala nova branja, se je Grmič, ki je poslušal zgolj sistematično teologijo, ki je temeljila na filozofskih postavkah Tomaža Akvinskega in njegovih razlagalcih, uveljavil kot izjemen predavatelj v luči novih spoznanj. V ta čas se vključujejo tudi njegove prve razprave, ki jih je objavil v fakultetni reviji Bogoslovni vestnik. Že iz teh začetnih razprav je bilo razvidno, da bo področje Grmičevega raziskovanja nova duhovna situacija, ki so jo spodbudili novi odnosi v družbi in s tem tudi na verskem področju.

Grmič se je seveda soočal s socializmom, ki je temeljil na marksističnih filozofskih postavkah in je bil nestrpen do vere. Zavedal se je, da nestrpnost rojeva še večjo nestrpnost in da je lahko samo dialog osnova medsebojnega razumevanja, je postala izhodišče Grmičevega delovanja in raziskovanja. Spodbudo mu je dal tudi 2. vatikanski koncil, ki v konstituciji o Cerkvi v 41. točki pravi, da je treba »spoznati in razumeti svet, v katerem živimo, ter njegova pričakovanja, težnje in njegov pogosto dramatičen značaj«, in evangeljsko izhodišče, da »nas mora povsod voditi ljubezen, in to ljubezen do bližnjega in do resnice, ki je končno odsev večne Resnice«, kajti »ne smemo misliti, da smo samo mi na pravi poti«. (Med vero in nevero, 106). Sad tega spoznanja je bil tudi nastop na znani idrijski okrogli mizi, na kateri je skupaj s profesorjema J. Janžekovičem in M. Kerševanom skušal začeti dialog med tedanjo oblastjo in Cerkvijo. Dialog je poslej stalnica in izhodišče Grmičevega mišljenja in delovanja. Njegovo moč pa je videl v tem, »da /.../ notranje drug drugega bogatimo, da si pomagamo spoznati resnico tako, da pravzaprav poglobimo svoja lastna spoznanja, da upoštevamo tudi tisto, česar doslej nismo videli ne pri sebi in ne pri drugem in da se tako nekje v bližini resnice tudi kot ljudje najdemo.« (Med vero in nevero, 105)

V trenutku pa, ko se je odločil za dialoški pristop, se je zavedel, da je ta mogoč šele takrat, ko sta sogovorca dovolj kritična do sebe, svojega mišljenja in delovanja. Prav kritičnost tako na teološkem kot na družbenem področju mu je pomagala, da je lahko iz širšega zornega kota presojal pojave v Cerkvi in družbi, hkrati pa se je izognil negativističnim in kritikantskim sodbam in pri

sogovorniku iskal pozitivne vrednote. Ni si zaman še enkrat po desetletjih postavil temeljnega vprašanja: »Kaj pa imaš, česar ne bi prejel?« in ponovno izkustveno odgovoril: »Drug drugega dopolnjujemo, drug od drugega se učimo. Zato se lahko z iskrenim srcem veselimo različnosti.« (Moja misel, 5)

Potrditev njegovih iskanj in prizadevanj ter dela je za Grmiča pomenilo leto 1968, ko se je v Rimu srečal s škofom Držečnikom in pristal, da bo postal njegov pomožni škof. »Oznanjaj evangelij!« – škofovsko geslo, ki si ga je izbral ob posvečenju 14. aprila 1968, je pomenilo zanj še večjo obvezo na pastoralnem področju. Tej obvezi je ostal zvest tudi po smrti škofa Držečnika, ko je med leti 1978 in 1980 kot kapitularni vikar vodil mariborsko škofijo – vse do imenovanja dr. Franca Krambergerja za mariborskega škofa.

Izzivi, ki so zahtevali nove pastoralne prijeme, so se mu ponudili tudi z novo ustanovljenim Oddelkom teološke fakultete v Mariboru, kjer so bogoslovci od tretjega letnika nadaljevali teološko izobraževanje. Grmič je postal ravnatelj in predaval tudi osrednje teološke predmete. Iz praktičnega delovanja in teorije se je Grmič vedno bolj približeval angažirani ali »kontekstni teologiji«, s katero se je odzival na družbena, politična in kulturna dogajanja, jih presojal v luči evangelija in novih teoloških spoznanj. Slovensko teologijo je tako oplemenitil s politično teologijo Johana Baptista Metzja in Dorothee Soelle, z latinskoameriško teologijo osvoboditve L. Boffa, G. Gutiereza in J. Sabrine, teologijo upanja J. Moltmanna, teologijo trpljenja, teologijo dela, teologijo zemeljskih resničnosti, feministično teologijo in teologijo dialoga, ki so se čedalje bolj uveljavljale po 2. vatikanskem koncilu. Izrazite se je Grmič sprva posvetil zlasti teologiji dialoga, ki jo je do izida knjige V duhu dialoga – za človeka gre osvetlil s štirih tematskih področij: dialog med Bogom in človekom, cerkvenim učiteljstvom, ekumenski dialog in dialog s svetom. Iz dialoške naravnosti njegove teologije se je oblikovala teologija socializma, ki ji je v knjigi V duhu dialoga – za človeka gre, posvetil kar 93 strani (od 79–172). Z njo je odgovarjal na vprašanja, »kako naj v socialistični družbi živimo kot kristjani, katere resnice krščanskega, evangeljskega oznanila nas morajo voditi v vsakdanjem življenju in pri našem vsakdanjem delu«. (stran 81) Izhodišče njegovega novega teološkega razmišljanja je postal evangelij, pa tudi osebna izkustva revnega dijaka, ki je moral prositi za hrano, če je hotel preživeti. O tem izkustvu je pripovedoval 9. novembra 2001 v Sinagogi v Mariboru: »Iz mojih šolskih let se mi je vtisnil v spomin, kako sem nešteto krat žalostno gledal kruh v izložbi pekarnice in jokal, ker sem bil lačen. V Černelčevi gostilni sem imel izprošeno hrano, ki je bila skromna, a brezplačna. Takrat sem sanjal o lepši prihodnosti, ko ne bodo več nekateri imeli preveč, drugi pa premalo.« Evangeljski temelji,

ki jih je odkrival v socializmu, lahko po Grmičevem globokem prepričanju privedejo do pravičnejšega družbenega reda. Njegova teologija socializma pa ni odmevala samo v slovenskem prostoru, ampak s knjigo *Christentum und Sozialismus* in v sodelovanju z Evropskim gibanjem za socializem tudi v širšem evropskem prostoru.

Od leta 1983 naprej, ko sta izšli v knjigi *Humanizem*, problem našega časa dve razpravi o ekologiji (Onesnaževanje okolja, 34–36 in Ekološki problemi in krščanska podoba Boga, 208–223) se je Grmič vedno pogosteje posvečal tej problematiki. V knjigi *Kristjan pred izzivi časa* je že spregovoril celo o novi ekološki etiki: »Dosedanja etika je /.../ zagrešila prav to napako, da je preveč ločevala človeka od narave in zato tudi poudarjala človekovo nadrejenost nad svetom in njegovo gospostvo nad njim, iz česar je potem izhajalo brezobzirno in nasilno gospodovanje človeka nad ostalimi stvarmi v svetu.« (str. 38) Njegova razmišljanja o ekologiji pa dokončno prerastejo v izoblikovan teološki sistem leta 2001 v članku *Ekološka teologija – Bog in temelji evangeljskega etosa* (Znamenje 31, 2001, 3–13). Zadnja leta so Grmičeve razprave vedno bolj naravnane na vprašanja globalizacije in globalnega etosa. (Izzivi in odgovori, 9–32)

Grmičeva teologija je po eni strani kontekstna, dialoška in prežeta s humanizmom, po drugi pa je tudi mistična. V številnih odlično napisanih esejih raziskuje teološko govornico, njene možnosti v spremenjeni miselnosti in njenih mejah (*Iskanje in tveganje*, 1, 2, 253 – 264; *Kristjan pred izzivi časa*, 177–183, in druge) in ugotavlja, da je »zavest nedoumljivosti in popolne presežnosti temeljnih verskih danosti /.../ vsekakor bistvena poteza tako teološkega razmišljanja kakor teološkega izražanja«. (*Kristjan pred izzivi časa*, 182). Grmičevo izhodišče je, da bo treba zaradi spremenjenih političnih, ekonomskih, kulturnih in gospodarskih razmer, drugačnega človekovega čutenja, uveljavljanja pluralizma, individualizma na eni ter fanatizma, fundamentalizma in totalitarizma ter sekularizacije na drugi strani potrebno na novo spregovoriti o Bogu. To izhodišče razodevajo poglavja v knjigi *Resnica iz ljubezni* *Skrivnostni Bog* (51–72): Kaj je Bog, Končnost in neskončnost pojma Bog ter Upravičenost predstave o Bogu, ki spreminja svojo podobo. V njih se mu Bog na izkustveni ravni pokaže kot nedoumljiva skrivnost, na spoznavni pa je »vrhunec človeškega spoznanja o Bogu, da se zaveda svojega nepoznanja Boga« (*Resnica iz ljubezni*, 37), zato je veren človek lahko le »na poti in iskalec« in kot tak »v nenehnem dialogu s seboj, svetom in Bogom«. (*Kristjan pred izzivi časa*, 7) Zato postane važnejša od deklarativne spoznanjske ravni etosa, temelječa na dobroti, ljubezni in odpuščanju. Odtod tudi Grmičev kritični pogled na Cerkev kot institucijo (na primer v knjigi *Resnica iz ljubezni*, poglavje *Evangeljsko kr-*

ščanstvo, 85–201) in na politične institucije, v katerih manjkata dialog in etos. (Izzivi in odgovori, 105–109 in druge)

Grmičeva kritičnost je daleč od kritikantstva, saj mu je kritika le »neke vrste korektor«, ker si institucije, tako cerkvene kot posvetne, skušajo »vedno podrediti gibanje, idejo, da bi služila le njeni moči in oblasti, ne pa ljudem in gibanju«. (Kristijan pred izzivi časa, 121)

Obsežen sklop Grmičevega dela predstavljajo raziskovanja slovenske zgodovine, od teološke antropologije v Brižinskih spomenikih (Iskanje resnice 65 – 72) do Trubarjeve teologije in protireformacijskih vplivov (Iskanje resnice, 65 – 86), slovenskih rodoljubov Slomška, Janeza Ev. Kreka in dr. Antona Korošca (Moja misel, 151–195), škofa Ivana Jožefa Tomažiča, generala Maistra, dr. Stanka Cajnkarja, prof. Janeza Janžekoviča in drugih (Iskanje resnice, 147 – 199) in teženj v času prebujanj narodne zavesti, taborskih gibanj, odločitve za združitev Slovencev z južnoslovanskimi narodi, predvojnega, medvojnega in povojnega odziva cerkvenih struktur na politična dogajanja in odzivov na dogajanja v desetletju po osamosvojitvi (razprave v knjigi Ne pozabimo)

Niz krajših razprav je posvetil perečim svetovnim in notrajnepolitičnim dogajanjem, v katerih je skušal z moralno–etičnega vidika vrednotiti pojave, ki pretresajo človeško družbo in rušijo temeljne vrednote: mir, sožitje in humane človeške odnose (na primer v knjigi Izzivi in odgovori, 121–139).

V dvanajstih letih ravnateljstva v mariborskem bogoslovju in devetindvajsetletnem pedagoškem delu na teološki fakulteti se je Grmič uveljavil kot izvrsten vzgojitelj, ki je znal z modro besedo svetovati in razumevajoče sprejemati odločitve svojih gojencev in jih tako vzgajal v zrele osebnosti. Kot predavatelj je lahko ure in ure razpravljal o najrazličnejših temah in s svojimi študenti v duhu dialoga iskal odgovore na zapletena vprašanja, kajti čutil je dolžnost, »da svoja spoznanja in svojo izkušnjo razodene drugim«. (Moja misel, 5) Na pogovoru v Sinagogi se je takole spomnil teh razgibanih let: »Študenti so me pogosto nagovarjali kar na ulici in začeli razpravo.« Svoja spoznanja in izkušnje pa še vedno deli z ljudmi tudi kot izvrsten govorec na prireditvah in iskan pridigar.

Dolgoletno pedagoško delo ga je vedno znova sillilo, da se je v mnogih razpravah spraševal o temeljih oznanjevanja evangelija, o podobi oznanjevalcev, o teoretičnih in praktičnih vidikih oznanjevanja. Odtod pa je prehajal na področje šolstva in v številnih razpravah skušal v luči dialoga reševati pereča vprašanja.

Pomemben del Grmičeve dejavnosti pomeni tudi uredniško delo. Po prenehanju izhajanja revije Nova pot je s prof. Stankom Cajnkarjem, Edvardom

Kocbekom in drugimi kulturnimi delavci leta 1971 ustanovil revijo Znamenje in bil dolga leta njen glavni in odgovorni urednik. Že v več kot tridesetih letih izhajanja revije si prizadeva, da bi delovala v duhu dialoga, ekumenizma in bi kritično spremljala dogajanja v Cerкви, družbi in na kulturnem področju. Take so bile tudi njegove smernice, ko je bil od leta 1968 do 1982 predsednik Mohorjeve družbe; poleg redne zbirke je uveljavil tudi vrsto drugih, v katerih so izšla kvalitetna domača in prevodna dela.

Kot priznan teološki strokovnjak je z referati sodeloval na številnih domačih in mednarodnih seminarjih in simpozijih, zato najdemo njegove razprave v različnih zbornikih: Obdobja, ki jih objavlja Oddelek za slovanske jezike in književnosti SAZU; Seminar slovenskega jezika, literature in kulture (zbornik predavanj); Ekumenski zbornik; Zbornik predavanj s teološkega tečaja o aktualnih temah za študente in izobražence, Trubarjev zbornik, Dialog - dijalog in dr.

Grmičeve razprave, intervjuje in razmišljanja najdemo v vrsti časopisov in revij: v Znamenju, Bogoslovnem vestniku, Cerкви v sedanjem svetu, Anthroposu, Teoriji in praksi, Dialogih, Jukiču, Zgodovinskem časopisu, Časopisu za kritiko znanosti, Conciliumu, v revijah Christliche Christentum, Neue Wege, Svesci in dr.

Od leta 1968 v Mariboru organizira odmevne večere za študente in izobražence, na katerih je še danes izjemen predavatelj. Kritičnost, dialoškost, socialni in ekološki čut so ga povezali tudi z mnogimi gibanji: Gibanjem za mir in ekologijo, Gibanjem za kritično krščanstvo, Kristjani za socializem in dr.

Leta 1991 se je dr. Vekoslav Grmič upokojil kot redni profesor Teološke fakultete, na kateri je kar devetindvajset let predaval dogmatiko. V tem času je kot predavatelj gostoval tudi na mnogih evropskih fakultetah: v Heidelbergu, Tübingenu, Regensburgu, Freiburgu in Upsali. Izkušnje, ki si jih je pridobil kot iskalec Resnice, so ga izoblikovale v intelektualno in moralno avtoriteto, iskanega sogovorca in svetovalca, h kateremu se ljudje vedno znova zatekajo po nasvete in pomoč, saj so njegove razumevajoče besede besede upanja, tolažbe, izvirajoče iz globokega premišljanja in molitve.

Za svoje delo in delovanje je dr. Vekoslav Grmič prejel več visokih priznanj, med drugim red republike z zlatim vencem, leta 1998 je postal častni občan mesta Maribor, letos pa tudi rojstne občine Sveti Jurij ob Ščavnici.

Dr. Grmič ostaja kritičen mislec, ki ne pozna sprenevedanj, pokončen intelektualec in razsvetljeni humanist.

Srečko Reher

SLOVENSKA MANJŠINA V ITALIJI

Zgodovinske okoliščine so povzročile, da pripadniki slovenskega naroda, ki živijo na strnjem narodnem ozemlju, ne spadajo v isto državo. Slovenci so ostali ločeni od večinskega dela naroda že po prvi svetovni vojni, za časa prve Jugoslavije: maloštevilna manjšina v Porabju na Madžarskem, številčno močna na Koroškem, ki je skoraj v celoti pripadla Avstriji, okoli 300 tisoč Slovencev, petina naroda, pa se je s celotno Primorsko vred (in Istro) znašla v Italiji. Druga svetovna vojna je delno popravila stanje in slovensko zahodno mejo premaknila skoraj na rob slovenskega narodnostnega prostora. Kljub temu je v Italiji ostalo okoli 80 tisoč Slovencev skupaj s Trstom in Gorico. To so manjšinci.

Biti manjšinec ni lahko, ker ni lahko živeti na teritoriju, ki ti je domačija, in obenem pripadati državi, ki ti ni jezikovna, kulturna in čustvena domovina. Če pa ti zgodovina naloži državo, ki manjšini ni naklonjena, ampak gleda nanjo v najboljšem primeru kot na nadležen tujek, če ne celo kot na potencialnega sovražnika, so težave takoj otipljive in očitne. To se dogaja Slovencem vse od leta 1866 dalje, ko sta bili Italiji priključeni Benečija in Rezija. Do prve svetovne vojne je Rim hotel slovensko prebivalstvo na meji z Avstrijo asimilirati s kulturno civilizacijo, a mišljena je bila italijanizacija po vsaki ceni. Po vojni je več nasilnih dejanj - najbolj odmevni sta bili požig Narodnega doma v Trstu ter konfinacija 80-ih slovenskih duhovnikov, med katerimi je bil škof Mahnič, ki je umrl zaradi posledic - napovedalo še mnogo hujše čase. Ni jih bilo treba dolgo čakati: nastopili so z nasilnim fašizmom, ki je to nalogo nadaljeval s sistematičnim preganjanjem v mnogo večjem obsegu in na mnogo širšem področju, ker se je rapalska meja globoko zajedla v slovenski prostor (in hrvaški v Istri). Na tem prostoru je fašizem razpusil 2000 slovenskih (in hrvaških) društev in ustanov ter zaplenil njih imovino, likvidiral 300 zadrug, ukinil založbe, dnevnik in periodični tisk, zaprl slovenske šole, več kot 1500 učiteljev premestil v notranjost države ali pa prisilil v izselitev v Jugoslavijo, kamor je odšlo več deset tisoč ljudi. Slovenščina je vzdržala samo v cerkvi in zasebnosti. Kar je danes zelo težko razumeti, so težave, s katerimi se mora spoprijemati manjšinec še zdaj, ko hoče razložiti dramo slovenskega življa v Italiji tudi dobromislečemu Italijanu; kako težak in nesmiseln je potem poskus dialoga z

nenaklonjenim, pa si lahko samo mislimo. Da pa danes ne naletimo na razumevanje v Sloveniji, je teže razumljivo.

Druga svetovna vojna je prinesla razdejanje in nemško zasedbo, a tudi odpor in partizanstvo, ki je na tem področju imelo predvsem, mestoma celo izključno, nacionalno podlago. Komunisti, ki so prihajali agitirani na Primorsko, se temu niso mogli načuditi. Sicer je tudi tu prišlo do obračunavanja ideološke narave, vendar v manjšem obsegu in predvsem proti koncu vojne in po njej, ko se je komunistični režim hotel s pokoli zavarovati pred resničnimi ali namišljenimi nasprotniki. Tako so skupaj z Italijani v kraških jamah in breznihih končali tudi mnogi Slovenci. Dolgo časa zamolčani povojni poboji so še vedno predmet polemik in očitkov, fojbe in skrita grobišča pa vzrok napetosti, prepogosto pa predstavljajo pretvezo za krivično ravnanje z manjšino.

V Videmski pokrajini se v polstoletnem obdobju po drugi svetovni vojni ni praktično nič spremenilo, saj niso Slovenci dobili nikakršnih pravic, Gorica je samo delno dobila nazaj, kar je izgubila za časa fašizma, tržaškimi Slovincem pa je v rokah ostalo tisto malo, kar jim je, sicer ne prav velikodušno dala in naklonila skoraj desetletna angloameriška vojaška uprava do leta 1954. Kratkovidno je bilo ravnanje levega tabora, ki je zavračal sodelovanje z vojaško

Narodnostno zavest so gojili predvsem duhovniki. Od leve: Lovrenčič, Cencič, Markič, Guion in Birtič ob nagrobniku Ivana Trinka v Trčmunu.

upravo, ker se je pripravljaj, da iz Trsta naredi središče komunistične propagande za celotno Sredozemlje. Zelo počasi je manjšina potem le prišla do nekaterih priznanj in zakonov, predvsem na šolskem področju, toda do normalizacije, ki bi jo moral predstavljati napovedani zaščitni zakon, je bilo treba čakati na leto 2001. Vsi smo takrat upali, da je s tem konec bojov in naprezanj za zagotovitev mirnega obstoja.

Slovenska manjšina v Italiji torej strnjeno živi že več kot 80 let: Benečani in Rezijani od leta 1866, ostali od leta 1918 s kratkim presledkom za Trst in Gorico ob nemški zasedbi med drugo svetovno vojno, presledkom, ki se je za Tržačane podaljšal do leta 1954 zaradi od mirovne pogodbe napovedanega – a nikoli resno predvidenega – Svobodnega tržaškega ozemlja. Že zaradi tega sestavljajo Slovenci v Italiji skupnost, ki je med slovenskimi manjšinami najštevilčnejša, a je po svojih komponentah obenem najbolj razčlenjena. To je rezultat preteklosti in tudi teritorija, ki – sicer brez prave prekinitve – kot dolg, a ozek pas teče vzdolž slovenske zahodne meje od morja vse do osrčja Julijcev, do tromeje med Italijo, Slovenijo in Avstrijo, brez večjega in močnejšega, strnjenege narodnostnega centra.

Glavnino razlik v manjšini moramo iskati v različnih zgodovinskih okoliščinah, katerim so bile izpostavljene razne komponente naše zahodne manjšine – če ne prej – vsaj v zadnjem poldrugem stoletju. Zaradi tega se primorski Slovenci za mejo v precejšnji meri razlikujejo tako med sabo kakor tudi od preostalega primorskega prebivalstva. Skoraj polstoletno obdobje socialistične Jugoslavije je gotovo najvidneje diferenciralo Slovence za mejo od tistih v domovini. Bila je to meja med drugačnima svetovoma, pregrada, ki je prekinitela večstoletno upravno celovitost teritorija, soodvisnost ter sožitje prebivalstva na njem ter premnoge sorodstvene vezi. Zato danes le težko govorimo o Primorski kot o deželi s celovitim in enovitim pečatom, čeprav je dolgotrajni stik z latinskim svetom vendarle pustil sledove, ki so skupni vsem. Cenijo pa jih le redki tujci in morda še argentinski Slovenci, ki v našem značaju, vrednotenju in obnašanju najdejo nekaj, kar jih spominja na »rojake« Argentince. Za mnoge druge Slovence je to mnogokrat žal le povod za norčevanje, ali celo zaničevanje, če je res – kot se gotovo spominjajo redki še živeči primorski begunci med prvo svetovno vojno – da so jih psovali z »Lahi«. Slovenska manjšina v Italiji je bila tudi tista skupnost, ki je od druge svetovne vojne sem kot edina predstavnica širšega slovanskega sveta živela v zahodnem demokratičnem sistemu in pod okriljem Atlantskega zavezništva, kar jo je rešilo pred dolgotrajnim enoumjem. Tudi to »srečo« so nam nekateri zamerili, morda iz zavisti. Dejstvo je, da je del manjšine, ki se je prepoznaval v zahodni demokraciji,

lahko držal prižgano baklo pluralizma, demokracije in svobode tudi za druge Slovence. Že zaradi tega je slovenska skupnost v Italiji po svoje zanimiva in vredna podrobnejšega spoznanja. Vredna pa je tudi spoštovanja in hvaležnosti, ker je v preteklosti z vdanostjo in zvestobo slovenskim nacionalnim vrednotam doprinesla, da se zahodna narodnostna meja ni bistveno premaknila v škodo naroda. To je edina slovenska meja, ki je v stoletjih ostala skoraj nespremenjena. To nalogo bo lahko opravljala tudi še naprej – zlasti ko bo Slovenija stopila v Evropsko unijo – če bo mlada slovenska država znala ceniti in pravilno vrednotiti njeno poslanstvo ter pospešiti sodelovanje ob meji. To pa ni samo naloga države, pač pa tudi državljanov, Slovencev.

NEKAJ IZ PRETEKLOSTI

Za prebivalce Rezije in Benečije so bile Benetke to, kar so Habsburžani pomenili za preostalo slovensko prebivalstvo. V njihovem zgodovinskem spominu so predstavljala stoletja beneške republike vsekakor dokajšnjo upravno avtonomijo, vse do sodne oblasti. Ko so propadle Benetke in so – po Napoleonu – prišli Benečani pod Avstrijo, so bili razočarani zaradi vsiljive birokracije, ki jim je odvzela avtonomijo, kolikor je še ostalo. Bili so to časi najhujšega absolutističnega pritiska v monarhiji. Le redki so bili nacionalno osveščeni. Otdot plebiscitarna odločitev za Italijo, ko je leta 1866 to področje na referendumu izbiralo med Avstrijo in komaj ustanovljeno Italijo: vsi Benečani – razen enega – so se odločili za Italijo, ker so upali, da to pomeni povratek k beneški praksi. Stvarnost jim je prinesla hudo in moreče razočaranje, saj jih je Rim skušal od vsega začetka asimilirati kot posameznike in skupnost, omejeval njihov kulturni, socialni in gospodarski razvoj in premnoge prisilil v emigracijo v Belgijo, Francijo, Švico ali prekomorske države in v notranjost Italije. Nazadnje so se Benečani selili v industrijski kot furlanske nižine. Tako ravnanje države z manjšino zelo spominja na etnično čiščenje (na začetku stoletja je bilo v Benečiji skoraj 40 tisoč prebivalcev, danes jih ni niti 7 tisoč). Taka politika je bila za Italijo pravzaprav stalnica od vsega začetka: fašizem je položaj manjšine iz časa liberalne kraljevine samo zaostрил in zanemarjenost ter zapostavljanje spremenil v resnično preganjanje. Krščanska demokracija, ki je prevladala po vojni, pa ga tudi ni izboljšala: otroke v šoli so še v 50-ih letih poniževali (z udarci po rokah ali denarnimi kaznimi), če so jih zalotili, da so govorili domače narečje, ki ga ni mogel iztrebiti niti fašizem. V prid opredeljevanju za slovenstvo niso bile niti hude napake, ki jih je zagrešilo partizanstvo med vojno. Slovenstvo je bilo za časa hladne vojne prikazano kot komunistično-slo-

vanska nevarnost, ostajati Slovenec (pojem, ki še danes med našimi ljudmi v Benečiji in Reziji pomeni v prvi vrsti ostati zvest domači govorici in kraju) pa je pomenilo simpatizirati z Jugoslavijo in predstavljati stalno nevarnost in grožnjo za demokracijo in ves zahod ter izdajati domovino Italijo. In prav v demokratični, krščanskodemokratski državi, je bila slovenščina še bolj ponižana in je postopoma izginila tudi iz bogoslužja, kjer ostaja omejena le na redke molitve in pesmi, oziroma za občasne priložnosti. Po takem dogajanju danes lahko označimo samo kot čudež, če se del prebivalstva še prepozna v slovenskem narodu. Proces obujanja slovenske zavesti se je začel pojavljati po drugi svetovni vojni zelo sramežljivo, komaj organizirano, skoraj v ilegali. Poleg duhovnikov-čedermacev so tu delovali tudi levo usmerjeni mladinci. »Koristno« vlogo je pri tem opravil tudi potres leta 1976, ki med Benečani sicer ni povzročil žrtev, pač pa veliko materialno škodo. Takrat so prihiteli domov socialno in tudi narodnostno bolj osveščeni emigranti, Benečani so se zavedli, da predstavljajo skupnost, s solidarnostjo in konkretno pomočjo pa se je izkazala Slovenija, kar je močno olajšalo in utrdilo vezi med Benečani in Slovenci in manjšinci sploh. Slovenci v Videmski pokrajini so počasi le premagali strahove in so zdaj dokaj dobro organizirani s svojimi društvi, tiskom, pevskimi zbori, folklornimi skupinami, novim planinskim domom na Matajurju, s svojimi prazniki in prireditvami. Prvenstveno vlogo za ohranitev slovenskega življa pa opravlja že več kot deset let osnovna šola z otroškimi vrtcem. To je ena izmed redkih manjšinskih šol, ki nenehno povečuje število vpisanih in s svojimi stranskimi dejavnostmi in pobudami predstavlja temeljni kamen naše skupnosti v Benečiji. Zadnja leta privablja Rezija številne organizirane obiske rojakov iz Slovenije, pa bi podobno pozornost zaslužili tudi drugi kraji, značilni za slovensko prisotnost. Slovenske organizacije so vedno pripravljene poskrbeti za strokovno spremstvo. V Videmski pokrajini živi še, žal že maloštevilna, a zavedna skupnost Slovencev v Kanalski dolini, ki je do leta 1918 upravno pripadala Kranjski oziroma Koroški. Druga svetovna vojna je prebivalce hudo razredčila, saj so nekateri med vojno nasledli vabilu za opcijo za nemški rajh. Ta prisotnost pa je še danes vendarle več kot simbolična, saj tu uspešno deluje v razmeroma dobrem soglasju z okoljem tudi nekaj slovenskih organizacij.

To organizirano delo bo ob sistematični pomoči Slovenije lahko obnovilo tiste vezi, ki so že v preteklosti obstajale med narodovo sredino in zahodnim obrobjem. Že pred koncem 19. stoletja so slovenski časopisi pisali o slovenskem rodu onstran Nadiže in Kanina in takrat je med udi Mohorjeve družbe bilo tudi veliko Benečanov. Časi so se spremenili, toda naši cilji so ostali isti.

ZAKAJ ODKLANJANJE, ZAKAJ NAPETOSTI

Neprijazen odnos države Italije in Italijanov na splošno do vsega, kar je slovensko, je opazen na vsem manjšinskem ozemlju in upada šele z oddaljevanjem od meje proti notranjosti države. Kar manjšince najbolj moti in žali, je skoraj popolno zamolčevanje in odklanjanje vsega, kar diši slovensko. To je bilo v Benečiji, kot rečeno, očitno že ob vključitvi teh predelov v Italijo, medtem ko je bilo v Reziji zasejano prepričanje, da gre za ljudstvo z neko prastaro slovansko govorico, ki naj bi jo prineslo v srednjem veku s sabo iz Rusije. To varanje s teorijo o ruskem izvoru Rezijanov je privedlo tako daleč, da se je Rezija kot občina letos opredelila za uporabo narečja kot domače govorice v okviru zakona 482 za jezikovne manjšine, ki se začenja počasi uveljavljati v Italiji.

V Trstu, ki je bil kozmopolitski, do srede devetnajstega stoletja ni bilo večjih problemov glede sožitja med Italijani in Slovenci. Nasprotja in konflikti so se sprožili s pomladjo narodov in z nastajanjem narodne identitete, ki se je v Trstu povezala z izredno naglo rastjo mesta: to je v dobrih 70-ih letih vsaj početverilo svoje prebivalstvo s priseljenci iz notranjosti vsega cesarstva in vzhodnega Sredozemlja, predvsem pa iz neposrednega zaledja in raznih slovenskih dežel ter z obeh obal Jadrana. Slovenska prisotnost v mestu se je tako močno povečala in se krepila v skupnost, ki si je ustvarila svoje meščanstvo in na začetku 20. stoletja dosegla ali celo preseгла tretjino prebivalstva. Trst ni postal samo največje slovensko mesto, in bi verjetno v razmeroma kratkem obdobju postal pretežno slovenski, pač pa je postajal vse pomembnejši gospodarski in kulturni center za vse Slovence. Tega so se tržaški veljaki zbal in so na vse načine izkoriščali mestne predprave, da so Slovence kolikor se je dalo ovirali. Tako so na primer manipulirali z volilnimi okraji, da so zmanjševali slovensko predstavništvo v občinskem svetu in niso nikoli dovolili, da bi v mestu samem nastale slovenske javne šole. Zato so si Slovenci morali ustanoviti svojo zasebno šolo (Ciril-Methodovo), ki jo je ukinił šele fašizem. Ta je uničil veliko, ni pa mogel iztrebiti slovenske govorice v Cerkvi.

Trst kot rasno, narodnostno, versko in socialno zelo raznolika entiteta je imel – verjetno prav zaradi naglega razvoja – sposobnost in moč, da vse tuje elemente fagocitira in zmelje v »tržaškost«, odcedek nekakšnega talilnega lonca na severu Jadrana, v katerem so se vsi prišleki v javnosti prepoznali in se mu hočeš nočeš naglo prilagajali. To je bilo novo, mlado mesto brez korenin, za novega človeka. To je pomenilo v odnosih z drugimi dosledno uporabljati italijansko tržaško narečje in ne poudarjati svoje drugačnosti, ki je bila dopustna v

zasebni sferi ter v družbi rojakov. Tržaškost je bila torej nekakšna prepustnica za sprejem v mestno sredino, ki te je prenašala, a zelo površinsko. To je tržaški pojem tolerance, ki pa je čisto nekaj drugega od sožitja, do katerega se Tržačan še danes s težavo dokoplje, ali pa sploh ne. Sposoben je sprejeti Slovenca, samo če ta svoje pripadnosti ne razglaša, boljše je, če jo zna skriti za poitalijančenim imenom in s samohvalo, da slovenščine ne pozna. Do Slovencev najbolje razpoloženi asimiliranec je (morda) pripravljen priznati, da je »njegova nona govorila slovensko, mama je razumela, on pa seveda ne razume ...« poudari z dvomljivim ponosom. Seveda mu še na misel ne pride, da bi skušal »drugačnega« spoznati. Pravilu o prilagajanju tej posebni tržaškosti Slovenci pretežno niso sledili, zlasti tisti iz neposrednega zaledja, ki so se čutili doma in jim taka prepustnica enostavno ni bila potrebna. Čutili so se Tržačane, a obenem tudi Slovence. Kdor tega ni skrival, je bil zaznamovan, in večina mu je to navadno močno zamerila. Ta zamera, povezana s strahom pred slovensko prevlado v mestu, je narekovala odklanjanje vsega, kar je slovensko, in to je živo še danes. Obdobje po drugi svetovni vojni je dolgo ostalo nenormalno: za časa angloameriške zasedbe je civilna oblast ostala v rokah Italijanov, med katerimi je bilo veliko Istranov, ki so se že posamično med samo vojno, in trumoma po njej, umikali iz slovenske in hrvaške Istre ter sosednjih pokrajin. Med temi je bilo tudi več Slovencev in Hrvatov, ki so jih zvabile obljube o prispevkih za boljšo ureditev življenjskih razmer, ki v Istri tako in tako niso bile idealne. Mnogi dolgo niso mogli pozabiti eksodusa, izgubo domačije in rojstnega doma in so svoje razočaranje in jezo znašali nad manjšinci. Tako so – sklicujoč se na italijansko suverenost in zakonodajo, ki sta baje ostali v veljavi tudi v takratnem (sicer še ne ustanovljenem) Svobodnem tržaškem ozemlju – nasprotovali manjšinskim pravicam in ovirali ustanovitev šol, bank in drugih ustanov.

Priznati je treba, da ta negativen stereotip Tržačana danes ne drži več stodstotno. V zadnjih dvajsetih letih je prišlo do izraza pogumno delo škofa Bellomija, ki ga mnogi niso prav razumeli (tudi med Slovenci ne) in čigar poslanstvo zdaj nadaljuje škof Ravignani. Kasneje se je pridružil tudi pozitivni učinek menjave lastništva italijanskega tržaškega dnevnika, ki je bil prej netilec in podpihovalec protislovenske mržnje in se je izogibal kakršni koli informaciji o Slovencih, njihovem delu in življenju. Zdaj pa dokaj skrbno sledi dogajanju v manjšini in Sloveniji. Led v odnosih so pravzaprav začela razbijati slovenska športna društva, ki so se prijavljala v razna prvenstva in turnirje. Od začetnega popolnega odklanjanja – nekateri italijanski klubi preprosto niso hoteli igrati s slovenskimi – so slovenski športniki in njihova društva dosegli polnopravni status in zdaj jih vsi cenijo. Končno velja opozoriti še na dvojni

mandat župana Illyja, ki je s svojimi sodelavci odločilno pripomogel k spremembi medetnične klime v Trstu in pokrajini. V zadnjih 20-ih letih se je zato marsikaj izboljšalo v odnosih med slovenskim in italijanskim prebivalstvom: Slovenci smo začeli dobivati pravico do obstoja, nekaj javnih napisov, občina je podprla vrsto razstav, posvečenih Slovence in posameznim slovenskim ustvarjalcem itd. Ni bilo vse zlato, toda postopoma smo prišli do otipljivih rezultatov, ki so dali slutiti boljše čase. Na žalost pa je zmaga desne sredine na vseh ravneh oblasti, od občinskih do državnih, povzročila opazen zastoj in celo vznemirljivo nazadovanje tega, kar smo vsi razumeli kot normalizacijo odnosov med Slovenci in Italijani ter med manjšino in institucijami. Velika in objektivna ovira pa je od zmeraj neznanje jezika s strani Italijanov.

Odnosi med večino in manjšino so problematični tudi na Goriškem, čeprav je bil tam položaj sprva ugodnejši, saj je v stoletjih goriškega gospostva nastalo v mestu nekakšno ravnotežje s sožitjem Italijanov, Slovencev in Furlanov. V manjšem mestu brez vidnejšega dotoka tujcev je igralo močnejšo vlogo kompaktno slovensko zaledje in slovenski živelj je bil bolj ukoreninjen in v bistvu sprejet, ne samo toleriran. Vendar se tudi tu ni dalo izogniti nacionalnim napetostim v drugi polovici 19. stoletja in kasneje je fašizem mlel žrtve predvsem med Slovenci. Tu je delovalo tudi znano malo in veliko semenišče, ki je vsemu fašizmu navkljub vendarle vzgojilo več desetih slovenskih duhovnikov in izobražencev. Prav na Goriškem pa je nastalo organizirano gibanje duhovnikov ob sodelovanju redkih laikov (*Zbor svečnikov sv. Pavla*), ki so sistematično in z materialno pomočjo iz Jugoslavije skrbeli, da je ostala slovenska beseda živa v Cerkvi in, kolikor je bilo mogoče, tudi v drugih manjšinskih sredinah. Med drugim so s starimi datumi in na orumenelem papirju ponatisnili nekaj mohorjev in jih prikazali, kot bi šlo za ostanke iz skladišča ter jih tako lahko brez zaprek širili. Zbor Svečnikov svetega Pavla je bil razpreden na celotnem manjšinskem ozemlju, pa je kljub temu znal ostati konspirativno previden, a učinkovit in je odločilno pripomogel, da je slovensko ljudstvo prestalo 25 let Italije in fašizma skoraj brez odpadov in hujših posledic. To gibanje ni bilo v soglasju s Tigrom, ki je z bombami odgovarjal na fašistično nasilje, kar je povzročalo še hujše represalije v škodo nedolžnega prebivalstva in manjšine sploh. Deset let po požaru Narodnega doma v Trstu je Italija uprizorila prvi tržaški proces in obsodila na smrt mlade Slovence, katerih se manjšina skupno spominja vsako leto na kraju usmrtitve na bazoviški gmajni.

Cerkev je že dolgo v defenzivi. Kljub temu, da na Primorskem narodno-osvobodilni boj ni dobil pomena in nasilnih oblik revolucije in ni spodbudil posledičnega odpora proti prevladi komunistične partije, se je duhovščina po

vojni znašla bliže taboru, ki je nasprotoval levici. Mnoge vrzeli so izpolnili duhovniki, ki so se umaknili iz Slovenije, zato pa so Cerkev in duhovniki postali še bolj tarča levece, v prvem povojnem času celo poskusov osebne likvidacije. Brez materialnih sredstev in brez prave podpore cerkvenih predstojnikov, ki so v njih videli preveč dosledne nadaljevalce ideje slovenstva, so bili prepriščeni sami sebi in brez prave organizacije. Tudi ločitev Trsta od Gorice v prvem povojnem desetletju je storila svoje. Redki duhovni poklici so s časom še splahneli, zato sta tako Trst kot Gorica odvisna od pomoči iz matice, ki pa za prihodnost ni zajamčena. Verskih organizacij skoraj ni več, generacije se menjavajo, vzgibi, spodbude in metode so ostali pri starem. Vsak se giblje kot ve in zna. Kar je še živo, je v marsičem odvisno samo od dobre volje posameznikov. Tako je v zadnjem času med verniki lepo odmeva pobuda, da bi sprožili postopek za beatifikacijo Antona Ukmarja, velikega duhovnika in doslednega Slovenca, ki je bil med izbruhom komunističnega nasilja v Lanišču leta 1947 teže ranjen in v življenjski nevarnosti. V nekaterih župnijah, pogosteje na Goriškem kot na Tržaškem, so aktivna kulturna društva in pevski zbori. Priložnostno zaživijo romanja, procesije, hvaležnica pri Sv. Justu in še koncerti božičnih pesmi.

ZAŠČITNI ZAKON

Slovenska manjšina v Italiji je torej 14. februarja 2001 (uradno je začel veljati dober mesec kasneje) dobila zaščitni zakon, na katerega je trudoma in potrpežljivo čakala skoraj pol stoletja. Kljub obveznostim, ki jih je Rim sprejel leta 1954 z Londonskim sporazumom, jih ponovil leta 1975 z Osimskimi sporazumi in jih potrdil Sloveniji po razpadu Jugoslavije, je bilo treba čakati na nastop levosredinske vlade z bivšimi komunisti v koaliciji. Komunisti so namreč ves povojni čas kot dosledni internacionalisti branili pravice manjšin in bili nosilci njenih zahtev in pričakovanj. Da je bilo poleg načelnosti tudi precej demagogije, so kmalu dokazali sami. Ko so prišli na oblast, so začeli razmišljati z argumenti, ki so bili značilni za prejšnje vladne večine: po tihem so se spraševali, ali jim utegne zaščitni zakon za manjšino škodovati na volitvah. Začeli so postavljati vprašanja glede identitete, zavračajo model zaščite italijanske in madžarske manjšine v Sloveniji, češ da bi na tej strani meje ne bil ne samo nemogoč, pač pa tudi krivičen. Pristajajo na tezo o povojnih pokolih kot o etničnem čiščenju itd. Zastarelo geslo o mednarodnem »bratstvu« je zamenjal meglen pojem multikulturalnosti, ki lahko predstavlja nevarno stopnico do prostovoljne asimilacije, ker tradicijo, čustveno dožemanje domovine in vsenarodne simbole zavrača kot zastarelo šaro. Opazno je prišlo do izraza tudi neko

počasno, vendar vztrajno odmikanje od matice in njenih institucij. Zato je levica sprejemala pogoje svojih koalicijskih partnerjev, predvsem Ljudske stranke (leva struja nekdanje KD), in tudi sami so se ogrevali za tak zakon, ki je nedorečen, splošen in ne predvideva nobenega avtomatizma. Nič niso pomagale kritike in opozorila Slovenske skupnosti in uglednih slovenskih krogov, ki menijo, da je tak splošen zakon težko izvajati, saj ga določa spremenljiva politična sreča in predvsem volja krajevnih dejavnikov: občinske uprave na primer lahko zavrnejo izvajanje zakona na svojem območju z dvojezičnostjo vred, ki je vendarle eden izmed bistvenih in nosilnih elementov zaščite, saj manjšina postane vidna v krajevnih napisih, delovanju občinske uprave in drugih javnih ustanov. Manjšini priznava dolgo zamolčano dostojanstvo.

Po dolgih polemikah je bil zakon odobren v parlamentu šele ob koncu zakonodajne dobe, tako da ga levosredinska vlada, ki si ga je izdelala po meri, ni mogla niti začeti izvajati. Na volitvah, ki so sledile maja 2001, je zmagala desna koalicija, ki z manjšino najraje ne bi hotela imeti opravka, skrajna desnica v njej pa bi nam rada pobrala še tisto malo, kar zdaj imamo. Z njo na oblasti je bilo takoj jasno, da bodo nova zakonska določila za manjšino težko zaživel. Tako je minilo več kot leto dni, preden je bil umeščen paritetni odbor, ki ga določa zakon in ki bi moral poskrbeti za določitev zaščitnega območja. Manjšini je bilo težko sploh dobiti stik z novo oblastjo, ki dolgo ni pokazala prave volje za vzpostavitev normalnih odnosov med institucijami in manjšino. Javne institucije se še vedno izogibajo odgovornostim, ki jih nalaga zakon. Prišlo je celo do nazadovanja že pridobljenih in uveljavljenih pravic. Poleg težav s financiranjem kulturne dejavnosti, ki so se vleklye skoraj celo leto, je notranje ministrstvo proti koncu leta 2001 odobrilo odlok, po katerem bi morali v štirih slovenskih občinah na Tržaškem izdajati na prošnjo občanov izkaznice tudi samo v italijanščini, kar ni v skladu z načelom dejanske dvojezičnosti, ki v štirih občinah velja od Londonskega sporazuma dalje, se pravi od leta 1954. Sledila je nezaslišana odstranitev dvojezičnega napisa na trgovini, češ da ni v skladu s kraljevim odlokom iz leta 1941. Oblast se je torej spet obešala na fašistične zakone, da je le lahko pokazala svojo nenaklonjenost. Manjšina je reagirala zelo močno, čeprav ne povsem enoglasno, in tudi slovenska država je dvignila svojo diplomacijo, ker je šlo za očitno kršenje meddržavnih dogovorov. Na pritožbo stranke Slovenske skupnosti je deželno upravno sodišče odlok o enojezičnih izkaznicah najprej zamrznilo, potem pa pritožbo zavrnilo, češ da je formalno nesprejemljiva. Spet dokaz pomanjkanja dobre volje in pograma. Zadeva gre naprej in morda bo zloglasni odlok, spričo očitnega kršenja mednarodnega dogovora, celo preklican.

Počasi pa so si bolj sprejemljiva stališča začela utirati pot tudi v nekaterih resnih ministrskih glavah vladne večine, ki je prej manjšinsko problematiko pustila v rokah skrajne desnice. Rimski krogi so spoznali, da je zakone treba spoštovati, medtem ko je zapora še vedno zelo očitna v krajevnih institucijah.

Dobra stran zaščitnega zakona je, da zajema vse Slovence v deželi, torej tudi tiste v Videmski pokrajini, tako da se prvič po letu 1866 lahko opredelijo za Slovence in se povežejo v dejansko skupnost z ostalimi Slovenci v Italiji. Do zaščitnega zakona je tako dejanje veljalo v Benečiji za moralno izdajstvo domovine Italije. Postopoma in z naraščanjem identitete se bo lahko stopnja zaščite tudi v Videmski pokrajini dvignila na tržaško in goriško raven, tako bo lahko manjšina zaživela kot skupnost.

Vse obdobje od vojne sem je potekalo v znamenju boja za slovenske pravice in ločitve duhov med Slovenci samimi, ki so bili žrtve ideološkega boja na svetovni ravni. V manjšini je takoj po vojni prišlo, tudi kot posledica medvojnih dogodkov in krvavega obračunavanja po njej, do ločevanja med prosovjetsko usmerjenim levim taborom in filozahodno naravnano demokratično sredino. Tudi če se je dokopala do najmanjšega skupnega imenovalca v akcijah za doseg narodnostnih pravic, do prave enotnosti v manjšini ni nikoli prišlo. Levica je bila nosilka vrednot OF in njene revolucionarnosti, ki jih je sredinski del manjšincev priznaval le toliko, kolikor je šlo za osvoboditev izpod fašistične Italije. Spor med Stalinom in Titom je kmalu povzročil razkol v levici. Informburojevci so tako ostro nasprotovali Jugoslaviji, da so v neki meri povzročili celo določeno odstopanje od narodne identitete v nekaterih narodnostno manj osveženih delavskih plasteh in celo umik otrok iz slovenske šole. Takrat smo se razdelili v tri politične komponente: sovjetsko usmerjene komuniste, Neodvisno socialistično zvezo (titovci), ki so uživali zaupanje in podporo Jugoslavije, ter zgolj narodnostno opredeljene demokrate, v katerih so se prepoznavali pretežno katoličani (in Cerkev) ter redki liberalci starega kova kakor tudi nekateri razočarani socialisti. Tretja komponenta, ki se prepoznava v sedanjih Slovenski skupnosti, je bila tarča napadov prvih dveh in je ves povojni čas bila pravzaprav, kot manjšina v manjšini, tepena od vseh: Italijani ji niso zaupali, ker so v njej zaznali slovenski oziroma jugoslovanski nacionalizem (hudo so zamerili, ker se nikoli ni hotela zlititi kot slovenska komponenta v Krščansko demokracijo), komunisti so jo imeli za sopotnika ameriškega imperializma in hlapca KD, za titovce je bila neposreden konkurent, za jugoslovanski režim pa je predstavljala revanšistično nevarnost, ker je sprejela medse ubežnike iz Jugoslavije in je kritizirala totalitarni red. Slovenska stranka je bila Italijanom

vedno trn v peti in to je še danes, saj je večkrat nezaželena tudi kot volilna zaveznica. Ko je v 60-ih letih prišlo do otoplitve v odnosih med Italijo in Jugoslavijo, je KD celo laže vzpostavila dialog s titovci kot pa z demokratičnimi Slovenci. Nobena italijanska stranka pač ni hotela in še danes noče zavestno tvegati izgube lastnih, protislovensko usmerjenih volilcev, čeprav bi slovenski glasovi lahko celo odločali o zmagi. To stanje je trajalo celo drugo polovico 20. stoletja in je podlaga sedanje razbitosti, ki jo leвица in somišljeniki vztrajno prikazujejo kot vrednoto, češ da temelji na idejnem pluralizmu (zdaj toliko opevanem) in torej bogati manjšino in jo dela vplivnejšo.

V nadaljevanju te zgodbe igra zelo vidno in pomembno vlogo gospodarski vzpon Jugoslaviji zvestega tabora, ki je znal izkoristiti odpiranje jugoslovanskega trga proti Zahodu pred in po uveljavitvi Titove politike neuvrščeniosti. Med tem je bila titovska stranka razpuščena, vsestransko zgrešen nasvet iz Ljubljane pa je takrat razpršil člane te stranke v italijansko levice. Nacionalno kratkoviden sklep je privedel do današnjega stanja, iz katerega ni izhoda. V Trstu, Gorici in Benečiji je s časom nastala prava gospodarska struktura, ki je ustvarila veliko delovnih mest, dobiček, s katerim so bile financirane tudi italijanske leve stranke, pa je omogočil tudi delovanje mnogih kulturnih, umetniških, znanstvenih in športnih ustanov in društev v okviru manjšine. Favorizirani so seveda bili skoraj izključno tisti krogi in posamezniki, ki so simpatizirali z Jugoslavijo in režimom ali pa so svoje stališče znali prikrivati. Na ta način je ta tabor širil konsenz okoli sebe in pridobival privrženca. Pretežno politični in izrazito ideološki kriteriji takega načina delovanja so sicer delali šibko tako strukturo (a to smo spoznali mnogo kasneje, takrat je bila mogočna), ki pa je na neki način vendarle služila manjšini in jo utrjevala, ker je med drugim zadržala na manjšinskem območju veliko mladih, ki bi sicer morali s trebuhom za kruhom v notranjost Italije ali na tuje. Negativno je bilo predvsem dejstvo, da je ta tabor v bistvu imel svojevrsten monopol ali vsaj nadzorstvo nad vsemi posli med Jugoslavijo in Italijo in morda še kaj več. Bil je država in državi. Tržaška kreditna banka je bila najpomembnejši člen v tej strukturi. V določenem trenutku je postala preveč drzna in zaradi ambicije konkurirati močnejšim bankam v Trstu tudi trn v peti raznim italijanskim krogom. Težave so prišle na dan po propadu Jugoslavije, čeprav jih je bilo zaznati že prej. Nekdaj prijazni trg se je tedaj zaprl, podjetja niso bila sposobna prilagoditi se in prejšnja tveganja in rizične akcije banke niso bile več možne, nadzorni organi v Italiji, ki so bili že prej pozorni nad ne vedno korektnim delovanjem TKB, so izkoristili priložnost, zadevo zaostri in povzročili stečaj banke, kar je sprožilo verižno reakcijo, ki je potegnila za sabo skoraj ves sistem in spravila v nevarnost celo obstoj Primorskega dnevnika. Rim je hotel potopiti manjšinsko potencialno

gospodarsko moč, Ljubljana pa se ni izpostavila. Morda ni mogla, na levi trdijo, da ni hotela, reševati relikta iz obdobja realsocializma, ki je bil težko obladljiv.

Ločitev med pripadniki slovenske manjšine pa je predvsem očitna na politični ravni. Italijanska komunistična partija ni na poti proti socialdemokraciji evropskega tipa izbirala vedno dosledno smer in se je v zadnjih letih popolnoma razbila. Nastale so vsaj tri stranke z doslednimi marksisti na enem koncu (Stranka komunistične prenove) ter nastajajočimi socialdemokrati na drugem (Levi demokrati), medtem ko so se socialisti dobesedno razpustili ob korupcijski aferi, ki je zrevolucionirala italijanski strankarski sistem. Slovenski somišljeniki levice so se prilagodili in se porazgubili, kar je občutno zmanjšalo njihovo težo glede obrambe narodnostnih interesov manjšine. Stranka Slovenske skupnosti je ostala edina popolnoma slovenska politična formacija, ki pa nikakor ne more privlačiti levo usmerjenih pripadnikov manjšine. Del slovenskih glasov se je celo preusmeril na desno, vendar ostaja ta težnja - kljub očitni podpori vladnih strank, ki bi rade razbile, karkoli je enotnega in skupnega v slovenskem taboru - vsaj za zdaj le nezaten pojav. Naslanja se na peščico nergačev. Kako zna biti manjšina istočasno politično šibka in močna - glede na to, ali je bolj ali manj sposobna doseči soglasje - so letos dokazale občinske volitve: v Nabrežini, kjer zaradi starih grehov, zamer in trme ni prišlo do velike in izrazito močnejše koalicije levosredinsko usmerjenih Slovencev in Italijanov, je zmagala desnica. Tako smo v devinsko-nabrežinski občini prvič po drugi svetovni vojni dobili desničarskega župana. Nasprotno pa je v Gorici - kjer je po vseh računih in napovedih bila desnica očitno močnejša - ob dobri volji vseh bil možen tak italijansko-slovenski volilni dogovor, ki je omogočil nepričakovano zmago in izvolitev kar sedmih slovenskih občinskih svetovalcev ter še slovenskega odbornika v občini in pokrajini. Boleč poraz zaradi spora in lepa zmaga kot nagrada za doseženo soglasje, a obenem tudi kot opomin in spodbuda za prihodnost. Že prihodnjo pomlad se bo ponudila priložnost za novo, kvalitetnejše sodelovanje na volitvah za obnovo deželnega sveta. Manjšina lahko odločilno pripomore k zmagi leve sredine, ki se Slovincem zdi nujna, če želi manjšina končno zaživeti normalno življenje. Sedanja večinska koalicija ne kaže ne občutljivosti za podobne probleme, ne volje, da bi jih zares reševala, zato ne moremo pričakovati neke normalnosti, ali vsaj ne v tisti meri, ki si jo želimo. Tega svojega neodgovornega nezanimanja večina niti ne prikriva in zdaj je že vsem dokončno jasno, da se stanje ne bo bistveno izboljšalo. Zato lahko upamo le v zmago leve sredine, v kateri naj bi našli mesto vsi zamejci pod pogojem, da bo nova večina pokazala voljo in pripravljenost urediti zakon po črki in po duhu.

Sedanje stanje negotovosti, ki traja že predolgo, manjšini ne daje možnosti, da bi načrtovala svoj jutrišnji dan. Načrti in strategija za prihodnost pa so potrebni in nujni glede na to, da se vsak dan krepi globalizacija na vseh področjih in da se Slovenija pripravlja na skorajšnji vstop v Evropo. To manjšine ne sme presenetiti. Odpadle bodo državne meje in povečala se bo mobilnost prebivalstva. Takih premikov, kot so bili v preteklosti, sicer ne bo, vendar lahko realno računamo, da bosta Trst in Gorica spet vabila Slovence. Manjšina mora biti na to pripravljena.

Že danes sicer lahko računa na dobro mrežo organizacij in kulturnih ustanov, športnih društev, vzgojnih in raziskovalnih centrov, ki opravljajo temeljno vlogo pri vzdrževanju utripa živega slovenstva na celotnem manjšinskem področju.

Tako že od prve povojne dobe deluje v Trstu *Stalno slovensko gledališče*, ki ima javno priznanje in opravlja nadvse pomembno kulturno delo ne samo med slovensko manjšino, pač pa je tudi most med latinsko in slovensko kulturo. Danes se sicer ubada s kadrovskimi vprašanji in težkimi finančnimi problemi, ki jih predstavlja v prvi vrsti prenova Kulturnega doma. Redna sezona poteka v Trstu in Gorici, gostuje v Sloveniji. S *Krvavo svatbo* je doživelo odmeven uspeh in izzvalo vabila za gostovanja tudi med neslovenske gledalce. Tudi *Glasbena matica*, ki bi na podlagi zaščitnega zakona morala dobiti avtonomno sekcijo v okviru tržaškega glasbenega konservatorija, s čimer bi dosegla nov status in prestižno priznanje, še čaka na izvršitev norme in se ubada s številnimi težavami, ki imajo svoj izvor v preteklosti. Deluje v Trstu, Gorici, Čedadu in Kanalski dolini in se lahko pohvali z več kot 500 gojenci, organizira tudi redno koncertno sezono. Vzporedno deluje v Gorici glasbeni center *Emil Komel* s skoro 300 gojenci. V Trstu in Gorici deluje *Narodna in študijska knjižnica* (z zgodovinskim odsekom), ki predstavlja pomemben pripomoček za študirajočo mladino in sredstvo za sistematično obravnavo vsega, kar izide v zamejstvu. Med manjšimi knjižnicami je najbolj specializirana *Černetova*, ki obravnava predvsem zdomsko literaturo. *SLORI* je kratica za raziskovalni institut, ki se ukvarja s sociološkimi in manjšinskimi problemi. V Trstu ima manjšina na voljo *Kulturni dom*, ki je sicer težko dostopen in potreben temeljite obnove, vendarle dobro opravlja naloge osrednje kulturne hiše, sicer pa manjšina trdno računa, da bo čez nekaj časa razpolagala z bivšim *Narodnim domom*, ki so ga nacionalisti zažgali leta 1920 in ki nam ga zaščitni zakon vsaj načeloma vrača. Ali in kako se bo to zgodilo v praksi, je drugo vprašanje. Tudi goriški Slovenci čakajo na vrnitev bivšega *Trgovskega doma*, sicer pa imajo na razpolago kar dve sodobni strukturi, to je *KC Lojze Bratuž* in *Kulturni dom* v ulici

Brass.— Nekatere ustanove so poklicne, pri veliki večini pa temelji obstoj in delovanje na povsem prostovoljnem delu ljudi, ki so jim pri srcu usoda in prihodnost manjšine ter njegove prave vezi z matičnim narodom. Krajevna kulturna društva so razporedena po vsem podeželju, ki je na Tržaškem in Goriškem eno samo predmestje, upadajo pa v mestu samem, od koder se ljudje selijo v prijaznejšo naravo. Že več kot 40 let opravlja bogato kulturno ponudbo v središču Trsta *Društvo slovenskih izobražencev* z rednimi ponedeljkovimi večeri v Peterlinovi dvorani in že 37 let z odmevno *Drago* spodbuja dialog v zamejski, zdomski in matični sredini.

Manj opazno je manjšina organizacijsko razporedena v Videmski pokrajini, ker je tam normalizacija še vedno ovirana in je večkrat treba prepričati najprej svoje ljudi in premagati njihovo nezaupanje. Na manjšinskem prostoru so prisotni nekateri krajevni muzeji in zbirke, sicer pa še manjka osrednja ustanova, ki bi dostojno predstavila celotno manjšino in njeno preteklost ter prikazala njene kulturne in etnografske spomenike in skrbela zanje.

Kulturna društva, skupine in zbori so povezani v raznih zvezah, tako *Zveza kulturnih društev* deluje na deželni ravni, medtem ko so *Zveza slovenske katoliške prosvete* v Gorici in *Slovenska prosveta* v Trstu ter *Zvezi cerkvenih pevskih zborov* organizirane pokrajinsko. Te zveze, ki povezujejo in koordinirajo okoli 300 društev in skupin, spadajo pod okrilje dveh krovnih organizacij: *Slovenske kulturno-gospodarske zveze* in *Sveta slovenskih organizacij*. Razmejitve med njima danes ni več tako opazna kot nekoč, ko sta ju ločevali politika in ideologija in v prvi vrsti diskriminatorsko ravnanje Slovenije oziroma Jugoslavije, ki je na SKGZ gledala kot na svojo emanacijo, ji zaupala vso podporo in ji dala v zakup skoraj vse svoje interese v Italiji. To je ustvarilo zid med taboroma in organizacijama, ki se je začel podirati šele z demokratizacijo v Sloveniji in z njeno osamosvojitvijo, vendar je pravo sodelovanje steklo šele po gospodarskem polomu banke TKB in tistega, kar je na njej slonelo. Sledilo je zблиžanje. Slovenska država je začela pravično deliti pomoč manjšini. Krovni organizaciji, ki sta doslej delovali ločeno in samostojno v duhu neke ne vedno opazne, pa vendar stalno prisotne polemike, sta začeli sodelovati in uravnavati svoje posege v korist celotne manjšine, nekatere ustanove so postale skupna skrb. Hoja vštric je bila deležna podpore številnih pripadnikov manjšine, zlasti tistih, za katere je bilo idealno gibanje Edinosti za časa Avstrije. Naletela je seveda tudi na odpor v obeh taborih, v krogih, ki so še vedno pod vtisom preteklih, razdvajajočih dogodkov in polemik. Krovni organizaciji sta spoznali, da ločevanje škodi vsem in sta postali nekakšno spodbujevalno sredstvo za dogovarjanje med Slovenci v raznih strankah. Če bosta uspešni in bosta vztrajali, bosta opravili hvalevredno dejanje.

Zamejska kulturna ponudba je vsekakor bogata skozi celo leto in priča o delavnosti in iniciativnosti ustanov, društev in posameznikov.

Manjšina razpolaga z dokaj dobro razpredeno mrežo javnih osnovnih in srednjih ter višjih šol, ki so neobhodno potrebno sredstvo za ohranitev razvite in razgledane skupnosti. Seveda je šola pod udarom padca natalitete, še vedno prisotne asimilacije in izseljevanja. Veliko otrok je iz mešanih zakonov in znanje materinščine, glede na to, da je jezik okolja večkrat tuj, večkrat ne doseže zadovoljive kakovosti. Manjšinsko šolstvo je zacvetelo po drugi svetovni vojni (v nekaterih krajih so poznali že partizansko šolo), ko so se mnogi vzgojitelji vrnili iz notranjosti Italije, kamor jih je preselil fašizem, ali pa iz Jugoslavije. Nenadomestljivo vlogo so opravili tudi begunci, ki so zbežali pred komunizmom. Prav zaradi šole so se nekateri tu usidrali in postali del manjšine. Sistematične ovire pri angloameriški upravi – zlasti proti višjemu šolstvu – so postavljali Italijani, nekaj časa pa jih je zavračal tudi slovenski del levega tabora, češ da manjšina noče imeti nobenega opravlja z imperialisti za stvari, ki ji bodo tako in tako padle same v naročje. Usodna napaka. Samo po sebi ni padlo v naročje prav nič, ne prej ne potem. Za vsako stvar in za vsako pridobljeno pravico se je morala manjšina pošteno namučiti in za vsako zamudo ali izgubljen priložnost se mora še danes kesati. Obstoj slovenskih šol ščiti Londonski sporazum, vendar pa prihaja glavna nevarnost od stalnega upadanja števila učencev, kar vodi v združevanje šol. Na papirju šole ostajajo, dejansko pa jih ni več. Nasproten pojav, to je povečanje števila vpisanih v slovensko šolo, beležimo prav na robovih slovenskega narodnostnega prostora, to je področje Ronk, kamor se je v zadnjih letih preselilo veliko mladih Slovencev in kjer slovenska šola privablja celo otroke iz neslovenskih družin. Podobno naraščanje vpisov so zabeležili tudi na dvojezični šoli v Špetru, ki je pojav zase, saj je nastala in se razvila kot zasebna šola Beneških Slovencev, ki so več kot sto let zaman čakali javno slovensko šolo. Zdaj je to ena najmočnejših šol v zamejstvu, čeprav so jo šele lani vključili v italijanski javni šolski sistem. Kritično je tudi dejstvo, da tržaška univerza v pol stoletja ni bila sposobna odpreti na filozofski fakulteti vsaj ene smeri pouka v slovenščini.

Upadanje rojstev, zmanjševanje učencev in posledična razredčenost šolskih struktur vodi v zaprt krog in nazadnje v osip. Starši pač niso več pripravljani na žrtve, da bi svojim otrokom zagotovili slovensko šolo in družbo, marsikdaj tudi za ceno identitete. To je tudi posledica (in morda tudi vzrok) padanja zavesti o narodni identiteti, ki je šola ne zna več posredovati z zadostno intenziteto, javno okolje je italijansko, medtem ko je družinsko prešibko ali medlo. Čeprav v mnogo manjšem obsegu, je tiha asimilacija še vedno prisotna, svoje

opravlja tudi splošna globalizacija, tako ekonomska kot kulturna, in uveljavljanje samo gospodarske uspešnosti v življenju osebe in skupnosti. To vodi v nastanek ljudi brez duše, ki nimajo odnosa z okoljem in soljudmi ne glede na to, ali govorijo isti jezik, pripadajo istemu krogu in celo gojijo isto kulturo. Tak individualizem je lahko zelo nevaren za manjšino, ker uničuje skupnost. Pojavi, ki vodijo v asimilacijo, so bili nekoč počasni, danes pa so zelo pospešili ritem in mečejo dokaj negotovo luč na prihodnost manjšine. Nevarnost še ni tako očitna, vendar se v kratkem času lahko spremeni na slabše.

Manjšina ima na voljo dnevnik (*Primorski dnevnik*) in 12-urni radijski program s sedmimi dnevniimi poročili in večernim informativnim TV dnevnikom, ki pa ni viden skoraj nikjer v Videmski pokrajini. *Radio Trst A* je v časih najhujšega totalitarizma v Jugoslaviji opravil pomembno funkcijo alternativne informacije za celo Primorsko in dlje. Periodični tisk zastopajo tržaško-goriški tednik *Novi glas* in čedajski *Matajur*, 14-dnevnik *Dom* in mesečna revija *Mladika*, ki izhaja že več kot 40 let, ter mesečni verski list *Vestnik*. Od založb sta najbolj aktivni tržaška *Mladika* in goriška *Mohorjeva družba*, prisotne so še izdaje nekdanjega mogočnega *Založništva tržaškega tiska*, ki pa je zaenkrat močno skrčilo svojo založniško dejavnost, bele knjige *Krožka Virgil Šček*, založba *Most* v Čedadu ter priložnostne izdaje raznih društev. Slovenske založbe v Italiji se lahko pohvalijo s celo vrsto pomembnih knjižnih podvigov, ki pričajo o visoki ravni literarne, znanstvene in kulturne ustvarjalnosti manjšine, a le redkokdaj naletijo na pozornost slovenske javnosti v matici.

Glede televizijskih programov velja pripomniti, da so TV programi iz Slovenije vidni samo na omejenem delu manjšinskega prostora, drugod samo delno ali pa sploh ne. Manjšinski predstavniki so že nekajkrat opozorili na ta problem, saj so TV oddaje, zlasti tiste, namenjene otrokom in mladini v materinščini, izredno pomembno sredstvo za miselno in jezikovno rast slovenskih otrok. Slovenski parlament je to razumel in odobril zakon, ki obvezuje RTV Slovenija, da poskrbi za kritje manjšinskega prostora, vendar se do zdaj ni še nič premaknilo.

S športom so se primorski Slovenci ukvarjali že pod Avstrijo, toda fašizem je z vsem dobesečno pometel, razpustil društva in zaplenil imovino. Po vojni je bilo težko obnavljati športne dejavnosti, ki so se, med drugim, tudi temeljito spremenile, in se prilagoditi novim časom in okusom. Prva leta je manjkalo tudi izkušenj in seveda materialnih sredstev. Gonilna sila zamejskega športa sta postala nogomet in ženska ter moška odbojka, kasneje tudi košarka, vendar pa se mladi manjšinci ukvarjajo s celo vrsto drugih, tudi »manjših« športov, s katerimi žanjejo lepe in prestižne uspehe, tudi na mednarodni ravni.

Mnogi so že nastopili v italijanskih državnih reprezentancah. Slovenski športniki so bili prvi, ki so premagali odpor širših plasti večinskega prebivalstva in se uveljavili z resnostjo in požrtvovalnostjo. Danes se *Zveza slovenskih športnih društev v Italiji* lahko pohvali s 56-imi društvi, ki uvajajo v šport mlade generacije in na raznih ravneh nastopajo na turnirjih in prvenstvih, pa tudi same organizirajo razne športne prireditve. Ta društva in zveza, ki jih povezuje, opravljajo veliko in pomembno nalogo za ohranitev slovenske zavesti med mladimi, ki jih tudi uvajajo v organizirano življenje. Čeprav se zdi čudno, se tudi v športu ubadajo s problemi identitete. V moštvih, ki nastopajo na raznih prvenstvih, so vse bolj prisotni neslovenski igralci in trenerji, kar dokazuje, da klubi večinoma iščejo predvsem uspeh in priznanje, obenem pa, da je mladih slovenskih športnikov premalo. Posledica je vdiranje neslovenske govornice v slovenske klube in zaradi tega nastajajo težko rešljivi problemi, saj zapiranje v lastne kroge lahko vodi v getizacijo. Z zaščitnim zakonom je tudi osrednja športna organizacija dobila pravico, da izkoristi sredstva, ki jih država letno namenja manjšini.

Med redkimi mladinskimi organizacijami izstopajo skavti, ki delujejo na Tržaškem in Goriškem in ki so preteklo poletje praznovali 50. obletnico ustanovitve na Višarjah. Poleg njih so prisotni še taborniki. Oboji vzdržujejo dobre zveze z odgovarjajočimi organizacijami v Sloveniji.

PERSPEKTIVE

Manjšino čakajo – vsaj če gledamo na stvari kratkoročno in če ne nastopijo ugodnejše razmere, ki jih ni na vidiku – hude preizkušnje. Poleg nespoštovanja zaščitnega zakona so prisotne že omenjene finančne težave. Če bi italijanska država redno plačevala, kar določajo zakoni, bi še nekako uresničevali že vpeljana dejavnosti, ki v glavnem temeljijo na prostovoljnem delu. Toda redno prihaja do velikih zamud, ki zmanjšujejo vrednost prispevkov, ker se naše ustanove morajo zatekati po posojila v banke. Od tako imenovanega družbenega gospodarstva je ostalo bore malo in še tisto se zdaj upravlja z zasebnišskimi merili. Pomoč iz Slovenije prihaja redno, vendar se skupna vsota v zadnjih letih – v državnem proračunu predstavlja le drobec – ni dvignila niti toliko, da bi nadomestila izgube zaradi inflacije in neugodnega menjalnega tečaja. Poleg tega je treba poudariti, da tudi v Sloveniji birokracija ne prizanaša. Tudi v sami manjšini se vsi še ne zavedajo, da bo treba porabo prilagoditi razpoložljivim sredstvom.

Časa ni veliko. Dolgotrajno čakanje in hude zamude so zakoreninile situacijo, ki je za pesimiste brezizhodna. Zaščito bi bili morali dobiti takoj po vojni,

najkasneje v 50-ih letih, ko sta Italija in takratna Jugoslavija naredili prvi korak z Londonskim sporazumom. Manjšina je pravzaprav ostala nekako zamrznjena v tistem času; še vedno razglabljam o posledicah informbirojevske resolucije, medtem pa je Tito umrl, propadel je komunizem in razpadla je Jugoslavija, manjšina pa se še vedno ubada z ideološkimi predsodki, zamerami, očitki. Tega je krivo prav zamujanje v reševanju manjšinskih zadev. Ko so vsaj nekatere vrednote še bile skupne, bi dosega pozitivnih pravic lahko povezala manjšino v celoto, danes pa marsikdo razmišlja o pravicah drugače, kot je bilo za nas vse nekoč naravno, ali razglablja o nujnosti naše multikulturalnosti in spregleda, da drugih ta multikulturalnost sploh ne zanima, ali vsiljuje dvojezičnost »po naši meri«, s katero prepogosto posiljujemo obiskovalce naših prireditev. Razumljivo je, da so mnogi naši ljudje razočarani, vendar pa je obenem prišla znova do izraza v manjšini neka obnovljena trma, ki daje upati na oživitve bolj po življenju in obstoju. Če bomo to znali izkoristiti in si dati novega zagona, bomo preživeli kljub neizbežnim neuspehom in padcem. To je seveda v prvi vrsti odvisno od manjšine same: če bodo mlade generacije znale gledati v prihodnost z zadostnim optimizmom, bodo gradile ne samo svoje osebo blagostanje in kariero, pač pa tudi družine in okolje, ki bo skupnosti omogočilo, da bo preživela tudi te preizkušnje. Pri tem bo nujna tudi pomoč matice, ne samo države, ki bo, upamo, znala žrtvovati še nekaj sredstev, da bomo premostili sedanje težave, pač pa tudi najbolj zrelih sil naroda, ki se zavedajo pomena manjšine na zahodni meji. Interes vsake države je, da je manjšina močna in samozavestna. Samo taka lahko predstavlja most med državama in v obe smeri posreduje vrednote s področja kulture, umetnosti, gospodarstva, turizma itd. ter se polnopravno vključi v sodelovanje ob meji. Od medijev želimo in pričakujemo, da posvetijo več pozornosti manjšini in dogajanju v njej (na manjšinskem prostoru ni z dopisništvom zastopan noben slovenski časopis, le RTV Slovenija). Enotni kulturni prostor naj ne bo samo lepa fraza, ampak naj postane dejaven element trajnega sodelovanja snovalcev, ustvarjalcev in raziskovalcev na vseh področjih kulture, umetnosti in znanosti. Zamisliti si bo treba priložnosti vključevanja manjšine v gospodarske tokove med Italijo in Slovenijo, ki se bodo sprožili ob njenem vstopu v Evropsko unijo. Obnoviti in obogatiti bo treba nekdanje stike prebivalstva ob meji in pospeševati kulturno izletništvo v obeh smereh. Primernih in zanimivih kulturnih, verskih in folklornih prireditev, ki lahko odkrijejo manjšino v drugačni luči širšemu slovenskemu prostoru, ne manjka, tako romanja na Višarje, »šmarna miša v Reziji, poljubljanje križev v Tipani, dan emigranta v Čedadu, ali senjam beneške pesmi v Benečiji ali Postaja Topolovo, ki privablja v vasico po Matajurjem vse več obisko-

valcev. Na Goriškem in Tržaškem se vrstijo prireditve, srečanja in športni dogodki iz dneva v dan od festivala narodno-zabavne glasbe v Števerjanu, do romanja za veliki šmaren na Repentabru, proslave bazoviških junakov na Krašu, septembrske Drage ali novembrske Hvaležnice pri Sv. Justu in še božičnih koncertov v raznih krajih. Vabljeni, povsod boste vsi dobrodošli! Boste lepo sprejeti!

Sergij Pahor

PORABSKIH SLOVENCEV VEDNO MANJ, A SO BOLJE ORGANIZIRANI

Pridobitev je slovenski dom v Monoštru

Eden od praspominov na naše dede nas pripelje k Blatnemu jezeru na Madžarsko. Na dvoru tamkajšnjih knezov Pribine in Koclja se je rojevala omika slovenskih prednikov. In potem so prijezdile madžarske konjenice; prinesle

Upravno središče Porabja je Monošter (Szentgothard). Tu je tudi sedež Zveze Slovencev na Madžarskem.

nasilje, zahtevo po pokornosti. Vredno si je izluščiti iz praspomina dejstvo, da so Madžari od staroselcev prejeli krščansko kulturo in pod njihovim vplivom so se privadili poljedelstvu.

V Grudnovi Zgodovini slovenskega naroda beremo, da lahko po krajevnih imenih spoznavamo, da se je tukaj slovenski živelj enako skrčil kakor na Gornjem Koroškem in Štajerskem. Poleg hudih bojov za časa madžarskega zavzetja, izseljevanja in kupčij s sužnji so bile temu krive redke naselbine.

Ko so prišli tukajšnji Slovenci pod madžarsko oblast, so bili popolnoma ločeni od svojih rojakov z desnega brega reke Mure v političnem, verskem in gospodarskem oziru. Na

ravno potujčevanje je zelo napredovalo. Prebivalstvo izpostavljenih slovenskih naselbin na vzhodu se je skoraj popolnoma pomadžarilo in le v obmejnih zahodnih krajih, kjer je bila gostota prebivalstva večja, se je slovenstvo ohranilo.

Sprehodimo se po novejšem času. Porabski Slovenci so bili v letih po drugi svetovni vojni izpostavljeni izredno krutemu asimilacijskemu procesu. Mnogi so bili razseljeni. Po popisu prebivalcev iz leta 1920 jih je bilo 5.182. Po popisu leta 1930 4.732, leta 1940 4.455. Leta 1970 se je po uradnih podatkih število zmanjšalo na kakih 3.000. Po popisu leta 1980, v katerem je že uporabljen uradni naziv Slovenci, jih je bilo 2.764 po maternem jeziku in od tega 1.565 tudi po narodnosti. Od leta 1998 deluje v Monoštru (Szentgothard) Generalni konzulat Republike Slovenije. Po njegovih podatkih živi v Železni županiji približno 3.800 Slovencev, v celi Madžarski 5.000.

Demografska podoba Porabja je neugodna, saj je Slovencev vedno manj. Podatki skozi čas nihajo. Vzrok je takšna ali drugačna naklonjenost do narodnostne politike.

Središče delovanja Porabskih Slovencev je Monošter, kjer pa živi zelo malo Slovencev. Tu je sedež Zveze Slovencev na Madžarskem, ki je najpomembnejša narodnostna organizacija. Predseduje ji Jože Hirnök. Sedež ima v Slovenskem domu oziroma kulturno-informacijskem centru, ki je bil predan namenu konec leta 1998. Največ denarja za njegovo gradnjo je prispevala Slovenija. V njem so uredništvo manjšinskega časopisa Porabje, slovenska radijska postaja, hotel Lipa. Slovenci na Madžarskem delujejo v desetih manjšinskih samoupravah.

Generalni konzulat Republike Slovenije pomaga razreševati raznotero problematiko Slovencev, živečih v Železni županiji in še kje. Predvsem se loteva problemov šolstva, radia, kulture, gospodarstva. Za življenje ob meji so pomembne cestne povezave, mednarodni prehodi, obmejno sodelovanje.

Slovenski pouk obiskuje le okoli 150 otrok. Vzrok je v vedno manjšem prirastku slovenskega prebivalstva. Poseben problem je financiranje šolstva.

*Zvezi Slovencev po Madžarskem predseduje
Jože Hirnök.*

Delegati in predstavniki slovenskih manjšinskih samouprav na enem izmed občnih zborov v novem kulturno-informacijskem centru v Monoštru.

Država premalo skrbi za plačevanje narodnostnih šol. Po podatkih generalnega konzula dr. Zlatka Muršca, ki so bili objavljeni v soboškem Vestniku maja leta 2002, je proračun za osnovno šolo Števanovci znašal za leto 2002 27,6 milijona forintov. Država jim je priznala le 17 milijonov. Skoraj deset milijonov bi morala zagotoviti slovenska samouprava iz svojih virov. Proračun za šolo v Gornjem Seniku znaša za leto 2002 29,7 milijonov forintov. Država je pripravljena zagotoviti le 15 milijonov. Nepokritih je 14,7 milijonov forintov. Zanimivo je, da nudijo Madžari za izobraževanje svojim mladim rojakom, rojenim in živečim v zamejstvu, lepe denarne podpore.

Za dobre sosedске odnose in zблиževanje Slovencev na obeh straneh meje je pomemben nedavno odprt mejni prehod Čepinci-Verica. In prehod Martinje-Gornji Senik naj bi postal mednaroden.

V madžarskem glavnem mestu deluje Slovenska manjšinska samouprava. Namenjena je reševanju politične problematike Slovencev, živečih v madžarski državi. Od leta 1997 imajo Slovenci v Budimpešti svoje prostore. V njih prirejajo likovne razstave, imajo nastope manjših kulturnih skupin in družabna srečanja. Prostori manjšinske samouprave so v ulici Runbach Sebestyán 6 v sedmem budimpeštanskem okrožju. Prostore so opremila slovenska podjetja, ki imajo predstavništva v tem mestu.

V madžarskem glavnem mestu deluje tudi Slovensko društvo v Budimpešti. Njegova dejavna predsednica je Irena Pavlič. Društvo ima evidentiranih 107 tam živečih slovenskih družin, večinoma mešanih zakonov. Upanje za Slovence na Madžarskem je mlada inteligenca, ki se je izobraževala v Sloveniji. Vzpodbudno je tudi, da so se Slovenci na Madžarskem začeli zavedati svojih korenin in začenjajo vedno bolj obiskovati tečaje slovenščine.

Dolgoletna narodnostna delavka v Porabju Irena Barber meni: »Delati moramo s slovenskim srcem ... V vsaki vasi je dobro jedro in slovenske manjšinske samouprave in zveza morajo imeti enake cilje ... Večkrat moramo misliti na besede, ki jih je izrekel slovenski predsednik Milan Kučan na otvoritvi slovenskega doma v Monoštru. Rekel je: »Bodite pošteni madžarski državljani in ostanite trdni Slovenci« ...»

Zadnja leta je v Porabju živahno narodnostno gibalno društvo upokojencev slovenske narodnosti. Šteje preko sto članov, ki živijo v sedmih porabskih vaseh, kjer so v večini Slovenci. In ob vsaki priložnosti govorijo o potrebi po utrjevanju narodnostne zavesti. Ugotavljajo, da se v mnogih mladih porabskih družinah pogovarjajo doma madžarsko. Starejši pa se trudijo in govorijo z vnuki *po domače*.

Franček Štefanec

(avtor je prispeval tudi slike)

Jezik porabskih Slovencev je eden od govorov prekmurskega slovenskega narečja. Glede na to, da so bili Prekmurci in Porabci tisoč let ločeni od drugih

Slovencev, se je njihovo narečje razvijalo precej po svoje. To je privedlo tudi k izoblikovanju samostojnega prekmurskega knjižnega jezika. Odkar pa so porabski Slovenci z državno mejo ločeni od ostalih Prekmurcev, se njihova govorica razvija drugače od prekmurščine. Na prekmurščino vpliva slovenski knjižni jezik, na porabščino pa madžarščina. Razlika med slovenskim knjižnim jezikom in porabskim govorom je tako velika, kot med vsemi obrobni narečji. Vpliv knjižne slovenščine na porabski govor (molitveniki, katekizmi, ki so v glavnem še danes v rabi, učbeniki, slovarji, obredni jezik v cerkvi itd.) je zmeraj manjši.

(Iz knjižice Slovensko Porabje, ki je izšla v RZ MD leta 1982.)

O TRAJNOSTNEM RAZVOJU IN GLOBALIZACIJI

V zadnjih letih prihajata na družbenem in gospodarskem področju tako v svetovnem kakor državnem ali celo v lokalnem merilu v ospredje dve politični oz. gospodarski usmeritvi: trajnostni razvoj in globalizacija. Obe bosta skoraj gotovo imeli komaj predvidljive posledice za svetovno gospodarstvo, težke posledice globalizacije pa bodo posebej zadele gospodarstva majhnih in manj razvitih držav (tudi naše) in lokalnih skupnosti.

KAJ POMENI TRAJNOSTNI RAZVOJ?

Po drugi svetovni vojni se je začel po vsem svetu, posebej pa v Združenih državah Severne Amerike, na Japonskem, v Nemčiji (znamenit gospodarski čudež!), v Franciji in Angliji silovit gospodarski vzpon, ki ga dotlej v zgodovini še ni bilo. Z njim pa je bila povezana negospodarna oz. kar razsipna izraba vseh naravnih dobrin (rud, energije, gozdov, kmetijskih zemljišč ipd.). Po tedanjem pojmovanju so bile naravne dobrine brez samosvoje vrednosti, vredne so bile le toliko, kolikor je bilo stroškov za njihovo pridobivanje. Dotlej je gospodarstvo vsaj večinoma zadovoljevalo resnične potrebe porabnikov, odtlej je bilo gospodarstvo močno usmerjeno v spodbujanje nastanka (nebitvenih) novih potreb, izdelavo nepotrebnih proizvodov, z drugimi besedami predvsem v pridobivanje čim večjega profita.

V sedemdesetih letih pa se je začelo uveljavljati spoznanje, da taka usmeritev ni pravilna in se je začelo gibanje za varstvo okolja. To gibanje je seveda že starejše, toda prej je bila njegova skrb usmerjena predvsem v ohranjanje kakorkoli znamenitih pokrajin v obliki naravnih rezervatov, v ohranjanje redkih ali zelo starih dreves, zanimivih rastlin in živali in podobno. Zdaj se je skrb za varstvo okolja razširila tudi na izrazito gospodarski del okolja. Prav na tem področju pa je pomenil mejnik izid knjige Meje rasti, ki jo je izdal od vlad in gospodarstva neodvisni Rimski klub, združenje zelo pomembnih in vplivnih strokovnjakov s tehničnih in gospodarskih področij. V knjigi Meje rasti je bilo nazorno, na podlagi tedaj razpoložljivih računskih in statističnih metod, za ves svet, za bližnja in nekoliko oddaljena desetletja prikazano predvideno naraščanje prebivalstva, potrebe po živežu, energiji, rudah in rudninah, opisano predvideno sekanje tropskih gozdov z nenadomestljivimi rastlinskimi in

živalskimi združbami ter opustošenje njihovih tal, izčrpavanje in onesnaževanje morij, zazidavanje kmetijskih zemljišč s stanovanjskimi stavbami, industrijski objekti, cestami, letališči itd. Na vseh področjih so bile napovedane zelo klavrne posledice. V nekaj desetletjih naj bi začelo primanjkovati živeža za ljudi, krme za domače živali, premoga, zlasti nafte kot poglavitnega vira energije, poslabšala naj bi se kakovost pitne vode, povečala onesnaženost zraka, povečala bi se izčrpanost tal in podobno.

Rimski kljub je narisal zelo črno sliko prihodnosti. Za Evropo ta slika ni bila tako črna kakor za druge dele sveta, ker pač že izhodišče ni bilo tako neugodno kakor drugod, npr. divje, le v profit usmerjeno gospodarstvo v Severni Ameriki, ki neusmiljeno zmelje vse ovire (npr. etične), ki so napoti njegovemu širjenju, ali pa izjemno naraščanje prebivalstva in njegova skrajna revščina v številnih državah Azije in Afrike. Povedati je treba, da se vse črnoglede napovedi Rimskega kluba (zlasti glede pomanjkanja energije in živeža v naslednjih treh desetletjih) k sreči niso uresničile, tendenca njegovih pesimističnih napovedi pa utemeljeno ostaja, le da se je raztegnila na naslednja desetletja. Posebej se stanje poslabšuje na področju varovanja okolja.

Opisani problemi pa so bili, kljub majhnim izboljšanjem, tako tehtni in so imeli svetovno razsežnost, da se je v njihovo reševanje morala vključiti mednarodna skupnost. Leta 1983 je generalna skupščina Organizacije združenih narodov ustanovila Svetovno komisijo za okolje in razvoj, ki naj bi izdelala »Svetovni program sprememb« za skupno prihodnost človeštva na našem planetu. Po predsednici te komisije, tedanji norveški ministrski predsednici Gro Harlem Brundtland, ki je zdaj predsednica Svetovne zdravstvene organizacije, se je komisije prijelo ime Komisija Brundtlandove. Ta je leta 1987 predložila poročilo z naslovom »Naša skupna prihodnost«, v katerem je dala priporočila, ki naj bi uvedla novi vek gospodarske rasti, usmerjene v trajnostni razvoj. Pojem trajnostni razvoj je komisija opredelila kot »razvoj, ki zadovoljuje potrebe sedanjosti, brez tveganja, da prihodnji rodovi svojih potreb ne bi mogli več zadovoljiti.« To je sicer tehtna programska opredelitev, ki pa je že v zasnovi precej puhla, ker ni natančno opredeljena. Obremenjena je tudi s prevelikimi pričakovanji. Trajnostni razvoj naj bi namreč dolgodobno rešil probleme svetovnega, državnega in lokalnega gospodarstva, enako tudi svetovne (globalne) in lokalne probleme okolja.

Izhodišče in poglavitni cilj trajnostnega razvoja je zadovoljitev človeških potreb. Tu pa se že začnejo težave. Pri zadovoljitvi človeških potreb ni mogoče zanemariti števila ljudi. Tudi potrebe ljudi niso neka stalnica. V razvitem svetu skoraj ni mogoče preživeti z deset dolarji na dan, v nerazvitem svetu pa se

morajo ljudje zadovoljiti z manj kakor dolarjem na dan. Razlike pa so pri porabi materialnih dobrin še bistveno večje. V zahodnem svetu porabi prebivalec na dan od dvesto do tristo litrov vode, da ne govorimo o ogromni porabi v industriji. V revnih sušnih deželah pa morajo vodo šteti skoraj na kapljice.

Razvoj na družbenem in gospodarskem področju navadno pomeni rast, napredovanje, povečevanje; trajnost pa navadno ostaja na isti ravni dolga obdobja. Ker pa je na našem planetu vse omejeno, je opredelitev trajnostnega razvoja protislovje, združevanje nezdružljivih lastnosti (*contradictio in adiecto*). Hkrati zahteva rast in vztrajanje na mestu. Trajnostni razvoj zahteva, da sprejmemo odgovornost ne le v okviru sedanje generacije (rodu), temveč med generacijami. Tihe, neskljenjene medgeneracijske pogodbe smo doslej poznali le na področju socialnega zavarovanja in še to v bistvu le v vzhodnoevropskih socialističnih državah in na Kitajskem, na drugih področjih pa nikjer. Izjema so bili le kmečki gospodarji v Srednji Evropi, ki so seveda želeli dobro ohranjeno kmetijo izročiti potomcem, toda konkretnim, sinovom in vnukom, ne pa nekim abstraktnim prebivalcem, kar bi morali storiti pri sedanjih medgeneracijskih pogodbah.

Predvsem mora biti v trajnostni razvoj vključeno tudi varstvo okolja, ker je od njegovih posameznih elementov (npr. čiste vode, sedaj prevladujočih okoljskih temperatur (in ne povišanih zaradi segrevanja ozračja ob toplogrednih plinih) odvisno fizično preživetje velikega števila ali pa kar vseh ljudi na svetu. V trajnostni razvoj mora biti vključen tudi uvid v naravne meje našega planeta glede zadovoljitve sedanjih in prihodnjih potreb ljudi. Tu pa družbe naletijo na ogorčeno nasprotovanje gospodarstva, ker omejitve pri izrabi narave in okolja pomenijo okrnjeno gospodarsko rast in s tem tudi manjše profite. Na tem področju so doseženi doslej le neznatni uspehi.

Zamisel o trajnostnem razvoju seveda ni nova. Že od nastanka kmetijstva si je moral vsak gospodar prizadevati, da bo njegova pridelava rastlin in prireja živali karseda trajna, saj je bilo od tega odvisno njegovo preživetje in preživetje njegove družine. Naravno pa je tudi, da si vsakdo prizadeva za izboljšave in povečane učinke svojega dela. Podobno so delali tudi obrtniki, saj so predelovali domače surovine in so poskušali pri svojem delu doseči čim večji izplen. Kljub temu pa je bilo gospodarstvo do 18. stoletja zelo statično. Predvsem razvojno in v povečevanje proizvodnje pa je usmerjena industrija (npr. avtomobilska), ki je bila do nedavnega naravnost motor gospodarskega razvoja s končnim ciljem najvišjega mogočega profita. Res pa je, da v razvojno usmerjenost sili industrijo, pa tudi druge gospodarske panoge konkurenca, ki še nikdar ni bila tako ostrá, kakor je zdaj.

Trajnostni razvoj v sedanjem smislu je omenjena komisija povzela iz nemškega gozdarskega strokovnega slovstva iz začetka 18. stoletja, kot neke vrste skupni imenovalec, s katerim so soglašali oz. so nanj pristali vsi njeni člani in posredno vse države. Trajnostni razvoj, čeprav ne s temi besedami, pa je bil že v 12. stoletju zapisan v gozdnem redu za nemški samostan Mauermünster. Vsebinsko je tedaj zapisano pomenilo, da je treba zaradi dolge rastne dobe drevja (tudi nad sto in več let) in zaradi kar pogostih naravnih ujm z gozdovi posebno skrbno gospodariti, da ne bi zaradi prevelikega izsekovanja v sedanjosti čez desetletja prišli v zadrego, da ustreznega lesa niti za najnujnejše potrebe ne bi bilo. To pa seveda ve vsak gozdni posestnik, posebej če nima velikih kompleksov gozdov, kakor je to večinoma pri nas.

Že v poznem srednjem veku, posebej pa še na začetku novega veka se je začela tako imenovana protoindustrijska faza, ko so začeli v kar precejšnjem obsegu iz rud pridobivati kovine, npr. svinec, srebro, železo, baker. Za njihovo topljenje so v sorazmerno preprostih topilnicah potrebovali ogromne, zdaj komaj predstavljljive količine lesnega oglja, zanj pa seveda ogromne količine lesa. Podobno je bilo s pridobivanjem kamene soli na Salzburškem, po starem na Solnograškem, in v okolici jezera Aussee na Gornjem Štajerskem. Surovino zanjo so sicer kopali v solnih rudnikih, vendar surova sol neposredno ni bila uporabna, treba jo je bilo čistiti. Zato so morali tako sol najprej raztopiti, odstraniti nesnago in nato vodo odpariti iz solnice. Tudi za ta namen je bilo treba ogromno drv. Pri nas so bile precej razširjene glažute, ki so tudi potrebovale veliko lesa. Zaradi ogromnih potreb in marsikje pretirane porabe je nastala tako imenovana lesna kriza oz. kriza pomanjkanja lesa. V resnici skoraj v nobeni deželi lesa v omenjenem času na splošno ni primanjkovalo, premalo pa ga je bilo v neposredni bližini teh protoindustrijskih obratov. Les je zelo voluminozen in ima nizko kalorično vrednost, zato njegov prevoz na velike razdalje ob tedanjih transportnih možnostih preprosto ni prišel v poštev. Tako so morali protoindustrijske obrate neredko zapirati ali pa jih prestavljati, npr. glažuto iz Jurkloštra v Hrastnik, kjer obratuje še zdaj. Tedanja lesna kriza v bistvu ni bila kriza pomanjkanja lesa, ampak kriza tedanjih transportnih možnosti.

V pokrajinah, kjer so bila velika ležišča raznih rud, za katerih izrabo je bilo treba veliko lesa, je bilo lastništvo omenjenih protoindustrijskih obratov in gozdov vsaj posredno v rokah ene osebe - deželnega kneza, po bolj domačem poimenovanju kralja ali cesarja. Deželni knez je imel pravice nad rudniki in gozdovi - rudniški in gozdni regal. Gozd je tedaj imel širši pomen samo za lov in kot vir lesa za omenjene obrate. Gozdovi so bili povsem podrejeni rudniškim interesom. To se odlično izraža v reichenhallskem (zdaj Bad Reichenhall

na bavarsko-salzburški meji) gozdnem redu iz leta 1661, kjer piše: »Bog je ustvaril gozdove za soline, da bi tako kot On večno obstajali (se obnavljali), torej naj človek ravna tako, da predno je star gozd zrel za sečnjo, že mlad gozd doseže sečno zrelost.« Pojem trajnosti v približno takem pomenu, kakor se uporablja zdaj, pa je bil prvič zapisan v delu »*Sylvicultura oeconomica*« saškega rudniškega nadglavarja Hanssa Carla von Carlowitza iz leta 1713. Omenjeno delo je prelomno v nemški gozdarski stroki. V 19. stoletju je postalo trajnostno gospodarjenje čarobna parola nemškega gozdarstva in se je odtod razširilo v gozdarske šole po vsem svetu. Vedeti pa je treba, da je trajnost večznačni pojem. V strokovnem slovstvu so našli zanj kar 12 opredelitev.

Trajnostni razvoj naj bi bil torej vodilo, kako vzdrževati intenzivno gospodarsko rast in hkrati ohranjati surovino in naravo. To je v majhnem obsegu na nekaterih področjih sicer mogoče z novimi izboljšanimi proizvodnimi postopki. V resnici pa, vsaj brez precejšnje odpovedi ljudi materialnim dobrinam, ni mogoče. Toda o tem noče, razen osamljenih klicarjev, nihče nič slišati. Predvsem ne gospodarstvo in še manj država, pa tudi večina končnih porabnikov ne. Pri prvem bi bili na tak način manjši profiti, pri drugi pa davki, kar je za sedanje države nesprejemljivo. Porabniki pa so razdvojeni, radi bi imeli poceni in veliko dobrin in hkrati ohranjeno naravo in okolje. Posebej je treba poudariti, da so v zvezi z globalizacijo največje vsebinske nasprotnice trajnostnega razvoja, čeprav ga navidez podpirajo, mednarodne industrijske, trgovske in finančne družbe (mednarodne korporacije), ki so neredko bogatejše kakor cele države. Malokdo ve, da se pod zastavo trajnostnega razvoja v povezavi z globalizacijo lahko uničijo cele gospodarske panoge (npr. kmetijstvo) v posameznih državah, če te gospodarijo v slabših zgodovinskih in naravnih razmerah kakor v povprečju drugod po svetu, zlasti v državah izvoznicah, kakor so Združene države Amerike, Kanada, Avstralija, Nova Zelandija. Trajnosten razvoj je torej lahko tudi zelo dvorezen.

Kakšne konkretne ukrepe naj bi v prid trajnostnemu razvoju uvajala gospodarstva v svoji proizvodnji, pridelavi in predelavi? Na področju kmetijstva npr. naj bi se porabilo čim manj rudninskih gnojil, kemičnih sredstev za varstvo rastlin, čim manj naj bi se uporabljali stroji, da bi se prihranila nafta, in čim več dela naj bi opravili z rokami in živino. Na ta način naj bi se pridelal tudi bolj zdrav živež, kar pa sploh ni dokazano. Toda v razvitem svetu ni nikjer več dovolj ljudi za tak način pridelave. Bili bi tudi preslabo plačani. Količina pridelkov se na ta način bistveno zmanjša, prav tako seveda dohodki, kar pomeni še večji beg delovne sile iz kmetijstva. Ker je povsod po svetu sproščen uvoz kmetijskih pridelkov, pomeni to, da je v izgubi domače kmetijstvo, do-

biček pa imajo države z »industrijskim kmetijstvom«, ki lahko izvažajo ceneje. Porabniki pa nikjer na svetu, razen v Švici, kjer imajo ljudje izjemno domovinsko zavest, posebej ne sprašujejo po izvoru živeža ali drugih dobrin. Biti morajo le poceni.

Na industrijskem področju pomeni trajnostni razvoj uvajanje proizvodnih postopkov z manjšo uporabo surovin in energije, proizvodnjo strojev in naprav, ki so lažje in prav tako porabijo manj energije. V kemični industriji npr. čistejše proizvodne postopke z manjšim onesnaževanjem ozračja in vodnih odplak. Medtem ko je pri čiščenju voda dosežen velik napredek, pa je pri onesnaževanju ozračja s toplogrednimi plini, ki je največja grožnja za sedanji svet, storjenega malo ali nič. Toplogredni plini, zlasti ogljikov dioksid, ki ga izdihavamo tudi ljudje in živali, pa z največjo verjetnostjo povzročajo izjemne vremenske spremembe na svetu, znatno otoplitev, ponekod izsuševanje rek, drugod povodnji, doslej neznane viharje, topljenje ledenikov, zaradi katerih se bo gladina morij lahko dvignila za nekaj metrov in bodo za stalno poplavljene cele pokrajine, zlasti v Aziji, itd. Vprašanje toplogrednih plinov se zastruje tudi zato, ker v tropskih deželah izsekavajo ogromne komplekse tamkajšnjih »deževnih gozdov«, ki izredno bujno rastejo in iz ozračja izčrpajo ogromne količine ogljikovega dioksida. Ti gozdovi so do pred nekaj desetletji poleg morskega rastlinja (zelenih alg) skrbeli, da je bila vsebnost omenjenega plina po vsem svetu zelo majhna, le 0,03 odstotka. Izginjevanje tropskih gozdov, ki jih v glavnem ni mogoče obnoviti (regenerirati), je še toliko bolj žalostno, ker v njihovem okrilju raste ogromno število rastlinskih in živalskih vrst (zlasti majhnih živalic – predvsem žuželk), ki sploh še niso bile opisane, in njihovo izginotje hkrati z gozdovi pomeni ogromno izgubo za tako imenovano biotsko raznovrstnost živega sveta.

Zniževanje izpustov teh plinov v ozračje, ne samo skozi tovarniške dimnike, temveč predvsem s prometnimi sredstvi (avtomobili in tovornjaki), bi pomenilo prevelik poseg v gospodarstvo. Pomislimo samo, kako se tudi pri nas povečuje število avtomobilov. Avtomobilska industrija je v vseh državah, proizvajalkah teh vozil, najpomembnejša gospodarska panoga in ima v primežu vsako vlado, ki proti njenim interesom ne more ukreniti ničesar. Ljudje pa seveda pridno kupujemo avtomobile. Z avtomobilsko industrijo je tesno povezana problematika tovornega transporta, ki je tudi izredno pomembna gospodarska panoga, saj se materialne dobrine v čedalje večjem obsegu prevažajo iz enega na drugi konec sveta. Železniški prevoz, ki bi bil z vidika varstva okolja mnogo bolj sprejemljiv, se zmanjšuje. Po posameznih državah je razlika le v stopnji zmanjševanja.

Pri izpuščanju toplogrednih plinov obstaja edinstveni paradoks. Na svetovni konferenci v Kyotu na Japonskem je bil sprejet sporazum, s katerim so bile za vsako državo posebej predpisane dovoljene količine tega plina, ki ga sme izpuščati v ozračje. Številne države, posebej gospodarsko najbolj razvite, ta sporazum pridno kršijo, med njimi je tudi Slovenija. Tiste države, ki so revne in nimajo toliko industrije ter prometa, da bi dosegle dovoljene količine, lahko razliko prodajo drugim, npr. Združenim državam Amerike, ki lahko od takih držav kupijo te »kvote« in jim zato ni treba skrbeti za boljše tehnološke postopke ali celo za omejevanje proizvodnje ali prometa.

Trajnostni razvoj naj bi segel tudi na najrazličnejša družbena in gospodarska področja, npr. v bančništvo, informacijsko tehnologijo, celo v državno upravo. Tu seveda ne more iti za kaj drugega kot leporečje.

KAJ JE GLOBALIZACIJA?

Ta izraz izhaja iz latinske besede globus (krogla) oz. iz zemljepisnega strokovnega izraza globus za zemeljsko kroglo (oblo). Globalizacija smiselno pomeni razširjenost in povezavo gospodarskih procesov po vsej zemeljski obli. Podlaga za globalizacijo je izjemna politična in gospodarska moč edine preostale svetovne velesile Združenih držav Amerike in v manjšem obsegu še nekaterih gospodarskih velesil, med njimi tudi Evropske skupnosti. Globalizacija je neke vrste imperializem, ki mu ne gre več za države in njihove teritorije, temveč za gospodarsko podjarmljenje oziroma za čim večje profite. Pri globalizaciji bodo sčasoma izginile vse pokrajinske (regionalne) značilnosti in njihovi načini kmetijske, industrijske in obrtne proizvodnje. Kot mreža bo globalizacija prekrila ves svet. Globalizacijo omogočata znanost in tehnika, ki sta razvili tako učinkovite in cenene proizvodne postopke, da je mogoče na enem ali nekaj mestih proizvesti poljubne količine določenega industrijskega proizvoda, ki zadošča za potrebe vsega sveta. Ker pa v zadnjih letih poteka izjemna koncentracija znotraj ogromnih mednarodnih industrijskih in finančnih družb, je mednarodni kapital na dobri poti, da bo obvladal vso industrijsko proizvodnjo in finančne trge.

Na kmetijskem področju za zdaj koncentracija zemljišč ni zanimiva, ker je na svetu še preveliko število kmetov, ki gospodarijo samooskrbno in za trg pridelujejo le malo. Zlasti v starih kapitalističnih deželah, npr. v Ameriki, Avstraliji, Kanadi, Novi Zelandiji pa je koncentracija zemljišč že pred desetletji tako napredovala, da tamkajšnji farmerji večinoma niso več lastniki zemljišč, ampak le najemniki ali upravljalci in obdelovalci. Lastniki zemljišč so banke

ali razne delniške družbe. S kapitalističnega stališča kmetijstvo tudi ni tako zanimivo, ker se v njem kapital ne oplaja tako dobro kakor v industriji ali bančništvu. Sicer pa je mogoče kmetijstvo »imperialistično« obvladovati s cenami njegovih pridelkov. Omenjene države imajo namreč na voljo skoraj brezmejno površino rodovitnih kmetijskih zemljišč, kjer je pridelava mogoča z zelo majhnimi stroški, ki so bistveno nižji kakor v večini drugih držav. Tako lahko te države na svetovni trg vržejo ogromne količine pridelkov, npr. pšenice, riža, soje in podobnega po cenah, katerim druge države ne morejo konkurirati. Dodatno pa te države »superpridelovalke« še s krepkimi podporami (subvencijami) dodatno spodbujajo izvoz na svetovni trg. Pomembno je še, da so zlasti Združene države Amerike zaradi svoje gospodarske in politične moči dosegle, da je v večini držav odpravljena zaščita vseh vrst domače proizvodnje in pridelave. Res je, da potekajo na tem področju prave gospodarske vojne, npr. med Ameriko in Evropsko skupnostjo, ki pa se prej ali slej iztečejo v prid Združenih držav Amerike.

Omenjene gospodarsko in tehnološko skrajno razvite države imajo pred drugimi tolikšno prednost, da jih druge države doslej na splošno niso mogle dohiteti, v prihodnosti pa bo to še manj mogoče. To je mogoče na kakem ozkem sektorju ali s kako manjšo skupino proizvodov, kakor je uspelo Fincem z Nokio, toda dejstva splošne prevlade to bistveno ne spreminja. Za to imamo tudi povsem realne dokaze. Ko se je pred desetletji zdelo gospodarsko razvitim državam smiselno, da bi se tudi revne države gospodarsko dvignile (saj bi se tako odprl trg za njihove industrijske izdelke), so začele tem državam dajati pomoč za nerazvite. Predvideno je bilo, da naj bi bila ta pomoč en odstotek čistega narodnega dohodka. Pomoči v tej višini sicer niso nikoli dajale, kljub temu pa je v revne dežele priteklo veliko denarja. To pa prejšnjega stanja ni skoraj nič spremenilo. Res je, da je veliko tega denarja s pomočjo domačih skorumpiranih vlad steklo v skrivne kanale, a nekaj ga je bilo vseeno investiranega v prave namene. Učinka pa ni bilo skoraj nobenega. Zdaj je dejstvo, da so te dežele revnejše, kakor so bile prej.

Globalizacija potrjuje star pregovor, da je kapital lahkih nog. Bil je že včasih, zdaj v času informacijske tehnologije, ko se lahko delnice, ki obetajo dobiček, kupijo na drugem koncu sveta v sekundi, pa še toliko bolj. Kapital se seli iz panoge v panogo, iz države v državo. Kje je njegovo domovanje, pa se ve. Mednarodne družbe selijo tudi proizvodnjo raznih izdelkov v revne države, kjer so delovne moči bistveno cenejše kakor v matični državi. Kjer so zemljišča poceni, ni predpisov o varstvu okolja, ali se ne izvajajo ali pa jih spregledujejo. Ker so transportni stroški za finejše izdelke, npr. za elektroniko, pa

tudi za bolj grobe izdelke majhni, so zaradi naštetih ugodnosti cene izdelkov lahko nižje, kakor so bile v matični domovini. Tako se zgodi, da nove proizvodne zmogljivosti za kak tehnični izdelek, npr. v Singapurju ali na Koreji, zgolj iz konkurenčnih razlogov uničijo industrijo za tak izdelek povsod drugod po svetu. Bolj pogost pa je pojav, da mednarodne družbe v manj razvitih državah pokupijo 50 odstotkov in še eno delnico tamkajšnjih industrijskih podjetij in jih nato po krajšem ali daljšem času zaprejo.

Globalizacija je skrajna stopnja kapitalističnega gospodarstva, ki je povsem odtrgana od časa in prostora, ki ne priznava nikakršnih zgodovinskih ali socialnih povezav in ji predvsem ni mar za ljudi. Cilj globalizacije ni, kakor bi za gospodarstvo moralo veljati, zadovoljevanje potreb ljudi, temveč izključno profit. V tem je podobna surovemu liberalnemu kapitalizmu v Angliji v 18. in v začetku 19. stoletja, le da je zdaj seveda na bistveno višji stopnji. Zato ni presenetljivo, da takega načina gospodarjenja tudi papež Janez Pavel II. ne odobrava. Tako je tudi z vidika neizbežne globalizacije naša vključitev v Evropsko skupnost nujna, da bomo vsaj s tistimi, ki bodo to usmeritev izvajali, in ne na nasprotni strani.

Jože Maček

ODRAŠČANJE - PRILOŽNOST ZA USTVARJALNO ŽIVLJENJE

Kadar se pogovarjamo o puberteti, se naša razmišljanja ponavadi osredotočijo na opise njenih značilnosti kot posebnega razvojnega obdobja in zaključimo z ugotovitvami, česa vsega otrok zaradi tega obdobja *»ne zmore, ne upa, se mu ne da«*.

V resnici pa gre za določeno razvojno obdobje, ki ga morajo otrok in starši *»preživeti«*. Odvisno je seveda tudi od posameznega otroka ter kje in s kom živi. Strokovnjaki pa so iz pubertete naredili mit v tem smislu, da so želeli potencirati nekatere razvojne značilnosti, in ji tako dali posebno vrednost.

Otroci v tem obdobju bolj burno doživljajo stvari, so bolj občutljivi, kar se bo pokazalo na primer v njihovi razburljivosti ali upornosti, ki ju bomo vzeli v zakup, obenem pa jih tudi osveščali, da se svet ne vrti samo zaradi njih.

V mislih imamo še vedno otroka kot bitje, ki se telesno in psihično odziva na določene dražljaje s strani okolice, ali njega samega. Čeprav po drugi strani

želimo, da bi prišla do izraza otrokova avtonomnost, samoiniciativnost, ustvarjalnost, ostanemo v praznem prostoru, ker nam njegovo doživljanje in ravnanje v tem obdobju nakazuje več pasivnosti kot aktivnosti. Premalo se zavedamo, da obstaja v njegovi notranjosti tudi del tako imenovane duhovne svobode, ki mu omogoča, da z močjo svoje volje in hotenj uresniči ravno ta del, navkljub telesnim in čustvenim omejitvam.

Preprosto to pomeni, da puberteta postane težko obdobje za otroka in starše, če ga želimo videti samo kot posebno razvojno stanje, lahko pa postane tudi normalno, ustvarjalno obdobje, če znamo izkoristiti človekove duhovne potenciale.

Otroci so namreč v obdobju osnovne šole resnično čustvena bitja, hormoni pa jim samo še dodajo možnost, da so lahko v svojem čustvovanju in vedenju »težki«, »uporni«, »večno nezadovoljni«. Odrasli moramo ravno zaradi tega videti celoto otrokove osebnosti, ne le najbolj izstopajoč čustveni del.

Fiziološko se meja pubertete vidno znižuje, tako da starši glede na obnašanje svojih otrok, že pri desetletnikih začno razmišljati, ali njihovi otroci niso že v puberteti. Psihično postanejo zelo naporni, saj nobena stvar ni več dobra. Za njih ne znamo več skuhati kosila, izbrati oblačil, imajo veliko pripomb tudi na naš izgled, urejenost stanovanja itd.

Starši poskušajo nekaj čas razumsko odgovarjati in jim razložiti, vendar kmalu opazijo, da otroku sploh ne gre zato, da bi kaj razumel, ampak samo zato, da lahko nekaj pripomni.

Na ta način se otroci počutijo velike, odrasle, pomembne, zato je potrebno pripombe preslišati in se zaradi njih čim manj vznemirjati.

Naslednja naporna zadeva v puberteti je velika skrb za svoj izgled. Če bi ogledala lahko pokala od prevelike doze gledanja, bi se marsikatera hiša znašla brez ogledal. Najbolj hudo pa je, kadar otroci na svojem obrazu opazijo mozolje, rdečico, lišaje. To jih spravlja ob pamet in želijo si pomagati z različnimi pripomočki. Nič ne pomaga, če jim razložimo, da hormoni delajo svoje in da je potrebno to stanje enostavno preživeti. Če bi se manj gledali, bi tudi manj videli, toda zato bi potrebovali že pomoč psihologa, ne dermatologa.

Veliko staršev me tudi sprašuje ali je normalno, da se otroci nočejo več »pocrkljati«, da kar bežijo od staršev, nekateri se jim ne smejo približati niti na razdaljo enega metra. Tudi to je povsem normalen pojav, saj je otrok na poti v samostojnost in se najprej želi otresti starševskih nežnosti. To je tudi potrebno upoštevati, čeprav moramo biti pozorni na trenutke, kadar so žalostni, razočarani, jezni na kaj ali kogarkoli, kajti takrat nas zelo potrebujejo, da jim prisluhnemo, jih potolažimo.

Pravzaprav je v tem obdobju potrebno kar čakati na trenutke, ko so se otroci pripravljani pogovarjati in nam zaupati. Če smo preveč nasilni, nas zelo radi odpravijo z: »Pusti me na miru, nič mi ni!«. Ravno takšne izjave pa pomenijo, da nas zelo potrebujejo, čeprav se navzven delajo brezbrizne in odrasle.

Spomnim se mame, ki mi je rekla: »Samo kadar me potrebuje, se z mano lepo pogovarja, mi zaupa. Sedaj se tudi jaz ne bom odzivala na njene potrebe«. Takšno ravnanje gotovo ne more doprinesti k dobrim odnosom med starši in otroki. Preizkus ljubezni je tudi naša potrpežljivost in pripravljenost, biti jim na razpolago.

Logoterapija (terapija s smislom življenja) si prizadeva usmeriti ljudi k iskanju življenjskega smisla. To v najbolj poenostavljeni obliki pomeni, da smo kot posamezniki v vsakem trenutku izpostavljeni številnim nalogam, ki čakajo ravno na vsakega izmed nas. Med najbolj pomembne naloge sodijo v obdobju odraščanja otrok skrb za otrokovo samostojno učenje, pridobivanje učnih in delavnih navad in pridobivanje kulturnih, estetskih in moralnih vrednot.

Ker so to zelo zahtevne naloge in velike vrednote, zahtevajo tudi veliko truda, časa, predvsem pa poznavanje vsakega posameznika. So pa gotovo edina možna preventiva proti vsem nevarnostim, za katere so mladostniki dojemljivi ravno v tem obdobju. Mislim, na vse bolezni odbisnosti, oblike nasilja in depresij, ki se končajo s samomori.

Zato je to obdobje odločilno za naše smiselne vzpodbude in usmerjanja. Kadar nam to uspe, potem se tudi na področju otrokove osebnosti dogajajo pomembne spremembe. Otrok na svoji osebnostni lestvici napreduje, saj si pridobiva vedno več pozitivnih izkušenj, ki mu dvigajo samozavest in spoštovanje.

Lastnosti, kot so: vztrajnost, toleranca, sposobnost prenašanja porazov, moč za boj, požrtvovalnost, sočutje, pomoč drugim, itd. nam pomagajo, da se čutimo kos različnim življenjskim situacijam. Nihče namesto otroka samega jih namreč ne bo mogel reševati. Tega se starši in tudi vsi ostali, ki delajo z otroki, veliko premalo zavedajo. Običajno vidimo samo trenutne otrokove potrebe in želje, ki jih želimo tudi čim prej zadovoljiti. Tako izpademo »dobri« in »nezahtevni«, kar še posebno godi otrokom, ali pa si tako celo ustvarimo svoj mir.

V resnici pa se z zadovoljevanjem takšnih želja in potreb v notranjosti osebnosti ustvarja tako imenovana »bivanjska praznina«, prazen prostor, kjer življenje postaja dolgočasno in brez smisla.

Osnovna pokazatelja te bivanjske praznine sta dolgčas in apatija. Dolgčas lahko definiramo kot izgubo zanimanj, da lahko karkoli doprinesemo, izboljšamo ali spremenimo. Če so otroci navajeni samo dobivati, potem jim je ta

vidik čisto tuj. Apatijo pa določa pomanjkanje pobude, ki jo mladi izražajo v svojem sloganu – vse je brez veze. Starši, vzgojitelji, učitelji, šola – vsi so »brez veze« in vse je »živ dolgčas«.

Če si malo pogledamo, odkod izhaja apatija, lahko v veliki meri najdemo razloge v permisivnih vzgojnih stališčih. Kjer se otrokom ne postavljajo zahteve in naloge, tudi ne morejo nastajati pobude in se razvijati interesi. Zato je najprej naloga nas odraslih, da se zavemo, kaj delamo narobe, da otroci prebijejo vedno več časa pred televizijo in računalniki, da odrasli sprejemamo način življenja, ki nam ga dirigirajo mediji, potrošniška družba in naši otroci.

V obdobju pubertete otroci velikokrat previsoko cenijo svoje sposobnosti in mislijo, da je mogoče veliko doseči z malo truda in v čim krajšem času. Na to njihovo naivnost bi morali računati in se tudi odzvati tako, da bi jim povečali zahteve (glede učenja, izrabe prostega časa, dogovorov o prihajanju domov, o delu doma itd.), ne pa podleči njihovim razlagam, »da se morajo učiti«, njihovi težnji po mirovanju, zmanjšani delavnosti in doživljajskemu otopevanju s pomočjo glasbe in računalnikov.

Dejansko pa veliko staršev postane v tem obdobju negotovih v svoji starševski vlogi, saj mislijo, da je otrok sedaj nekaj posebnega in da se morajo od njega kar odmakniti, saj otroci z vsem svojim bitjem kažejo, kako so »pametni« in tako rekoč sposobni uravnavati svoje življenje.

Pri otrocih je ponavadi tako, da imajo dobro razvite sposobnosti, še večje želje, potem pa jim zmanjka energije in volje, da bi določene cilje tudi dosegli.

Starši in vzgojitelji si včasih naivno domišljajo, da bo otrok zaradi vrednosti cilja že sposoben uvideti in si pridobiti tudi voljo za njegovo uresničitev in so razočarani, ker tega ne doseže.

Za uspeh je namreč potrebna tudi lastna prizadevnost, brez katere se nič ne zgodi. Naloga staršev je, da otroku določimo čas za učenje, igro, druge aktivnosti, jih pri tem vzpodbujamo, kontroliramo, ob tem pa razvijamo otrokovo lastno aktivnost in odgovornost.

Lastna prizadevnost pomeni, da si na ta način otrok tudi sam širi možnosti svojega delovanja. Več kot uspe, večje cilje si postavlja, išče vedno nove izzive. Ali pa ostane na drugi strani, ko se izogiba naporom, se izgovarja s »to me ne zanima«, »to ni zame«, »se mi ne da«. Na katerem koli področju se želi otrok kot posameznik razvijati, bo uspeh vedno v največji meri odvisen od njega samega, oz. njegove lastne aktivnosti. Šele takrat, ko otrok sam išče svoje naloge in skrbi za njihovo uresničevanje, se lahko kot starši in vzgojitelji umirimo.

Kar se tiče preventive starševskih prizadevanj, pa moramo upoštevati, da je potrebno celo otroštvo skrbeti, da dobijo otroci delovne in učne navade, da

jih vključimo v dejavnosti, ki jih bodo okupirale v prostem času, ker potem enostavno ne bodo imeli več veliko časa na razpolago.

Po mojih izkušnjah otroci prav čakajo, da jih porinemo v aktivnost, čeprav se na videz temu z vsemi štirimi upirajo. Problem je v tem, da jih vse preveč sprašujemo o njihovih željah, namesto da bi jih popeljali v aktivnosti, ki bi jih potem same motivirale za ustvarjalno delo in učenje.

Glede vzgojnih vprašanj moramo imeti starši zelo trdno izoblikovana stališča, preko katerih nas otroci ne morejo speljati na svojo stran. Če imamo trdna izhodišča za svoje zahteve, otroci že vnaprej vedo, kaj lahko pričakujejo in česa ne.

Seveda so predpogoj za vsako vplivanje na otroka naši odnosi, ki morajo biti odkriti in zaupljivi. Zato je danes toliko težav med starši in otroki, ker se osredotočajo samo na trenutne želje.

Odrasli moramo zdržati te njihove pripombe, če želimo, da se jih dotaknejo lepe in dobre vsebine.

Če otroci čutijo, da nam je mar za njihovo počutje, delo, dejavnosti, potem bodo pripravljeni marsikaj poizkusiti in na ta način tudi uvideti, da jih želimo pripraviti na samostojno življenje.

Kdo pa nas lahko pouči in določi čas za ukvarjanje z otrokom? Nihče drug, kot mi sami. Vsak dan se moramo sproti odločati za vrednostni sistem, ki ga želimo v življenju uresničevati. Teža sodobnosti nam narekuje materialno udobje, tekmovalnost, nujnost informiranosti, težnjo za užitki.

Če se npr. odločamo za kariero, materialne dobrine, bodo temu primerne tudi posledice. Kadar starši nimajo časa za otroke, to pomeni, da jim ne pomenijo »največ«, kot sicer trdijo ali si želijo. V hitrem tempu življenja si lahko zelo hitro tudi najdemo opravičila, olajševalne okoliščine, ki nas odvrčajo od smiselnih življenjskih nalog.

Vzgoja je trdo delo. Starši moramo zelo dobro poznati svoje otroke, kar naprej preverjati svojo življenjsko orientacijo in iskati možnosti za dobre odločitve, saj tako dajemo zgled našim otrokom. To pa je tudi naša glavna naloga, kajne?

doc. dr. Zdenka Zalokar Divjak, spec. logoterapije

Očetje, ne grenite svojih otrok, da ne zapadejo v malodušje.

Kol 3, 21

SI BOMO ZMOGLI NALITI ČISTEGA VINA?

Naliti si čistega vina, pomeni soočiti se z resnico, pogledati resnici v oči. A zdi se, da Slovenci nič kaj radi ne gledamo resnici v oči, ko gre za uživanje alkohola, katerega sinonim je vino. Kako dolgo nismo pripravljene videti, da naš partner ali član naše ožje družine prekomerno uživa alkohol, da je z alkoholom že zasvojen? In po reakcijah na Kebrov predlog zakona, ki naj bi uredil ponudbo alkoholnih pijač in omejil pitje med mladimi, se sprašujem, ali nam je naša »mokra kultura« res tako pri srcu, da nismo pripravljene videti njenih usodnih posledic. Najprej nekaj podatkov:

Od držav, ki posredujejo zanesljive podatke, popijemo Slovenci največ alkohola: šestnajst litrov čistega alkohola na prebivalca letno; Švedi ga popijejo sedem litrov, Finci osem, Italijani osem in pol, Francozi enajst litrov. Takoj za nami so Nemci z dvanajstimi litri čistega alkohola na prebivalca. Ste se kdaj vprašali, koliko Slovencev je zasvojenih z alkoholom? Novejše raziskave kažejo, da popije ena petina Slovencev več, kot je varna mera za moške (dva dcl vina ali 0,6dl žgane pijače; za ženske polovico manj). Vsak peti odrasli moški in vsaka petindvajseta ženska izpolnjuje merila za odvisnost od alkohola. Kar pomeni, da imamo v državi približno sto petdeset tisoč alkoholikov. Pri večini je prizadeto družinsko življenje, delo, študij, materialni položaj in zdravje. Vsak tretji alkoholik je nasilen do svoje okolice; večina si s pitjem krajša svoje življenje. Ocenjujejo, da je približno dva tisoč smrti na leto posredna ali neposredna posledica uživanja alkohola. Zaradi teh prezgodnjih smrti je bilo v letu 1999 izgubljenih 2942 let potencialnega življenja pred dopolnjenim 64.letom. Če pomislimo še na prizadeto življenje družinskih članov, moramo reči, da živi v »grozeči senci alkohola« vsaj četrtnina Slovencev.

V zadnjih dveh desetletjih so Francija, Španija in Italija zmanjšale porabo alkohola za 25-50 odstotkov. Tudi mi smo imeli enako dober namen, a zmanjšali ga nismo niti za mililiter. Navedeni podatki se nanašajo le na registrirano porabo alkohola, vanje ni zajeta nelegalna pridelava alkoholnih pijač niti alkoholne pijače, brez carine prinesene v Slovenijo in popite od vrlih Slovencev.

To je le nekaj podatkov, ki povedo, da alkoholna odvisnost Slovence še vedno najbolj ogroža, čeprav si tudi pred novejšimi oblikami zasvojenosti ne smemo zatiskati oči.

Grozote, ki se skrivajo za temi podatki, najpogosteje slišimo od žen alkoholikov, občasno tudi od zdravljenih alkoholikov samih. Tokrat prisluhnimo grozotam, doživetim in videnim z otroškim srcem in očmi.

Janko Bohak

GROZOTE, KI SO ME RODILE

Moja zgodba se začne takrat, ko sem privekala na svet kot Tanja. Mama mi je s ponosom povedala anekdoto, ki se je pripetila ob mojem rojstvu. Oče me je namreč, vsaj tako je sam dejal, v znak veselja in tradicije »zalil s kišto pira«, kakor se pač spodobi za poštenega kmečkega fanta. Vendar je ironija ta, da je s tem napovedal svojo in mojo usodo. Da, to simbolično dejanje na začetku moje življenjske poti je napovedalo moje prekletstvo, mojo usodo, moj »križ«, da sem hčerka alkoholika.

Že pred pričetkom pisanja sem bila v dvomih, kako lahko človeku dovolj nazorno, dovolj plastično prikažeš življenje v družini, kjer je oče alkoholik, mama pa nezadovoljna, nepotešena ženska, ki hoče iz tebe na silo iztisniti, izsesati ljubezen, pozornost, po kateri je tako hrepenela v otroštvu, vendar je ni dobila. Kako napisati zgodbo, da jo bo čutil s tabo, jo s tabo živel in te vsaj malo razumel. Tako težko je nekomu povedati svoje spomine, kaj se je z mano dogajalo. Moja družina je od zunaj izgledala v redu. No, pač, moj oče se ga je rad napil, malo poveseľjačil, ampak saj je to v naši slovenski družbi normalno. Pusti ga siromaka, naj se malo sprosti: v službi je naporno, doma mu teži stara, otroci mu ne dajo miru. Te besede sem slišala ničkolikrat. In na začetku sem jim verjela; bile so gnojilo mojim iluzijam, da je moja družina zgledna in vzorna. Če sem potožila, da se ne počutim srečno, da v meni kljuva nemir, praznina ter bolečina, ki po vsej sili hoče na plano, so me ljudje začudeno gledali, kot da pretiravam, in so dejali, da si domišljam, da se pomilujem in da igram žrtev. Konec koncev jim ne morem zameriti, na zunaj sem blestela: pridna punčka, mirna v šoli, nikoli nisem delala težav, odličnjakinja, knjižni molj in razgledana ter bistra. Mogoče pač »malo močna«, nekaj kilogramov preveč, toda to v podeželskem okolju, kjer sem živila, ni pomenilo nekaj negativnega, ampak celo nekaj pozitivnega. Zelo težko se spomnim svojega otroštva, mogoče zaradi bolečine, ki jo še zdaj čutim, pa tudi zaradi tega, ker je vse tako megleno in nejasno. So le posamezni prizori, pa občutki ter vonji in vzdušje. Še zdaj se svojih zgodnjih let življenja spominjam kot sanj, kot težke nočne more, ki se nikoli ni zgodila, obstaja le v mojih sanjah.

Moj prvi spomin sega v obdobje, ko smo s starši živel v veliki sivi stolpnici. Že sam kraj je zame simbol črnine, praznine in predvsem dolgočasja: iz lepe prostrane sončne doline se pripelješ v ovinek, kjer cesta rahlo zavija, in pred seboj zagledaš črne, sive dimnike, ki puhajo dim, pred tabo stoji siva zgradba, ropotajoča in smrdeča. Hiš je malo, le nekaj blokov in ena stolpnica. Moji starši so sicer živel tukaj, ker je ta ropotajoča zgradba bila njihov kruh, vendar

je niso marali, marali pa tudi niso ljudi, s katerimi so živeli. Moja prva lekcija kot otroku je bila: ljudje so hinavski, hudobni ali citat moje mame: »Ni prijatelja na svetu, ki zaupaš mu lahko.« Na tem svetu ne obstaja resnični prijatelj, ki bi mu lahko zaupal, so le zlobni ljudje, ki komaj čakajo, da ti zabodejo nož v hrbet.

»O moj Bog, upam, da se bo ta nočna mora končala,« si hlastno govorim v sanjah. Prizor, ki ga vidim pred sabo, me spominja na Zolajeve romane, kot je *Beznica*, v katerem je ta francoski pisatelj pometel s hinavščino puritancev in ljubiteljev »lepe in prave literature«, ki je opisovala le dostojanstvene ljudi višjih slojev, ki so prikazovali samo lepe in čiste stvari. On pa je opisoval nižje sloje, prostitutke, delavce, berače, zločince, rudarje v njihovi bedi, kot je npr. pijančevanje, kriminal, zločini, prostitucija itd. Slišim kričanje mame, ki histerično kriči in hlipa, pa našega soseda, ki poskuša pomiriti mojega očeta, ki zabodeno, s kalnimi oči strmi vanj. Noč je, v kuhinji gori luč, ki s svojo slabo svetlobo doda dogajanju še bolj grozljiv in napet pridih. Skrita sem nekje v kotu, majhna punčka, ne vem jasno kje, vendar lahko spremljam dogajanje, ki mi v prsih povzroča bolečino, pritisk, strah in tesnobo. Ne vem, kaj se dogaja, zakaj mama kriči, zakaj »se sosed dela pametnega« in kje je moj oče, zakaj je ta grozljiv človek, ki zabodeno gleda, prevzel podobo mojega očeta, kam je dal mojega pravega očeta. Vse je tako nejasno, megleno, poskušam se zbuditi, da bi bilo konec te nočne more, pa ne gre. Naenkrat zaropota, sliši se gromozanski ropot, zdrznem se, tuj človek v podobi mojega očeta je razbil mizo. Pograbi me paničen strah, v nevarnosti sem, zdaj bo ranil tudi mene, konec je z mano, kje je moj pravi oče. Kot da bi se dogajanje ustavilo: razbita miza, histerična mama, »pameten« sosed in tujec z obrazom mojega očeta, pa slaba svetloba, ki daje prizoru nadrealističen značaj. »Mogoče je zdaj konec«, si rečem, »hvala bogu«. Zjutraj se zbudim s tesnobo in se skušam spomniti, kaj se je zgodilo. Ko stopim v kuhinjo in zagledam razbito mizo, mi vso telo preplavi groza, strah, niso bile sanje, vse je bilo resnično. Najhujša nočna mora je bila resnična, vendar hitro zbežim v svoj svet, v svojo glavo, kjer začnem sanjariti o princeskah, princih in si izmišljujem svoje zgodbe, ki so lepe, sanjske, svetle in sončne. Moja mama ne reče nič, vsi v hiši se pretvarjajo, kot da se ni nič zgodilo, moj pravi oče je tukaj, vendar zgleda nekoliko bolan, zabuhel in rdeč. »Mogoče pa so res bile to samo sanje«, si rečem. In res si želim, da bi bile samo sanje, nočna mora, ki je minila in ki je ne bo več.

To so moji zgodnji spomini na otroštvo. Ta nočna mora ni izginila, prišla je vse pogostejše in vedno bolj grozljiva in strašna. Ta možki, ki je prevzel podobo mojega očeta, je pogostejše prihajal. Vendar mi ni nič žalega storil, le nevidna

sem bila zanj, kot da me ni. Tudi mama me ni opazila, le takrat ko sem naredila kaj narobe, je kričala name, drugače me je naganjala kot nadležno muho. Sčasoma sem se naučila, da je najboljše, da ji grem s poti in to sem tudi storila. Postala sem nevidna, pridna punčka v kotu, ki je rada brala, gledala televizijo in sanjari. Najrajši sem brala Karla Maya, ker sem lahko bila glavni junak v različnih dogodivščinah. Tudi v šoli sem bila nevidna, strah me je bilo, da bi naredila kaj narobe, kajti vedela sem, da sledi neprizanesljiva kazen kot doma, ženska, za katero vsi govorijo, da je moja mama, je neprizanesljiva, kriči, kuha mulo in me zmerja z nesposobnico, kot da res nisem za nobeno rabo. Zame je bila tujec, ki histerično dirka po hiši, čisti in pospravlja, kot da bi ji šlo za življenje. Nisem razumela, zakaj je tako kričala, če česa nisem pospravila ali če sem pustila malo prahu, ki sem ga spregledala, ko sem pometala. Nekaj nezavednega me je gnalo, da sem se naučila ravnati tako, da sem lahko preživela te nočne more. Začela sem se pretvarjati tako kot vsi v družini, da jih ni, da so le samo sanje, da so v resnici le nočne more. Izogibala sem se tujega moškega, ki je prevzel obraz mojega očeta, izogibala sem se histerične tujke, ki me je redko opazila, ko pa me je, me je le obsojala. Počasi sem spoznala, da moj pravi oče, ki se ga zdaj medlo spominjam, izgine takrat, ko pije alkohol, da takrat namesto njega nastopi tisti drugi moški z zabodenimi očmi, ki se ponavadi takoj umakne v posteljo, kjer se sam s sabo pogovarja in zmerja druge ljudi s »kurbami« itd. Takrat se obnaša kot otrok, ki mu je slabo: bruha, tako da morava z bratom čistiti za njim, ponoči včasih pozabi, kje je stranišče, tako da opravi veliko potrebo kar na stolu v veži. Ugotovila sem, da se mi ga ni treba bati, da je neškodljiv. Večja nevarnost mi je pretila od histerične tujke, ki se je izdajala za mojo mamo. Naučila sem se, kako zmanjšati nevarnost: biti tiho in vse narediti, kar zaukaže. Nikoli ji ne oporekati, tudi če nima prav, v vsem ji ustreči, nikoli pokazati, da sem jezna nanjo, da je ne maram, da ji kaj zamerim, da se z njo ne strinjam, nikoli reči ne, se postaviti zase, postaviti svoje meje, jo vedno ubogati in se naučiti kot radar prestrezati njena razpoloženja in se po slednjih tudi ravnati: če je slabe volje, se ji prilizovati, jo hvaliti, jo nositi po rokah, če pa je dobre volje, je nevarnost mimo. Skratka pozabiti nase, na svoja čustva, jih zatlačiti globoko vase in živeti le v sanjarjenjih in fantazijah. Hotela sem preživeti, ker sem se je bala, do nje sem čutila tako močno bojazen, da me je v želodcu stiskalo, tesnoba me je vso preplavila, nekak nejasen občutek groze in strahu, da bom umrla, izginila, če bom v njeni nemilosti.

Nisem verjela v »Človeka, pisanega z veliko začetnico«, kot je dejal slovenski pisatelj Vitomil Zupan v *Levitano*, izgubila sem zaupanje v sočloveka, kajti bila sem sama v grozni nočni mori. Nihče mi ni podal roke in mi pomagal v

moji stiski. Spraševala sem se, kaj je s temi ljudmi, da vidijo grozne stvari, ki se dogajajo v naši hiši, pa to mirno dovolijo. Nisem jim zaupala, zaprla sem se vase, v svoj svet, obkrožila sem se z neprepustnimi zidovi, ki niso dovoljevali nobenemu, da bi videl, kdo oz. kakšna sem. Nisem bila pristna in iskrena, skrivala sem svoja čustva, svojo nemoč in šibkost, svoje težave, stiske in bolečine. Hotela sem biti sama sebi zadostna in sem tudi bila. Kot otrok in kot mladostnik nisem nobenega prosila za pomoč, vse sem naredila sama, nihče doma me ni nadzoroval, ali sem napisala domačo nalogo, ali sem se naučila učno snov za test ali pa za ustno spraševanje, vse sem opravila sama, in to odlično in brez napake. Vendar pri nas doma tega nihče ni opazil: mami se je zdelo samoumevno, oče, kadar ni bil pijan, me je pohvalil, to pa je tudi bilo vse. Pri sosedih sem čutila zavist, ko pa se mi je kaj zalomilo, pa škodoželjnost. Če česa nisem znala, sem si sama poiskala pomoč, tako sem se naučila iznajdljivosti in spretnosti. Druge ljudi sem opazovala, kako počnejo, brala knjige o raznih stvareh. Najbolj sem sovražila sošolce, ki so med testom nenehno spraševali učitelja, kaj to pomeni, kako odgovorimo na to vprašanje itd.

Globoko v sebi sem čutila gnev in gnus do ljudi, zagrenjenost in srd do sveta in predvsem sem sovražila sebe, svoje telo in sebe kot osebo. To se je izražalo tako, da se nisem mogla pogledati v ogledalo. Doma sem se zelo redko ogledovala v zrcalu, na tujih straniščih sem vedno s sklonjeno glavo šla mimo njega. In ko sem se uzrla v njem, sem se spraševala, kdo je ta oseba v zrcalu. Zdela se mi je tuja in neznana.

Ljudi sem se bala, ta strah je bil tako močan v meni, da se ga nisem zavedala, le ko sem bila z njimi, me je ohromil, da sem ostala brez besed, iz sebe nisem mogla spraviti nobenega glasu, v glavi je nastala praznina. Bojazen je preprečila, da bi se odprla in pokazala, kdo sem. Če pa sem to storila, sem se čutila razgaljena, gola, ranljiva, v strahu, da bodo ljudje navalili name kot krdele sestradanih volkov in me raztrgali ter razcefrali, kot je to naredila tista tujka v naši hiši, ki sem jo morala klicati mama.

Ko se spominjam svoje preteklosti, čutim bolečino v prsih in me sili na jok. Nerada se je spominjam, ker se pred mano pokažejo le grozni, črni in grdi prizori, vzdušje, ki ga občutim, je sivo, črno, praznina, tesnoba, strah in groza, kot da živim v črni luknji, brez svetlobe, sonca in vse je tako mrtvo, ni čutiti življenja, radosti, veselja in sreče. Kot da se znajdeš v praznem, opustošenem mestu, ki so ga vsi zapustili in odšli ter tako postane mesto duhov. Polkna škripajo, ker jih premika veter, ki se poigrava z listjem na praznih ulicah. Moji starši so živa trupla, ki brezvoljno posedajo s cigareto ali pivsko steklenico v ustih in čakajo na boljše čase, ki pa nikoli ne pridejo.

● Kljub tem negativnim spominom je nekaj lepih. Spominjam se svoje babice, s katero sva posedali pred hišo in mi je pripovedovala o časih, ko sem bila še dojenček in kako je takrat skrbela zame. Pri njej sem čutila, da me ima rada in me tudi obožuje, spominjam se dedka, do katerega sem čutila spoštovanje, s klobukom in z ogrnjenim plaščem je hodil po dvorišču, tako rada sem kukala v njegovo sobo, ki je dišala po starem pohištvu. Ko me je opazil, me je vedno povabil vanjo, odprl predal, v katerem je hranil tiste zelene mentol bonbone, ki so tako pekli, ko si jih lizal, sploh niso bili okusni, vendar so bili njegovi tako dobri. V meni se skriva nekaj lepih spominov, kot so ljubezen in sprejemanje, vendar premalo, da bi lahko odložila negativne izkušnje.

● Pri nas doma je bilo vse tako težko, napeto in tesnobno, življenje je muka, je trpljenje. Mojega očeta in mater je nenehno nekaj skrbelo, moj oče je vedno na kakšen dogodek reagiral panično: zgodilo se bo nekaj tako hudega, da bo konec sveta. Moja dediščina od staršev je bila: življenje je muka, peklenko trpljenje, je samo nesreča, žalost in obup ter skrbi. V naši hiši ni bilo smeha, spontanosti, živahnosti, zabave in šal ter humorja. Bila sem zelo resen otrok, nisem se znala od srca nasmejati, življenje je ubilo otroštvo v meni. Bila sem odrasla oseba v otroški podobi, skrbela za otroke v odrasli podobi, to so bili moji starši. V srednji šoli sem prevzela skrb za očeta in za svojo mamo. Bilo je naporno in je v meni pustilo pečat, da sem odgovorna za druge ljudi, za njihova življenja, za njihova dejanja, občutke in misli. Naučila sem se tudi, da so ljudje hinavci, zlobneži, ki jim ne smeš zaupati.

● Živela sem v črni luknji, v predoru brez svetlobe in sonca. Na zunaj je zgledalo vse lepo in v redu, v meni pa se je bohotal obup.

● Nekaj sonca sem okusila leta 1995, ko sem v časopisu zasledila članek o skupini za samopomoč, v kateri se zbirajo prekomerni jedci, torej ljudje, ki se omamljajo s hrano. Da, od doma sem prinesla tudi to, da sem se naučila svoje probleme oz. svoje bolečine utapljati v hrani, ki je zame bila droga. In začela se je pot, ki me počasi vodi iz predora, iz luknje na svetlo, na sonce. Zame je bila v tistem trenutku edina rešitev. V sebi sem vedela, da bom zaradi hrane, ki me je pripeljala v pekel, umrla prejkoslej, če je ne bom prenehala zlorabljati. V tem programu sem naredila vse, kar so rekli, da za njih deluje. Čeprav bi zase rekla, da sem strahopetnež, ker se bojim skoraj vsega, vendar če pomislim na svojo pot nazaj, bi lahko rekla, da imam kar nekaj odlik, to je pogum, vztrajnost in zaupanje. Ko sem se napotila na pot okrevanja in pot ločitve od svojih staršev ter njihove dediščine, sem vedela, da nimam kaj izgubiti. Če se vrnem, me čaka pekel in smrt, slabše od tega ne more biti nič, sem si dejala in odšla naprej. Na začetku je bilo težko: v meni so bili miti, v katere sem verjela. Mit o

neobstoju pristnega prijatelja sem začela opuščati, ko sem spoznala okrevaljoče prekomerne jedce. Nudijo mi razumevanje, podporo, sprejemanje in ljubezen. Predvsem, da sem lahko bila odkrita in iskrena, ter se tako izpovedala, kaj sem počela s hrano. Največje olajšanje je bilo, ko me oseba, ki sem ji to pripovedovala, ni začela obsojati ali me zabodeno gledati, ampak mi je med smehom pripovedovala o svojih »dogodivščinah« s hrano, zgodbo je začinila s humorjem, da nisem mogla ostati resna. Takrat sem počasi začela opuščati svojo resnost in odnos, kako je življenje težko in moreče. Odprla sem se, zidovi okrog mene so se podirali, s tem sem postala ranljiva, vendar sem zaupala in tvegala. Največja vrednota, ki sem se je naučila, ko sem opuščala dediščino svojih staršev, je bila vera v Višjo silo oz. Boga, kakor ga pač razumeš. Moji novi pravi prijatelji, ki sem jim zaupala, so mi dejali, da je to zelo preprosto: predstavlja si Boga, kakršnega si želiš, in potem enostavno ravnaš, »kot da« ta Bog obstaja. In to sem naredila. Spomnim se pripovedi, ko je ena članica pisala svojo zgodbo, da ji je všeč vila iz filma *Čarovnik iz Oza*, lepa ženska s svetlimi lasmi in s sijočimi čevljički, v roki pa čarobna palčka, s katero lahko čara. Svojo Višjo silo si je zamišljala kot to vilo s čarobno palčko in ravnala, »kot da« takšna Višja sila obstaja. In kot po čudežu je delovalo. To zgodbo sem imela pred sabo, ko sem razmišljala o svojem Bogu. Za svoj koncept Boga me je navdihnila misel Ralpa Walda Emersona: »The remedy of all blunders, the cure of blindness, the cure of crime, is love.« Prevod bi se glasil nekako takole: »Zdravilo za vse zmote, lek za slepoto in hudodelstva je ljubezen.« To je začetna misel kratke meditacije o Bogu iz *For Today*, katero sem prevzela za svojo Višjo silo. »Vsa rast, vse zdravljenje je odvisno od ljubezni. Ljubezen je Bog. Ljubeči Bog, kot ga razumem, mi ne pridiga, ukazuje ali grozi. Namesto tega mi pomaga, me podpira ne glede na to, kaj storim. Bog se tudi ne pogaja: »Če boš naredila to, bom jaz ravnal tako.« Bog ne ustrahuje, kaznuje ali reče: »Saj sem ti rekel.« Me posluša in me sprejema ter ljubi takšno, kakršna sem. Bog ne svetuje, kajti On ve, da se lahko česa naučim le iz izkušenj, do izkušenj pa me vodi le takrat, ko sem za nje pripravljena. Božja popolna ljubezen mi je na voljo, kadarkoli sem jo voljna sprejeti. Ne verjamem več v Boga iz otroštva, ampak v tega Boga, ki me je pripeljal do sem in mi dal novo življenje.« S pomočjo te meditacije in mojega novega Boga sem se naučila ljubezni in prizanesljivosti do sebe, tako da sem se sprejela, si odpustila napake in s tem tudi počasi sprejemala druge ljudi. Zame niso več babbavi, hudobni in zlobni, ampak človeška bitja z odlikami in pomanjkljivostmi. V teh dnevih se trudim, da bi opustila mit o tem, kako so nekateri ljudje večvredni, da so idealni in popolni, skratka, da so elita in so nekje nad nami, navadnimi smrtniki.

Ne verjamem več, da je življenje muka, skrb in trpljenje, zame je s pomočjo mojih pristnih in pravih prijateljev, ki me imajo radi in na katere se lahko zanesem, in s pomočjo moje Višje sile polno sreče, veselja in smeha. »Take it easy« ali »ne kompliciraj« me vodi v vsakdanjih opravilih in obveznostih.

Moja pot še ni končana, mislim, da tudi nikoli ne bo. Neki prisilni prekomerni jedec je dejal, da lahko našo življenjsko zgodbo primerjamo s popotovanjem po cesti, ki ima prepreke: velike skale, a ko jih odrinemo, najdemo pod njimi gomazeče golazni, torej umazanijo, ki jo moramo odstraniti, da lahko nadaljujemo pot. Vendar na tem popotovanju nismo sami, z nami so prijatelji in Bog. Ali kakor reče vodnik kamel iz *Alkimista*: »Za tistega, ki se napoti v puščavo, ni več vrnitve. Vse ostalo je v Alahovih rokah, tudi nevarnost.«

Tanja

»KDOR NE VERUJE V ČUDEŽE, NI REALIST«

David Ben Gurion je nekoč v brezizhodnem položaju spoznal resnico, ki jo je kratko izrazil: »Kdor ne veruje v čudeže, ni realist.« Kljub temu, da trenutno ni videl nobene rešitve iz položaja, v katerem se je znašel, ni obupal, temveč je iskal izhod in ga tudi našel. Upal je proti upanju, kakor pravi Pavel o Abrahamu, ki se je popolnoma zanesel na Božjo obljubo, čeprav trenutno ni bilo nobenih znakov, da se bo Božja obljuba uresničila. Na videz je stavek paradoksen in človek bi mislil, da prej zasluži naziv realist, kdor ne veruje v čudeže, da se bo namreč zgodilo nekaj nenavadnega, nekaj, za kar ni nobenih obetajočih znakov. In vendar vemo, da so stvari, ki si jih ne znamo razložiti, da se zgodi velikokrat nekaj, česar niti malo nismo mogli pričakovati, da so v pravem pomenu čudeži, ki jih veren človek kljub vsemu večkrat upravičeno lahko pričakuje, saj je rečeno v Sv. pismu: »V njem (Bogu) živimo in se gibljemo in smo.« Sploh pa tudi če se le iskreno zavedamo, kako malo stvari v resnici do potankosti poznamo in da zato smemo vedno upati in pričakovati, vedno prav tako iskati v še tako težavnem položaju ugodnih rešitev, bomo morali priznati, da smo realisti v resnici, če verujemo v čudeže. To nam namreč pomaga poiskati rešitev. Obup pa človeku jemlje pogum in moč.

Kako resnično je takšno spoznanje, bi nam gotovo lahko povedali tisti, ki so se v pretekli 2. svetovni vojni znašli v brezizhodnem položaju bodisi v spopadu s sovražniki sredi najhujšega boja bodisi v taboriščih smrti v grozotah trpljenja. Viktor E. Frankl govori v knjigi »Psiholog v taborišču smrti« znova in

znova o moči upanja in o nekakšnem pričakovanju čudeža takole: »Dejal sem jim tudi, da kljub temu ne mislim izgubiti upanja in nočem vreči puške v koruzo. Kajti nihče ne ve za prihodnost, nihče ne ve, kaj mu bo prinesla morda že naslednja ura ... kdo bi mogel bolje vedeti od nas, z našim taboriščnim izkuštvom, da se lahko nenadoma odpre neka možnost.« In ko je res prišlo do osvoboditve, pravi V. E. Frankl: »To doživetje človeka, ki se je vrnil domov, pa okrona občutje, da se mu po vsem, kar je pretrpel, ni treba več ničesar bati na svetu – razen svojega Boga.«

Najbrž bi marsikdo lahko z lastnimi doživljaji na svoji življenjski poti prav tako potrdil, kako se je zanj uresničilo spoznanje, da je realist tisti, ki veruje v čudeže, naj že pojmuje čudeže kakor koli. Lahko gre tudi za čisto vsakdanja doživetja, ki pa v resnici za nekoga nikakor niso bila brez pomena. Lahko pa je kdaj šlo tudi za stvari, ki so nekoga naravnost vodile v obup, a ker je bilo vendar upanje močnejše, da se bo kako rešil iz težkega položaja, ni obupal, temveč se je resno spoprijel s težavo, ki ga je hotela prvi trenutek zlomiti, ali je končno le prišlo do celo popolnoma nepričakovanega srečnega konca. Blagor seveda tistemu, ki ima vero v Boga, ki lahko kljub vsemu še veruje in zato upa proti upanju.

Danes mnogi, ki so srečno stopili na skupno življenjsko pot v zakonu, že po nekaj letih zapustijo to skupno pot in se ločijo. Največkrat bi lahko rekli, da po nekem negativnem doživetju ne upajo več, da bi lahko nekako znova začeli, kakor bi se nič ne zgodilo, kaj šele, da bi pomislili, da se to lahko zgodi, četudi trenutno ne morejo spoznati, kako bi lahko prišlo do takšnega obrata. Treba je pač znati počakati, upati proti upanju, verovati tudi v »čudeže«, kakor smo rekli. Vernemu se bo morda zgodilo tudi, da bo spoznal, kar je nekoč spoznal apostol Pavel: »Dovolj ti je moja milost.« Vsaj to.

Nedvomno pa je človeku v takšnem na videz brezizhodnem položaju potrebna pomoč Samarijana, ki more s tolažilno besedo pomagati, ki more prepričljivo pregnati temó, ki je nekomu zakrila možnost, da bi lahko z zaupanjem zrl v prihodnost. Ob nesreči vsakega človeka skušajmo odkriti tudi izziv zase.

Vera tudi gore prestavlja – kadar pride tista ura.

Vekoslav Grmič

ISKALEC STARODAVNE VEČNE MODROSTI IN POMIRJENJA

Sovretovo nagrado za leto 2002 je petčlanska komisija Društva slovenskih književnih prevajalcev 5. junija podelila Jaroslavu Novaku iz Brežic. Prejel jo je za prevod romana Božji ubožec, ki ga je napisal grški romanopisec Nikos Kazantzakis; poslovenjeni roman je izšel v založbi Mohorjeve družbe v Celju leta 2000. Ko se je na sedežu Društva slovenskih književnih prevajalcev na Tomšičevi v Ljubljani za to »najvišjo čast« in »visoko obredno odlikovanje« zahvaljeval, je v svoji skromnosti med drugim dejal: »Domine, non sum dignus / Gospod nisem vreden!« Povedal je tudi, da je bilo prevajanje romana Nikosa Kazantzakisa, enega najpomembnejših in naizvirnejših literarnih osebnosti dvajsetega stoletja, za mnoge »čudno in tvegano

početje«, zanj pa naravnost »izjemno globoko intimno dogajanje«. Tudi pogovor z Novakom, odkrivanje njegovih širokih duhovnih razgledov je bilo prijazno, prijateljsko, globoko intimno dogajanje in preraščanje vsega, kar nas v teh naših jalovih dnevih obdaja.

Novak je opozoril na dvoje pomembnih Kazantzakisovih poudarkov, ki pa jih – posebno njegove uvodne besede – mnogi prevajalci prezrejo oz. jih ne upoštevajo. Na začetku romana je pisateljevo posvetilo: *Knjigo posvečam dr. Albertu Schweitzerju, svetemu Frančišku našega časa.*

Kaj ga je nagnilo, da se je lotil tvegane pisanja o sv. Frančišku, Kazantzakis pojasnjuje v kratki uvodni besedi; želel da je kar najgloblje prenikniti v svetnikovo bistvo in s tem njegovo življenje približal mitu.

»Umetnost ima to pravico; ne samo pravico, marveč tudi dolžnost, da vse podreja bistvu. Napaja se iz zgodovine, jo polagoma, prizanesljivo prilikuje in jo spreminja v pripovedko. Ob pisanju te pripovedke, bolj resnične od resnič-

nosti, so me prevzemali občudovanje in pobožno spoštovanje in ljubezen do junaka in velikega mučenca; večkrat so mi težke kaplje solz umazale rokopis, večkrat se je pred menoj zganila v zraku roka z večno obnavljajočo se rano, kakor da so jo prebadali, kakor da jo večno prebadajo žebliji; dokler sem pisal, sem vsepovsod okrog sebe čutil navzočnost nevidnega.«

Prevajanje »Božjega ubožca« je bilo za Vas »izjemno globoko intimno dogajanje«, ste rekli ob vročitvi Sovretove nagrade ... Pravzaprav sem želel poudariti, kako pomemben je roman o svetem Frančišku kot duhovna oporoka in končna postaja iskalca življenjske modrosti, 70-letnega *Kazantzakisa*, ki so ga vse življenje zanašali vsi veliki sodobni duhovni tokovi, od Bergsona in Nietzscheja pa budizma, taoizma in celo marksizma. S temi temami in vprašanji je v globini prežeto vse romanopisje tega velikega Grka. Seveda je prevajanje tako globinski postopek, da ne morete ostati ravnodušni pri besedilu s takšno snovjo, ki je prepleteno s tako gosto mrežo intimno presnovljenih misli in idej; nujno je vživetje (empatija) v avtorja in njegove junake, da bi natanko zadeli tisto, kar želi povedati med vrsticami.

Pritegnil me je že avtorjev pristop, ko je pripoved o dejanjih in mislih svetnika, ki je bil sam preprost, zaupal spremljevalcu, kmečkemu človeku Leonu; to narekuje tudi v prevodu priredja samih glavnih stavkov in slikovit ljudski jezik prispodob – to je tudi sicer težnja Kazantzakisove poetike v izraznih sredstvih. V jeziku prispodob (prilik) je mogoče izraziti tudi zelo zahtevne stvari, saj preprost človek ne govori samo o trivialnih rečeh (»... kako odpravljajo se ovcam garje, preganjajo ušivim glavam gnide ...«, kakor bi dejal Prešeren), ampak tudi o zapletenih bivanjskih vprašanjih. Kazantzakis se vživlja v obe osebi romana; šele Frančišek in Leon skupaj kot podobi dvojice bogoiskateljev, takorekoč dvopólni junak, vitez in oproda, ki vzajemno osvetlujeta in dopolnjujeta drug drugega, sestavljata celovitega poduhovljenega človeka. V njuni razgibani interakciji je v romanu *Božji ubožec* ponazorjena pot človekovega postopnega zorenja v poduhovljeno bitje ... Ukvarjanje s takim besedilom je poživljajoča duhovna hrana pa tudi bogatitev čustvene izkušnje.

Ali ni bil podoben globinski »spopad« tudi z deli Hermanna Hesseja? ... Da, s Hessejem tudi ne morete opraviti, ne da bi stopili z njim v zelo oseben dialog; tudi Hesse je svojo literaturo razumel kot medij, sugestivni popis junakov v njihovem postopnem zorenju; to so vzorci eksistencialnih položajev, ko junak romana išče težko pot do samega sebe, vendar pa bogneđaj to razumeti kot recepturo. Roman ni legenda; slednja podaja neki zgled življenjske usode, namenjen posnemanju. Usoda junaka v romanu pa se odvije znotraj njegovega sveta in se nekako spet zapre vase, v svoj svet. Hesse in Kazantzakis sta si najbolj

podobna po tem, da sta dosledna upornika zoper konvencijo. Oba sta strastna iskalca, ki iščeta vselej novih, izvirnih rešitev, da bi preseгла življenjsko rutino, in pri tem ne iščeta pomoči in zgledov v evropski duhovni tradiciji, marveč tudi v eksotičnih svetovno nazorskih sistemih. »Popolnitev bodi moj edini vzor, luč, resnica moje delovanje ...« si je zapisal za vodilo naš dragi Kette. Duhovni pustolovci kakor sta Hesse in Kazantzakis, vas poživijo. Ko pa ste kot bralec osebno zavzeti tedaj ni daleč od nagiba, pomagati avtorju, da bi mu utrl pot do duše bralca v drugem jezikovnem mediju v širše, novo kulturno okolje.

Podoba je, da je prevajalec najprej intimni sogovornik z estetskimi ter moralno-etičnimi parametri pisatelja, ki ga prevaja, šele potem (ali pa hkrati) stopa v fazo »slovenjenja« besedila ... Tako je. Res so to okviri, ki jih ne smete prestopiti; zato se vedno lotevam avtorjevega teksta najprej analitično; prva je na vrsti *preparacija*, kakor smo temu rekli pri profesorju latinščine in grščine Silvestru Koprivi. »Grščina je kemija jezika, latinščina njegova fizika,« je dejal. Prva pot skozi tekst pri prevajanju je pri meni karseda zvesto prestavljanje, čeprav zveni v slovenščini tak prevod nemogoče, vendar pa se tako izognete temu, da bi nekaj prevedli po meri svoje želje, okusa, svoje domneve. Najboljša književnost prav v tem preseneča – da odpira presenetljive zorne kote. Če ne ravnate analitično, lahko zgrešite.

Vedno grem večkrat skozi svoj prevod. Če ga ne bi bilo treba enkrat izročiti, bi se vedno še kaj našlo, potrebno izboljšave. Po prvem zvestem prevajanju pa se odlepim od izvirnika in začnjam orati po svojem surovcu, enkrat z lektorskimi očmi, drugič pa z ušesi bralca, da poslušam ritmično valovanje teksta, ves čas pa tako, da bi avtorjeve intencije zajel karseda brez ostanka. V prevajalcu mora ves čas tleti močna sla po sugestiji; kakor pri velikem gledališkem igralcu, ki je hipnotizer, uročitelj. In kakor pri tem ne gre brez prvega pogoja – da se sam navzame vloge in tiste trenutke verjame vanjo. Tekstov, ki me ne uročijo, se nerad lotevam. Edina moja izjema, kjer sem pri prevajanju do konca ostajal negotov, je bil »švicarski Kafka« Robert Walser. Nisem in nisem ga mogel začutiti, ko sem delal prevod njegovega čudno otožnega, izredno rahločutnega teksta *Tannerjevi*. Skoraj nesnoven; v jezi sem mu rekel *ne krop ne voda*. Pri njem preprosto nikoli nisem bil gotov, ali sem zadel smisel in občutje, njegov tekst se mi je zdel kakor sokrvice.

Tudi v poznejšem dodelovanju besedila v skladu z zakoni svojega jezika ne smete pisatelju, ki ga prenašate v svoje duhovno okolje, obesiti ničesar po svoji meri ali všečnosti, ne smete mu imputirati besedišča, ki bi avtorja reduciralo na nekaj, kar bi, denimo, potrjevalo tisto, kar si vi mislite o njegovi snovi ali idejah.

Kot primer nespoštljivega prevajanja, ki naredi veliko škodo avtorju, bi omenil nemški prevod Kazantzakisovega *Ubožca*, ki sem ga primerjal z izvirnikom. Ni tak greh, da so skomercializirali naslov v *Moj Frančišek Asiški*, saj je še kar posrečen, niti to, da so izpustili posvetilo, niti to, da so razčlenili v nekaj več ko 40 poglavij besedilo, ki ima simbolnih 14 poglavij (toliko kakor je postaj križevega pota, kakor ima *Skušnja* 33 poglavij, kolikor je bilo Križanemu let). Najhuje je, da je knjiga opremljena z oznako »Neskrajšana izdaja«, pri tem pa jo je doletelo precej pogumnih *režijskih črt*, bi rekel temu. Ko pogledamo, kaj je izpuščeno, ugotovimo, da teh črt ni zagrešil nedolžen tiskarski škrat, ampak hudobec, ki so ga vodili zunajliterarni motivi. Nemški prevod *Ubožca* ima tudi prevodne spodrsaljaje, ko zameša npr. podobne grške besede, a se potem nič ne zamisli, ko dobi čuden prevod kakor *Besedi VEDNO in NIKOLI smeta priti samo iz božjih rok* (namesto iz božjih ust). Najhujša pa je v tem prevodu samovolja, ki je zmaličila slog, Nемец kot Nемец je v Kazantzakisova priredja, sestavljena zvečine iz glavnih stavkov, vtaknil različne vzročne in pojasnjevalne veznike, pripomočke, da je tekst nekako sproti *tolmačil*, kakor da ne zaupa intuiciji bralca (zanjo tudi gre), ki jo avtor nezmotljivo vodi z intencionalnostjo svojih podob v stavčni jukstapoziciji. To pripovedujem zato, ker se mi zdi, da je večina poznavalcev svetovne frančiškove literature spoznala Kazantzakisov roman o asiškem svetniku verjetno s pomočjo tega, rekel bi zmaličenega in tendenčnega prevoda.

V tem smislu natančneje opredelite duhovna in slogovna razmerja med grškim romanopiscem Kazantzakisom († 1957, kot vzhodnjaka, poznavalca Atoša in njegovih menihov, ga zanima zahodna duhovnost) in nemškim Hessejem († 1962, poskušal je združevati zahodno in vzhodno modrost) ... Ko beremo nekatere opise narave pri Kazantzakisov kot simbolne podobe junakove duševne pokrajine in ozračja, se nam zdi, kakor da beremo Hesseja, npr. Siddhartha. Vendar je podobnost med avtorjema najnižja prav v plasti jezika; vloga tega Kazantzakis tudi drugače pojmuje. Podobna sta si v strukturi romana (in pojmovanju življenja) kot človekovega potovanja od stopnje do stopnje k popolnosti. Junak mora s svojim delovanjem izpolniti svojo vlogo v svetu in poduhoviti snov, svojo telesnost. Pri tem se Hessejev junak bolj zazira vase in v probleme svojega tujstva v družbi, medtem ko se Kazantzakisovi junaki življenja udeležujejo kot bojevniki, povezani z usodo družine, srenje, in najširše domovine, in se sprašujejo o svoji človeški dolžnosti do njih. Skupno pa jima je predvsem to, da iščeta odgovore tudi zunaj evropskega kulturnega izkustva, v vzhodnih nazorskih sistemih.

Značilno je, da sta se oba zagledala v asiškega svetnika, vsak pač v skladu s svojo kondicijo: Hesse in iz svoje zgodovinske perspektive, Kazantzakis je v

njem zagledal, po meri svojega izkustva in duhovnih iskanj, sintezo zahodne in vzhodne duhovnosti. Pri tem ko je poiskal zahodnjak Hesse svoj vzorčni lik na Vzhodu, v Indiji, in si sposodil za vzor napredovanje mladega princa Siddharte do Razsvetljenega, Bude, pa je vzhodnjak s Krete, Kazantzakis, našel vzor najvišje dosežene poduhovljenosti človeka v svetniku z Zahoda ob zori renesančne Italije. Prevajal sem oba Frančiška. Hesse z zornega kota protestantske vzgoje v njem gleda predvsem rešitelja katoliške Cerkve in zgodovinski mejnik v zahodni civilizaciji, medtem ko ga Kazantzakis vidi in upodobi kot zgled trpečega človeštva, vzor krščanske prakse, kot edino pristnega *imitatio Christi*.

Oba avtorja pa je očaralo pri Frančišku tisto, kar je identično pri vzhodnjakih in Kristusu: Frančiškov neposreden, pristen stik z vsemi bitji stvarstva, kjer so si vsa bitja bratje in sestre istega Očeta.

Lotili ste se tudi nemškega pisatelja in dramatika Heinricha von Kleista (samomor 1811); v njegovih daljših besedilih ste se soočali z motivi globoke tragedije v dojetju sveta ter rezkimi disonancami v človeku. Kako ste ga sprejemali, doživljali, cenili? ... Kleistove novele sem z užitkom prevajal tako zaradi eksotičnosti in planetarne razsežnosti njihove snovi kakor zaradi presenetljivih zapletov v njihovih fabulah, kjer so prizori nabiti z afekti. Draž Kleistovega pripovedništva je stvaren poročevalski jezik, ki pripoveduje najbolj dramatične prizore in čustvene pretrese brez jezikovnih okraskov kakor kaka kronika; spričo izjemno razburljive fabule to deluje kot kontrapunkt. Njegove novele odpirajo večna vprašanja človeškega srca in dolžnosti; v tem pogledu me je očaral s svojo nekakšno otroško pristnostjo in začetno nedolžnostjo – podobno kakor Dafnis in Hloa, droben literarni biser pozne antike, ki je zame ena najčistejših literarnih umetnin. Kakor v njej sta pri Kleistu v harmoničnem ravnotežju dionizični zanos, nadzorovan z vzvišeno apolinično umirjenostjo.

Zdi se, da se za »prevajalsko dogajanje« odločate iz povsem ustaljenih osebnih nagibov. Ti očitno pogojujejo Vašo odločitev. Ali so pri tem tudi kakšna naključja? Odločitev za posamezna prevedena dela, predvsem Kazantzakisa in Hesseja ... Prvi vzgib za to, da bi radi nekaj prevedli, je podoben tistemu, ko ste sami v naravi in vas prevzame mogočen prizor; takrat si želite, da bi zanos delili s kom, ki ga imate radi ali ga cenite. Ko so mi v letu 1971 pokazali Hessejevega *Siddharto*, najprej v angleščini, to ni bilo naključje, saj ne moremo reči, da se človek po naključju suče v krogu, ki mu je soroden po zanimanjih. Delo me je takoj pritegnilo; prilegalo se je mojemu občutju. Zveni slovesno, cankarjansko, ali natančneje – svetopisemsko, vzvišen slog, ki privzdigne opise do nadčasovne in brezmejne razsežnosti. Takoj me je obšla neustavljiva

želja, da bi to poetično povest prevedel, da bi jo lahko prebrali vsi, ki jih imam rad. Tako sem tudi zapisal na začetku spremnega eseja k izdaji v letu 1974. Nikoli ne pozabim vročega poletnega dne, ko sem v Maribor na Založbo Obzorja prinesel rokopis svojega prevodnega prvenca uredniku prijatelju Hermanu Voglu.

Kazantzakisa sem našel Pod arkadami v Ljubljani, kjer je ležala med zdelanimi knjigami nemška žepna izdaja romana *Mein Franz von Assisi*. Naključje? To, da sem knjigo kupil, gotovo ne; bilo je malo zatem, ko sem se ravno odlepil od snovi okoli Hessejevega Frančiška Asiškega; naslednje pa je bilo res naključje: moj sin je imel na fakulteti študijskega kolego, doma z grškega otoka Zakintos. Prosil sem ga, naj mi priskrbi izvirnik. Kmalu sem dobil debelo knjigo v grškem tisku: *O ftohoules tou theou!* Potem je steklo: privrženost snovi, ki sem jo preučeval ob prvem prevodu Frančiška, pa moje helenofilstvo sta me pognala, da sem se vpregel v zamudno delo. Ne veste, kako je v starejših letih, ko vas izdaja spomin, in morate po petkrat po kakšno besedo v slovar.

Kako sem prišel do avtorja Ernsta Penzoldta, je tudi naključje, ampak samo navidezno. V letih svoje založniške dejavnosti sem se včasih pred izdajo kake zbirke posvetoval z izdajateljem Hessejevih del v Frankfurtu, piše se Volker Michels, zastran kompozicije, posebno, ko sem želel kaj, kar se je razlikovalo od nemške izdaje. Že prej sem mu v 80-tih letih pisal, da bi morali v svoji statistiki prevodov *Stepnega volka* šteti slovenski prevod kot posebno enoto in ne v en koš s *serbokroatisch*, saj gre pri prevodih za jezikovni kriterij. Razložil sem mu, kako je to v večnacionalni državi. Ob tem dopisovanju sem enkrat dobil v dar tudi novo izdajo pisatelja Ernsta Penzoldta – Michelsov neizrečeni namig prevajalcu Hesseja. Sledil sem pobudi in še danes rad vzamem v roko čudovitega avtorja, poeta *par excellence*, in mu posvetim kak krajši prevod.

Vsako književno delo je najbolj zrelo in najbolj sporočilno v izvirniku (kot planika v gorah), ko pa zgodbo preusmerimo na druga pota, da namreč osebe spregovorijo po jezikovnem mediju druge narodnosti (kot planika posajena v dolinsko prst), gotovo izgubi nekaj na svojem čaru, pa naj bo še tako dober prevajalec ... Tako je. So stvari in pojmi, predvsem pa imenitne fraze, ki so neprevedljivi. Bolj ko je literarna umetnina avtohtona, več ko ima krajevnih in časovnih posebnosti, bolj je gotovo, da presajena v drug kulturni prostor ne bo delovala kot splošno dostopna. Včasih kolebam med skušnjavo, ali naj ohranim kar največ tega, da bi približal bralcu čas, prostor in ozračje, odkoder snov prihaja, ali naj podomačim za našo stopnjo dožemanja. Ko npr. Grk Kazantzakis piše o Kristusu, napiše *Hristos*, besedo iz maternega jezika, ki jo Grk sliši in razume kot *Maziljenec*, *Odrešenik*, *Zveličar*. Ko bi se prevajalec postavil

na stališče, da dosledno prevaja iz grščine, mora seveda prevesti tudi grški pomen in *Hristos* sloveniti z *Odrešenik*. Ta doslednost me vselej mika, vendar so v kontekstu razlogi za to, da se ne odločiš za dobesedni prevod, ampak za splošno uveljavljeni izraz, ki se pri Kristusu povezuje z osebo Jezusa Nazarečana. So tudi aluzije in simbolne podobe, ki jih v drugem kulturnem okolju ne slišimo, ne dojemamo enako. Ko na primer Kazantzakis razširi prisposodobu o grešnem kozlu Izraelcev, je ta kozel za nas precej papirnata prisposodba (znana iz ljudskih rekel), medtem ko jo čisto drugače, živo, dojema človek, ki je po rodu iz dežel, kjer ljudje žive z drobnico in od nje. Pa tudi ključne pojme, kot je svoboda, dojema člo-

vek s Krete (ali pa z Balkana), kjer je zgodovina prepojila družinsko izročilo in miselnost slehernega potomca z upornim značajem in odporom proti sleherni obliki nesvobode, tudi duhovne – čisto drugače. Razsežnosti, konotacije pojma svobode se povezujejo s čisto drugačno simboliko, ki jo komajda more dojeti npr. Nемеc oz. nemški prevajalec.

Prevajalec mora imeti zelo spoštljiv odnos do jezika slehernega naroda, sicer bi se mu besede same po sebi upirale. Vaš odnos do slovenskega jezika - in Vaša izkušnja o odnosu Slovencev do materinščine ... Sam sem zelo privržen skrbi za jezik, saj je z njim povezan tudi moj obstoj. Zato težko razumem neskrbnost ljudi, ki prav tako žive od jezika, kakor npr. novinarji, radijski in TV govorniki, javni delavci. Vendar se zdi, da tudi pri drugih narodih ni drugače. Ostareli Hesse se je npr. v članku, posvečenem jeziku, pritožil, da so v Nemčiji ljudje, ki smejo opravljati poklic profesorja ali književnika, pa ne znajo maternega jezika. Včasih slišim pri poklicnih uporabnikih jezika takšno, zaradi katere je moj nesrečni malo omejeni sošolec v 2. razredu osnovne šole dobil iz slovenščine gladko cvek. Marsikdo naših imenitnih samovšečnežev v času mojega šolanja ne bi izdelal drugega razreda. Zaradi tega sem večkrat zelo nesrečen. Namreč, naš rod je usodno zaznamovan s tem, da mora opazovati nezadržan

propad vseh vrednot, ki so še krasile in osrečevale okolje mojega otroštva in zgodnjega mladenišтва. Če hoče kdo razumeti, kaj smo pa že izgubili, naj prebere, kako se Mirko Mahnič spominja svojega starega očeta. Slovenski značaj se kviri, seveda pa je nastavke za to že moral imeti. V meni odmeva Elegija mojim rojakom iz leta 1846: »Kranjc, ti le dobička iščeš, bratov svojih ni ti mar, kar ti bereš, kar ti pišeš, mora dati gotov dolar ...« Pa: »Lani je slepar starino še prodajal, ... letos kupi si graščino ...« To smo zamenjali za vrednote, ki jih snobizem brez selekcije znaša k nam skupaj s priskutnimi običaji in afektiranim vedenjem. Nekatere prihajajo k nam z novo tehniko (po angleščini »tehnologijo«), druge pa so obdržali še od »bratstva in enotnosti«, značilne pa so za orient; vrednote tega pa so zvijačnost, perfidnost, izdajstvo, ponazarjajo jih izrazi: *nadmudriti, izmajmunisati, sočiti* – spodbudni izrazi za sprijenost v sožitju med ljudmi. Nas so v mladosti učili ceniti ljudi po njihovi poštenosti in nas navajali, da bi bil naš ponos poštenost do soljudi. Pa kljub taki vzgoji nisem bil vedno čist in sem veliko hudega storil najdražjim – kako bo šele z rodom, ki ga učijo, naj se znajde in da je dovoljeno vse? In kaj ima to opraviti z jezikom? Marsikaj. Med to, kar je izdano, prodano, škodljivo breme na tej poti k uspehu, sodi tudi naš jezik. No, ta odnos je živel že prej, samo ni postal tako samozavestno ohol. Že prej smo lektorji lahko slišali: *To se pejte vi tam literati*. Ali: *Naj vas opozorim, da naš generalni ne trpi sklanjanja firme*.

Moja bolečina je v tem, da novi rod ni več sposoben ceniti vrednot, ki jih je kakor školjkin oklep nanašalo v slojih toliko in toliko tisočletij. Vse se odraža tudi v odnosu do jezika. Samovšečnost, nekritičnost, zlagani videz uspešnosti v ničevih stvareh, povzdigovanje uspeha kot takega, ne glede na vsebino, pa prevzetnost, napuh, samozaverovanost, kult telesnosti ... To je spravilo tudi knjigo med manjvredne *artikle*. Vrednote seveda nadomeščajo druge, prezrte zaslužne junake nadomeščajo junaki noge in mikrofonov. Vendar se že kaže, da niso prav osrečujoče, z jezikom vred, kot z žrtvijo iste dekadence, tone nekaj, kar je vzbujalo samospoštovanje mojega naroda in upe v njegovo zdravo prihodnost. In prav nobene tolažbe ne poznam.

Ali Vas je kdaj kakšno delo, ki ste ga slovenili, spodbudilo, da ste se poglobljali v Sveto pismo? ... Malodane ob vsakem prevodu sem se srečal s Svetim pismom, ne le s citati, z njim je prežeta takorekoč vsa književnost. Ne morem povedati, kako sem ogorčen, kadar prevajalec, npr. na TV, govori o že davno uveljavljenih pojmih iz zgodovine krščanstva, pa ignorant (v latinščini to pomeni nevednež) prinaša k nam izraze, prevedene kar naenkrat iz angleščine, kot *Gora Oljka*, *Sveti grob*, čudno skrotovičena imena znanih svetopisemskih oseb ipd. Pa toliko sekundarne svetopisemske literature je v zadnjih letih na

voljo tudi v slovenščini! V prevodu Kierkegaarda (*Dnevnik zapeljivca*), ki ga je izdala konkurenca, sem zameril prevajalcu tudi to, da ne pozna starozavezne zgodbe o Jožefu in Putifarki in je v nekem prizoru s plaščem, ki vsebuje sklicevanje na Putifarjevo ženo, kar nekaj pomečkal (zblefiral).

Ko sem npr. prevajal Izraelca Amosa Oza, *Črno skrinjico*, se mi je nabralo za 30 gosto tipkanih strani referenc iz Stare zaveze, za katere sem si vzel 2 polna meseca časa, da bi bralci razumeli to *gosto* knjigo, vendar založba na žalost opomb ni mogla sprejeti, ker jih pri nizkonakladni izdaji že tako ali tako ogrožajo stroški; zaradi tega je zdaj ta bogata filozofska knjiga v globino večini nedostopna. Kdor ne pozna Svetega pisma, so zanj številne knjige pa tudi likovne umetnine in celo filmi (Bunuel!) popolnoma nedostopni. Pa ne le, kadar gre za navedke, marveč idejno nazorska izhodišča književnosti. – Tudi *Zadnje skušnjave* ne bo mogel razumeti v vseh njenih duhovitih razsežnosti, kdor ničesar ne ve o evangelijih in prerokih.

Sveto pismo sem, seveda v obrisih in sposobnostim primerno, spoznal že v mladosti; če že nisem dedoval očetove hiše, je to znanje in orientacija neizmerno bogastvo in dediščina, ki sem jo prejel z vzgojo v družini. To je bila inicijacija, pozneje pa človek sam išče in raste. Danes iščem starodavno večno modrost in pomirjenje v knjigah Pregovorov, Psalmov, Izaiji, Knjigi modrosti, posebej me privlači Prigidigar, nekatera poglavja iz Kristusovega Trpljenja sem znal na pamet, celo v latinščini, Janezov začetek *In principio erat Verbum ...* tudi v starocerkveni slovanščini *V načale be slovo i slovo be v Bogu ...* V mojem otroštvu so bili obredi v cerkvi še pretežno latinski, tako da mi je bila latinščina v ušesih, še preden so me vpisali na klasično gimnazijo v Ljubljani. Tako se, vidite, vsi drobni vplivi na človeka seštevajo in medsebojno oplajajo, od časa do časa pa se strnejo v kakšen izdelek, ki pomeni prispevek, mozaični kamenček za slovensko kulturo.

Ob sprejemu Sovretove nagrade se Vam je zdelo potrebno, da opozorite na Nikosov uvod v roman »Božji ubožec«, ki ga mnogi založniki ne brez škode opuščajo. Zakaj, menite, ga je opustila tudi Mohorjeva družba, saj bi vendar bralcu pomenil dobro izhodišče za dolgo bralno avanturo ... Žal bi mi bilo, če bi se moje obžalovanje, da je bil omenjeni uvod izpuščen, razumelo kot očitek Mohorjevi. Izpad uvoda je bil običajen tiskarski škrt; čaka tam, kjer ga najmanj pričakujete in naredi največ škode. Naš škrt sploh ni bil tako hud, hujše se je zgodilo Cankarjevi založbi (anekdoto je povedal prof. Janez Gradišnik), ko so izbrisali uvod iz Hessejevega Stepnega volka. Namreč, neki tiskar je videl spredaj v knjigi uvod in je ekonomično razmišljal, čemu dva uvoda, pa je gladko izvrgel tistega, ki je tudi integralni del romana. Včasih pa je avtorjev uvod

celo bolje izpustiti, saj je navadno pisan na konkretne razmere. Nedavno sem sam ob oddaji v tisk s polno odgovornostjo izpustil Kazantzakisov uvod v *Zadnjo skušnjava*, ki ga je napisal za grško izdajo, nastal pa je iz strahu pred nezumevanjem rojakov, pred očitkom *persiflaže* Kristusa. V uvodu zagotavlja svojo pieteto in *pojasnjuje* sporni zaplet romana. V umetniški praksi pa naj bi veljalo Schillerjevo načelo: *Kunstler schaffe, rede nicht!* Kar bi umetnik rad povedal, naj izrazi z umetnino, ni njegova stvar pojasnjevati in je tudi znamenje neke nezadostnosti, če mora to početi. V uvodu k *Ubožcu* je stvar drugačna: avtor je izpovedal svoj umetniški in življenjski *credo*, ki ga je uresničil z romanom.

Kdo Vas je - in čemu - spodbudil k prevajalskemu delu ... Pri tem, da sem vse bolj lezel v prevajanje, je delovalo nekaj naključij, če je sploh mogoče reči naključje temu, da se privlačijo ljudje, pa tudi stvari in ljudje, ki so si sorodni. Največ k nadarjenosti za jezik po mojem naredi družina, pri nas je bil to *materni* jezik, dobesedno; doma nas je bilo šest otrok in mati nam je iz izvornika včasih prevajala še nedosegljive nemške pravljice bratov Grimm. Pri tem je kakšno besedo, ali zanimiv stih, ki se je rimal, povedala v izvorniku. To je že iniciacija. Sledilo je okolje gimnazije, kjer smo pri urah latinščine, grščine, nemščine in srbohrvaščine praktično ves čas prevajali - v obe smeri in se morali tudi marsičesa naučiti na pamet. Še vedno je to moja osebna prtljaga, kot eter lahka in vedno pri roki za premlevanje.

Prvi izziv, ki sem si ga sam postavil, je bil Kierkegaardov *Dnevnik zapeljivca*. Knjigo sem našel v knjižnici na SAZU-ju, kjer sem v času študija nekaj let pogodbeno delal na Inštitutu za literaturo. Vidite, da se privlačijo ljudje in stvari? Tisti izvod Kierkegaarda je imel *ex libris* s podpisom Ivana Cankarja. Snov je bila za mladeniča 25 let, kolikor sem jih imel leta 1968, nadvse mikavna. Kateri mali mož ne bi bil rad velik zapeljivec? Motiv zanimanja torej ni bil čisto vzvišeno prevajalski. To delo sem potem sam zase dolgo, predolgo prevajal, ker niti nisem mogel upati na založnika, vse dokler nisem imel svoje založbe, tedaj pa so me prehiteli drugi, po desni, in izdali svoj prevod; to so storili ljudje, ki so dobro vedeli, da peljem ta tovor na cilj.

Pravi prevajalski zanos me je zgrabil ob odkritju Hessejeve povesti *Siddharta*. Takrat sem v Ljubljani prijateljeval v krogu, v katerem je krožila angleška izdaja. Tekst me je prevzel takoj po prvi strani in nemudoma so mi priskrbeli izvornik. To je bil zame opoj, kakor Cankar. Tega sem se že v gimnaziji iz veselja in čisto za svojo rabo učil na pamet in se naučil za recitiranje 10 črtic, npr. Vrzedec, Naše veliko jutro, Gospod stotnik, pa Jermanov monolog iz Hlapcev itd. Vse še danes ves čas nosim s sabo in jih odprem v spominu kot

knjigo. Sploh mi je književnost, zlasti pa poezija, sama lezla v spomin. Znam še danes skoraj vsega Prešerna, vključno s Krstom (ne Uvodom), Sonetnim vencem, pa veliko drugih, gotovo vsaj 100 biserov slovenske in tuje poezije, iz vseh obdobij in vseh zvrsti, pa polovico Hamletove vloge, grških in latinskih sentenc – vse to bi nanese sto do dvesto enot. Imel sem prirojen dar za recitacijo. Kdor je hotel biti mojih zakladov deležen, sem bil vselej pripravljen ustreči, tudi javno sem nastopal, čeprav to ni bil moj cilj in sem z naraščajočo tremo opustil. Tako je še danes malokateri položaj v življenju, da mi ne bi v spominu odprl odnosnice iz literature. Če bi kdaj požgali knjige na svetu, bi nekaj lep-slovja lahko spet dobili iz moje krošnje, ki jo lahko tihotapim kakor Heine čez meje vseh režimov.

Naj omenim, da me je k nenehnemu prevajalskemu izpopolnjevanju spodbujala prizanesljiva pozornost očeta Gradišnika in žene Katarine. Podarila sta mi več zame dragocenih nemških knjig, povrhu tega pa sem občasno deležen *Mojstrove* pozornosti, da mi je poslal lektorske popravke kakega odlomka iz mojih prevodov. To je resnično nesebična prijateljska pomoč. Ob obilici njegovega dela in pri svojih majhnih možnostih si ga takrat nisem upal prositi, da bi mi opravil lekturo knjig pred izidom. Veliko tudi pove, iz kakšnega gnezda sem.

Kaj Vas pri tem delu najbolj osrečuje ... Samo delo, izdelka pozneje raje ne gledam več; ker sem večno nezadovoljen in še vedno kaj opazim, kar bi se dalo bolje povedati. Osrečuje me sama pot, prevajalski postopek – iskanje in odkrivanje slovenskega izraznega ekvivalenta tujemu tekstu. Do zdaj najbolj zahteven tekst, zaradi katerega sem se prisilil k ostri osebni disciplini, saj sem se moral ob njem veliko doučiti, roman *Zadnja skušnjava*, se konča zame zelo posrečeno simbolno, in sicer:

Vse se je zgodilo, kakor je treba, Bog bodi zahvaljen!

Zakričal je z zmagoslavnim glasom:

»Dokončano je!«

in je bilo, kot da je rekel: Vse se začinja.

Tako je z vsakim mojim končanim delom. Za zrelega človeka namreč pomeni dokončanje enega dela proste roke za začetek naslednjega, ne pa odprto veseljačenje, kakor si to lahko privošči mladenič. Izrek te modrosti sem sicer nekje pobral, vendar se ravnam po njej – potem ko si dam duška, ko popustijo mesece napete vajeti in začepljeni ventili.

Iz katerih jezikov ste že prevedli knjižna dela? ... Poleg nemščine in bolje od nje obvladam srbski jezik, manj pravila najnovejše hrvaščine, prevajal pa sem tudi latinščino in grščino, vendar ne knjižnih izdaj, z izjemo novogrščine.

Ko bi bil svoje življenje drugače usmerjal, bi bil danes lahko prevajalec tudi iz francoščine in italijanščine, ki sem se ju tudi učil, sam, in ju imam rad, precej bolj kakor nemščino.

Kdaj ste najbolj srečni pri svojem delu ... Kadar me pustijo pri miru, da lahko zbrano delam. Zadnje čase pa imam občutek, da me bolj kakor kdaj prej čedalje bolj za nekaj vleče in mi krade moj čas in živce ta režim in njegovo uradništvo.

Anekdota:

Popravljeni Sovre

Ko smo pri grščini prišli do stihov v Iliadi, ko Agamemnon pred Trojo noče vrniti ljubice, sledita verz, kako si kralj zamišlja vlogo duhovnikove hčere pri sebi v Argosu. Sovre je to prevedel zvesto po izvirniku: ... K statvam hodila bo tkat in posteljo z mano delila ...

Profesor Silvester Kopriva je rad vse grobosti in kočljivosti v jeziku omilil:

»Mi bomo tole takole prevedli: k statvam hodila bo tkat in posteljo mi bo postiljala ...«

Dvoje prevodov istega stavka. Dva odlična filologa, specialista, vendar tudi dva človeka z občutki, okusom, moralnimi zahtevami ...

Kazalo bi ga posnemati, kadar gre za grobe izraze, ki v našem jeziku zvenijo huje kakor v drugih, npr. pri Nemcih ali pri Srbih, Hrvatih ...

Pogovarjal se je (in fotografiral) Jani Ravenko

Nagrajenčev nagovor zbranim v prostorih DSP v Ljubljani

Foto Janko Jeromen

BAROČNE ZAKRISTIJSKE OMARE V SLOVENIJI

Pri preučevanju baročnega pohištva v Sloveniji se je izkazalo, da mora biti bistven delež posvečen prav cerkvenemu pohištvu in posebej zakristijskim omaram, in sicer tudi zato, ker smemo na podlagi terenskih in arhivskih raziskav nedvoumno potrditi, da je nastalo v domačih delavnicah za domačo rabo. V nasprotju z drugim ohranjenim, praviloma anonimnim pohištvom je včasih znan čas izdelave in celo izdelovalec (zapisan na omari ali izpričan arhivsko), saj stojijo zakristijske omare večinoma še *in situ* – na mestu, za katerega so bile narejene.

Iz različnih sočasnih zapisov včasih zvemo tudi imena naročnikov, predvsem izjemno požrtvovalnih župnikov, ki so z neverjetno zavzetostjo skrbeli za svoje cerkve, vključno z vzdrževanjem in dopolnjevanjem cerkvene opreme in pohištva: v 18. stoletju npr. Peter Pavel Glavar v Komendi pri Kamniku, Maksimilijan Leopold Rasp v Kamniku, Franc Mihael Paglovc v Tuhinjski dolini ali Janez Pavel Svenk v Starem trgu pri Ložu. Še dosti več podatkov o skrbnih upravljalcih cerkvenih umetnin je, razumljivo, iz 19. in 20. stoletja. Ti so z vso ljubeznijo skrbeli in še skrbijo za podedovane starodavne kose pohištva. Včasih so stare omare potrebne spretne mizarjeve roke, vedno pa so pripravljene služiti in s svojo obliko in okrasom razveseliti oko.

V drugi polovici 17. in v 18. stoletju se je izoblikoval, verjetno kot kombinacija form alpskih bifejev in vgradnih celostnih zakristijskih oprem, izrazit tip zakristijske omare, imenovan kredenčni, ki je v osnovi razširjen po vseh deželah, ki so bile nekoč v okviru avstrijskega cesarstva, in zato tudi pri nas. V spodnjem globljem delu so globoki nizki predali, v katerih so leže spravljene paramenti. Zgornji, plitvejši del, ki je večinoma dvignjen na konzole, pa je sestavljen iz vrste omaric z enokrilnimi vratci, v katerih je shranjeno liturgično posodje, mašne knjige, sveče, podobice in vse drugo, kar se rabi pri sveti maši in drugih obredih. Srednja omarica, v kateri se hranijo dragocena monštranca in kelihi, je večinoma večja, višja ali pomaknjena v prostor. Šmarnogorska omara (*slika 1*) iz leta 1699 je lep primer struženega in rezljanega kosa baročnega shrambnega pohištva zgodnejšega časa. Zanj so značilni zalomljeni profilirani okviri polnili na vratcih in stebri - gladki, zaviti ali prstanasti. Pomembno vlogo pri baročnih zakristijskih omarah vedno igra tudi okovje – z redkimi

1. Zakristijska omara v romarski cerkvi na Šmarni gori, dat. 1699

2. Zakristijska omara v ljubljanski stolnici, okrog 1710

3. Zakristijska omara iz p. c. (zdaj ž. c.) Sv. Duha pri Škofji Loki (zdaj v p. c. v Crngrobu), dat. 1781

4. Zakristijska omara v ž. c. v Starem trgu pri Ložu, prva tretjina 18. stoletja

izjemami je izdelano iz pokositrenega železa v obliki stiliziranih akantovih listov.

Iz zgodnjega 18. stoletja kot najodličnejšo omenimo zakristijsko omaro v ljubljanski stolnici (*slika 2*), ki je nastala med 1708 in 1712. Žal v sicer obsežnem arhivskem gradivu ob gradnji nove baročne stolnice zaman iščemo imena mojstrov, ki so zaslužni za to kvalitetno zakristijsko omaro. Spodnji del je zamišljen ploskovito, s puščičasto zalomljenimi polnili okrasnih polj in z ločilnimi pilastri. Zgornji del je bolj plastičen, z markantnimi zavitimi stebri in s pozlačenimi korintskimi kapiteli. Svežino daje omari z izstopajočo osrednjo omarico poudarjena središčna os, okovje (ščitki odprtini za ključ in okrasni tečajni trakovi) pa s svojo izbočenostjo in cizeliranimi zavitimi akantovimi listi napoveduje bogato baročno krašenje zakristijskih omar v naslednjih desetletjih.

V kamniško skupino odličnih zakristijskih omar iz prve polovice 18. stoletja sodijo zakristijske omare v kamniški cerkvi Marijine zaroke na Žalah iz leta 1706 z izjemno lepim okovjem in v Mekinjah iz okrog 1720 z značilnimi nabrazdanimi pilastri, ki so skoraj enaki tistim na zakristijski omari župnijske cerkve sv. Frančiška Ksaverija v Radmirju iz poznih dvajsetih let. Značilne zalomljene pravokotnike polnil na vratcih ima zakristijska omara kamniške župnijske cerkve Brezmadežne na Šutni iz tridesetih let.

V Škofji Loki in okolici najdemo kar nekaj zakristijskih omar, ki so delo lokalnih delavnic. Zakristijska omara v podružnični in božjepotni cerkvi sv. Jošta nad Kranjem je takšna ali pa zakristijska omara v župnijski cerkvi v Mavčičah iz leta 1736, iz druge polovice 18. stoletja pa sta skoraj identični furnirani omari v Pevnem in v Crngrobu iz Sv. Duha pri Škofji Loki (*slika 3*). Na Dolenjskem sta med drugimi zanimivi zakristijski omari v Šmarju-Sap z likovnimi elementi poznega 17. in prve tretjine 18. stoletja in v Beli krajini v Semiču. Na Notranjskem imata blazinice zakristijski omari v Postojni in v Slavini. Pomembna je kozjanska skupina zakristijskih omar iz prve polovice 18. stoletja. Prav posebno je mikavna zakristijska omara ž. c. v Zagorju pri Pilštajnu iz sredine 18. stoletja. Bolj proti severu izpostavimo zakristijsko omaro v ž. c. v Polenčaku v Slovenskih goricah, ambiciozen izdelek preproste elegancije iz leta 1737.

Ob izraziti priljubljenosti rezljanega in struženega okrasa je v prvi polovici in sredini 18. stoletja zraslo tudi navdušenje za tehnično zahteven furniran (in intarziran) okras v obliki tračnih prepletov. Omenimo zakristijsko omaro v ž. c. v Komendi, ki jo je leta 1729 izdelal ljubljanski mizar Lenček. Temni trakovi zarisujejo osnovno obliko čelnic predalov ali vratc omaric in se le nekajkrat

5. Zakristijska omara v ž. c. v Kamnjah v Vipavski dolini, dat.1722

6. Zakristijska omara v p. c. v Završah pri Grobelnem (ž. Sentvid pri Grobelnem), druga polovica 18. stoletja

7. Zgornji del zakristijske omare v ž. c. v Dobrovi pri Ljubljani, tretja četrtina 18. stoletja

vbočijo in izbočijo. V teh formah zlahka zaslutimo plastično izvedena zalomljena in profilirana obrobljena okrasna polja, podedovana iz 17. stoletja. Tračna ornamentika nastopa tudi na zakristijski omari ž. c. v Starem trgu pri Ložu (*slika 4*) iz prve tretjine 18. stoletja in na zakristijski omari iz sredine stoletja v božjepotni cerkvi v Novi Štifti pri Ribnici. S tračnim okrasom bogate so zakristijske omare, ki jih najdemo v Vipavski dolini – v Kamnju (*slika 5*) z letnico 1722, v Vipavskem Križu z letnico 1736 in v Ajdovščini z letnico 1737. V drugi polovici 18. stoletja sledijo še Dobravlje. Furniranje je močno prisotno tudi na Štajerskem – npr. zakristijske omare v Ponikvi iz 1740, v Šmarju pri Jelšah, v Slovenskih Konjicah, najpomembnejša pa je vsekakor zakristijska oprema v proštjski cerkvi na Ptuju iz leta 1747 z znanima mojstroma ptujskim mizarjem Wasserjem in njegovim poznejšim zetom Petrom Marnzellerjem. V štajerskih cerkvah je še cela vrsta zakristijskih omar z okrasnim tračnim furniranjem iz druge polovice 18. stoletja – v Prihovi, Radljah, Rogatcu, v Marijini cerkvi v Mariboru itd.

Eden najlepših primerov naše pohištvne umetnosti je zakristijska omara v p. c. v Završah pri Grobelnem (*slika 6*).

Nekaj je na Slovenskem ohranjenih tudi poslikanih zakristijskih omar 18. stoletja – iz druge polovice 18. stoletja naštejemo zakristijsko omaro v ž. c. v Soteski, p. c. v Dolenji Stari vasi pri Šentjerneju, sv. Ane v Leskovcu pri Krškem in na Vrhovem pri Radečah. Vse štiri v poslikavi posnemajo furniranje oziroma intarziranje s tračnimi prepleti.

Kljub prevladujočemu furniranemu okrasu so v drugi polovici 18. stoletja nastale mnoge zakristijske omare z rezljanim okrasom – izjemno mesto med zakristijsko opremo ima vsekakor omara v koprski stolnici, ki jo je leta 1761 izdelal Matej Deganutti iz Čedad. Za slavno božjepotno cerkev na Dobrovi pri Ljubljani (*slika 7*) je v tretji četrtini 18. stoletja nastala zakristijska omara z osupljivimi rezljanimi pilastri med posameznimi vratci omaric, ki so pravzaprav volute z žlebasto strukturo, vpete med močno izstopajoči profilirani delilni in sklepni venec.

V drugi polovici 18. stoletja sta se popolnoma na novo uveljavila dva načina krašenja, ki sta ploskovitejše narave, in zato za mizarske izdelke primernejša od občutljivejših, v prostor segajočih nastavkov in aplikacij. Zaobljene blazinice iz konca 17. in prvih desetletij 18. stoletja so se v poznobaročnem času razvile v stopničasta in valovito oblikovana okrasna polja, ki največkrat izstopajo ali pa so poglobljena. Sijajen zgled za uporabo tovrstnega krašenja je zakristijska oprema sedanje frančiškanske cerkve v Ljubljani. Še značilnejše za drugo polovico 18. stoletja kot omenjeni način krašenja pohištvnih plo-

8. Zakristijska omara v ž. c. v Slovenjem Gradcu, sedemdeseta leta 18. stoletja

9. Konzola v obliki levje glave na zakristijski omari v p. c. v Strahinju (ž. Naklo), sredina 18. stoletja

skav s stopičastimi okrasnimi polji je orisovanje polj z volutasto zaključenimi zaobljenimi trakovi, ki obroblyajo poglobitve. Pojavlja se na celotnem slovenskem ozemlju tako na posvetnem kot na cerkvenem shrambnem pohištvu. Nekaj primerov iz severovzhodne Slovenije: zakristijski omari v ž. c. v Murski Soboti in Beltincih in oprema iz Hoč pri Mariboru. Prvi dve omari sta skoraj gotovo iz iste mizarske delavnice, narejeni sta bili v poznih šestdesetih ali zgodnjih sedemdesetih letih 18. stoletja. Hoška omara pa je bila izdelana proti koncu sedemdesetih let. Iz tega časa sta tudi izredno lepa zakristijska omara s tem okrasom v ž. c. v Slovenj Gradcu (slika 8) in pri Sv. Trojici v Slovenskih goricah iz leta 1777.

Sprehod med zakristijskimi omarami baročnega časa nam nudi prepričljiv dokaz za to, kakšno bogastvo imamo tudi na tem področju cerkvene dediščine. Pohištvna umetnost je pri nas od zadnjih desetletij 17. do konca 18. stoletja doživela razcvet, ki se je pokazal tudi pri izdelavi zakristijskih omar. Pohištvna oprema v baročnih cerkvah se je mogla enakovredno kosati s cerkveno arhitekturo in likovno opremo. Na omarah razberemo vse funkcionalne in ornamentalne elemente, ki so jih v istem času uporabljali tostran in onstran Alp tudi drugod po Evropi, vendar je značilna kombinacija tista, ki daje slovenskim baročnim zakristijskim omaram prav posebno mesto (slika 9).

dr. Maja Lozar Štamcar

Vse fotografije Maja Lozar Štamcar, razen št. 8 (Vesna Bučič).

OTROŠKA SIROTIŠNICA V SREDNJEVEŠKEM DUBROVNIKU

Sirotišnice so bile ustanove, namenjene popolni oskrbi in vzgoji osirotelih ali zapuščenih otrok. Kasneje se je njihova dejavnost razširila na nezakonske otroke. Njihov prvotni namen pa je bil preprečevanje detomorov. Težko je z gotovostjo ugotoviti, kje in kdaj so začeli sirotišnice ustanavljati. Nekje ob zatonu starega veka naj bi začele delovati pod vplivom krščanstva. Že na Nikejskem koncilu (leta 325) je bilo sklenjeno, da naj bi Cerkev prevzela skrb za bolne, onemogle in zapuščene ter je v ta namen začela graditi bolnišnice. Sirotišnice pa so v Evropi zgradili v Trieru že v 6. stoletju, v Milanu 787, v Rimu konec 12. stoletja, v Parizu 1362, v Benetkah 1380. V slovenskih deželah ustanov za sirote ni bilo do srede 18. stoletja. V času Marije Terezije je bilo tudi na Slovenskem in njenem obrobju ustanovljenih več sirotišnic: v Ljubljani leta 1758, v Celovcu 1754 in v Beljaku 1769. Sirotišnično vzgojo je v drugi polovici 19. stoletja na Slovenskem obudila Družba sv. Vincencija Pavelskega (v Ljubljani 1876).

Med mesta v Evropi, ki so v začetku 15. stoletja dobila sirotišnico, spada tudi Dubrovnik. Kdo iz vrst dubrovniškega plemstva je dal idejo o ustanovitvi ustanove, ki naj bi sprejemala zapuščene, zavržene in nezakonske otroke, ni znano. Idejo naj bi verjetno sprožili tisti dubrovniški plemiči, ki so imeli nezakonske otroke. Kljub temu, da je dubrovniška vlada nadzirala javno življenje in skrbela, da so vsaj formalno veljali strogi moralni zakoni, je prihajalo do nemorale in pohujšanja. Škandalov ni mogla povsem preprečiti. V srednjeveškem Dubrovniku ni bila sramota imeti nezakonskega otroka. Posebej je to veljalo za moške, ker oni niso tega nikdar skrivali. Za nezakonske otroke so vedno lepo skrbeli, jim omogočali priučitve kakšne obrti, jih usmerjali v trgovino, v testamentih volili denar ali dele imetja, po smrti pa razglašali za svoje potomce, če niso imeli zakonskih otrok. Tudi do žensk, s katerimi so imeli nezakonske otroke, so bili posamezniki zelo pozorni in jim zapuščali deleže od svojega imetja. Mnogi plemiči in bogati meščani so običajno imeli nezakonske otroke s svojimi služkinjami.

Prav služkinje so v Dubrovniku igrale pomembno vlogo pri zadovoljevanju spolnih potreb dubrovniških mož. Prihajale so iz okoliških vasi, zdrave in nepokvarjene. Nekatere so se težko znašle v novem okolju, v ozkih ulicah mesta in mračnih sobicah. Zato je marsikatera zbežala iz dubrovniških hiš in se vrnila na deželo k staršem. Mnoge pa niso imele te možnosti, posebno če so bile

življenjske razmere na podeželju težke. Kot služkinje so imele vsaj zagotovljene najnujnejše življenjske pogoje, vendar so bile izpostavljene ljubimkanju gospodarjev in njihovih moških potomcev. To pa seveda ni ostalo vedno brez posledic. Mnoge so se povsem vključile v

Vhod v dubrovniško sirotišnico iz leta 1432 z oknom, v katerem je bila znamenita »ruotola«.

družinsko življenje in kasneje vzgajale otroke tistih, katerim so bile v mladosti ljubice. Pogosto se je dogajalo, da so jim njihovi gospodarji dajali skromno doto, da so se lahko stanu primerno poročile. Če se je pa služkinja pregrešila s tujim moškim, jo je doletela zelo kruta kazen. Zaradi nemorale so ji na javnem mestu odrezali nos in jo s tem zaznamovali za vse življenje.

Nezakonskih otrok je bilo v srednjeveškem Dubrovniku zelo veliko. Ugotovljeno je, da skoraj ni bilo plemiča ali uglednega meščana, ki ni imel vsaj enega nezakonskega otroka, nekateri pa tudi več. Bili so celo primeri, da niti duhovniki in celo kanoniki niso skrivali svojih nezakonskih otrok in so javno skrbeli za njih. Toda dogajalo se je, da so se našli tudi takšni, ki so svoje nezakonske otroke zavržli ali jih celo ubili. V začetku 15. stoletja je v virih zabeleženo več detomorov. Tako so novembra 1419 našli mrtvega novorojenčka v predmestju na Pilah. Vlada je razpisala visoko nagrado v višini 100 dukatov za tistega, ki bi odkril zločinca. Konec januarja 1420 pa je bila podvržena torturi neka žena, ki je bila zaprta v zvezi z najdenim mrtvim novorojenčkom. Podobni primeri, ki jih je moralo biti veliko, so vzpodbudili Dubrovčane, da rešijo vprašanje usode nezakonskih otrok na najbolj human način. Pri tem so se zgledovali po nekaterih italijanskih mestih, kjer so zapuščenim otrokom posvečali posebno skrb ter za njih gradili zavetišča.

To vprašanje so Dubrovčani rešili na zasedanju Velikega sveta 9. februarja 1432. leta. Seje se je udeležilo 123 polnoletnih plemičev, ki so soglasno sprejeli zakon o ustanovitvi sirotišnice. Kaj je sirotišnica pomenila starim Dubrovča-

nom kot humanitarna ustanova, je razvidno iz besedila zakona. Med drugim je zapisano: »Bog je do Dubrovnika milostljiv. Podelil mu je srečo, napredek ter blaginjo in to v večji meri kot sosednjim mestom. Dubrovnik si tega ni zaslužil zaradi vrlin ali dobrote, ampak mu je Bog to podelil iz svoje neizmerne dobrote in usmiljenja. Zato morajo Dubrovčani z vsem srcem in občutkom delati le to, kar je v čast in slavo darežljivega Boga, a še posebej takrat, ko gre za nesrečna in nemočna bitja, ki so prišla na svet po njegovi volji brez kakršne-koli pomoči in upanja, razen njegove dobrote in usmiljenja. Odnos do teh bitij je krut in nehuman: ljudje jih zavržejo na ulici iz siromaštva ali drugih razlogov; pogosto jih nihče ne pobere ali jim pomaga, kot bi bilo treba. Zato trpijo in umirajo brez krsta. Iz ljubezni do Jezusa Kristusa je za takšno stanje treba najti rešitev. Kdor je usmiljen, bo tudi deležen usmiljenja. Z ustanovitvijo sirotišnice za zapuščene in zavržene otroke se bo Dubrovnik obvaroval pred zlom in nesrečo in bo napredoval iz dobrega v boljše. Ta mala bitja, ki bodo občutila usmiljenje, bodo okrepila katoliško vero in postala zagovorniki Dubrovnika pri Bogu. Zato bomo ustanovili Bolnišnico usmiljenja («Ospitale della misericordia»), v kateri bodo ta mala neboljgna bitja našla zatočišče.

Sklepu o ustanovitvi sirotišnice je sledil poseben pravilnik, ki je določal njeno organizacijo. Vlada je dala na razpolago razpadajočo hišo, nekdanj last plemiča Jakoba Kotruljevića, ki jo je bilo treba adaptirati. Stala je ob glavni ulici Placi, nasproti frančiškanskemu samostanu. Dvonnadstropno hišo so popravili z denarjem zbrane miloščine. Na dvorišču je bilo treba izkopati vodnjak. Ko je bila sirotišnica zgrajena, so zaposlili najprej eno, pozneje dve ženi,

Dubrovnik, placa

ki sta stanovali v sirotišnici in skrbeli za najdenčke. Ko so sprejeli otroka, sta morali takoj obvestiti predstojnika, ki je moral ugotoviti, ali je bil otrok krščen, sicer ga je moral takoj krstiti. V mestu ali na podeželju so iskali dojiljo, ki je za dostojno plačo

dojila in skrbela za otroka. Po treh letih so dojlje morale predati otroka sirotišnici, ki je potem skrbela za otroka do njihovega šestega leta. Otroke so oblačili v belo raševino, na desni strani obleke ali spredaj so našili globico iz tkanine kot znak usmiljenja.

Vse humanitarne ustanove (npr. bolnišnice) so se v Dubrovniku vzdrževale na več načinov, vendar je bila na prvem mestu privatna pomoč, odrejena z različnimi volili. Vsak premožnejši Dubrovničan je v testamentu zapustil večjo vsoto denarja za dobrodelne namene. To kaže, da so imeli stari Dubrovničani razvit socialni čut in smisel za humanost. Če sredstva iz zasebnih virov niso zadostovala za vzdrževanje humanitarnih ustanov, v našem primeru za sirotišnico, je vlada primaknila večjo ali manjšo vsoto denarja. Ko pa se je sčasoma iz volil in miloščine nabrala večja vsota denarja, je vlada ustanovila fond v vrednosti 10.000 perperjev, ki je bil nedotakljiv in se ni smel uporabljati v druge namene. Služil naj bi kot rezerva, če se ne bi doteklo dovolj denarja iz miloščin.

Za upravitelje sirotišnice je vlada vsako leto izbrala tri plemiče – v začetku za eno leto, pozneje za tri leta. Med njimi je moral biti vedno eden izbran iz prejšnje garniture, da je ostala dva uvedel v delo. Upravitelji so vodili knjige, v katerih so bili popisani vsi sprejeti otroci in njihove dojlje. Vsako leto so blagajnikom republike polagali račune o izdatkih in prihodkih. Za svoje delo upravitelji niso dobili plačila.

Postopek pri oddajanju novorojenčkov v sirotišnico pa je bil naslednji. Zagotovljeno je bilo neovirano oddajanje otroka v sirotišnico, predvsem pa je bilo strogo tajno. Po predpisih Velikega sveta je bilo strogo zapovedano in kasneje tudi javno razglašeno, da ne sme nihče ovirati prinašalca ali prinašalke otroka, ga zaustavljati ali od njega zahtevati pojasnilo, kadar je bil ta na poti v sirotišnico. Otroke so lahko oddali podnevi ali ponoči, tajno ali javno, s svetilko ali brez nje. Če bi kdorkoli to prekršil, bi bil kaznovan z dvomesečnim

Konaveļčanke v narodni noši

zaporom v podzemni temnici. Izgleda, da se ni nikdar zgodilo, da bi kdo od Dubrovničanov ta strogi predpis prekršil.

V omenjeni ozki in temni ulici je bilo na levi strani od vhoda vzdano okno in v njem vrtljiva okrogla lesena plošča, t.i. »ruota«. Prinašalec ali običajno prinašalka je položila dojenčka na zunanjo polovico tega vrtljivega kolesa, potegnila za zvonec in s pomikom kolesa so otroka potegnili v notranjost sirotišnice. Prevzemnik otroka ni mogel videti ali prepoznati osebe, ki je otroka oddala. S tem je bila zagotovljena popolna tajnost. Čuvarji sirotišnice so odloženega otroka pregledali, ali ima priložen kakšen znak, ki bi potrjeval, da je otrok krščen in da ima ime. Če niso našli ničesar, so ga takoj pogojno krstili. Nato so predali otroka dojlji v skrbništvo. Pogosto se je zgodilo, da so otroku priložili kakšno oznako, npr. prelomljeno oljčno vejico, prepolovljen kovanec ali del nekega drugega predmeta. Če bi se kasneje starši ali njegova mati premislili in hoteli dobiti otroka nazaj iz sirotišnice, so ga lahko dobili, če so predložili drugi del razpoznavnega znaka.

V sirotišnici so vestno vodili knjige sprejetih in oskrbovanih otrok. Na žalost so najstarejše knjige izgubljene. Nega, ki so je bili ti otroci deležni, je bila na takšni višini, da se nekateri odpuščeni otroci kasneje omenjajo kot ugledni meščani. Še posebej so bili oskrbniki pozorni do deklet, saj so nekatera ostala v zavetišču do poroke in dobila skromno doto v višini 50 perperjev. Iz kasnejših ohranjenih knjig pa je razvidno, da je precej otrok kljub negi in dobri oskrbi umrlo. To je razvidno iz naslednjih podatkov. 20 februarja 1786 je bil v sirotišnici 101 otrok, od katerih jih je umrlo 29, do konca januarja 1789 pa se je število oskrbovanih otrok povzpelo na 243, vendar je 64 otrok umrlo. Pomanjkanje starševske in predvsem materinske ljubezni je prav gotov vplivalo na veliko umrljivost. Še tako dobra sirotišnica ali vzgojni zavod ne more nadomestiti družine.

Niso pa vsi otroci ostali v sirotišnici do 6 leta starosti. Ostajali so v njej toliko časa, dokler jih ni kdo posvojil. Največ so jih jemali v posvojitve od 3 do 5 leta starosti. Posvojitve je bila izvršena s pogodbo pred državnim notarjem. Otroke iz sirotišnice so največkrat posvojili kmetje iz dubrovniškega podeželja. Prednjačijo kmetje iz plodne župe Konavljje. Verovali so, da jim posvojen otrok prinaša srečo v hiši. Zato so z njimi ravnali enako kot s svojimi zakonskimi otroki. Na to je vplivala v prvi vrsti ljubezen, ki se je pogosto razvila med posvojenci in novimi starši. Seveda pa so imeli kmetje tudi korist od posvojenec, saj so predstavljali pomembno delovno silo na kmetiji. Predstojniki sirotišnice so spremljali razmere, v katerih so se znašli posvojeni otroci. Če so ugotovili, da novi rejniki ne ravnajo z otrokom lepo in ga izkoriščajo, so jim ga

odvzeli in dali drugim. V Dubrovniku še danes govorijo, da je največ otrok iz sirotišnice odšlo v rejništvo v Konavljje ter da so mnoga dekleta potomke ple-mičev, kar naj bi se odražalo v njihovi lepoti in stasitosti.

Kasneje, verjetno v 18. stoletju, je sirotišnica opravljala tudi vlogo porodnišnice. Tja naj bi odhajale rodit neporočene, samske žene in dekleta ter si tako zagotovile pravico do azila. Vsaka, ki je v sirotišnici rodila, je otroka prepustila tej ustanovi. Čeprav so upravniki vodili evidenco porodov, nikdar niso vpisali imena nosečnice.

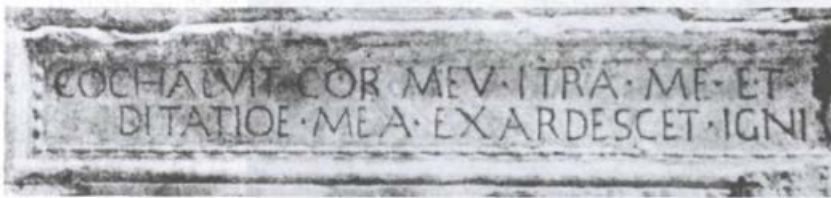
Da bi bralci tega prispevka, kadar bodo kot turisti obiskali starodavni Dubrovnik, našli ostanke te dubrovniške humanitarne znamenitosti, opozarjam s priloženo sliko in opisom poti do te hiše. Žal mnogi vodniki te znamenitosti ne omenjajo. Ko se boste sprehajali po Placi, glavni mestni ulici, od velikega Onofrijevega vodnjaka zavijete nasproti frančiškanskega samostana na desno, v ulico, danes imenovano Zlatarićeva ulica. V tretji, trinadstropni in pregrajeni hiši boste odkrili dobro ohranjena zazidana vhodna vrata in na vsaki strani vrat pregrajeni okni. Na desnem pokončnem kamnitem podboju vrat je dobro vidna, na starinski način vklesana številka 32. Na levi strani od vrat pa odkrijemo z rešetkami zazidano in zaprto okno, kjer je bilo včasih nameščeno leseno kolo (»ruota«), nad njim pa je vklesana številka 33. Na zgodnji kamniti pregradi vhoda je dobro ohranjen vklesan odlomek latinskega teksta 39. Davidovega psalma: »Srce je žarelo v moji notranjosti, ob mojem stokanju je zagorel ogenj«, ki nas spominja na začetek delovanja te plemenite in humane dubrovniške srednjeveške ustanove.

Dr. Ignacij Voje (tudi vse fotografije)

»Srce je žarelo v moji notranjosti, ob mojem stokanju je zagorel ogenj.«

Ps 39.4

Napis nad vhodnimi vrati sirotišnice z vklesanimi verzi 39. Davidovega psalma.

VONJ STOLETIJ V KLECAJOČEM LESU

Zapuščene planine nad Sočo govore o časih,
ko je bilo drugače.

Po dolini se vije smaragdno zeleni trak, Soča. Strma, zelena, s skalnimi grapami preparana pobočja padajo vanjo. In nekje gori, visoko v robovih, dolinci jih niti ne slutijo, žde mehke, zelene planine, pozabljene od vseh, samotne, da gluho zveni, ko redka zablodela duša prikoraka v njihovo kraljestvo. In vendar še stojijo, še je čutiti dih preteklosti, ponekod se življenje spet obnavlja. Ko se s planino spoznaš, ko se vrsteš v njeno dihanje, ti da neizmernih lepot. Pred teboj oživijo podobe minulih dni, zaželiš si nekdanjega miru, verjetno ga je bilo več. Četudi je danes, za razliko, planina tiha, brez prebivalcev, te vesoljski nemir žene naprej, saj niti ne veš, kam sploh hočeš. In zato je trenutek, ko sam s svojimi mislimi, visoko nad dolinsko vsakdanjostjo, odideš v pretekle dni, tako svet, tako globok, da zazvenijo stoletja v poslednjih lesenih tramovih klecajočega stanu ...

ZAPOTOK

Sveča je nežno plapolala na stari mizi pod nadstreškom stanu. Štiri žlice so veslale po pločevinasti posodi in motile nočni mir. Štiri postave so sedele tam na leseni klopi, robovi so bili že povsem oguljeni, in zadovoljno mrmrale ob topli jedi. Potoček spodaj je enakomerno šumel, sem in tja se je skozi široke špranje pretipala rahla sapica. Sveča je zatrepetala, obraze, pokrite s kapami, je begajoča senca neprestano spreminjala. Zdaj so bili to strašljivi duhovi, hip zatem jih je spreletel hudomušni nasmeh, nato so obstali negibno hladni. Noč je že zdavnaj zavila okoliške stene v mo-

Iz cvetja vstaja planina Zapotok.

drikasto temo, mesec je tistega večera ostal za gorami. Hlad je lezel v prostor. Prednja stena je že manjkala, tudi skozi streho je bilo videti zvezde na nebu. Le nosilna bruna so še trdno stala na kamniti podlagi. Nič niso govorili, dek-le in trije fantje, eden med njimi že mož. Njihove misli so odplavale nazaj v čase, o katerih so pričali le osmojeni tramovi nad nekdanjim ognjiščem. Skrivnostni večer, kot ga zmore ustvariti le tista krnica, le tisti macesni v robovih nad njo, le tiste mogočne bele stene, ki jim še noč ne more odvzeti vse svetlobe.

Planina Zapotok je tistega večera sanjala starodavne sanje. Sanje o gorskih vilah, o razigranih gorskih škrtatih, o samoti in tišini, o brezmejnosti obzorja - pa čeprav ga vsenaokrog zastirajo gore. Oživelci so tropi ovac v sončnih travnatih pobočjih, na mehkih livadah planine, pastir je zaukal visoko gori v macesnovem gaju. Spodaj, v zatrepu doline, se je pred lesenim znamenjem pokrižal gospodar, ki je šel sem gor na obisk, pogledat za drobnico.

Bile so to sanje, spomin, želja, morda le bežna misel, ki je spreletela zamišljene obraze. Je tako prav, kot je? Je bilo takrat bolj prav? Kdo ve? Toda štiri duše so tistega večera prav tako goreče živele s planino kot njeni nekdanji prebivalci, prav tako svet mir jih je prevzemal, prav tako spoštljivo so razmišljale o dnevu, ki jih je čakal. Le da je nekdanje pastirje čakalo delo, štirje gorniki pa so se odpravljali na zahtevno pot, na ostre sončne grebene, s katerih bodo v vrhuncu dneva radostno pogledovali še na ono stran. Čez planino, ki jim je bila nocoj dom, zavetje, vse, kar so potrebovali, bo takrat že počasi lezla senca popoldneva. Tako, kot že vrsto zadnjih let čezno vztrajno leze senca stoletij.

Starodavno znamenje, mlada pot

PLANINA V PLAZEH

Hladno majsko jutro. V Dolu pod Plazmi ni bilo nikogar. Le par samotnih korakov je iz pozabe trgal staro stezico, čisto v samem dnu pod Lopami. Stezica, prvo zelenje je poganjalo skozi strohnelo listje, je privedla do mesta, kjer se po ravnici razlije živahen potoček. Potok se s slapom glasno izvije iz soteske, malce povijuga med navaljenimi skalami, vse bolj zamira njegov šum, počasi ga preprosto ni več in tiho izgine v prod. Tokrat je ostanek plazu ustvaril mostiček, pod katerim je potok izginil na svojo neznano pot še nekoliko prej. V tolmunih se je lesketalo sonce, ki je že prilezlo čez grebene. Pod mokrimi stenami, katerih senčnost je poživiljal lepi jeglič, se je gornik sklonil in natočil vode. Gori na planini je verjetno ne bo.

Planina V Plazeh se je komaj prebudila v zgodnjo pomlad. Macesen ob poti, ves ovešen s prepredenimi lišaji, je skuštran šumel v hladnem vetru. Četudi je sijalo sonce, so bile Lope še lepo zalite z ostanki zime, v grapah so še ležali zbiti plazovi. Po travniku, prav tam, kjer je bilo nekoč korito, je stikala lisica. Samotni obiskovalec jo je brž preplašil. Sedel je pred kamnito kočo, ovesil je premočene cunje na lesena bruna. V skalah, tik nad kočo, so cveteli modri svišči, rumeni jegličiči so popestrili še nekoliko sivo podobo. Bukve v bližnjem robu so že dale dovolj zavetja, da se je vanje naselila kukavica – glasno je odmevalo njeno petje preko mehke, nagubane planine. Kje bo spal? Koča je bila tesno zaprta. Nekaj metrov stran, med kupom ruševin, kamen in les se prepletata, stoji zadnji kos stanu – streha se je zrušila, le del je ostal, toliko, da daje skromno zavetje. Na podstrešju, lesena lestev se vzpne gor, leži še nekaj sena. Miši so izvrtale luknje vanj, pa vseeno bo to mehka postelja. Razvil je spalno vrečo, zlezel noter in si nadel kapo na glavo, saj se je veter pretipal skozi številne špranje. Sonce je že izginilo za greben, večerna megličasta modrina je počasi brisala podobe, vse bolj nerazpoznaven je postajal svet, na koncu so bili le še obrisi obzorja. Ležal je tam, široko je bilo odprto okno proti dolini – na tisto stran skoraj ni več desk. Počasi je utonil v spanec, le katera od miši, ki so tekale po tramovih, je bila na trenutek malce preglasna.

Malce pred peto zjutraj ga je prebudilo. Najprej kukavica, zatem vse več glasov, čivkajočih, čebljajočih, živih in veselečih se novega dne. Hladno je zavelo, ko je stopil pred stan. Krmežljave oči še niso dobro prepoznavale jutranjih barv, sivina se še ni povsem razblinila. Rosa se je svetlikala v poganjajoči travi, čakala je sonca, ki bo iz nje najprej izvabilo bisere, zatem pa použilo še njo. Je tako vstajal nekdanji pastir? Prav gotovo ga je zbudilo prebujajoče se jutro – sonce ne pride prav zgodaj, Lope so previsoke. Je prav tako stopil pred

Po dolini Soče, spodaj dolina V Plazeh

stan in se razgledal? Je prav tako krmežljivo zajemal prve hladne sape? Prav gotovo. Le da so se takrat začeli oglašati še zvonci, živali so začutile gospodarja, sočna trava je vabila... Tokrat je zaman čakal, da bi se med ptičji orkester oglasil ovčji triangel.

PLANINA ZA SKALO

»Zgornjo, zgornjo boste pa težko sledili,« mu je rekel dr. Jeglič v dolini. Pa jo je našel, tam nekje čez gruščnata pobočja se vleče, bolj naslutil jo je, saj videti je bilo bore malo. Stara lovska pot iz Dola pod Plazmi na planino Za Skalo. V senci ogromnih sten, preko grap izpod Plazkega kuka, med mahovnatimi robovi, kjer stoje krepki macesni, se vije in išče svojo smer. Včasih jasna in trdna, drugič načeta, ponekod že povsem izginula. V najbolj senčnih in vlažnih delih so v ranem jutru kimala drobne glavice alpskega zvončka. Hitro se je dvigal, rob stene je bil vse bližje. Potka se nenadoma zravnava, na desni je skalni izrastek. Par korakov – in pred njim se je razprostrla vsa dolina, vse gore, ki so nametane tam okoli, vsi tisti macesnovi gaji od Travniške doline do Kaludra – spodaj, precej pod njim, pa je v senci jutra še dremala planina Za Skalo. Kot bi ne imel zemeljskega stojišča, na krilih sonca, ki ga je tu že obsvetilo, je dihal svobodo. Po

Prosojni mrč ovija ruševine

malici se je odpravil naprej, do planine se bo potrebno spustiti. Potka prereže pobočje in strme skalne stene, nekoliko vlažne, se pnejo nad njo. Tistega jutra mu je bilo dano – desetine, stotine, verjetno tisoče rumenih jegličev je ždelo gori, prilepljenih na nevidna držala v goli skali. Toliko rož v taki skali še ni videl, bilo je kot nezaslužen dar, kot pesem, ki priplava od bogve kod. Večina cvetja je bila še v senci, le tiste cvetove, ki so se razbohotili povsem na vrhu skalnih sten, je že obsijalo sonce. Na spodnjem koncu Travniške doline je prišel med močne rumene trave, skozi nizke, košate in temne smreke, ki so raztresene tam okoli, se je počasi spustil preko skalne pregrade, mimo korita in do planine. Je bil privid ali je kdo res tam, v travnem robu nad stanom? Nikogar ni, prezgodaj je – jutro je prezgodnje, maj je prezgoden. Ali pa je vse prepozno? Sodeč po obnovljenem stanu je tu čas nekdo vsaj malce ustavil, četudi drobnice ni več. Kje so zdaj koze Gartrešca, Ribež, Hamsa, Zelena, Mokež, Pasana, Liškež, Liska, Cola, Šeka, Cemba, Portež, Pisana, Zajka, Razora, Drekež, Havva, Halovez, Črnica, Reslja, Pukež, Bandirca, Zvezda, Rmenčica, Pirkež, Sajež, Vrekež, Saježca, Cinga, Spevc, Lišež, Jopež, Beljana, Jungfra, Cmara, Marana, Portežca, Havba? Tako jih je nekoč pogon (pastirček) na planini našteval, ko so prihajale po stezi, dr. Tumi, gospodu, ki je vse take prigode vestno zapisal v svoje številne spise. Tako so nekega dne neke koze ob nekem večeru preko peresa učenega moža našle pot v knjigo, za večno zapisan spomin na čase pastirčkov, na čase, ko je tu gori pokalo od življenja, četudi je bila planina prav tako visoko kot danes in so bili vetrovi prav tako hladni in nevihte prav tako mogočne. Kdo se je torej spremenil? Kdaj in v katero smer? Na bolje, na slabše? Je to neizbežen del življenja sveta?

PLANINA ZA ČRNIM VRHOM

Mimo lovske kočje vodi široka potka proti planini Za Črnim vrhom. Vijuga med vrtačami, ves čas se drži robu nad dolino, spretno se izogiba grapam, ki se

tu počasi vrezujejo v strma pobočja. Pred skoraj devetdesetimi leti so tod trpe-
li, v mrazu in grozi, mladi fantje, z golimi rokami so jo širili in utrjevali, da je še
danes udobna hoja po njej. Soška fronta, veličasten spomenik človeškim blo-
dnjam, trpljenju in sanjam, ki so izginile v trušču ponorelega sveta. Ogromen
betonski vodnjak, malce pred planino, je napajal žejne in utrujene, brez upanja,
da se bo kdaj končalo. Še danes po lesenem žlebu curlja voda v betonsko kori-
to, za eno čutaro jo je brž dovolj. Kako pa je bilo takrat? Brez števila mladih
fantov, konjenica in druga živina, vse je bilo žejno. Žejno vode, še bolj žejno pa
sončnih, svobodnih dolin, kjer so bila polja, kjer je bil mir, kjer so bila smejoča
dekleta, sočnih ustnic in razigranih oči, dolin, ki so v tistih dneh obstajale le v
sanjah nesrečnih fantov. Le redkokdo jih je dosanjal, ostale so pokopane v
mračnih kavernah, v razbitem skalovju, v nedostopnih grapah, ostale za ved-
no, da še danes diha nek čuden mir iz teh pogorij.

Potka se izvije iz gozda, nenadoma je mračnih misli konec, vsa širjava sve-
ta se razlije navzdol po zeleneči planini Za Črnim vrhom, lesen stan, kolikor
ga ni dotokla nemirna zemlja pred leti, še vedno izžareva vso toplino, ki jo
zmorejo ponuditi s soncem obsijana bruna. Deževja so jih že izprala, deske in
tramovi so se oblekli v suho sivino, ki pa zna biti tako nezemsko topla. Les, ki

Planina Za Črnim vrhom, zadaj Plaski Kuk

Pomlad sili v robove nad planino

na pomlad, ki je privela po sončni dolini in neustavljivo leze navzgor. Hodil je po planini sem in tja, polomljen stan je kot mogočen čuvar stal tam na robu. Kar ni se mogel ločiti od nje. Tako prelestno zelena je bila, da je vedel – še živi, stoletja, ujeta vanjo, so oživila. Potem je usmeril korak preko mehkobne podlage, v gozd pod Kaludrom. Pot je vodila naprej.

je dal toploto planini, tudi ko je narava ni zmogla. Popotnik se je razložil med podrtijo, tako da mu brsteči bezgovi grmi, ki so poganjali iz nekdanjega hleva, niso delali sence. Dremavica se je naselila vanj, s pogledi je leno drsel po grebenih na oni strani doline. Bavški Grintavec, Srebrnjak, Trentski Pelc – koliko srečnih uric je že užil tam gori, visoko nad dolino! In bližje, Travnik, Vršac, Čelo, v dopoldanskem soncu še mogočnejši s svojimi sencami, ki so se razvlekale v Travniško dolino. Vsenaokrog vrhovi, ki bedijo nad planjavami, potresenimi z macesnovimi gaji.

Skoraj je zaspal. Potem so ga zvabile koprive, divje se ženejo iz zemlje, ki so jo v dolgih letih gnojile številne živali. Natrgal jih je, za čaj in za juho. Da še od gori prinese spomin

Marjan Bradeško

(tudi vse fotografije)

LESENI ZVONIKI V PREKMURJU

Praspomin na stavbarstvo naših prednikov

Lesene pozdravne table ob začetkih dvojezičnih vasi od Lendave proti Dobrovniku in še kje v Prekmurju, ponazarjajo stare vaške lesene zvonike. Največ jih stoji pri nas na območjih Prekmurja, kjer živi tudi prebivalstvo madžarske narodnosti. A jih je najti tudi v povsem slovenskih vaseh. Recimo v Dolini v občini Puconci. Gre za praspomin na stavbarstvo naših prednikov.

Sicer pa je na tukajšnjem območju najti precej stavbarskih posebnosti. Značilnost večine slovenskih vasi je cerkev, okoli katere je oblikovano vaško jedro. V našem panonskem prostoru pa je dan poudarek vaškim lesenim zvonikom. Podobno je bilo do nedavna tudi v Genterovcih. Vse do leta 1978, ko so tam zgradili sodobno vaško kapelo in posodobili šolsko poslopje. Stari del Genterovec pa je ohranil še nekaj arhitekturnega praspomina.

V zvezi z genterovskim lesenim zvonikom so zapisali v Zborniku Občine Lendava leta 1981 tudi naslednje: »Vaški zvoniki ali pa kapelice v obliki cerkvic se pojavljajo največkrat v središčih naselij ali pa na drugih, prav tako pomembnih mestih, na začetku vasi, na začetku »tržne« razširitve, na meji dveh nekdanjih občin ali far itd. Najbolj logično mesto za zvonik pa je vendar v središču vasi izjemen primer so Genterovci. Tu se med dvema fasadnima vrstama hiš razprostira širok prostor s funkcijo trga, sredi tega prostora pa stoji zvonik ...« Ta leseni zvonik v Genterovcih je zdaj povsem obnovljen.

Sicer pa je spomin na prvobitno stavbarsko dediščino tudi v Genterovcih skoraj povsem izginil. Tudi v tem panonskem prostoru se nezadržno uveljavlja alpski tip hiš. Ostala je le nostalgija. Domačin profesor József Varga mi je pred časom povedal, da nekoč v panonskih hišah ni bilo lesenih podov. Tla je prekrivala ilovica, po-

Geza Hujs iz Ratkovec na Goričkem v Prekmurju z vnukom pred lesenim vaškim zvonikom. Poleg je njegova domačija.

Nedavno obnovljen zelo star leseni vaški zvonik v Dolini na Goričkem. Ime kraja nima nič skupnega z dolino, saj se naselje razprostira po gričevju.

dan mrtvih. Takrat zvonijo tudi starejši in se ob tem spominjajo svojih rajnih. O tem mi je pripovedoval Geza Hujs, predsednik vaškega odbora Ratkovci.

Domovi Doline na Goričkem v Prekmurju so raztreseni po gričevju v povišju Martjanskega potoka. Ime kraja torej nima nič skupnega z dolino. Naselje sodi v občino Puconci. Še pred enajstimi leti na tem območju skorajda ni bilo asfaltiranega cestnega odseka.

Vrh slikovitega hriba ob borovem gozdu je manjše samotno vaško pokopališče. Ob njem stoji zelo star lesen vaški zvonik. Leta 2002 je bil povsem obnovljen, a je v celoti ohranil prvotno podobo.

Leta 1920 je živelo v Ivanjševcih na Goričkem 140 prebivalcev, danes jih je le še 52 oziroma dobra tretjina. Naseljenih je 16 hiš in prav toliko je praznih. Praznjenje vasi se je začelo po drugi svetovni vojni. Takratna oblast je zvabila mlade v mesta, v »betonske silose«.

Edini podjetnik v vasi je Karel Kozic. Je tudi vaški predsednik. Pokazal mi

mešana s plevami, in to zmes je bilo treba utrditi. To so nekoč genterovski Madžari počeli tako, da so se v novi sobi zbrali mladci in dekleta in so vso noč plesali ob zvokih citer. Zemlja je bila najbolj steptana, ko so plesali poskočen čardaš.

Vaščani Ratkovec, naselja v občini Moravske Toplice, so Slovenci, večinoma evangeličanske veroizpovedi. Imajo značilen lesen panonski zvonik. Leta 1987 ga je obnovil tesarski mojster Mertuk iz Bratonec. V lesenem stolpu sta zvonova, ki že dvajset let v glavnem mirujeta. Včasih so vaščani menjaje zvonili trikrat dnevno. Z zmanjšanjem števila prebivalcev, teh je le 61, in zaradi starosti mnogih, so z zvonjenjem prenehali. Zvonijo le, ko imajo v vasi mrliča. Ohranili pa so nenavaden običaj. Otroci oziroma mladina, ki se še doslej ni preizkusila v večini zvonjenja, lahko to počne 1. novembra, torej na

je svojevrsten vaški zvonik, ki je posebnost vasi in širšega območja. Stoji na lesenih tramovih. Vaščani so ga postavili leta 1923. Pred petimi leti so ga obnovili. Zvon se oglasi le, ko imajo v vasi pokojnika. Za moškega pozvanjajo tri krajša obdobja, za žensko dve. Za mrliča zvonijo dopoldne in popoldne ter ob pogrebu.

Franček Štefanec
(tudi vse fotografije)

*Edini podjetnik v Ivanjševcih na Goričkem
Karel Kozic pred svojevrstnim
vaškim zvonikom.*

V SREDNJI VASI V BOHINJU IMAJO NOVE BOHINJSKE JASLICE

Stare cerkvene jaslice so bile že tako stare, da tudi popravila ne bi toliko zalegla, da bi ideja za nove jaslice odpadla. »Po dolgih in mnogih debatah, tudi trdih, je končno padla ideja, kaj če bi bile te nove jaslice domače, bohinske. V zadnjem času se vedno pogosteje pojavljajo najrazličnejše jaslične izpeljanke, kjer je videti tipične momente iz življenja. In če imajo v Afriki črne, pa na Japonskem japonske, na Kitajskem kitajske, zakaj vendar ne bi imeli Bohinjci bohinske. In ko smo prišli do tega, naj pa še naše ponazarjajo bohinske majarje in pastirje.« Župnik Jagodic, ki je bil med najbolj zagretimi za novo stvar, je pripovedoval, kako so se lotili začetkov in se podali za iskanjem jasličarjev,

izdelovalcev, umetnikov; način upodabljanja naj bi odgovarjal zamisli o bohinjskih jaslicah. Po razmišljajočem iskanju so se podali še k mojstru Konjedicu iz Stražišča pri Kranju. Pri Konjedicu je že dolga jaslíčarska tradicija, to pa je vredno zaupanja. »Dali smo mu čas, da si je poiskal vire o tipičnem oblačenju bohinjkega človeka v preteklosti. Mojster se je poglobil v posamezne figure, pri delu z glino jim je dal primerno prepoznavnost. Nekatere so bolj posrečene od drugih. Drugo leto bomo dodali še nekaj novih stvari in mislim, da bo potem celotna jaslična postavitve še lepša.«

Otvoritev jaslic je bila na praznik Svete družine; saj je bilo ves čas okrog božiča in sv. Štefana veliko drugih de-

lovnih obveznosti. Mašo je vodil p. Leopold, otvoritev jaslic pa sem zaupal naši etnologinji, prof. Cvetkovi Mariji.»

Bohinjske jaslice so dober primer, ki kaže nekdanje življenjske navade med Bohinjci. »Poglejte, eden nese na glav rjuho s senom, ena nese jerbas na glav, in druga nese na glav škaf z mlekom. Sploh kdo pa še ve, kaj vse so prenašali na glavah po bohinjskih planinah. Eno domačinko sem poznala, letos je umrla 97 let stara, po takih hudih strminah je na glavi v škafu nosila mleko dol iz planine, pa ni nikol nič zlila. Vsak pastirček, vsaka figura je miniaturna nekega nekdanjega življenja. Manjka le še primerno ozadje, kakšne gore, da bi bila vsa stvar poglobljena v svoj prostor.« Gospa Cvetek je temeljita pri stvari, pri vsaki figuri, tudi pri tem, da sicer vemo, da so te reči kulturna zapuščina, pa se včasih premalo potrudimo, da bi jo bolje poznali. Ko bojo za naslednji božični čas spet postavljene bohinjske jaslice v cerkvi sv. Martina v Srednji vasi v Bohinju, bojo na razpolago pojasnila in razlage, če se bomo le pravočasno zanje pozanimali.

Ančka Tomšič (tudi vse fotografije)

TATJANA ANGERER

Tatjana Angerer, biologinja in pisateljica, ki je letos dopolnila 70 let, bralcem knjig celjske ali celovške Mohorjeve družbe in mnogim generacijam šolarjev, ki so se prvih naravoslovnih zakonitosti učili iz njenih učbenikov, ni neznano ime, zadnje čase pa tudi ne tistim mladim bralcem, ki radi prebirajo zgodbe in pravljice z naravoslovno in etnološko obarvano vsebino. In vendar bi njen bogati opus zaman iskali v katerem od leksikalnih ali enciklopedijskih priročnikov. Če bi jo ti predstavili, bi jo gotovo nekako takole:

Tatjana Angerer (roj. Brunsteiner) se je rodila v Ljubljani 31. 7. 1932. Osnovno šolo je obiskovala v Strugah na Dolenjskem, zdaj Pri Strugi-Cerkve (1939–43), gimnazijo na Poljanah v Ljubljani (1945–52), nato Prirodoslovno-matematično fakulteto (1952–57) in tu 1957 diplomirala iz biologije. Skoraj dvajset let je poučevala na osnovni in srednjih šolah (gimnazija v Stični 1957–60, osnovna šola v Ribnici 1960–69, Šolski center za blagovni promet v Ljubljani 1969–78). Nazadnje je bila urednica strokovnih priročnikov na Dopisni delavski univerzi Univerzum v Ljubljani (1978–84), vse od ustanovitve revije *Zdravje* pa tudi članica njenega upravnega odbora in redna dopisovalka. Njeno strokovno delovanje sega na področje pisanja učbenikov, strokovnih priročnikov (*Vsak dan zdravilne rastline*, 1985; *Zdravje iz narave*, 1991; *Koledar naravnega vrtnarjenja*, 1991; *Pismo naslednji generaciji*, 1997; – *Čisava župa, pisana pogača in še kaj*, 1987; *Biokruh in biopivo*, 1989, *Jabolčni kis*, 1998) in leposlovnih knjig z naravoslovno in etnološko vsebino. Napisala je dva temeljna osnovnošolska učbenika, *Biologijo* (za 6. razred; 1968), ki v prenovljeni izdaji izhaja že štiri desetletja, in *Spoznavanje narave* (učbenik za 5. razred; 1970), ob teh pa prispevala tudi več pomožnih

didaktičnih del (biološka čitanka *V živem svetu*, prevod in priredba, 1974; slikanica za šolarje *Moj ekološki koledar*, 1984; igralne karte *Koren lečen, kvartet zdravnih rastlin*, 1992; *Moj prvi naravni vrt*, 2000). Kot izkušena pedagoginja je mnoge zakonitosti iz naravoslovja in drugih ved »prevedla« v pravljice in prikupne zgodbe, namenjene otrokom, pa tudi staršem, da jih prebirajo svojim malčkom (*Muren Škripek*, 1985; *Pripovedka za rojstno noč*, 1997; *Od pšenice do potice*, 1998; *Od čebelnaka do medenjaka*, 1999; *Radovedna ovca Pikamojca*, 2000; *Od glasov do govorice*, 2001); veliko jih je objavila tudi v Mavrici. Njeni temeljni, večkrat ponatisnjeni deli – knjiga o zdravnih rastlinah in koroška kuharica (koroške narodne jedi s starih, nenapisanih receptov; prof. dr. Janez Bogataj jo je uvrstil v program rednega študijskega gradiva študentov na Oddelku za etnologijo FF v Ljubljani) – sta bili prevedeni tudi v nemščino, *Pripovedka za rojstno noč (Mondkinder und ihr Zelt)* pa je prejela avstrijsko nagrado Dežele Koroške za mladinsko literaturo (1996). Čistemu leposlovju se je zapisala tudi s knjigo *Židovska 8* (1995), ki so jo sicer spodbudili denacionalizacijski procesi v začetku 90. let v Sloveniji, v jedru pa gre za tenkočutno pisanje o iskanju v zgodnjem otroštvu izgubljenega doma. Med njenimi knjigami so še posebej vabljive tiste, ki jih je s fotografijami in risbami opremila sama.

Stvarni podatki so seveda potrebni, da ustvarjalca umestijo na pravo mesto. Jaz pa imam v mislih še drugačno podobo Tatjane Angerer. Tisto, ki sem jo spoznala v začetku osemdesetih let – zdaj že minulega stoletja – ko sva se srečali v skupni delovni sobi založbe Univerzum na Grošljevi 4 v Ljubljani. Tja sem prišla na novo delovno mesto lektorice. K natančni, strogi urednici, strokovnjakinji, metodičarki, a hkrati ženski z veliko širino, ko je šlo za človekove osebne težave. Soba, pisarna s pogledom na košato drevo pod oknom, ki se je spomladi odevalo v en sam cvet, v poznem poletju pa se povešalo od drobnih plodov, je postala naša mala ustvarjalnica. V njej smo vsi ustvarjali. »Delali« smo knjige in tudi sami že nekaj pisali. In si želeli svoje izdelke pokazati komu, ki bi bil z njimi prizanesljiv. Tatjana, tedaj avtorica že dveh učbenikov in mnogih člankov, objavljenih v revijalnem tisku ali predvajanih na radiu, je postala moja najboljša mentorica. Poslej sva si znanja, ki so potrebna pri pisanju, vedno izmenjevali.

Vendar je bila prej kot vse to – namreč mentorica, pisateljica, urednica – odlična pedagoginja, ena tistih, za katere navadno pravimo, da so se s pedagoškim erosom že rodili. O tem, kako pomembna so bila zanjo prva profesorska leta, se rada spominja zlasti ob obletnicah, ko spet sede skupaj z nekdanjimi učenci in učenkami. In si jo predstavljam, najprej kot mlado dekle, kako vsako jutro meri tri kilometre dolgo pot od železniške postaje do prvega službenega

mesta, stiške gimnazije, ki se je ugnezdila v »starodavno domovanje belih menihov«. Kako je moralo biti tedaj mladi profesorici, le nekaj let starejši od svojih radovednih, kritičnih učencev in učenk! Kako se je pripravljala za vsako novo šolsko uro, tudi razredno! Ko so se ti po 40 letih spet srečali z nekdanjo profesorico, so ji zdaj že osiveli gospodje in gospe priznali: »Naučila si nas samozavesti in nam pokazala, da je vsak človek osebnost, vredna spoštovanja.« Torej veliko več, kot je bilo zapisano in predpisano v učnih načrtih.

Ko pa je svoje strokovno znanje in pedagoški dar povezala z veseljem do pisanja, se je razvila tudi kot pisateljica: najprej kot avtorica učbenikov. Še pred tem je bila pesnica – pesmi je pisala v gimnaziji – »zase in za kako prijateljico«. Le dve sta bili objavljeni, prav po naključju v dijaškem glasilu Gimnazije Ravne na Koroškem, čeprav jih je imela kar za nekaj zvežčičev. Iz ene same in edine, zapisane iz njenega spomina, iz katere veje murnovsko veselje nad naravo (*Kaj ti pravi muren v travi, / veter v travi, kaj ti pravi? / Ne razumeš govornice, / ki drobe jo gozdne ptice?*), pa je razbrati, da se je Tatjana rodila tudi z ljubeznijo do vsega živega, naravnega. Zdaj bo že 20 let, odkar živi v Kotmari vasi na avstrijskem Koroškem. In skoraj vsako leto napiše vsem, ki jo hočemo brati, novo »pismo naslednji generaciji«. Iz vsake njene knjige namreč diha stare resnice. In ta resnica je spojenost človeka z naravo. Kako živeti, da ne bi izrabljali njenega gostoljubja in da bi zagotovili zdravo in neobremenjeno življenje tudi prihodnjim rodovom. In samo želimo si, da bi nas njena »pisma« še dolgo obiskovala.

Tončka Stanonik

ING. JOŽE STRGAR

Med dvema jubilejema

Že 21. 12. 1999 je naš cenjeni sodelavec, dolgoletni član odbora celjske MD, njen podpredsednik in urednik Znanstvene knjižnice praznoval sedemdesetletnico življenja. Prihodnje leto (2004) se mu nasmiha 75-letnica. V priznanje objavljamo nekoliko prirejeno uvodno besedo, ki jo je prof. Janez Gradišnik napisal k Strgarjevi avtobiografiji *Od vrtnarja do župana* (izšla leta 1999), in odlomek iz iste knjige, v katerem ing. Strgar skozi županove oči govori o dogodkih v Ljubljani v času slovenske osamosvojitve.

Med številnimi avtobiografskimi deli, ki smo jih dobili v novejšem času, je Strgarjevo nekaj posebnega. Večina avtorjev se namreč omejuje na zadnjih nekaj let, Strgar pa podaja pravi življenjepis, ki se začneja z njegovim rojstvom in sega prav v sedanost. Ko je avtor še deček, se začne druga svetovna vojna in zasuče njegovo življenje čisto drugam, kakor bi potekalo v normalnih časih. Jožek Strgar je rojen v vasi na Krškem polju, na območju, ki ga zasede nemški okupator. Ta se hitro odloči, da bo iz tega obmejnega pasu Slovence pregnal in tako naredil prostor za pripadnike edine življenja vredne rase.

Ob podpisovanju avtobiografije

Strgar prav zato kmalu popiše nasilno preselitev svojih domačih daleč v Nemčijo. Ne vem, ali je preseljevanje te vrste v našem povojnem slovstvu še kje drugje tako natančno popisano kakor v tej knjigi. Pisec ima izvrsten spomin in je vse tisto dogajanje popisal z vsemi drobnostmi. Selitev je potekala v etapah in Strgarjevi so prišli na vrsto šele konec januarja 1942, sredi hude zime z obilico snega. Odpeljali so jih v taborišče v bližini Hertna ob švicarski meji.

Strgarji in njihovi soizseljenci niso imeli nič opraviti z vojskovanjem, niso bili vojni ujetniki ali kaj podobnega, kljub temu pa so nacistični oblastniki ravnali z njimi le malo bolje kakor s sužnji. Stlačeni so v taborišče in ob vse pravice, zmagoviti okupator pa jih pošilja na delo tja, kjer mu manjka delovne sile. Sredi te človeške reve se malemu Jožetu vendarle zgodi nekaj, kar je očitno odločilno vplivalo na njegovo življenjsko usmerjenost: samo dvanajst let ima, ko ga pošljejo na delo v vrtnarijo v sosednjem mestu. V poldrugem letu se nauči vseh temeljnih vrtnarskih opravil, in lahko verjamemo, da je bila ta doba odločilna za piščevo poznejšo izbiro poklica.

Po težavnih dneh v tujini naposled pride konec vojne, ameriška zasedba tega dela Nemčije in vrnitev izseljencev domov, v Titovo Jugoslavijo, kakor pravi avtor. Doma pride tudi čas, ko se mora »Jožek« odločiti za kako resnejše delo, in po družinskem posvetu se odloči za vrtnarjenje, ki ga pač najbolje zna. Po prvih dveh službah se mu posreči priti v Mestno vrtnarijo v Ljubljani, priznajo mu celo vrtnarsko delo v Nemčiji, tako da v službi naglo napreduje in kmalu postane pomočnik glavnega mojstra. Njegovo delo je dovolj zanimivo,

vendar Strgar ni zadovoljen: »Moje želje so bile učiti se in študirati naprej,« pravi, a za to ima prav majhne možnosti. Vse si mora prislužiti sam. Ko bremo avtorjev skrbni popis njegovega šolanja, se nam izrazito kažeta dve potezi njegovega značaja; po eni strani velika želja po znanju, ker ima vedno občutek, da še ne zna dovolj, po drugi pa že kar neverjetna vztrajnost in žilavost pri slehernem prizadevanju. To dvoje združeno mu je znova in znova dajalo moči za napredovanje v poklicnem in zasebnem življenju.

Po odsluženi vojaščini se Strgar vrne v Mestno vrtnarijo, objavlja svoje prve strokovne spise in izda prvo vrtnarsko knjigo *Cvetlice lončnice*. S svojim znanjem pa še ni zadovoljen, rad bi šel na prakso v kako boljšo vrtnarsko ustanovo kje na Zahodu, »tja, kjer je vrtnarska stroka razvita«. Naslednja poglavja v knjigi popisujejo njegove službe po več zahodnoevropskih državah. Domov pride šele po dveh letih, pozno poleti 1957. Ves ta čas se uči reči, katerih še ni znal, da bi bilo njegovo vrtnarsko znanje res popolno. Če kdo, lahko Jože Strgar reče, da je bilo njegovo življenje v zrelih letih eno samo učenje. Krona njegovega prizadevanja je diploma na agronomskem oddelku biotehniške fakultete v Ljubljani leta 1962. Poleti tega leta gre v službo v arboretum Volčji potok, po petih letih službovanja pa se odloči za zasebnišтво, naj bo še tako tvegano. Ustanovi parkovno vrtnarstvo in drevesničarstvo ter ga uspešno vodi 23 let, do leta 1990, ko postane ljubljanski župan. Uspeh mu je omogočilo le vestno in požrtvovalno delo vse družine, saj je bilo težav in ovir obilno.

Naša dosedanja pripoved je bila namenjena predvsem popisu Strgarjevega šolanja in poklicnega izpopolnjevanja. V zadnji četrtini ali petini prvega dela njegove knjige pa bremo še o njegovih drugih dejavnostih. Jože Strgar je eden ne tako pogostih slovenskih kristjanov, ki svoje vere ni skrival pred občinstvom. Prepričan je tudi, da si morajo kristjani v slovenski javnosti sami izbojevati pravico do javnega nastopanja. Od leta 1966 naprej, ko je sodeloval že pri prvih javnih »velikonočnih konferencah«, si v njegovem zapisu sledijo čedalje številnejše in obsežnejše javne prireditve, od predavanj do zborovanj in publicistične dejavnosti. Skoraj povsod je bil Strgar gonilna sila. S tisto gorečnostjo, ki ga je podpirala pri njegovem poklicnem izpopolnjevanju, se je tu trudil za vsesplošno uveljavitev slovenskega katolištva. Velik del njegove dejavnosti je veljal razmahu katoliškega tiska, zlasti pri Mohorjevi družbi. Na teh področjih je doživljal tudi razočaranja, vedno se je iz vsake potrnosti vzdignil z novo močjo in zavzetostjo. Ko pa gleda svoje uspehe na knjižnem področju, je gotovo najbolj ponosen na petero zbornikov, ki jih je pripravil za Mohorjevo družbo. Vsak izmed njih vsebuje bogato gradivo h kaki temi, ki je bila v svojem času živo aktualna.

Ta javna dejavnost je Strgarju z ene strani dala zadostno izkušnost v nastopanju pred javnostjo, po drugi strani pa mu je med širšim občinstvom zraslo dovolj popularnosti, da ni veliko tvegala, ko je leta 1990 kandidiral za ljubljanskega župana (tedaj še »predsednika mestne skupščine«). Bil je izvoljen z veliko večino glasov, ki je presenetila tudi njegove privrženke. Seveda je bilo nemalo skeptikov, ki so mu napovedovali politični neuspeh, češ da se je spustil v dejavnosti, ki jih ne pozna in jih nikoli ni opravljal. Vendar se je naš pisec tudi teh dejavnosti lotil s čvrsto voljo in vztrajnostjo, ki sta ga odlikovali na njegovem poklicnem področju. Res si ni mogel niti od daleč predstavljati, na kakšne odpore bo zadeval in kakšne ovire bo moral premagovati na županskem stolu. A ostal je na njem do 1. 1. 1995. Svojo župansko dejavnost nadrobno popisuje v drugem delu te knjige. Za bravce je ta njegova pripoved izredno zanimiva, saj prikazuje začetna leta naše samostojnosti s plati, ki je drugi avtorji spominov niso popisovali in je tako v veliki meri ostala neznana.

Janez Gradišnik

»Dnevi so bili nasičeni z dogodki. Poleg organizacijskega delovanja za odpor so potekali delovni dogodki. Ljubljana se je v nekaj dneh zabarikadirala. Povsod so bile postavljene barikade, vojaške utrditve in zaklonišča. V takih razmerah sta že 1. julija popoldne prispela na obisk prva dva tuja politika. To je bil nadžupan Achim Exner iz partnerskega mesta Wiesbaden ter celovski župan dr. Leopold Guggenberger. Dan prej je prispela brzozavka z naslednjo vsebino:

Dragi kolega Strgar! S polno solidarnostjo vseh nas iz Wiesbadna do našega partnerskega mesta Ljubljane sem na poti v Celovec, od koder bom jutri, morda skupaj z županom Guggenbergerjem, skušal priti do vas v Ljubljano. Prišel bom takoj, ko bo mogoče. S pristrčnimi pozdravi, A. Exner, nadžupan.

Bila sta torej tu, zaprašena, lačna in žejna, bila je namreč huda vročina. Policijsko spremstvo ju je vodilo od meje do sem in se nikjer ni ustavljalo. Pričakal sem ju na pragu Magistrata, policija je namreč sporočila čas prihoda. Prav rad se spominjam tega odličnega sodelovanja z našo policijo. »Kaj vam je najbolj potrebno?« sta vprašala. Odgovoril sem, da poleg splošne pomoči, ko nam bo resnično potrebna, naj kaj naredijo, da bi nas svet priznal in da bi se vojna ustavila. »Pa še kaj nujnega?« je vprašal A. Exner. »Da, ljubljanski Rdeči križ ima številne naloge in zlasti za prevoze ljudi nima svojega kombija,« sem povedal. »Dobili ga boste iz Wiesbadna,« je kar ustrelil. In res, kar hitro smo ga dobili. Potem smo se pogovorili še o raznih nadrobnostih in po priložnostnem okrepcilu smo se skozi mestne barikade prebili do vladnega predsednika Pe-

terleta. Tam smo »pretresli« vse pomembne reči, ki so bile takrat razvidne in pomembne za Slovenijo. Predsednik vlade je bil nadvse zadovoljen, saj sta bila župana prva tuja »diplomata«, ki sta v tistih kritičnih dneh prišla v Ljubljano. Nato smo se na kratko oglasili še na avstrijskem veleposlaništvu in že sta v spremstvu naše policije oddrvela proti Celovcu.

Ta obisk je bil za Slovenijo in hkrati za širšo evropsko javnost nadvse pomemben. Še isti večer sta moža vsak svojemu zunanjemu ministru poročala o avtentičnih razmerah pri nas. Videla in spoznala sta veliko, kakor sta omenjala. Predvsem ju je navdušila naša neomajna odločenost, da branimo svojo samostojnost in našo osvoboditev izpod pokroviteljske roke komunistične ju-goarmade.

Tako so naša partnerska in prijateljska mesta odigrala nadvse pomembno vlogo pri informiranju sveta in pri zbiranju pomoči, ki je hitro pričela prihajati. Predvsem pa so spodbujala svoje vlade, parlamente, številne ustanove in sploh javno mnenje. Vse te reči so bile glavni razlog, da nam je postal naklonjen skoraj ves svet. Hitro so nam pričeli pošiljati tudi odmeve iz svojih javnih občil in kmalu so prihajali številni dopisniki, da smo jim vse stvari neposredno razlagali.«

Spomini

JUBILEJA SLOVENSКИH PESMARIČARJEV PRIMOŽA LAVRENČIČA IN FILIPA JAKOBA REPEŽA

Jezuitski misijonar Primož Lavrenčič se je pred 300 leti rodil 3. junija 1703 v Vrhpolju pri Vipavi, organist Filip Jakob Repež pa je pred 230 leti umrl 11. oktobra 1773 v Starem trgu pri Ložu. Oba sta množila zakladnico slovenskih cerkvenih pesmi, zato ju kot sodobnika tudi skupaj predstavljamo mohorskim bralcem.

Lavrenčič je bil deležen takratne najvišje izobrazbe: jezuitsko gimnazijo je spoznal v Ljubljani, bogoslovno fakulteto pa v Gradcu, kjer je leta 1732 postal duhovnik in magister teologije. Leta 1735 je stopil v jezuitski red tudi sam in

bil nato slovenski pridigar in misijonar v Trstu, Celovcu, na slovenskem Štajerskem in v Mariboru. V svoji misijonski praksi je potreboval pesmi, da bi vernikom na prijeten način približal in priljubil verske resnice, ki jih je razlagal v pridigah.

Nekaj pesmi te vrste so že pred njim objavili drugi pesmaričarji, nekatere pa je sam prepesnil iz nemških predlog. Izdal jih je leta 1752 v Celovcu: Misionske Catholish Karshanske pejsme. V knjižici je 29 pesmi, natisnjeni so tudi napevi z notami. Pet let pozneje (1757) je v Ljubljani anonimno izšla še knjižica, ki jo utemeljeno pripisujemo Lavrenčiču: Misionske Pesme inu Mollitve. V njej je enako število pesmi, vendar niso iste. Nekatere so ponatisnili tudi v poznejših pesmaricah, zlasti tiste, ki jih je prevzel iz pesmarice Ahacija Steržinarja iz leta 1729 in so se ljudem bolj priljubile kot poznejše Lavrenčičeve. Dela ni mogel nadaljevati, ker je že 10. avgusta 1758 umrl v Mariboru.

Zelo drugačno je bilo življenje *Filipa Jakoba Repeža*, ki se je 12. aprila 1706 rodil v Cerknici in postal organist v Starem trgu pri Ložu, kjer je tudi umrl. Nič ne vemo, kako in kje se je šolal – organisti so se takrat navadno naučili igranja pri starejših mojstrih. Repeževo izobrazbo in talent pa razodevajo njegove pesmarice, ki jih je sestavil za potrebe svoje župnije in zlasti romarjev na Križni gori. Rokopisno zbirko svojih pesmi Štimo božjo omenja v pesmaricah, ki jih je s podporo dobrotnikov uspel natisniti, dve pa sta doživeli celo ponatise – znamenje, da sta se ljudem priljubili. V tem ima Repež prednost pred drugimi slovenskimi pesmaričarji duhovniki, med laiki pa je na Slovenskem sploh prvi, ki je svoje pesmi uspel natisniti.

V knjižici je natisnil tudi primerne molitve in spodbudne odstavke, zato ga smemo šteti med prve slovenske laiške teologe. Repeževe pesmi so namreč namerno spodbujale k življenju po veri, pobožnosti in razumevanju verskih resnic, ki so jih razlagali duhovniki, on pa je te pesmi večinoma pel romarjem sam – niso bile namenjene skupnemu cerkvenemu petju.

Našteti naj bodo vsaj naslovi pesmaric z letnicami natisa in ponatisa: Romarske bukvice (Ljubljana 1737, Videm 1775); Nebeshku blagu (Ljubljana 1764, v tej so predvsem molitve); Romarsku drugu blagu (Ljubljana 1770, Videm 1775 in še enkrat v Ljubljani). V teh pesmaricah ni zapisanih napevov z notami, navedeno pa je, po katerem napevu (tudi necerkveni, poskočni so vmes) je pesem mogoče peti.

Repež je svoj pobožni namen zapisal v zadnji pesmarici, kjer pravi, da mu za njegovo »hrano zmiram vse sorte frišne materije zbira, daje in me zaklada« Jezus sam, ki ga z romarji vred časti na Križni gori. Repež je umrl tri leta po izidu tretje pesmarice, ponatise so oskrbeli drugi, kar spet pričuje o prilju-

bljenosti teh knjižic, čeprav pesmi niso postale ljudske cerkvene pesmi. Lahko jih uvrstimo med slovenske duhovno vzgojne spise druge polovice 18. stoletja.

Oba avtorja sta seveda predstavljena v naših leksikonih in pregledih, zelo malo pa je znanega o vsebini teh pesmi.

MOHORSKE ZGODBE SVETEGA PISMA IZPRED 150 LET

Zgodbe Svetega pisma, ki sta jih za mohorjane v letih 1896 do 1912 napisala Frančišek Lampe in (po Lampetovi smrti) Janez Evangelist Krek, so prišle v več kot 70.000 slovenskih domov – toliko je bilo takrat rednih naročnikov (udov). Še zdaj so znane ljubiteljem slovenske knjige in Svetega pisma, zlasti zaradi bogatih ilustracij.

Najbrž pa je pozabljena starejša izdaja svetopisemskih zgodb s slikami, ki so jih pred 150 leti dobili prvi mohorjani, člani takratnega Društva sv. Mohora. Bilo jih je takrat že 2000, ko pa je leta 1855 izšel še drugi del z novozaveznimi odlomki, jih je bilo polovico manj. Društvo ni uspevalo, dokler ga niso preuredili v cerkveno bratovščino Družbo sv. Mohorja. Odtlej je nenehno rastlo.

To samo za okvir. Predstaviti nameravam knjigo »Zgodovina svete vere v podobah starega zakona«, ki jo je spisal duhovnik Jernej Ciringar. Rodil se je leta 1818 v Hočah, študije je opravil v Mariboru in Gradcu. Sprva je bil kaplan na nemški župniji, med 1846 in 1849 pa kaplan pri Sv. Urbanu nad Ptujem, nato v Jarenini. Nekaj časa je bil tudi vojaški kurat in prav v tem času je spisal omenjeno knjižico. Pozneje je služboval pri sv. Mariji v Puščavi, končno pa je bil župnik na Sladki gori. Potem ko je bil upokojen, je tam živel še 25 let in umrl leta 1900. Za slovensko slovstvo se je navdušil že zgodaj in si po letu 1848 prizadeval za enakopravnost slovenščine.

V knjižici je 36 izbranih zgodb iz Stare zaveze, od stvarjenja sveta do Mabejcev. Povzeta je tudi zgodba o trpinu Jobu in kako so Judje pričakovali Odrešenika. Vsako poglavje je dolgo malo več kot eno stran. Posebnost knjižice so celostranske podobe nemškega slikarja Joh. Schindlerja, v jeklo pa so jih vrezali različni mojstri. Besedilo so tiskali v Celovcu pri J. Leonu, podobe pa kje drugje, ker so vlepljene med liste z besedilom.

Dve leti pozneje je Mohorjeva izdala še drugo knjižico z zgodbami iz Nove zaveze. Na 85 straneh in spet s 36 podobami istega slikarja jo je pripravil duhovnik Jožef Ulaga, rojen leta 1815 v Podsredi. Bil je bogoslovec v Celovcu,

nato kaplan na Spodnji Polskavi, v Žalcu in končno župnik v Šentvidu pri Grobelnem, kjer je umrl leta 1892.

Za zgodovino Mohorjeve družbe je zanimiv tudi podatek, viden na naslovnici obeh knjig: ker društvo ni imelo poverjenikov po župnijah, so tam našeti vsi kraji in knjigotržci, kjer je knjige mogoče naročiti ali kupiti. Na prvem mestu je seveda tiskar J. Leon v Celovcu, nato so našeti še Ljubljana, Gorica, Gradec, Maribor, Celje, Radgona, Slovenj Gradec, Novo mesto, Trst, Postojna, Dunaj in Zagreb. Videti je, da Društvo takrat še ni samo razpošiljalo knjig.

Oba avtorja sta seveda svetopisemsko besedilo samo povzela, saj je preobširno, da bi ga kar ponatisnila. Katoliški Slovenci so imeli takrat na voljo samo t. i. Japljev prevod Svetega pisma, ki ga seveda preprosti ljudje niso imeli, izšel pa je v več knjigah, več kot stoletje prej.

Mohorjani so že kmalu po opisanih prvih Zgodbah leta 1860 dobili podobno knjigo. Po znanem nemškem piscu Krištofu Šmidu so povzeli vsebino Stare zaveze, kateri so dodali še Popisovanje svete dežele. Leta 1861 je izšla še novozavezna knjiga. Tudi ti dve knjigi sta prišli samo do 1500 naročnikov, sta tudi manj privlačni, ker nimata podob. Prav pa je, da jih otmemo pozabi.

Na Slomškov praznik 24. septembra 2002 mi je med urejanjem arhivske zbirke slovenskega verskega tiska v ljubljanski Semeniški knjižnici prišla v roke knjiga Spomen-cviece, ki je v Zagrebu izšla 1900 v čast škofu Strossmayerju s prispevki slovenskih in hrvaških avtorjev. Na str. 443 je duhovnik in zgodovinar I. Vrhovnik naštel mecene slovenskih knjig v preteklosti. Za škofa Slomška je omenil, da je Mohorjevi ob ustanovitvi podaril 500 goldinarjev in da je za pravkar predstavljeni knjigi pri prosvetnem ministrstvu na Dunaju izposloval, da je cesarsko-kraljeva založba šolskih knjig dala na voljo »medorezne podobe«.

JOŽEF ŠKRINAR

BIBLICIST IZPRED 250 LET

Pred 250 leti se je 13. marca 1753 v Ljubljani rodil Jožef Škrinar, ki je postal duhovnik leta 1776 v času škofovanja Karla Herbersteina. Pri njem je spoznal škofijskega tajnika Jurija Japlja, ki ga je pozneje pritegnil med prevajalce Svetega pisma. Takrat (med 1765 in 1804) je bil Škrinar župnik poznejše frančiškanske župnije Marijinega oznanjenja (pred mostom) v Ljubljani.

Najprej je prevedel modrostne knjige Stare zaveze: Pregovori, Pridigar, Visoka pesem, Knjiga modrosti in Sirahova knjiga, kar je kot peta knjiga Japljeve

izdaje Svetega pisma izšlo leta 1798. Prevedel je tudi preroški knjigi Izaija in Jeremija (izšla kot šesti zvezek leta 1802), Škrinar in Jožef Rihar pa sta kot prevajalca podpisana na prevodu Malih prerokov in Makabejcev (dvanajsti zvezek, izšel leta 1800). Izdajo zadnjih zvezkov Japljevega Svetega pisma je oskrbel Škrinar sam, ker je po mnenju slovenistov pisal boljši jezik kot Japelj, čeprav smo navajeni vse zvezke te izdaje imenovati kar Japljevo Sveto pismo.

Škrinar je objavil še nekaj manjših nabožnih knjig, umrl pa je 17. aprila 1825 v Zgornjih Gorjah, kjer je župnikoval od leta 1808 dalje. Tudi on je zastopnik številnih slovenskih piscev nabožnih knjig, ki niso živeli v središču, ampak kot župniki (tudi kaplani) po župnijah.

Škrinarja poznajo tudi vsi naši leksikoni.

ŠTIRISTO LET OD ROJSTVA FILIPA TERPINA

Primerno je tudi širšo slovensko javnost opozoriti, da se je pred štiristo leti v Selcih nad Škofjo Loko rodil Filip Terpin (Trpin). Postal je duhovnik v času škofa Tomaža Hrena. Nadaljeval je njegovo delo pri vzgoji in izobraževanju duhovnikov v Marijinem kolegiju v Gornjem Gradu (1635–1639). Napisal je nekaj slovenskih spisov, ki niso bili natisnjeni, posebej pa je zaslužen za sodelovanje pri vodstvu ljubljanske škofije. Na vizitacijah po škofiji, ki je takrat obsegala tudi župnije v Obsotelju, je leta 1648 najprej spremljal svetniškega generalnega vikarja Marka Dolinarja (o njem je nekaj v Letu svetnikov 1. januarja), škofa Otto Buchheim in Jožef Rabatta pa sta ga pooblastila za službo generalnega vikarja. Tako je v letih 1655–1676 spoznal stanje vseh župnij takratne ljubljanske škofije, ki so bile raztresene po Kranjskem, Koroškem in Štajerskem. Vodil je tudi splošno sinodo leta 1666 in oskrbel natis latinskih poročil in sklepov sinode.

Zelo dragocen je njegov seznam knjig, ki so bile v škofijski knjižnici v Gornjem Gradu – nekatere izmed njih so bile stoletje prej last slovenskih protestantov. Zdaj so nekatere knjige iz te knjižnice v Narodni in univerzitetni knjižnici, nekatere pa v Semeniški knjižnici v Ljubljani.

Več o Terpinu je seveda v Slovenskem biografskem leksikonu.

(vsi članki od str. 202–206)

Marijan Smolik

ZA 120-LETNICO ROJSTVA PISATELJA IVANA PREGLJA – PRVA KNJIGA NJEGOVEGA ZBRANEGA DELA ?!

27. septembra 2003 bo minilo 120 let od rojstva pisatelja Ivana Preglja. Mohorjevi koledarji so večkrat počastili Pregljeve jubileje in obletnice. Sicer pa je o sodelovanju z Mohorjevo družbo najprej sam napisal za Koledar Mohorjeve družbe (KMD) 1938 članek *Iz spominov na Mohorjevo družbo* ob 30-letnici prve objave pri Mohorjevi: povestica *Blagovestnika* o pokristjanjevanju Slovencev v KMD 1908. V majhnem KMD za leto 1944, ki zrcali vojno stisko Mohorjeve, je ob pisateljevi 60-letnici članek s sliko in kratko oznako Pregljevega življenja in dela izpod peresa Janka Modra. V KMD 1954 je Viktor Smolej objavil jubilejni prispevek za Pregljevo 70-letnico. Po pisateljevi smrti je v KMD 1961 Jože Dolenc v obsežnem članku Ivanu Preglju v spomin natančno orisal Pregljevo življenje in delo s poudarkom na njegovem sodelovanju z Mohorjevo družbo. Zato v pričujočem članku teh osnovnih podatkov ne bi ponavljal razen jedrnate ocene ob koncu članka: »Pregelj je bil umetnik, velik umetnik, ki je doumel svoj poklic, trpel z njim in ob njem, doumel slovensko besedo v vsej njeni lepoti in oblikoval z njo podobe iz naše preteklosti in sedanosti, ki bodo živele z njegovim imenom.«

Pregelj podobno kot Cankar ni hotel napisati svoje avtobiografije, čeprav so ga nekajkrat prosili. Mogoče o nekaterih stvareh iz svojega življenja ni maral pisati, npr. o tem, kako sta njegova starša postala alkoholika ter mlada umrla in zapustila tri nepreskrbljene sirote stari materi; kako se je zanj zavzel mostarski župnik Jožef Fabijan, ko je pri pouku odkril njegov pisateljski talent, mu plačal šolanje na gimnaziji v Gorici, a je kot petošolec moral ponavljati razred zaradi pretiranega branja romanov Karla Maya; kako je na Fabijanovo željo vstopil v goriško semenišče, a je zaradi ljubezni do nekega goriškega dekleta po treh mesecih izstopil, pa ga je Fabijan kljub temu poslal na dunajsko univer-

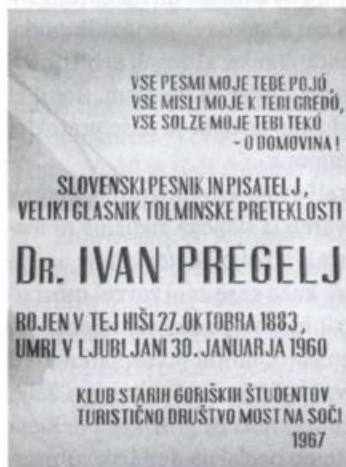

*Ivan Pregelj na razglednici
ob odkritju spominske plošče
na njegovi rojstni hiši
17. septembra 1967*

Pregljeva rojstna hiša na razglednici ob odkritju spominske plošče

vist dr. Tine Debeljak, je že za pisateljevo 40-letnico objavil študijo o njegovem pisateljevanju v reviji Križ na gori 1925; še temeljitejša pa je Debeljakova študija za 50-letnico leta 1933 v DS, ko je pisatelj svoj opus pravzaprav že zaključil. Pregljeva 60-letnica pa je padla v kruti medvojni čas, v oktober 1943. Pisatelj je

bil tedaj že pet let prizadet od kapi in ni mogel več ustvarjati in pisati. Hodil je s težavo ob palici in se umaknil v krog svoje družine. Ta jubilej je spravil pisatelja in svojce v strašno stisko. O tem piše edina še živeča hči Bazilija v svoji knjigi *Moj oče* iz leta 1983. V njihovo stanovanje je prišel neznanec in z grozečim glasom ukazal, da mora pisatelj Pregelj priti na sprejem k prezidentu Rupniku, da mu bo čestital. Zavedali so se, kakšno črno piko bo dobil oče zaradi tega sprejema s strani osvobodilne fronte, zato so vsi v družini to doživljali kot absurd, počutili so se kot aretirani. Dr. Debeljak mu je tudi tokrat pripravljal ne samo pregled njego-

zo in ga podpiral, dokler ni diplomiral na slavistiki in germanistiki. Reznici na ljubo pa je treba povedati, da se je svojemu dobrotniku oddolžil na dva načina: še kot študent je spesnil dva sonetna venca na temo temeljnih krščanskih molitev, očenaša in zdravamarije, kasneje pa v svoji prozi rad opisoval duhovniške like, saj je dobro poznal življenje v župniščih.

Kot je Cankar v nekaterih črticah posegel v mladostne spomine, tako tudi Pregelj, npr. *Moj prvi svet* v Mladiki 1921, *Čepovan* v Novem rodu 1921, *Stari Lovrč* o svojem dedu v Domu in svetu (DS) 1913, *Ožep* v DS 1914 in *Tebi, moj mali prijatelj* v Našem rodu 1933/34.

Pregljev prijatelj, škofjeloški slavist dr. Tine Debeljak, je že za pisateljevo 40-letnico objavil študijo o njegovem pisateljevanju v reviji Križ na gori 1925; še temeljitejša pa je Debeljakova študija za 50-letnico leta 1933 v DS, ko je pisatelj svoj opus pravzaprav že zaključil. Pregljeva 60-letnica pa je padla v kruti medvojni čas, v oktober 1943. Pisatelj je bil tedaj že pet let prizadet od kapi in ni mogel več ustvarjati in pisati. Hodil je s težavo ob palici in se umaknil v krog svoje družine. Ta jubilej je spravil pisatelja in svojce v strašno stisko. O tem piše edina še živeča hči Bazilija v svoji knjigi *Moj oče* iz leta 1983. V njihovo stanovanje je prišel neznanec in z grozečim glasom ukazal, da mora pisatelj Pregelj priti na sprejem k prezidentu Rupniku, da mu bo čestital. Zavedali so se, kakšno črno piko bo dobil oče zaradi tega sprejema s strani osvobodilne fronte, zato so vsi v družini to doživljali kot absurd, počutili so se kot aretirani. Dr. Debeljak mu je tudi tokrat pripravljal ne samo pregled njego-

vega dela, ampak tudi natančno biografijo. Objava se je zaradi vojnih razmer zavlekla, avtor pa se je maja 1945 umaknil v tujino in končno pristal v Argentini. Gradivo o Preglju je prinesel s seboj, a šele za Pregljevo 70-letnico je objavil knjigo *Moj svet in moj čas*, ki je izšla v Buenos Airesu 1954 in v kateri je v opombah podroben Pregljev življenjepis. V uvodu te knjige

Pogled na Most na Soči, nekdanjo Sveto Lucijo, s poti v Kozmerice

je urednik tudi ugotovil, zakaj je domovina prezrla ta jubilej: »Edvard Kardelj je tovrstno klerikalno kulturo imenoval naravnost *gnilo vodo* in bi proslava takih umetnikov pomenila po njegovem kaditi zastarelim preživelim malikom.«

Prezirljiv odnos oblasti se je pokazal tudi ob odkritju spominske plošče na Pregljevi rojstni hiši 17. sept. 1967 na pobudo Kluba starih goriških študentov in domačega turističnega društva, ko je slovesnost potekala brez zastopnika oblasti. Slavnostni govornik je bil pisatelj Saša Vuga.

Toda kmalu je sledila otoplitev, ko je leta 1970 sam predsednik SAZU Josip Vidmar, nekdanji neizprosni kritik Pregljevih del, za zbirko *Naša beseda* izbral pet Pregljevih najboljših proznih del. Za 100-letnico rojstva leta 1983 pa je že sodelovala oblast. Podprla je naročilo Pregljevega spomenika pri kiparju Negovanu Nemcu, predsednik pripravljalnega odbora pa je bil dr. Savin Jogan z republiške SZDL. 23. septembra 1983 je bilo slovesno odkritje spomenika blizu cerkve sv. Mavra.

V novembru tega leta je Slovenska matica organizirala simpozij o Ivanu Preglju; predavanja, 16 po številu, pa so bila objavljena v Pregljevem zborniku v uredništvu dr. Joža Mahničiča leta 1984.

V Tolminu so trg v novem delu mesta poimenovali Pregljev trg, za 110-letnico Pregljevega rojstva pa so jeseni 1993 v starem delu mesta odkrili Pregljev doprni spomenik, delo M. Begiča, ki naj bi bil bolj verodostojen kot Nemčev na Mostu na Soči. Slavnostni govor je imel predsednik SAZU dr. France Bernik.

Nova revija je leta 1999 izdala kot deveto knjigo v svoji zbirki INTERPRETACIJE nov zbornik o Preglju, ki je razen dramatike osvetlil v 22 razpravah vsa druga področja Pregljevega dela, v uredništvu dr. Marjana Dolgana. Po-

Pregljev spomenik, ki ga je za 100-letnico njegovega rojstva naredil kipar Negovan Nemeč in je bil odkrit 23. septembra 1983 na Mirišču.

sebnost dragocena je v tem zborniku popolna bibliografija Pregljevih del, ki jo je sestavil Peter Grum.

Ozrmo se še na problem Pregljevih izbranih in zbranih del. Že leta 1928 je Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani avtorju dala ponudbo, da bi izdala njegove *Izbrane spise* v desetih zvezkih. Redakcijo naj bi opravil pisatelj sam in dodal tudi ustrezne opombe in pojasnila. Do leta 1935 je res izšlo deset knjig, založba se je potrudila z dobrim papirjem in lepo

vezavo – ena najlepših edicij med vojnama! Toda ureditev je konfuзна, opombe so minimalne, ob romanu *Tolminci* npr. samo sedem vrstic. Izpuščene niso samo večerniške povesti, ampak tudi temeljno delo *Plebanus Joannes*. Pregelj se je tudi dosledno izogibal navedbi virov, iz katerih je zajemal. Škoda je, da založba za urejanje ni pritegnila dr. Fr. Koblarja, ki bi gotovo pripravil temeljitejše opombe, podprte tudi z izjavami še živečega pisatelja. Zanimivo je, da je dr. Tine Debeljak že omenjeno knjigo *Moj svet in moj čas* označil kljub drugačni zasnovi in formatu kot 11. zvezek Izbranih spisov.

Mohorjeva je po pisateljevi smrti 29. januarja 1960 že v KMD 1961 napovedala, da se mu bo oddolžila z obširnejšim izborom njegovega dela. Za urednika *Izbranega dela* je zaprosila dr. Franceta Koblarja, ki je prvotno predvidel šest knjig v obsegu 400 do 500 strani. Vsaka bo imela na koncu opombe s študijo o nastanku in pomenu besedil in temeljite razlage. Šest knjig je redno izšlo v predvidenem obsegu v letih 1962 – 1968, presenečenje pa je bila najobsežnejša, sedma knjiga leta 1970, z barvnim ovitkom in pestro vsebino: izbor Pregljeve poezije, zgledi zgodnje proze, spomini, glose, zadnje novele, slovstvene razprave in kritike. Na koncu pa pretehtan poizkus Pregljeve ilustrirane monografije. Ta knjiga je od 80-letnega urednika zahtevala gotovo največ napora. Celotno *Izbrano delo* pa je posebno dragoceno zaradi temeljitih urednikovih opomb.

Poseben problem pa se je pojavil v zvezi Pregelj in elitna zbirka *Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev*. Zbirko je osnoval slavist in komparativist dr. Anton Ocvirk leta 1946 in kot prvi v njej objavil prvi zvezek zbranega dela Srečka Kosovela. Pridobil je lep krog slavistov in za zbirko predvidel pomembna literarna imena od Linhartarja dalje, a Preglja ni predvidel, ker ga je podob-

Pogled na Sočo in cerkev sv. Mavra na Mirišču, kjer so pokopani Pregljevi starši, njegov dobrotnik Jožef Fabijan in kjer je želel biti pokopan tudi sam.

no kot Josip Vidmar imel za klerikalca. Ko pa je leta 1980 prevzel uredništvo zbranih del naših klasikov dr. France Bernik, ni bilo več ovir za uvrstitev Preglja v to edicijo. A pojavil se je drug problem: kdo naj bi se lotil tega odgovornega in težkega dela, saj je že dr. Koblar tožil, kako težko je urejati Preglja. Od najbolj poklicanih je bil Debeljak v Argentini, kjer je 1987. leta umrl, Koblar pa je umrl že prej, leta 1975. Odličan urednik bi bil lahko dr. Joža Mahnič, a je bil že angažiran z urejanjem Župančičevih del. Imeli smo sicer tri mlajše doktorande na Pregljeve teme, a vsi so bili obloženi z drugimi dolžnostmi; vedeli so, da je Pregelj ogromen zalogaj, ki poleg trdega dela zahteva veliko znanja in ogromno časa.

Urednik Bernik je ob 50-letnici te zbirke, ki se je leta 1996 bližala že svoji 200-ti knjigi, novinarki in pisateljici Marjeti Novak potožil, da nekako ni mogoče najti urednika za Pregljevo zbrano delo. Ker sem objavil že več člankov v zvezi s Pregljem, me je na slavističnem zborovanju v Kranju oktobra 1997 povabil, da bi sprejel to veliko in odgovorno delo. Vzel sem si čas za premislek, saj sem že v letih. Vendar me je zamikalo tudi zaradi spleta življenjskih usod med nama, ki so v obratnem sorazmerju: Pregelj je bil s Tolminskega in je

študiral gimnazijo v Gorici, poklic profesorja pa je kar 12 let opravljal na Gorenjskem, v Kranju. Jaz sem se pa rodil na Gorenjskem, a v Poljanski dolini, ki je blizu Tolminske, študiral gimnazijo v Kranju, po končanem študiju slavistike v Ljubljani pa sem bil poslan kot profesor na tolminsko učiteljsiše oz. gimnazijo in v Tolminu živim kot upokojenec še sedaj. Pregelj si je izbral ženo na Gorenjskem v Šentvidu nad Ljubljano, jaz pa na Tolminskem v Tolminskih Ravnah. Preglja sem zelo rad bral, na slavistiki sem prebral vso njegovo prozo. Odločil sem se kmalu.

2. marca 1998 sem uredniku Berniku predložil okvirni načrt zbranega dela, ki naj zajame vsa objavljena in neobjavljena literarna dela. Predvidel sem 12 knjig v obsegu do 500 strani, zadnja naj bi bila monografija. Koliko mi jih bo uspelo urediti in objaviti pa je v božjih rokah. Težave se kažejo že sedaj. V začetku marca leta 2000 sem uredniku oddal končano prvo knjigo – Pregljevo poezijo. Eno leto sem samo intenzivno zbiral Pregljeve pesmi – kdo bi si mislil, da jih je okrog 400. Poznal sem le tistih 50, ki jih je objavil Koblar. Redigiral sem jih jezikovno in jim napisal opombe, potem pa uredil v razdelke. Hvaležen sem knjižnicam, ki so mi dovolile fotokopiranje besedi, Koblarjeva hčerka Ana mi je prijazno dovolila fotokopiranje rokopisov, saj ji je tudi Bazilija izročila v varstvo vse očetove rokopise. Toda, ko sem oddal prvo knjigo, se je ravno tedaj založba DZS odločila, da bo poslej izdajala samo učbenike, ker prinesejo »gotov dolar«. Tako je Pregelj obležal skoraj dve leti, šele konec leta 2001 ga je prevzela založba Obzorja v Mariboru. Urednik Andrej Brvar se je lotil priprav na objavo petih knjig te zbirke v letu 2002, med njimi naj bi bila tudi prva knjiga zbranega dela Ivana Preglja. Toda globalni menedžerski in potrošniški val, ki je opustošil že založbo DZS, je pljusnil tudi na založbo Obzorja. Poleg drugih zbirk je odnesel tudi zbirko Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev po petinpetdesetih letih rednega izhajanja. Ubogi Pregelj res nima sreče. To žalostno sporočilo urednika Brvarja v reviji *Ampak* sem potožil Silvestru Gabrščku, Tolmincu na ministrstvu za kulturo. Rekel mi je, da bo skušal pridobiti Mohorjevo v Celju, da bi prevzela vsaj Preglja, če že ne cele zbirke. Tako je nekaj upanja, da bo prva knjiga Pregljevega zbranega dela izšla vsaj v letu 2003, za 120-letnico njegovega rojstva. To bi bila najlepša počastitev tega jubileja! Če ne bo uspelo, bo treba spet iskati založbo v Argentini kot pred petdesetimi leti.

Največ novega in neznanega izpod Pregljevega peresa prinaša namreč ravno prva knjiga. Kdo pa je sploh poznal Preglja kot pesnika? Res je na začetku svoje literarne poti objavil pesniško zbirko Romantika, ki je že davno pozabljena, saj je vse njegove pesmi zasenčila njegova imenitna proza in iz vseh slovenskih beril poznamo le odlomke njegovih romanov in novel.

A na njegovi spominski plošči na rojstni hiši na Mostu na Soči so vklesani njegovi verzi iz pesmi *Domovini*:

*Vse pesmi moje tebe pojo,
vse misli moje k tebi gredo,
vse solze moje tebi teko
- o domovina!*

In kdo bi mogel izgubo lastnega otroka bolj ganljivo izraziti, kot jo je izpovedal v pesmi *Vasko*:

*Tak mala, da jo Tvoja nožica preskoči,
tak ozka od tebe vodica me loči...
Kje teče? - Ne vem!*

*Da zvedel bi zanjo, poprosil bi ptico,
poprašal jo, Tvojo najljubšo sestrico...
Kje poje? - Ne vem!*

V *Božični rapsodiji* se je še zadnjič predstavil v vsej ponižnosti pred Novorojenim:

*Cestninar svojega lica, nedorasli jaz Janez Pregelj - Cahej,
rovtnar iz Galileje tolminske, negodne mevšetov zemlje,
svojemu Bogu, kralju vseh kraljev, Novorojenemu
pesem pojem za praznik in sveti god ...*

Tako ponižen in otroško vdan, reven in bos je upodobljen tudi na nagrobnem mozaiku v Dravljah, na mojstrovini sina Marija, na kateri v svoji boleči ljubezni sprejema nase križ z besedami: **BOG JE VIDEL IN SPREJEL.**

Janez Dolenc (tudi vse barvne fotografije)

P.S.: Ne bo treba v Argentino, saj je tudi v bankrotu. Študentska založba LITERA v Mariboru, kamor se je preselil urednik Andrej Brvar, obeta izid prve knjige Pregljevih Zbranih del za leto 2003. Bomo videli!

FRANCE VODNIK – KULTURNIK IN ČLOVEK

Pred sto leti v Podutiku pri Ljubljani rojeni France Vodnik je bil brat pesnika Antona Vodnika in bratranec slikarja Staneta Kregarja. Po maturi je v Ljubljani študiral slavistiko, po diplomi pa kot štipendist leto dni prebil v Krakovu. V času Živkovićeve diktature je ostal nekaj let brez službe, italijanski okupator pa ga je za dobro leto poslal v internacijo. Sicer se je preživljal kot profesor slovenščine po ljubljanskih gimnazijah, še več moči in ljubezni je posvečal umetnosti in kulturi: snoval je pesmi, kritike in eseje, sourejal revije in veliko prevajal. Srečevali smo ga v Društvu književnikov, Pen-klubu,

Društvu prevajalcev in Slavističnem društvu, bil je zavzet odbornik pri Slovenski matici in Mohorjevi družbi ter obema pomagal oblikovati knjižni program.

Njegovega filozofskega, socialnega in kulturnega nazora ne moremo poznati, če se ne ozremo na njegovo življenjsko in duhovno pot. Pripadal je mladinskemu ali križarskemu gibanju, ki je izdajalo revijo s cankarjanskim naslovom *Križ na gori* in pozneje *Križ*. Zatem je nekaj let sourejal znano revijo *Dom in svet*, po njeni krizi pa prešel h Kocbekovi reviji *Dejanje*. Po drugi svetovni vojni je sodeloval pri pluralistični reviji *Prostor in čas*, ki so jo administrativno ukinili, nazadnje pa bil odgovorni urednik revije *Znamenje*. Bil je razgledan in demokratičen izobraženec ter življenju odprt kristjan, čigar pristni in tehtni besedi so navzoči, tudi drugače misleči, pozorno in spoštljivo prisluhnili. Tudi njegovi dijaki so ga imeli radi, saj se ni slepo oklepal šolskega programa, temveč jih učil lepega izražanja, budil v njih zanimanje za umetnost ter jih vzgajal v poštene in pokončne ljudi.

Ob izidu svoje edine pesniške zbirke z značilnim naslovom *Borivec z Bogom* (1932) je med drugim izjavil: »Moja vera v Boga ni naivna dediščina, prevzeta od drugod, marveč svobodno afirmiran red sveta, ki sem ga doživel

po vseh blodnjah kot veliko razodetje in luč svojega življenja.« V verzih izpoveduje duševno samoto in mrak, bolečine in boje, išče sreče v ljubezni in najde smisel v Bogu. V njegovem slogu med drugim nastopajo svtopisemske osebe in liturgični predmeti, prištevamo ga med ekspresioniste. Ni pa kot pesnik toliko znan in pomemben kakor brat Anton, ki je izrazno naravnost virtuoz.

V večji meri kot z liriko se je Vodnik v dvajsetih in tridesetih letih ukvarjal s kritiko in esejem, ki sta takrat izhajala po dnevnikih in revijah, knjižno pa šele ob avtorjevih jubilejih po drugi svetovni vojni. Spričo svoje življenju in umetnosti odprte narave tega pisanja ni opiral na Jeranovo, Mahničovo in Ušeničnikovo, marveč na Izidorja Cankarja, Steletovo in Koblarjevo estetiko. V kritiki je sproti ocenjeval na novo izšla leposlovna dela oziroma tekoče gledališke predstave in sezone, v esejih pa obravnaval največ vidnejše sodobne pesnike in pisatelje ter pereča vprašanja o umetnosti, narodu in svetovnem nazoru.

Načelno je nasprotoval stališču, naj umetnost služi le sami sebi oziroma samó lepoti (l' art pour l' art), prav tako pa tudi zahtevi, naj bo predvsem v službi katerekoli ideologije (tendenca). Zavračal je Vidmarjevo trditev, da more pravo umetnino ustvariti samo svobodomiseln pisatelj, in dejal, da more biti to dano tudi nadarjenemu vernemu avtorju. Prav tako pa je odklanjal geslo predvojnih klerikalcev, da biti Slovenec nujno pomeni biti katoličan, in dejal, da z enako pravico spadajo med Slovence tudi nazorsko drugače usmerjeni. Vodnikova misel se je torej upirala slehernemu izključevanju, tako na področju umetniškega ustvarjanja kakor na področju narodovega življenja. Znal pa je biti tudi polemičen in v polemiki uspešen; tako se je pridružil pravdi za Cankarjevo nazorsko podobo ter proti liberalcem in marksistom dokazoval in dokazal tudi njegovo religioznost. Odklanjal je zlasti troje: diletantizem v kulturi, fanatizem v nazorih in razcepljenost v narodu ter se zavzemal za kvaliteto v kulturi, za nazorsko zvestobo, hkrati pa strpnost do drugih in za zdravo sožitje v narodu.

V knjigi *Kritična dramaturgija* (1968) je zbral nekdanje ocene, poročila in načelna razmišljanja o gledališču, za potrebe Narodnega gledališča je tudi prevajal tuja odrska dela, na Akademiji za glasbo pa predaval dramaturgijo. Tudi kritike in eseji z drugih tematskih področij so knjižno izhajali šele po vojni. Knjiga *Ideja in kvaliteta* (1964) je prinesla ocene leposlovnih del in oznake avtorjev, knjiga *Prevrednotenja* (1971) pa načelne eseje o slovenstvu in umetnosti. Podobno vsebino razodevata knjigi *Dialektika in metafizika slovenstva* ter *Misli in presoje* (oboje 1983).

Nekajkrat je nastopil kot urednik in pisec spremnih besed. Tu moramo najprej omeniti antologijo Slovenska religiozna lirika, ki je v njegovem uredni-

štvu izšla dvakrat (1928, predelano 1980). Prav tako je dvakrat obširneje razložil Mencingerjevo *Mojo hojo na Triglav* (1956, 1977). Sicer pa je bralca uvajal v dela nekaterih sodobnikov in prijateljev, Silve Trdinove, Bogomira Magajne in Edvarda Kocbeka (Svoboda in nujnost, 1974).

Med Vodnikovimi knjigami je ena, *Od obzorja do obzorja* (1972), po vsebini in namenu pedagoškega značaja; v njej si avtor-profesor prizadeva sodobno mladino ogreti za slovenski jezik in knjigo, leposlovje in ustvarjalce, gledališče in kulturo. Neposredno po zadnji vojni pa je za tisk pripravljaj Slovenski literarni zemljevid, o njem je na ljubljanskem Radiu predaval.

Po letu 1945 je večji del svojega znanja posvečal prevajanju, predvsem iz poljščine. Imel je izostren posluš za jezik, njegovo slovnično pravilnost, pomensko ustreznost in izrazno lepoto. Iz poljske književnosti so ga pritegovali predvsem pripovedniki novejših obdobij. Slovenil je krajše novele, zlasti pa obsežne romane s socialnimi, psihološkimi in etičnimi poudarki. Dvakrat je objavil Poljske novele raznih avtorjev, odlično poustvaril Žeromskega, Da-browsko, Iwazskiewicza, Andrzejewskega, Jastruna in druge, mladini dal nekaj Sienkiewicza, s področja umetnostne zgodovine je prevedel dve monografiji našega rojaka Vojeslava Moleta. Več desetletij je sestavljal veliki *Poljsko-slovenski slovar* (1977), ki pomeni krono njegovega polonističnega prizadevanja. Za svoje bogato kulturno posredništvo je bil deležen javnega priznanja tako s poljske kot naše strani.

Kakor mnogim pomembnim in dragocenim osebnostim tudi njemu kljub sorazmerno visoki starosti ni bilo dano, da bi uresničil vse svoje načrte. Za posebno, kar življenjsko nalogo si je določil objektivno osvetliti slovenski pesniški ekspresionizem in Srečka Kosovela, ki so ju nekateri po revijah in knjigah prikazovali pristransko in napačno. Uspelo mu je še napisati in priobčiti študijo o ustvarjanju brata Antona (Znamenje 1985), ni pa mu več bilo dano, upodobiti duševni in umetniški portret Srečka Kosovela niti urediti in s študijo opremiti Cvetnik slovenske ekspresionistične lirike za Slovensko matico.

France Vodnik je torej začel kot književnik z osebno izpovedno pesmijo, zatem se je uvrstil med naše najbolj vidne in tehtne kritike in esejiste, po vojni pa se je izkazal za tankočutnega in plodovitega posrednika poljske književnosti. Kot človek je bil pogosto zazrt vase, kakor da zmeraj nekaj snuje, znal pa je biti tudi prijeten sobesednik in duhovit družabnik, z njim se je bilo vredno pomenkovati, vsak pogovor je pomenil novo obogatitev znanja in duhovnosti. Kot javni delavec, najsi je nastopal s pisano ali govornjeno besedo, pa je temperamentno, bistro in dosledno branil svoje prepričanje in načela, obenem pa je ostajal demokratično odprt in širok ter je zavzeto sodeloval pri kulturno-poli-

tičnih akcijah, pomembnih za narodno skupnost. S svojim kvalitetnim in obsežnim delom ter poštenim in pokončnim značajem je med kulturniki različnih nazorov dvigal ugled krščanske misli.

Joža Mahnič

VIDATAUFER(1903-1966)

(Ob stoletnici pesničinega rojstva)

Spominjam se sivolase, malo naprej upognjene žene, sloke postave, prijaznega obraza in vedno sijočih svetlih oči: prihajala je v Slovansko knjižnico blizu ljubljanskih Križank. To je bilo v zgodnjih šestdesetih letih, ko sem tja tudi sam pogosto zahajal in jo skoraj redno videval. Nisem slutil, da jo vidavam v zadnjih letih pred njeno, dosti prezgodnjo smrtjo. Bila je ena dokaj redkih slovenskih žena starejše generacije besednih umetnikov, ki se je z vsem srcem in dušo posvetila poeziji in v njej tudi uspevala kljub nesrečam, ki so jo v življenju pogosto zadevale. Rojena je bila 15. januarja 1903 v Toplicah pri Zagorju rudniškemu pazniku in kasnejšemu lastniku kamnoloma ter posestniku v Zagorju pri Litiji. Osnovno šolo je obiskovala v Zagorju ter se nato vpisala na licej, ki ga je v presledkih (zaradi bolezni) obiskovala do leta 1919. Potem je odšla v Maribor, kjer se je šola na učiteljski ter leta 1923 maturirala. Poleg tega je morala zaradi prezgodnje smrti staršev skrbeti za petero še doma živečih otrok. Po nespretnosti varuha družinskega premoženja je večina le tega propadla, Vida pa je morala še dolg, ki je ostal, dolgo odplačevati iz svoje skromne učiteljske plače. Učiteljsko poslanstvo je opravljala nad dve desetletji: 1923-1928 v Zagorju, nekaj časa v Toplicah, od leta 1928-1944 pa v Stični. Avgusta leta 1944 je peklenski stroj uničil pol hiše, v kateri je stanovala, in v njenem stanovanju vse, kar je hranila in posedovala. Brez premoženja se je zatekla v sobico brazposelne sestre Nike v Ljubljani. Leta 1945 jo je sprejela v svoje stanovanje pesnica Lili Novy. Do leta 1945 je bila pogosto na spisku brezposelnih učiteljev, po vojni je še leto dni učiteljevala v Ljubljani, nato pa je bila referentka na Ministrstvu za prosveto v Ljubljani, do predčasne upokojitve v letu 1950. Leta 1957 se je preselila v dom na Bokalcih, kjer je umrla 18. oktobra 1966, stara komaj 63 let.

V literarno delo jo je pritegnil dr. Ivan Lah s prvimi objavami v srednješolskem glasilu Preporod; vanj je sprejel nekaj pesmi iz rokopisov zbirk Moja

beseda in Tihi akordi. Tedaj je delovala še pod psevdonomimom Vida Maja. V Preporodovem krožku se je srečala s pesnikom Srečkom Kosovelom in njegovimi sodelavci, ki so jo pritegnili k sodelovanju pri reviji Lepa Vida. Kmalu se je priključila še vrsti drugih tedanjih glasil in časopisov: Domu in svetu, Kresu ter prvi ekspresionistični reviji Trije labodje (1922). Vendar to začetniško obdobje njenih pesniških poskusov ni rodilo globljih sadov. Šele s svojo nastavitvijo v Stični je Vida v življenju in v naravi našla močnejšo oporo in po objavah v Ljubljanskem Zvonu (V morju lana) se pričnejo kazati zrelejše, polnokrvnejše pesmi njenega umetniškega vzpona. V razdobju 1931-1938 je ustvarila vrsto blestečih pesmi; izbor iz teh objav je pripravila za zbirko Veje vetru (1939), ki so jo tedanje številne kritike dokaj ugodno ocenile. V izbrani čisti plemenitosti se skriva rahli podton nepremagljive bolezni, ki je tlela v njej vse od le delno prebolele gripe leta 1919. V razdobju 1938-1945 se je porodila njena druga knjižica pesmi, ki zajame njen, sedaj nekoliko poglobljen religiozni motiv kot izpoved v tako težkem, za nas že vojnem času. Knjižica nosi naslov Križev pot. V njej je pesnica skušala z lirično besedo od postaje do postaje, ob spremljavi mojstrovine baročnega slikarja Fortunata Berganta, izraziti tolikokrat in na tolike načine opevano strašno mučeniško pot Božjega sina na Golgoto. Navdih, ki jo je sicer že prej spremljal le v čutnih podobah iz stiške pokrajine, je skušala tu prepojit s svetom upodobitve trpljenja v stiški baziliki, kakor v neki zli slutnji na bližnji križev pot trpljenja slovenskega ljudstva in tudi kot odsev lastnega trpljenja, ki ji je bilo naloženo do konca življenja. V razdobju od leta 1945 do leta 1952 se je pesnica bolj posvečala otroški poeziji in izdala skupaj z Lili Novy edino dramsko delo Mojca in živali (1950). Skoraj istočasno pa je objavila tudi svojo drugo pesniško zbirko z naslovom Izbrani listi, v kateri se je le z malenkostno oddolžitvijo spomnila vojne (IV. del), ostale pesmi pa so večinoma ponatisi iz prejšnje zbirke (Veje v vetru). V letih 1952-1959 je že začela telesno upadati ter hirati, dokler ni bila za stalno priklenjena na posteljo. Vendar je že kmalu potem, ko se je preselila na Bokalce, začela misliti na novo pesniško zbirko. Le ta je izšla leta 1961 z naslovom Svetli sadovi. Kakor prva zbirka je tudi ta razdeljena v razdelke; vsakega zaznamuje načelo prehoda iz svetlobe v temo. Melodija njenih pesmi, ki jo utesnjuje v enake kitice, sedaj postaja ostrejša, še vedno pa je zvesta enakomernemu ritmu. Znatno se čuti korak do še komaj živih verzov iz njene poslednje dobe življenja (1959-1966). V njih pa je Vida Taufer ob lastnih duševnih in telesnih mukah docela umolknila. Zaprla se je vase ter se z nekaterimi svojevrstnimi izpovedmi, brez njenega značilnega izrazja, ki ji je bilo dolga leta lastno, bližala svojemu telesnemu in pesniškemu koncu.

O pesnici Vidi Tauferjevi in njenem delu je njena kritičarka in literarna zgodovinarica dr. Marja Borštnikova zapisala: »Vida Tauferjeva je osredotočena v svojo osebno bolečino, edina, ki med pesnicami tega časa najde nadvse tenek izraz za svoj emocionalni poetični vsakdanjosti odmaknjeni svet. Tudi v njenih verzih, ki jih je pred vojno deloma zbrala v prvo zbirko *Veje v vetru* (1939), zven lepe besede in muzike ritma in rime preglša pomen: vendar so ti verzi le redko še svobodni, večinoma so tedaj že urejeni vsaj v enakomerno kitico, če ne celo v sonet, pa tudi pomen je skoraj vselej razrešljiv, usklajen z realnostjo, čeprav vselej rahlo pridvignjen. Pesnica se ne bori več z življenjem, marveč s tiho-zadušeno bolečino bolj prikriva kot razgalja svojo neodžejano mladost. Intonacija njenega razpoloženja je padajoča, zato je tudi zagon v pesmi sprva močan, v zadnjih verzih pa usiha. Je pa v vseh zgibih tako presunljivo ženska in kljub večkratni prisotnosti smrti tako zazrta v svetlobo, da je hrepenenje v topli povezavi z naturo, s plemenitimi rožami njen drobni vseobsegajoči čustveni svet poživlja z milino, ki jo izrazito loči od ostalih pesnikov.« Pesnici Vidi Tauferjevi sta na dnu doživetij bolečina in osamljenost že od nekdaj najbolj zvesti spremljevalki njenih pesmi. Tu bi njeno poezijo v precejšnji meri mogli vzporejati s poezijo pesnice Lili Novy. Vendar je med njima neka zelo bistvena razlika. Najgloblje jedro poezije Lili Novy lahko spoznamo po trdovratnem, do zadnje mere upornem vitalizmu, medtem ko poezija Vide Tauferjeve klone v nekem trpkem pričakujočem vztrajanju, ki si želi odziva sveta. Tudi religioznost Vidine izpovedi je mnogo bližje vdanemu sprejemanju tradicionalne krščanske zazrtosti, ki se v težkih preizkušnjah življenja zadovolji z željo po svetlobi, luči, tišini in miru.

Vida Tauferjeva sodi med pomembne slovenske pesnice. Njene pesmi so prevedene tudi v tuje jezike (nemščino, italijanščino, angleščino, češčino in slovaščino), zato je prav, da se je spomnimo tudi v Mohorjevem koledarju.

Bogo Jakopič

Pesem

*Raztrgana si kakor dan na dvoje.
Zmenoj se smeješ in z menoj ihtiš,
me vežeš trpko kakor smrt v ovoje,
si kakor luč in kakor temen križ.*

*Kadar s teboj ob sinji mesečini
slonim ob oknu, zazveni tvoj glas,
in spet bežiš kot veter po dolini,
po sivih stenah iščem tvoj obraz.*

Vida Taufer

OB 80-LETNICI ROJSTVA IN 60-LETNICI MUČENIŠKE SMRTI LOJZETA GROZDETA

(roj. 27. maja 1923 v Zgornjih Vodalah pri Trzišču -
ubit 1./2. januarja 1943 na Mirni)

Sklepni dokument Plenarnega zbora Cerkve na Slovenskem v 25. odstavku ugotavlja: »V mnogih nedolžnih žrtvah druge svetovne vojne in revolucije je slovenski narod, podobno kot drugi narodi preteklega stoletja, dobil več sto mučencev in pričevalcev.« Eden teh več stotih, če ne kar več tisočih, je bil tudi Lojze Grozde.

Osmošolec Državne klasične gimnazije v Ljubljani Lojze Grozde je na novoletni dan leta 1943 hitel iz Trebnjega proti Mirni, da bi obiskal svoje domače blizu Škocjana. Pri prvi hiši na Mirni so ga prijeli partizani Tomšičeve brigade ter ga po nekajurnem zaslišanju in mučenju zaradi nabožnih knjig, ki jih je nosil s seboj, usmrtili. Tako je že v prvi ponovoletni noči postal druga znana žrtev komunistične revolucije v tem tragičnem letu. Izpolnila se je pesniška napoved, ki jo je napisal dve leti prej:

»In zemljó je kri polila, bela polja pordečila.«

Prva žrtev je bil le nekaj ur pred njim bogoslovec Janez Hočevar iz vasi Vrh pri Šentrupertu. Oba sta bila ubita na Mirni, čeprav drug za drugega nista vedela. Oba sta bila tudi mladca, to je člana dijaške Katoliške akcije, ki je izboljšanje razmer na svetu hotela doseči tako, da si je vsak član prizadeval postati čedalje boljši človek, hkrati pa za isti cilj pridobivati tudi svoje vrstnike. Katoliška akcija je v tistem času mladim članom celo prepovedovala sodelovanje v strankarsko-političnem življenju.

Kdo je bil torej Lojze Grozde?

Po običajnih človeških merilih fantek, ki se je tisto sredo, 27. maja 1923, rodil neporočeni deklici v majhni hišici, ki je stala v Zgornjih Vodalah pri Trzišču, ni imel prav nobene možnosti, da se dvigne iz takratnega revnega povprečja tega okolja. Že ob prihodu na svet je bil odveč. Celó na poročni fotografiji svoje matere ni smel biti zraven. Vse ga je odrivalo. Živel je v glavnem od pomoči dobrih ljudi. Vendar ni obupaval, kot se v neprimerno boljših razmerah mnogim mladim dogaja danes, ampak je že v četrti gimnaziji zapisal verz, ki je izpisan tudi na spominski plošči v rojstnem kraju:

»Mladost ti moja, Bog te blagoslovi ...«

Bog ga je res, vsem človeškim merilom navkljub, obilno blagoslovil. V izredni meri mu je podelil darove in milosti, ki na svojstven način kažejo, kako Božjih

načrtov ni mogoče meriti z našimi človeškimi merili. Bog mu je postavil višji cilj, kot bi mu ga mogli pripisati ljudje, in Lojze je ta Božji izziv sprejel. Ko je po nadvse težkem otroštvu končno mogel v klasično gimnazijo v Ljubljano in je postal gojenec Marijanišča, se je zavestno odločal za najvišje vrednote. Postal je ne le odličen dijak, športnik in pevec, ampak tudi pesnik, apostol Katoliške akcije ter prednik Marijine kongregacije. Hotel je vse delati v Božjo in ne v svojo čast. Tak človek je bil Lojze Grozde, izjemna osebnost. V pesmi Misijonarjeva molitev je zapel:

V meni gori! ...

Naj razžari se kot kres vrh goré,

da bo vsa srca zajelo,

zate jih vnelo,

da bo slavilo vse Tvoje ime.

Komaj dobre tri tedne pred mučeniško smrtjo, 8. decembra 1942, je imel na akademiji ob prazniku Brezmadežne govor, ki bi ga še danes, po šestdesetih letih, upravičeno lahko vključili v sklepni dokument Plenarnega zbora Cerkve na Slovenskem. Takole je spodbujal svoje vrstnike v kongregaciji:

»... Mi, ki predstavljamo prihodnost Cerkve in naroda, se moramo svoje naloge že zdaj zavedati in moramo že zdaj, v mladosti, po navodilih sv. Cerkve delati za to, da pride na svet nov, boljši red. Nov, boljši red pa zahteva najprej novega, boljšega človeka. Brez novega človeka je novi red prazna beseda. In tega novega človeka moramo ustvariti predvsem mi. /.../

Svet za svojo rešitev ne potrebuje politikov, znanstvenikov in umetnikov, ampak potrebuje predvsem delovnih svetnikov. Vsak kongreganist je torej najprej sam poklican k osebni svetosti. A biti svet sam zase ne zadostuje za tvorco novega rodu, ampak moramo hoteti pokristjaniti in posvetiti ves svet.« /.../

Mag. Stanislav Hočevar, sedanji beograjski nadškof, je 30. avgusta 1999 v ljubljanski stolnici, ob sklepu škofijskega postopka za uradno cerkveno priznanje svetosti, takole predstavil lik Lojzeta Grozdeta:

»Prepričan sem, da Sveti Duh prižiga po osebi Božjega služabnika Alojzija Grozdeta v naši krajevni Cerkvi tri nove zvezde: zvezdo svete mladosti, zvezdo pri-

Lesen križ na mestu, kjer je svetniški kandidat izgubil življenje.

stne laiščnosti in zvezdo junaškega mučeništva. Medtem ko so vsi drugi naši svetniški kandidati škofje ali pa duhovniki-redovniki in torej osebe v zrelih letih in v posebej Bogu posvečenem stanu, se v Alojziju Grozdetu odpira docela novo obzorje za našo Cerkev in naš narod. To je bil temeljni razlog, da je bila 21. avgusta 1992 napisana pobuda za začetek tega procesa. /.../ Prav zaradi značilne mladinske svetosti, ki jo Božji služabnik predstavlja, ter mučeništva in dejstva, da je pokopan v Šentrupertu na Dolenjskem, v župniji, ki jo vodijo don Boskovi salezijanci, smo dali uradno pobudo in nekaj sodelavcev v tem postopku. Četudi je tedaj manjkalo pravih izkušenj in za to zelo zahtevno delo ustreznega strokovnega znanja, se je postopek začel z veliko zavzetostjo in sicer 27. septembra istega (1992) leta v Šentrupertu. Ob gospodu nadškofu dr. Alojziju Šuštarju in članih komisije je temu razglasu prisostvoval sedmi don Boskov naslednik g. Egidij Viganó, velik prijatelj našega naroda in značilni pospeševalec mladinske svetosti, ki je takrat tudi spregovoril mladim v Stični. /.../ Omenim naj samo, da je bilo (med procesom, op. J.K.) zaslišanih izredno veliko pričevalcev, da so se oglašali naši rojaki kar z vseh celin sveta; da smo v času procesa našli še nekatera pisna pričevanja ljudi, ki so medtem že pomrli.

V tem procesu ni zbrano le vse tisto, kar je ostalo napisanega od samega Božjega služabnika, marveč tudi vse, kar se je pisalo ob njegovi smrti. Za nas je pomembno, da so želeli takoj ob nasilni smrti začeti postopek za priznanje Grozdetovega mučeništva in da je Božji služabnik ves čas užival sluh svetosti. To potrjujejo ne le življenjepisi, ki so izšli že med vojno pri nas, zatem v Argentini, Kanadi, Franciji, Švici in leta 1991 ponovno pri nas, marveč tudi dejstva. da so se Božjemu služabniku ves čas priporočali, v različnih skupinah po svetu brali njegov življenjepis kot klic h krščanski zavzetosti in bili mnogi tudi uslišani. /.../ Da bi bila identifikacija Božjega služabnika popolna, je bila 20. t. m. opravljena še ekshumacija (izkop trupla) po strogo določenih cerkvenih predpisih, ki je ugotovila, da je Božji služabnik pokopan v označenem grobu in da je umrl nasilne smrti. /.../ Njegova mučeniška smrt ga je dejansko podanašnjila. Ali smo pripravljeni sprejeti njegovo pričevanje, njegovo sporočilo, njegovo vlogo v slovenskem narodu in naši krajevni cerkvi? Sprejeti namreč tako, da se mu priporočamo, da ga sprejmemo za vzornika, priprošnjika in zdravilo našega življenja?»

V Rimu je sedaj postulator za beatifikacijo božjega služabnika Lojzeta Grozdeteta frančiškan p. dr. Viktor Papež, profesor cerkvenega prava na papeški univerzi Antoniana in član Rimske Rote. Sporočil je že, da je Kongregacija za zadeve svetnikov na redni seji 1. junija 2001, ko je temeljito pregledala vse listine škofijskega postopka, potrdila, da je bil škofijski postopek v tem prime-

ru pravilno in veljavno opravljen. Postopek ima sedaj v rokah advokatinja dr. Silvia Monica Coreale pod vodstvom relatorja p. Ambrozija Esserja. Ne glede na želje, da bi postopek stekel kolikor mogoče hitro, v resnici napreduje počasi, ker je treba vsa dejstva še enkrat preveriti. Po besedah p. dr. Papeža »tudi ne bi bilo dobro, če bi postopki tekli prehitro«.

Medtem je pri založbi Družina lansko leto izšel ponatis knjige dr. Strleta o Lojzetu Grozdetu, dopolnjen z novimi dognanji Tineta Pleška. Knjiga ima naslov »Osmošolec iz Vodal«. V Mariboru pa je pri Slomškovi založbi izšla knjiga pisatelja Miroslava Slana - Mirosa z naslovom »Slovenski sij svetosti«. V knjigi je Grozde prikazan kot vzornik današnji slovenski verujoči in neverujoči mladini s priporočilom, naj se resno pripravlja na svoje življenjsko poslanstvo. Mlade vabi *k luči sredi temin, k upanju, k življenjskemu optimizmu.*

Kot je v pesmi Pevčeva molitev zapisal sam: »Zgodí se to, ko nehal bom živeti ...«

Jožef Kočar

BOG IN UMETNIK

(Ob 60-letnici smrti mojstra impresionista
Riharda Jakopiča; 1869-1943)

Pred šestdesetimi leti (21. 4. 1943) je prenehalo utripati srce velikega slovenskega slikarja impresionista Riharda Jakopiča. Rojen je bil v Ljubljani 12.4.1869, v družini premožnega trgovca s poljskimi pridelki v tedanjem krakovskem ljubljanskem predmestju. Po šestih razredih realke se je leta 1887 najprej vpisal na dunajsko umetnostno akademijo in tu dokončal dva letnika. Leta 1890 ga najdemo med učenci münchenske akademije, katero pa je kmalu zapustil ter se oklenil šole nadarjenega likovnega pedagoga Antona Ažbeta in se povezal s slikarjem Ferdom Veselom. Po vrnitvi v domovino je v začetku najraje slikal krajinske motive okoli Dobrove pri Ljubljani, Mirje, Trnovo, škofjeloški svet, motive z obrežja Save, Šmarne gore; ne moremo mimo ljubljanskih Križank, motivov z Barja in mnogih drugih krajev, ki so navdihovali njegovo umetnost. Leta 1904 se je poročil s Škofjeločanko Czernyjevo. Kazalo je, da bo odslej večji del življenja preživel v domovini. Lotil se je velikih organizacijskih del za vzpostavitev in ohranitev slovenske likovne dediščine. Leta 1907 je v Ljubljani skupaj s slikarjem Sternenom odprl slikarsko šolo, ki je delovala v Zoisovi hiši na Bregu. Pod njegovim mentorstvom je delovala do leta 1914.

Njegovi učenci in učenke so bili: Fran Zupan, Pavel Guštinčič, Fran Mesešnel, Anica Zupanc-Sodnik, Elza Piščanec in Mira Pintar. Leta 1909 je s tretjo slovensko umetniško razstavo odprl Jakopičev paviljon, v katerem je do leta 1923 priredil kar 25 razstav. Leta 1910 je organiziral razstavo Osemdeset let upodabljače umetnosti na Slovenskem; to je bil prvi zgodovinski pregled slovenskega slikarstva 19. stoletja na Slovenskem. Že v letu 1918 si je Jakopič zamislil ustanovitev slovenske akademije za likovno umetnost, vendar je zamisel propadla. Leta 1938 je bil med prvimi Slovenci imenovan za rednega člana SAZU v Ljubljani. Po njem se danes poleg drugih imenovanj imenuje tudi najvišja nagrada s področja likovne umetnosti – Jakopičeva nagrada.

Jakopič je v času svojega življenja pogosto razstavljal, a bolj redko samostojno. Sodeloval je na razstavah kluba Sava v letih 1905, 1906 in 1912. Med vojnama je sodeloval na vseh pomembnejših predstavah jugoslovanske in slovenske umetnosti doma in v tujini. Leta 1927 je v Narodni galeriji razstavljal skupina štirih slovenskih impresionistov (Matej Sternen, Matija Jama, Ferdo Vesel in Rihard Jakopič). Ob Jakopičevi 60-letnici (1929) je izšel Jakopičev zbornik; obenem pa je bila tudi obsežna retrospektivna razstava, ki je prikazala mojstra Jakopiča v dokaj poglobljeni luči. Tudi po drugi svetovni vojni je bilo njegovo delo nekajkrat predstavljeno, tako na Razstavi del slovenskih impresionistov (1949), Petdeset let jugoslovanskega slikarstva 1900-1950 (1953), Začetki slovenskega impresionizma (1955) v Jakopičevem paviljonu in na znani Retrospektivni razstavi (1970), ki je odkrila še nekaj neznanih študij velikega umetnika. Po vojni smo dobili nekaj njegovih upodobitev, ki so skušale zajeti mogočnega mojstra v njegovi življenjsko značilni drži. Ustanovljen je bil tudi Prijateljski klub v podporo Jakopiču in njegovi zapuščini. Poleg svetlih trenutkov, ki jih je imel umetnik v življenju, je Rihard Jakopič doživljal tudi težka življenjska obdobja, zlasti še tedaj, ko slovenska javnost še ni bila naklonjena umetniškemu delu domačih impresionistov. Bil je ploden umetnik tudi po kvantiteti svojih del. Ohranjenih je okoli 1200 njegovih slik in skic in okrog 650 risb, ki so v večini zasebna last. Že za življenja si je zaslužil splošno priznanje najširših slojev našega ljudstva. Mnoge lepe misli o odnosu do življenja, narave in Boga nam je ohranil Rihard Jakopič v svojih izjavah in spominih. Leta 1938 je Jakopič ob odprtju vsedravnega kongresa likovnih umetnikov med drugim izrekel tudi tole: »Vse moje življenje je bilo po Božji volji posvečeno umetnosti, naši umetnosti. Zaradi tega mi je bilo tudi osebno pošteno prizadevanje mojih tovarišev vedno bolj pri srcu kakor pa moj lastni blagor.« Ob razmišljanju o življenju, smrti in Bogu je Jakopič leta 1939 zapisal: »... In Bog je vdahnil vsem bitjem svojo dušo. Človeku je rekel: Tebe, človek,

sem si izbral za gospodarja zemlje. Dam ti vse, kar sem dal drugim bitjem. Povrhu pa ti dam še toliko pameti, da boš mogel modro, pravično in vestno izvrševati svoja opravila na zemlji. Poslušaj me, ubogaj me! Živi po mojih postavah! Srečen boš in osrečil boš svoj rod in vsa bitja, ki žive na zemlji. Živi, raduj se, trpi, dokler te ne odpokličem; kajti vse, kar je bilo kdaj rojeno, se mora nekoč razkrojiti, umreti. Le življenje je večno. Življenje pa sem Jaz.« Vse te misli izpoveduje umetnik kot nekakšno starozavezno preroško videnje, z resnobo in slovesnostjo preizkušnega človeka in umetnika, z veliko odgovornostjo do ljudi in sveta, ki ga obdaja. Vsa Jakopičeva umetnost je bila globoko zakoreninjena v ljudski tradiciji in realizirana v velikem umetniškem zanosu nadarjenega avtorja, ki ni razmišljal samo o umetnosti, temveč tudi o temeljnih vprašanih človekovega obstoja, življenja in smrti. Težilo ga je tudi to, da je vsa svoja sredstva vlagal v lastna umetniška dela, pa tudi v delovanje Jakopičevega paviljona, o katerega usodi bi se dalo na dolgo in široko razpravljati. Sam je pisal spomine na svojo dobo, nudil podporo mlajšim umetnikom in jim odpiral razstave. Nenehno se je bojeval za moralno in gmotno podporo slovenski umetnosti, predaval na raznih prireditvah in v tem smislu postajal nekakšen umetnostni tribun. V poznih letih svojega življenja se je njegovemu zrelemu pogledu na življenje, ki ga nikoli ni strla doživljenjska bolezen, pridružila tudi poglobljena religioznost, ki jo zasledimo v njegovih zapiskih in spominih. S kleno slovensko besedo pa mu je postavil najlepši spomenik pesnik Alojz Gradnik (1882-1967), ki je v svojih verzih izpovedal globino Jakopičeve duhovnosti, katero razodevajo mnoga njegova dela. V svoji pesniški zbirki Bog in umetnik (1943) je v umetnikova usta položil med drugimi tudi te besede:

*... In šel spokorjen v družbo sem dreves,
oblakov, rož in klasov in voda,
ko sonca pene lile so z neba
na bele prode in na veje brez.*

*In sem spoznal, kaj je valov lesket,
kaj žar je zvezd, kaj sij je mesečin,
kaj tajna senc in kaj je blišč planin,
kaj ob mrliču lučke je trepet.*

*Vse se topilo je pred mano:elj
sinjine, listja, trav in vodnih pen,
črnina debel in belina sten,
ptic trop, val klasja in metuljev roj.*

*In kakor Faust, Tvoj hlapec, sem: »O hip,
ostani!« zamedlel in sem v omam
sladkosti čutil, da več nisem sam,
da Ti si ta viharni moj utrip.*

*In padel sem na zemljo in ihtel
od radosti brezumne in jecljal:
»O Bog, moj Bog!« in sem tedaj spoznal,
da Ti si moj in jaz sem Tvoj odmev.*

Bogo Jakopič

JANKO MLAKAR (1874–1953)

Spominu našega duhovnika, gornika in humorista, ob petdesetletnici njegove smrti

V letu 2003 se spominjamo petdesetletnice smrti našega odličnega humorističnega in planinskega pisatelja, ki je znal »zabeliti« s humorjem svoje potopise in »potepanja« po naših in tujih gorah, duhovnika Janka Mlakarja. Rojen je bil v Železnikih 25. junija 1874, a so ga vsi šteli za pravega Ljubljčanca, saj je večino svoje šolske dobe in duhovniške službe preživel prav v Ljubljani. V Ljubljani je obiskoval šolo na Grabnu ter maturiral leta 1893, prav v letu, ko smo Slovenci ustanavljali svoje domače planinsko društvo. Po maturi je študiral teologijo in bil leta 1897 ordiniran. V letih 1897–1900 je bil kaplan v Postojni, v letih 1900–1910 pa katehet v Ljubljani. Leta 1909 je opravil izpit za poučevanje verouka na srednjih šolah. V letih 1920–1926 je služboval kot katehet na mestnem dekliškem liceju oziroma na ženski realni gimnaziji. Od leta 1926 do svoje smrti (1953) je bival kot upokojeni katehet v Ljubljani. Med temi mejniki poklicnega dela se je odvijala njegova gorniška dejavnost, ki ji je bil po velikem ali malem zvest vse do svoje smrti. Poleg omenjenega je bil Mlakar dober pedagog ter znan prosvetni in javni delavec. Pisati je začel z oznako J.M. ter to šifro obdržal vse do leta 1902, ko si je s črticami s potovanj hudo mušnega Janka že v letu 1898-99 pridobil ime dobrega humorista. Koliko so nanj delovali različni spisi slovenskih popotnikov Lavtižarja, Aljaža in drugih, je težko reči, čeprav so tudi ti zapisi ohranjali svojevrstno tradicijo znanega in manj znanega slovenskega gorništva. Prva njegova »popotniška« razglabljanja

zadevajo Stol, Čez luknjo v Trento in Bovec (1898). Že leto prej je Mlakar opisal pot Dvakrat čez Ture, s katero je pred več kot sto leti krenil na potovanje, ki se nam danes zdi skoraj vsakdanje, tedaj pa je veljalo za smelost in precejšnje dejanje. V članku Iz mojega nahrbtnika je leta 1900 opisal svoj uspeh na Grossglocknerju in Ortlerju. V poznejših letih je stopil na več vrhov v Stubajskih in Oetzalskih Alpah in v Planinskem vestniku (1902 in 1903) ponovno opozoril nase. Sledijo mu znani naši vrhovi Razor, Jalovec in Mangart. V desetletju pred prvo svetovno vojno je obiskal že vrsto tritisočakov in štiritisočakov, kot so Jungfrau in vrhovi okoli Mont Blanca. Toda po prvi svetovni vojni, ko je imel že petdeset let, je zabeležil svoje največje gorniške uspehe. Tako je v letu 1925 zasadil cepin na vrh Wiesbachhorna, kar je popisal v PV 1924 in 1925. Po Mont Blancu je preplezal Monte Rosso in Matterhorn, kar je ovekovečil v PV leta 1929. V naslednjih letnikih PV je objavil svoje zapise s Höchköniga, Dachsteina in Watzmanna. S svojimi spisi Spomini in opomini (PV 1936 in 1937) je zapustil našemu planinstvu dokument, ki stvarno obravnava razmere v planinstvu pri nas, saj je tudi kot dolgoletni odbornik naše planinske organizacije (OOSPD) dobro poznal njene probleme. Večina njegovih potopisov je izšla v domačem Planinskem vestniku, kar daje prednost naši planinski organizaciji, ki se vse od svoje ustanovitve v letu 1893 bori ne samo za kulturo naših planincev v gorah, ampak v dobi potujčevanja tudi za našo slovensko besedo in naš narod ter njegov obstoj. S številnimi članki in potopisi je poleg Planinskega vestnika sodeloval tudi v Domoljubu, Koledarju Mohorjeve družbe, v Mentorju, pa tudi v Dom in svetu in Mladiki. Mlakar je napisal nekaj krajših povesti in humoresk. Precej veselja je pripravil ljudem s hudomušnimi zgodbami: Kako je Trebušnik hodil na Triglav (KMD 1907), Kako se je Trebušnik vozil v Trst (KMD 1908), Trebušnik na dunajski lovski razstavi (KMD 1911), Zadnji rokovnjač (KMD 1909), Zadnji svojega rodu (DiS 1907), Mira (DiS 1925). V Mentorju 1930/31 in 1932/33 je objavil spomine na svoja dijaška leta do mature. Kot pedagog je napisal tudi nekaj veroučnih knjig. V letih 1938/39 so izšli Janka Mlakarja Izbrani spisi (I.-III. del). Napisal je predpustno igro Nevesta iz Amerike. Zelo veliko popularnost so pridobili njegovi Spomini (1940). Občudovanja vreden je bil v svojem delu in prizadevanju ter planinskemu osvajanju tujih in domačih gora. Bil je pač eden izmed prebivalcev Železnikov, Dražgoš in Kroke, ki so že v svoji zgodnji mladosti občutili trdoto življenja in borbe za vsakdanji kruh. Zato je kljub šibkemu zdravju uspel premagati in osvojiti prenekateri vrh, ki jih tedanji planinci še niso preplezali. Pridno je deloval v organizacijah Slovenskega planinskega društva že vse od leta 1902 pa skoraj do konca svojega bogatega življenja (razprava Šestdeset let

slovenskega planinstva, 1953). Profesor Tine Orel zapiše o Mlakarju v uvodu h knjižni izdaji *Iz mojega nahrbtnika*: »Mlakar ima nedvomno mikaven pripovedni dar, nekaj blizu tistega, kar si je želel Levstik v Popotovanju, ko govori o pripovedi v šaljivi obliki. Mlakarjev potopis ima sicer oko za naravo, razgled, lepoto panorame ali posameznih gora, tudi za pot samo in kako se le ta premaguje, za planinsko gospodarstvo, turizem in pojave, ki jih ta nezadržno prinaša s seboj, vendar iz vsega tega ne dela problemov ... Čeprav je jasno, da mu ne gre za dokumentacijo vsega, kar je spravil v Alpah podse, je vendarle bolj poudaril tisto, s čimer potopis »beli«. K tej »zabeli so ga vabili vsi uredniki, s katerimi je prišel v stik, v strahu pred opisi, iz katerih se je norčeval že Jurčič v Desetem bratu pred več kot sto leti. To »zabelo« išče Mlakar v smešnih situacijah in smešnih človeških lastnostih, za katere ima posebno ostro oko. Rad ima besedno igro, rad se ironično posmehuje tudi samemu sebi že zato, da ošvrkne druge in da pogleda smešne strani najresnejše stvari. Celo ponavljanje mu ni škodilo. Bil je kakor dobrodošel dovtip, prav priostrena in trenutku prav prirejena, k črnemu kruhu vsakdanjih tegob vsak dan potrebna poslastica.« Kot smo že omenili, ima izredno vrednost tudi Mlakarjeva narodna zavest, s katero so prepojeni njegovi planinski spisi. Sam se je tega močno zavedal in v prenekaterem njegovem članku zasledimo to njegovo pogumno držo. In ne nazadnje! Že številne izdaje njegovih del potrjujejo tudi danes, da se je uvrstil v naše planinsko slovstvo kot eden najbolj iskanih in cenjenih potopiscev.

Bogo Jakopič

PAVEL KOGEJ (1927-2001)

Spomin na zamolčanega pesnika

Znano je, da so rimski cesarji politične nasprotnike večkrat obsodili na kazen, ki se je imenovala *damnatio memoriae*, kar bi se po naše reklo popolna pozaba ali izbris spomina. S takšno kaznijo je npr. cesar Avgust kaznoval enega svojih najožjih sodelavcev, pesnika Kornelija Galusa. Ko si je pesnik pod pritiskom sumničenj in obtožb v nepojasnjenih okoliščinah sam vzel življenje, je cesar ukazal vse njegove pesmi odstraniti iz knjižnic, njegovo ime, ki je bilo vklesano v nekatere javne zgradbe in obeliske, pa izbrisati iz napisov. In vendar v Galusovih verzih ni bilo nič političnega, nič protidržavnega, samo ljube-

zenska lirika. Celó Galusov najboljši prijatelj Vergilij je iz strahu (ali iz oportunitizma) spremenil zaključek svoje pesnitve *Georgika*, ki je sprva izzvenela s hvalnico Korneliju Galusu – utemeljitelju rimske ljubezenske elegije. Galusovo ime bi najbrž slovelo tako kot imena pesnikov Tibula, Propercija ali Ovidija, morda bi jih celo zasenčilo: zdaj pa ga poznajo samo redki literarni zgodovinarji.

Zgled rimskih cesarjev so posnemali sodobni totalitarni režimi. Tudi pri nas je »ljudska« oblast leta 1945 z enim svojih prvih odlokov ukazala iz knjižnic odstraniti pesmi in spise

Franceta Balantiča, Narteja Velikonja, Joža Lovrenčiča in drugih, čeprav v njih ni bilo nič političnega. Na srečo danes, spričo množične razširjenosti tiska in drugih medijev, popoln izbris kakega pesniškega imena ni več mogoč. Zlasti je to skoraj neizvedljivo pri pesnikih, ki so si že poprej ustvarili ime in prodrli v zavest posameznikov ali občinstva. Huje je, če takšna kazen zadene mladega pesnika na začetku njegove pesniške poti: posledic molka, izbrisa ali pozabe tudi poznejši napori ne morejo več ublažiti.

In takšna *damnatio memoriae* je zadela Pavla Kogejja, ki je pred pol stoletja veljal za enega obetavnih mladih pesnikov. Ob smrti so njegovi sodelavci in prijatelji v nagrobnih govorih in nekrologih poudarjali njegovo vrhunsko strokovnost in inovativnost na področju industrijske psihologije, kjer je pri nas oral ledino (čeprav ga je tudi tu v strokovnih krogih zadela nekakšna *damnatio memoriae*). Naštevali so njegove zasluge pri obujanju slovenske pomladi, odmevne govore pri spravnih slovesnostih v Kočevskem Rogu in pri odkrivanju farnih plošč, predavanja v okviru župnijskih skupnosti in mladinskih veroučnih skupin.

Vsi pa so pozabili povedati, da se poslavljamo od pesnika.

Pavel Kogej je sicer skoraj pol stoletja po nastanku svojih pesmi nazadnje dočakal izid svoje pesniške zbirke *Prepovedane besede*. Vendar zbirka ni doživela nobenega odmeva v literarni zgodovini in kritiki: tako globok in popoln je bil izbris njegovega pesniškega imena. Kogejjevo ime bi zaman iskali v zgodovini slovenske književnosti ali v pregledu novejšje slovenske lirike.

Ker sem eden redkih, ki je imel vpogled v njegovo ustvarjalnost, naj v nekaj

vrsticah obudim spominski utrinek na pesnika, ki so ga prežgodaj utišali, čeprav je svoj pesniški molk še za pol stoletja preživel.

S Pavlom Kogejem sva se bežno spoznala že kot dijaka ljubljanske klasične gimnazije, zblížala pa sva se v času univerzitetnega študija, ko sem pri profesorjih Sovretu in Grošlju študiral latinščino in grščino, Pavel pa pri Almi Sodnikovi filozofijo in pri Mihajlu Rostoharju psihologijo. Oba seminarja sta takrat imela prostore v četrtem nadstropju Narodne in univerzitetne knjižnice; bili smo si sosedje. V odmorih med predavanji smo se večkrat na stopnišču srečevali, se pogovarjali in debatirali. Klasični filologi – bilo nas je v štirih letnikih samo šest – smo bili precej zavrti in zaprti vase, psihologi pa veliko bolj odprti in komunikativni.

In med vsemi je bil najbolj odprt Pavel Kogej. Veliko mi je zaupal, govoril mi je o svojih grenkih življenjskih izkušnjah, o strtih mladostnih idealih. Pripovedoval mi je, kako so se v Logatcu v začetku vojne fantje zbirali, pripravljali in urili za boj proti okupatorju, kako se je pozneje pridružil domobrancem, kaj hudega je kot mladoletnik prestal v taborišču na Teharjah, kaj ga je kot vojaškega obveznika doletelo v jugoslovanski armadi: dvakrat so ga postavili pred vojaško sodišče in vtaknili v vojaški zapor, nazadnje v kazenski bataljon. Kljub krivicam, ki so se mu dogajale, kljub grenkobi, ki jo je okusil, ga trpljenje ni strlo; ostal je poln optimizma in vere v človeka, poln upanja v lepše čase.

Zaupal mi je tudi vpogled v svoje sonete in druge pesmi. Bil je pravi virtuozi, mojster soneta in sonetnega venca. Zgledoval in učil se je ob Prešernu, Gradniku, Balantiču, vendar daleč od tega, da bi bil njihov epigon. Svojim verzom je znal vtisniti izrazit osebni pečat, v njih je vedno ubesedil neko neposredno doživetje. Pripovedoval mi je, kako so se mu pesmi rojevale in izgubljale, kako si je v zaporu, ko ni imel pri sebi pisala ne papirja, prizadeval, da si jih čim več zapomni na pamet. Pa mu je – pod težo hudih telesnih in duševnih naporov – nekaj najlepših pesmi zdrselo iz spomina.

Nekega dne me je povabil k sodelovanju v literarni družčini, kamor so zahajali večinoma dijaki klasične gimnazije, pa tudi nekaterih drugih ljubljanskih šol. Spočetka sem se branil, bal sem se, da to druženje ne bi imelo političnega ozadja, da si ne bi spet nakopal podobnih nevšečnosti kot v gimnaziji. Pa me je prepričeval: »Nobene politike ne bomo zganjali, verjemi, vse bo sama čista literatura. Pri tem bodo sodelovali tudi nekateri mladinski aktivisti, ki jim lahko zaupaš. To so iskreni ljudje, drugačni kot funkcionarji na vrhu. To so nepokvarjeni fantje, ki bi radi vse pošteno in do kraja razčistili. Z njimi se lahko odkrito, brez strahu pogovoriš o vsem, kar se je pri nas dogajalo med vojno in po njej. Niti lasu ti ne bodo skrivili.«

Najmočnejši pečat tej literarni družini sta dajala Vladimir Kavčič kot pisatelj in Pavel Kogej kot pesnik. Poleg tega so tja zahajali Janez Dokler, Meta Grosman, Frane Jerman, Jože Hudeček, Peter Božič, Pavle Svete in morda še kdo.

Zlasti živo mi je ostal v spominu literarni večer, ki smo ga spomladi 1952 priredili v Novem mestu. Zanj sem imel tudi sam nekaj majhnih zaslug. Organiziral sem ga s pomočjo svojega kolega Janeza Kasesnika, nekdanjega duhovnika, ki se je pozneje vpisal na klasično filologijo. Njegova žena Palma, ravnateljica novomeške gimnazije, nam je v dijaškem domu priskrbela prenočišče, priskrbela nam je primerno dvorano ter kot ravnateljica s svojim vplivom dosegla, da je bila dvorana za novomeško dijaško občinstvo skoraj premajhna. Nemalo zaslug za dobro obiskanost večera je imel pesnik Severin Šali, s katerim sem si dopisoval pred našim nastopom. Na samem večeru sem imel kratek uvodni govor, nato so se vrstile recitacije naših literarnih umotvorov. S sabo smo imeli dva odlična recitatorja, Bredo Pugljevo in Borisa Kralja, takrat študenta igralske akademije. Pavel Kogej je izrazil željo, da bi svoje pesmi rajši recitiral sam. Bral jih je s takšnim občutkom, s tako prečiščeno dikcijo, da je žel neustavljiv aplavz; bil je pravi zvezdnik večera. Verjetno je bil to zanj eden redkih triumfov, ki jih je kot pesnik doživel v življenju.

Isti spored smo mesec pozneje z nič manjšim uspehom ponovili v Celju. Pri tem nam je pomagal mladinski pisatelj Franjo Roš; tudi z njim sem si pred našim nastopom izmenjal nekaj pisem. Spominjal se me je kot bivšega učenca celjske osnovne šole, kjer smo pod njegovim mentorstvom pred vojno izdajali šolski časopis *Studenček*.

Toda naše ambicije se niso ustavljale ob literarnih večerih; želeli smo proreti v revialni tisk. Spominjam se, da je prišlo do nekih pogajanj z uredništvom *Besede*, ki pa se jih sam nisem udeleževal; zdi se mi, da se je stvar precej zatikala. Pozneje sem slišal – tako je zapisal tudi Pavel Kogej v predgovoru k svoji pesniški zbirki –, da je bila njegova pesem *Zulum* v *Besedi* že natisnjena in najavljena na notranji strani platnic, pa je menda Boris Zihlerl zahteval, da se pesem odstrani, tako da so morali platnice in celo polo tiskati znova.

V zvezi s to pesmijo pa se spominjam nekega drugega dogodka.

Pisatelj Miško Kranjec si je prav takrat prizadeval, da bi *Ljudska pravica*, ki je tedaj izhajala kot tednik, več prostora odmerila literaturi in da bi k temu pritegnili tudi mlajše ustvarjalce. V vsaki številki je bila cela stran posvečena Literarnemu feljtonu, večkrat so bili predstavljeni tudi nekateri pesniki s svojimi verzii (npr. avtorji *Pesmi štirih*) itd.

V omenjenem literarnem krogu smo se domenili, naj grem k Mišku Kranjcu

na pogovor s predlogom, da bi v eni prihodnjih številkih objavil tudi nekaj naših besedil; s sabo sem vzel nekaj naših rokopisov. Miško Kranjec me je prijazno sprejel in se z mano zapletel v daljši pogovor, še zlasti potem, ko sem mu povedal, da sem študent klasične filologije in Sovretov učenec. Pripovedoval mi je, kako je tudi njega predavnimi leti na klasični gimnaziji učil Sovre, ki ga je ohranil v lepem spominu. Pokazal sem mu naše rokopise. Na hitro jih je preletel in mi rekel, da bo nekaj od tega gotovo vredno objave. Že na prvi pogled mu je bila vseč Kogejeva pesem *Zulum*, zlasti sklepni verzi:

Za mrežnim oknom videl sem Bosanko ...

Njej strogi Alah svetlo luč odreka.

A meni ni je vzela prazna vera.

Jaz ne priznam boga in ne človeka,

ki soncu in svobodi pot zapira!

Napredna, svobodoljubna misel v zgoščeni, mojstrsko izklesani obliki – kot nalašč za našo literarno stran, tako nekako se je izrazil o tej pesmi. Obljubil mi je, da bo naše gradivo pozorno prebral in mi čez nekaj dni sporočil svojo odločitev.

Čez teden dni sem se spet oglasil pri Mišku Kranjcu. Rekel mi je, da so mu nekatere stvari zelo všeč (npr. proza Janeza Doklerja), medtem ko Kogejeve pesmi za objavo ne pridejo v poštev. Začuden sem prosil za pojasnilo, saj je bil zadnjič najbolj navdušen ravno nad eno Kogejevih pesmi. Odgovoril mi je: »Rekli so, da je avtor pesmi bivši belogardist. Takšnim smo in bomo zapirali pot do sonca in svobode!«

Osupnil sem brez besed. Iz ust slovenskega pisatelja, ki sem ga poznal kot avtorja mehko občutenih impresij in kot opisovalca človeških stisk, nisem pričakoval tako ostrih besed. Nazadnje sem se le opogumil in izdavi: »Ampak saj najbrž poznate latinski rek: *Non quis, sed quid*. Vaš bivši profesor Sovre, ki ga visoko cenite, vam ga je mogoče kdaj citiral.« Toda vse moje prigovarjanje, da je treba vrednotiti delo in ne avtorja, da je treba upoštevati stisko mladega človeka – vse je bilo zastonj.

Ne bom opisoval, kako je prizadelo Kogeja, ko sem mu poročal o tem pogovoru. Mogoče je bil tudi to eden od vzrokov, da je umolknil in se umaknil iz literarnih krogov, se poslej posvečal samo še psihološki stroki in opustil poskuse, da bi še kdaj s pesmijo vznemirjal slovensko javnost.

Šele ko je prišlo do idejne otoplitve, je dočkal uresničenje mladostnih sanj – izid samostojne pesniške zbirke pri založbi *Družina* (1995). Žal pa zbirka ni zbudila odmeva, kot bi ga zaslužila. Resda v njej ni avantgardističnega eksperi-

mentiranja, ni poigravanja z besedami in hlastanja po novotarjenju za vsako ceno; zato pa je v njih tem več pristne, globoko občutene doživetosti, več neposredne in neponarejene poetičnosti. Upam si trditi, da noben slovenski pesnik ni v tako živih in zgoščenih barvah ubesedil turobnega vzdušja in moreče puščobe, ki je poleti 1945 zagnila vasi in domačije na Notranjskem in Dolenjskem, kot je to storil Kogej v sonetnem vencu z akrostihom *Mučencem spomin*.

Za primer navajamo tu drugi sonet iz tega venca (*Ukanje je utihnilo v vaseh*). In ob njem kot primer nasprotne skrajnosti – pravljичno naivnega doživljanja narave – še neobjavljeni sonet z naslovom *Povest*.

Najvišje se Kogejeva pesniška beseda povzpne v sonetnem vencu, ki ima naslov *Moj lik*. To je globoko domišljena, neizprosna avguštinovska *Confessio*, pretresljiva izpoved mladostnika, ki je šel med vojno in po njej skozi nekaj, kar je bilo hujše od Dantejevega Pekla, pa ob tem vendarle ni klonil:

*Izbiral nisem, kje je boljša plača,
povsod do duše sem postavil most;
še ječa svetla je bila palača,
kjer našel duh brezmejno je prostost.*

Finale tega venca ima na videz galanten trubadurski nadih, ki pa ga obenem daleč prerašča:

*Ti žena si, ki iščem jo že leta,
ki v sanjah sem izklesal njen značaj
in misel nanjo je bilá mi sveta.
Ne pusti, da umre podoba zlata!
V življenje sprejmi me, rokó mi daj
in mir povabi, naj mi bo za svata!*

V slovenščini imamo že celo vrsto sonetnih vencev, saj je to postala naša »mitizirana pesniška oblika«, kot je bilo rečeno pred leti na simpoziju o sonetu. Toda Kogejev sonetni venec, ki ga je z akrostihom posvetil svoji zaročenki in poznejši ženi *Tomšičevi Metki*, sodi morda med najlepše in najgloblje, kar jih je pri nas nastalo po Prešernu.

Kajetan Gantar

UKANJE JE UTIHNILLO V VASEH

Ukanje je utihnilo v vaseh,
pesem fantov se ne sliši v vasi,
so zamrli vasovalni glasi,
solze so v dekletovih očeh.

Nagelj rdeč, za koga še cveteš?
Rožmarin zaman se z okna vije,
sonce žalostno na rože sije;
kje je on, da šopek mu pripneš?

Zanj na oknu bil je rožmarin,
zdaj ostal je žalostni spomin,
stiska dušo v dnevih in nočeh.

Pridi, rože moje so cvetoče,
pridi in posuši solze vroče!
Črna brezna zbrisala so smeh.

POVEST

Čujte mojega srca povest:
Maj prišel je z južnimi vetrovi,
travnike okrásil je s cvetovi,
v noč pripeljal je najlepših
zvezd.

Lučka mala, moj kresniček zlati
se zaljubil je v najlepši cvet:
vso je noč mu dvoril ves prevzet
vonja sladkega na rožni trati.

Cvetka zala lučko je vzljubila,
ker se bala temne je noči:
čašo mu v poljub je ponudila.

Sonce za gorami se zbudi,
lučka je kresničku ugasnila.
Sam ostal je – cvet se mu smeji.

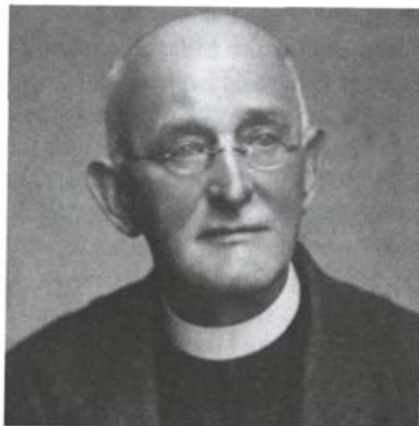
Pavel Kogej

JOSIP LAVTIŽAR

60 let je tega, kar je umrl Josip Lavtižar, tedaj župnik v Ratečah. Bil je zanimiv mož. Na spominski plošči, ki smo mu jo odkrili ob petdesetletnici smrti, smo zapisali: duhovnik, skladatelj, zgodovinar, potopisec. Vse to je bil.

Rojen je bil 12. decembra 1851 v Kranjski Gori. V domačem kraju je končal le osnovno šolo, vse ostale šole pa je nadaljeval v Ljubljani. Po končani gimnaziji je stopil v bogoslovje in bil 24 let star posvečen v duhovnika. Kaplanoval je v Gorjah, Poljanah nad Škofje Loko in v Šenčurju pri Kranju. V času kaplanovanja v Šenčurju sta dve pomembni zadevi bistveno vplivali na njegovo nadaljnjo življenjsko pot: leta 1881 je prvič poromal v Rim in nato vse življenje ostal popotnik, ki je obiskal mnoge kraje in jih popisal v zanimivih potopisnih knjigah. Druga, še pomembnejša zadeva, je bila seznanitev s Cecilijanskim gibanjem. Gibanje je imelo za cilj prenovno cerkveno glasbe. Mnogi duhovniki iz Kranjske dekanije, organist, učitelj in skladatelj Andrej Vavken iz Cerkelj in še drugi so že leta 1882 ustanovili cecilijansko društvo za dekanijo Kranj.

Kot župnik je najprej dve leti upravljal majhno župnijo Bukovščica v Selški dolini, nato pa kar 10 let tudi majhno župnijo Kokra. V tem času mu je škof Jakob Misija dodelil študijski dopust za študij cerkvene glasbe na višji glasbeni šoli v Regensburgu. Le dobro leto je nato vodil župnijo Bled. Njegovi mehki duši ni odgovarjal ves vrvež, ki se je v kraju že porajal, zato se je z lahkoto odločil za prevzem majhne, a lepe župnije Rateče, kamor je prišel 1. decembra 1896 in ostal tam do svoje smrti.

Rateče so majhna župnija na skrajnem severozahodu Slovenije. Naravne lepote jo uvrščajo med najbolj zanimive kraje na Gorenjskem. Poleg tega je bil blizu rojstne Kranjske Gore.

Dušno pastirsko delo je opravljal do svojega 88. leta, ko se je kot upokojenec naselil v svoji hišici v Planici. Vojna vihra je na Gorenjskem pobrala večino duhovnikov, tako tudi v Zgornjesavski dolini. Ostal je sam – starček pri 90. letih. Kljub visoki starosti je prevzel oskrbovanje kar treh župnij: Kranjske Gore, Dovjega in Rateč. Trudil se je tako rekoč do zadnjega diha. Umrl je 20. novembra 1943 v starosti 92. let.

Tisti, ki so ga poznali, so vedeli povedati, da je bil izredno urejen duhovnik, po svoje strog in nadvse delaven. Izredno skrbno je oblikoval bogoslužje, poučeval otroke in odrasle, skrbel za versko poglobljanje in uveljavljanje krščanske omike. Pripravil je več misijonov. Da bi omilil nagnjenost k pijači, je ustanovil bratovščino treznosti, Marijino družbo in bratovščino Srca Jezusovega. Škofova beseda je bila zanj svetinja.

Bil je tudi dober gospodarstvenik in, kadar je bilo potrebno, tudi iznajdljiv politik. Tako je leta 1905, ko so Rateče pogorele, zbral veliko sredstev za oškodovance, ki pa so se delila v obliki gradbenih materialov. Po prvi svetovni vojni, ko so Italijani hoteli zasesti Rateče, je tudi on s svojim vplivom pripomogel, da so Rateče ostale v Jugoslaviji in tudi zemljišča, ki so po razmejitveni črti ostali v Italiji, so ostala v lasti Ratečanov.

Lavtižar je bil brez dvoma velik ljubitelj planin. Že kot kaplan v Gorjah se je leta 1877 podal na Triglav, kar je bil v času brezpotja pravi podvig. Že tri leta po prihodu v Rateče so leta 1899 po njegovem prizadevanju in pod njegovim

vodstvom zgradili v Tamarju prvo zavetišče. Bil je tudi ustanovni član Radovljiške podružnice SPD, ki je takrat zajemala tudi vso Zgornjesavsko dolino. Dejstvo je tudi, da je prav po njegovem pisanju v Slovenca in druge časopise do tedaj širšemu svetu nepoznana dolina Planice s Tamarjem in Jalovcem zaslovela tako, da ta blaženi kotichek naše Zemlje pozna že skoraj vsak otrok. Leta 1936 je dal postaviti v Tamarju kapelo Marije Pomagaj. Z enkratno kulislo mogočnega Jalovca ima res prekrasno lego in v vsakem času obiskovalca vabi k razmišljanju o Stvarniku tega čudovitega koščka naše slovenske domovine. Ne gre prezreti tudi dejstva, da je prav Lavtižar svetoval graditeljem, kje naj postavijo smučarske skakalnice.

V vasi ni bilo nikakršnega kulturnega življenja. Zato se je z vso vneto lotil dela tudi na tem področju. V župnišču so nekaj sob preuredili v dvorano in tako pridobili prostor za kulturne dejavnosti. Začeli so prirejati razne igre, organizirati predavanja, zlasti za kmete. Znašel pa se je nemalokrat v zagati, kaj zapeti, kaj igrati. Tako je uporabil ves svoj glasbeni talent. Na glasbeni šoli v Regensburgu je pridobil solidne temelje glasbene teorije, ki jo je potem s pridom prenašal v svoje glasbeno ustvarjanje. Na cerkvenem področju je uglašbil kar nekaj maš, zbirko božičnih in Marijinih pesmi, litanije Srca Jezusovega, slavospeve pri procesiji Svetega Rešnjega Telesa in zložil še nekatere manjše skladbe.

Za popestritev kulturnega življenja v kraju je kar sam uglašbil tudi štiri operete: Mlada Breda, Grof in opat, Adam Ravbar in Darinka.

Josip Lavtižar je zelo znan tudi kot zgodovinar. Akademik profesor Ivan Grafenauer, znani zgodovinar in raziskovalec, ki je osvetlil Rateški rokopis, se redno sklicuje na Lavtižarja. To dejstvo je zelo pomembno. Veliko je proučeval preteklost in je znal pronicljivo prodreti v bistvo stvari in izluščiti pravo jedro. Med njegovimi deli naj navedemo na prvem mestu Zgodovinsko knjigo župnije Rateče. Knjiga ima dva dela: prvi je oris zgodovine župnije, drugi del kronika. Knjiga je bila leta 1998 z obširnimi komentarjem izdana v tiskani obliki. Izredno dragoceno je njegovo prvo zgodovinsko delo iz leta 1897: Zgodovina župnij in zvonovi v dekaniji Radovljica. V tem delu so ohranjeni dragoceni podatki zlasti o zvonovih, ki jih je vse potem pobrala prva svetovna vojna. V poljudni obliki so njegove zgodovinske knjige še: Naši zaslužni možje, Bled-Briksen, Primož Trubar, Šentjoški gospod Šiman, Lipniški grad pri Radovljici.

Svoja mnoga potovanja je skrbno popisal in izdal v privlačnih potopisih. Tako so nastale knjige: Med romanskimi narodi, Pri Jugoslovanih, Pri severnih Slovanih, V petih letih okrog sveta, V Kartago, Razgledi po domovini.

Zelo brane in zanimive so njegove šmarnice, ki so izšle v petih knjigah.

Njegov pisateljski opus zajema kar 35 tiskanih besedil v knjižni obliki, brez števila pa je njegovih člankov v raznih časopisih, zlasti v Zgodnji danici, Slovencu in Cerkvenem glasbeniku.

Marko Benedik

KARTOGRAF IVAN SELAN

Nekaj črt za njegovo podobo ob 100-letnici rojstva

Starodavna vas Suhadole pri Komendi, v zgodovinskih virih predvidoma prvič omenjena 21. februarja 1256 kot »Salchdorf« v povezavi z vitezi ivanovci v bližnji Komendi, zanesljivo pa v listini z datumom 2. oktobra 1322 kot »Suchoedol« v zvezi s prodajo desetine 12 hub v Suhadolah, je v ožji in širši Sloveniji predvsem znana po eni od redkih cerkva, posvečenih papežu mučencu sv. Klemenu, po obilnih borovnicah v bližnjih gozdovih, zadnje čase pa predvsem po leta 2000 slučajno odkritem zasutem rimskem vodnjaku iz 1. stoletja po Kristusu s presenetljivo bogatimi najdbami iz tega stoletja in sistemu vodnih koles Mlinčki

pod Hosto. Nihče pa ni njenega imena tako ponesel v svet kot kmet Ivan Selan, ki se je že v zgodnjih letih zapisal izdelovanju zemljevidov in s svojo naravno nadarjenostjo, pridnostjo, vestnostjo, izobraževanjem na Vojno-geografskem inštitutu v Beogradu v letih 1929 in 1930 ter lastnim izpopolnjevanjem dosegel zavidljivo kakovostno raven v tej stroki. Vsak kolikor toliko razgledan Slovenec, ko mu omeniš Suhadole, reče: »Aha, to je pa tisti kraj, kjer je bil rojen kartograf samouk Ivan Selan!« Veliko jih je tudi takšnih, ki še dostavijo, da so si ga zapomnili, ker so se v osnovni šoli učili zemljepisa Slovenije in Jugoslavije z njegovih velikih stenskih šolskih zemljevidov. Nekateri pa vedo tudi povedati, da je ponarejal denar, kar je bilo tudi res, vendar o tem pozneje.

Suhadole in občina Komenda (delovati je začela 1. januarja 1999), v katero danes spada ta vas, prej pa je v občino Kamnik, sta se svojega velikega rojaka še posebej slovesno spomnili ob 100. obletnici rojstva 18. novembra

1902, in sicer z odprtjem stalne razstave v prostorih nekdanje Glavarjeve bolnišnice v Komendi ter akademijo v dvorani kulturno-prosvetnega doma v Komendi, pa tudi s prispevkom o njem v leta 2002 izdani knjigi Občina Komenda (Življenje od kamene dobe do danes) in več zapisi v občinskem listu Aplenca. Razstavo in akademijo je pripravil poseben občinski odbor, ki ga je 8. marca 2002 imenoval komendski župan Tomaž Drolec, vodil pa ga je nekdanji tesni Selanov sodelavec, doktor geografskih znanosti Marko Žerovnik iz Komende, ki je po mojstrove smrti (29. septembra 1981 v Suhadolah) leta 1982 dokončal zadnji Selanov stenski zemljevid Slovenije v merilu 1 : 150.000, za razstavo pa tudi prispeval večino kartografovih del in dokumentarnega gradiva ter kartografskih pripomočkov, ki mu jih je za časa življenja zapustil sam Ivan Selan. Za stalno razstavo kot najprimernejši način spomina na velikega mojstra kartografije se je petčlanski odbor odločil tudi zaradi tega, ker hiše, v kateri je Ivan Selan živel po prihodu v Suhadole, danes ni več, na njenem mestu pa stoji novogradnja z novimi lastniki. Govorilo pa se je, da bi nekdanjo hišo po kartografovi smrti spremenili v Selanov muzej, vendar se to, žal, ni uresničilo. Tako se je kot najboljša možnost dostojno predstaviti domači, slovenski pa tudi tuji javnosti delo enega najpomembnejših in najbolj znanih »Komendčanov« po Petru Pavlu Glavarju, ob izpraznjenju arhivskih prostorov v Komendi, pokazala prav v obliki stalne razstave v stavbi, ki sodi k zgodovinskemu središču Komende. To naj bi bil hkrati zametek načrtovanega Muzeja Komenda v tej ali morda v kakšni drugi hiši. Tako si bo lahko vsakdo, ki bo obiskal Komendo, ogledal razstavo in spoznal, kako pomemben mož je ustvarjal v tem po Sloveniji in tudi zunaj njenih meja dobro znanem kraju.

Ivan Selan se je rodil 18. novembra 1902 kot prvorojenec kmetu Matiju Selanu in njegovi ženi Neži Zalokar iz Suhadol pri Komendi v Savljah 23 pri Ljubljani, po materini smrti pa se je po dogovoru sorodnikov, ker 20 hektarjev obsegajoča kmetija »pri Šimnovcu« v Suhadolah ni imela naslednika, kot bodoči dedič preselil v to vas.

V tedanji Trorazredni mešani osnovni šoli v Komendi se je mali Ivan, potem ko je najprej drgnil šolske klopi na Ježici, izkazal kot vesten in zelo dober učenec. Odpustnica s te šole iz šolskega leta 1916/17, ki so jo podpisali šolska upraviteljica Pavla Potočnik, veroučitelj Janez Črnilec in razredničarka Angela Grčar, vsebuje same prav dobre ocene, »hvalevredno« vedenje, »vztrajno« pridnost in »prav lično« zunanjo obliko pismenih izdelkov, obenem pa potrjuje, da je Janez Selan uspešno opravil tretji razred in drugi oddelek ponavljalne šole v Komendi ter da je vsega skupaj hodil v osnovno šolo od 19. septembra 1909 do 23. novembra 1916. Pregled redov za šolsko leto 1916/17 pa izkazuje same najvišje ocene:

vedenje - »hvalevredno«, pridnost - »vztrajna«, napredek - »prav dober in zunanja oblika pismenih izdelkov »prav lična«. Posebej se je odlikoval v risanju.

Ivan je že v otroških letih vzljubil knjige, ni mu pa bilo kaj dosti do trdega kmečkega dela. Zato ni bila ravno najboljša odločitev sorodnikov, da bo on podedoval kmetijo, kar se je izkazalo pozneje, ko je mojster kmetije raje izročil v upravo bližnji kmetijski zadrugi in nato Agrokombinatu Emona ter se povsem posvetil kartografiji. Teti Katra in Marjana sta mu, ker se je raje lotil popravila globnjakov in si v podstrešnih prostorih Šimnovčeve domačije uredil svoj "golobjak«, v katerem je prebiral knjige, večkrat močno navili ušesa, vendar tudi to ni kaj dosti zaleglo.

Ivan je, ko je odrašal, vse pogosteje in pozorneje z domačih travnikov in njiv opazoval svet okrog sebe; prav posebej Kamniške Alpe. Čedalje bolj ga je mikalo, da bi jih spoznal od blizu, se povzpел nanje. V njem se je že prebujal raziskovalni duh, ga klical v svet. Kot prvi ga je priklical Krvavec, najbolj pa ga je mikal visok vrh Grintovca, ki se je iz Suhadol videl izza Krvavca ravno toliko, da je še bolj privabljal. Sklenil je, da se bo z vaškima prijateljema, s katerima je že bil na Krvavcu, povzpел tudi nanj. Da bi bil njihov vzpon uspešnejši in varnejši, je kot šestnajstletni fantič izdelal skico poti na vrh najvišje od gora v Kamniško-Savinjskih Alpah. To je bil njegov prvi zemljevid, kar izpričuje lastnoročna zaznamka s svinčnikom »Prva karta«, v merilu 1: 37.500, z naslovom Pogorje Grintavca, letnico izdelave 1918 in podpisom »Risal I. Selan«. Pri izdelavi mu je pomagalo tudi opazovanje Grintovca in sosednjih gora skozi daljnogled iz prve svetovne vojne, ki ga je imel ob svojih izletih po gorah redno s seboj.

Za ta zemljevid je zvedel tedanji šolski upravitelj v Komendi Ivan Vuga. Ivana Selana je prosil, če bi lahko za učne potrebe tedanje šole v Komendi pri mogočnih lipah v bližini župnijske cerkve (med drugo svetovno vojno so jo

Razgrnjen Selanov zemljevid Svete dežele

požgali partizani) izdelal stenski zemljevid okraja (sreza) Kamnik. Ivan Selan je izpolnil željo in ga je za dobro opravljeno delo šolski odbor nagradil. Ta zemljevid so si ogledali tudi predstavniki tedanjih kamniških sreskih oblasti in bili z njim zelo zadovoljni. Tako je Ivan Selan začel dobivati naročila za izdelavo zemljevidov najprej od bližnjih šol in občin. Tudi komendske. Njen zemljevid nosi naslov Občina Komenda, na njem pa je mogoče zelo nazorno videti, kaj vse je nekdanj obsegala ta občina, pa je danes deloma v drugih občinah.

Za njegovo delo je zvedel tudi šolski svet Dravske banovine, ki mu je naročil izdelati zemljevide tudi za šole v ljubljanskem, kranjskem in radovljiškem okraju. Vse to so bili izvirniki, unikatna dela. Referent za turizem pri kraljevi banovinski upravi v Ljubljani Rudolf Badjura pa mu je naročil, naj pripravi prvi zemljevid za tisk.

To delo ga je vedno bolj zaposlovalo, nazadovalo pa je delo na gruntu, ki ga že prej ni posebej veselilo, vendar ga ni bilo mogoče odlašati iz dneva v dan; po obnovi pa sta klicala tudi hiša in gospodarsko poslopje. Na kmetiji je vse bolj primanjkovalo pridnih rok in mlade, urne ter sposobne ženske. Tudi zaradi tega se je Ivan Selan že pri dvajsetih letih poročil z dve leti mlajšo Katarino Uranič iz sosednje vasi Žeje pri Komendi. Da bi se rešili iz najhujših težav (rojevati so se mu začeli otroci), je Ivan posekal veliko lesa, ga prodal, denar pa, misleč, da ga bo dobro naložil, vtaknil v trboveljsko kreditno banko. Pri tem pa ni imel sreče, saj je banka bankrotirala, Ivan pa se je lahko za denar le še obrisal pod nosom.

Ivan Selan je začel na vso moč razmišljati, kako bi si nekako povrnil izgubljeni denar. K temu ga je spodbudil tudi pastirček Tonček, ki mu je med oranjem domače njive pripovedoval o ponarejenih srečkah na veselici v bližnjih Cerkljah na Gorenjskem. Začel je premišljevat, kaj pa če bi se lotil česa podobnega v zvezi z denarjem. Misel mu ni šla iz glave. Sklenil je, da jo bo skušal uresničiti, saj je čutil, da ima neke vrste pravico do povrnitve »izgubljenega« denarja, za kar se ni čutil krivega. In res je storil tako. Bankovce je tako spretno ponaredil, da ga zlepa ne bi odkrili, če ga ne bi pri nakupu v trgovini v Št. Vidu nad Ljubljano odkril trgovčev sin, ki je bil bančni uradnik in je na bankovcu, s katerim je plačal Ivan Selan, ob pregledu dnevnega izkupička v blagajni opazil prstne odtise. Žandarjem je opisal kupca in ti so ga še istega dne prijeli. Sledilo je najprej zaslišanje, med katerim mu najprej niso verjeli, da bi bil sposoben česa takšnega, kot je ponareditelj denarja, nato pa, ko so našli skrite pripomočke, odmevno sojenje, med katerim se je za Ivana Selana s svojimi podpisi potegnili dvajset uglednih ljudi, tako da je bil nazadnje oproščen krivde. Ko pa se je čez kakšno leto na trgu zopet pojavil nov ponarejen denar, vendar tokrat slabše izdelan –

prvega je izdelal z lastnoročno predelanim razmnoževalnim strojem, katerega je kupil na gospodarskem sejmu v Ljubljani – so Ivana Selana po hitrem postopku obsodili na dve leti zapora.

Korenit premik naprej v kartografiji je za Ivana Selana pomenil čas, ko je bil na pobudo okrajnega glavarstva v Kamniku (verjetno tudi zaradi odmeva, ki ga je v slovenski javnosti povzročilo njegovo ponarejanje denarja) leta 1929 poslan na Vojno-geografski inštitut v Beograd. Tam je najprej nekaj dni opazoval druge pri delu, nato pa se je izdelovanja zemljevidov lotil še sam in kmalu prehitel druge. V Beogradu se je tudi strokovno izpopolnil, kar prej ob delu na kmetiji ni bilo mogoče, saj je pozneje sam izjavil: »Tam sem se naučil vseh kartografskih veščin.« V mestu ob Donavi bi lahko ostal in bi se mu dobro godilo (ponujali so mu boljši zaslužek in družinsko stanovanje), vendar so ga domov vabili družina, kmetija in lepote slovenske zemlje. Vrnil se je po enem letu. Čez dan je kmetoval, zvečer, predvsem pozimi, pa risal različne zemljevide. Med njimi tudi unikatni zemljevid z naslovom Komenda, ki ga je izdelal leta 1941 v merilu 1:10.000. Na njem so zapisana tudi številna ledinska imena. Pred uničenjem ga je v času prehoda iz KS Komenda v Občino Komenda rešila Jožica Globočnik s Podboršta, ki ga je našla med za odpad namenjenimi stvarmi KS Komenda.

Ivan Selan je v tem času izdelal modela tovarne Lek pri Mengšu, tovarne Utok v Kamniku in druge, pa maketi Kamnika (leta 1931) in Kranja (leta 1933).

Ukvarjal se je z načrti za izdelavo strojev, zidavo lastne nove hiše in hleva, pa celo pravilnega mešanja umetnih gnojil. Med njegovimi tako imenovanimi »strojnimi načrti« so načrti z naslovom Osnova žično-lesenega vitlja, Načrt valjarja in Sadna stiskalnica na dvojen vod. H »gradbenim načrtom« spadata Temeljni načrt hleva Janeza Selana v Suhadolah 18 in načrt nove hiše, kakršno si je zamislil 14. decembra 1926 s sprednje strani. Hlev je postavil, hiše pa ne, marveč je staro le obnovil. Pri načrtu Mešanje gnojil je z različnimi črtami slikovito ponazoril, katera gnojila se smejo mešati in katera ne.

V času po vrnitvi iz Beograda do druge svetovne vojne je postal Ivan Selan že tako znan – še posebej zaradi »uspešne« ponareditve denarja – da so ga obiskovali najrazličnejši ljudje. Številni so prihajali iz radovednosti, nekateri, celo s Hrvaškega, ki jih je doletel stečaj, pa s prošnjo, naj tudi zanje ponaredi denar, kar je odklonil. Začel se je vedno bolj uveljavljati kot izdelovalec zemljevidov.

Domačini – Skadóvci – so ga poznali kot človeka za vse. Zdravil je celo rane, pisal najrazličnejše prošnje in vloge, risal v spominske knjige. Dobro so ga poznali tudi berači, ki so bili pri Šimnovcu stalni gostje.

Pred začetkom druge svetovne vojne sta prišla k njemu predstavnika Ehrlichovih Stražarjev z nenavadno prošnjo, naj naredi zemljevid naselitve Slovencev. Stražarji so bili že tedaj tako daljnovidni, da so računali z morebitno okupacijo Slovenije (Jugoslavije), pa tudi že s porazom nacistov in mirovno konferenco po vojni, na kateri bi takšen zemljevid prišel zelo prav kot geografski (ozemeljski) temelj za mogočo prihodnjo državo Slovenijo. Selanu kot zelo zavednemu Slovencu, ki je odlično poznal ne le matično, marveč tudi zamejsko Slovenijo, ni bilo treba dvakrat reči. Dogovorili so se, da bo meje tedanjega slovenskega narodnostnega ozemlja osenčil. Ta zemljevid bi Ivana Selana, ko so gestapovci med drugo svetovno vojno med preiskavo v neki hiši v Tuhinjski dolini naleteli na več vojaških specialk, kompas in daljnogled, skoraj pokopal. Selana so Nemci maja 1942 prijeli in ga zaprli v Begunjah. Na zaslišanjih sta ga rešili velika prisebnost in spretnost v zagovarjanju, tako da se je živ in cel vrnil domov. Še naprej je kot velik narodnjak skrivaj delal za partizane, risal zemljevide s kurirskimi potmi med Primorsko, Gorenjsko in Štajersko, dokler ga niso avgusta 1944 bolj po naključju odkrili okupatorjevi pomagači, raztrganci. Znova se je znašel v Begunjah, nato pa v delovnem taborišču v Salzburgu, kjer je delal kot tehnični risar v uradu za železniške novogradnje, pri tem pa, kolikor je le mogel, sabotiral. Taboriščnikom je prinašal neizkoriščene živilske karte in razveseljujoče novice o uspešnem prodiranju zavezniških enot proti Hitlerjevi Nemčiji. Po koncu vojne maja 1945 se je peš vračal proti domu, spotoma pa obiskal znanca, koroškega skladatelja Pavla Kernjaka. Za sodelovanje s partizani in zanje zelo koristno pomoč je bil odlikovan z redom zaslug za narod.

Po drugi svetovni vojni se je Ivan Selan ves posvetil izdelovanju zemljevidov. Pri tem mu je prišla zelo prav tudi izumiteljska sposobnost, saj je razne kartografske pripomočke, na primer pantograf, izdelal sam. Nekaj časa je še izdeloval izvornike zemljevidov v enem izvodu, njihovo razmnoževanje pa prepuščal naročniku. Ko je opazil razliko v kakovosti med izvirkom in natisnjenim zemljevidom, je izvirk zemljevida nadomestil s toliko primerki, kolikor je imel izvirk barv. Ker tudi te na tiskanih zemljevidih zanj niso bile dovolj kakovostne, se je s tiskarji dogovoril, da bo prihajal v tiskarno in sodeloval pri tiskanju zemljevidov. Tako so se navadili drug na drugega, da brez njegovega sodelovanja niso tiskali nobenega njegovega zemljevida.

Teh pa je v Sloveniji in Jugoslaviji izšlo vsega skupaj več sto tisoč izvodov, in sicer zgodovinskih, gozdarskih, vinogradniških, reliefnih, prometnih, turističnih in splošnogeografskih. Iz njih se je učilo in jih uporabljalo izredno veliko Slovencev in drugih prebivalcev republik nekdanje Jugoslavije. Izdelal

je okrog 340 (po vsebini, velikosti, merilih in načinih izdelave različnih zemljevidov, skic, maket in krokijev), pri tem pa razvil poseben slog pisave, ki ga lahko imenujemo Selanov slog. Njegovi zemljevidi so slikoviti in berljivi, vsebinsko in strokovno bogati, slogovno enotni in barvno usklajeni. Vse je pisal in risal prostoročno. Razvil je kar 48 vrst pisav in poseben način senčenja reliefa ter izpopolnil kartografska orodja. K Selanovim najpomembnejšim zemljevidom prištevajo turistični zemljevid Slovenija in sosednje pokrajine v merilu 1: 300.000 (leta 1952; priredila V. Bohinec in F. Planina), šolski zemljevid Socialistična republika Slovenija v merilu 1: 500.000 (leta 1974; priredila V. Bohinec in F. Planina), turistične avtokarte Slovenije in Gozdni zemljevid Slovenije v merilu 1:150.000.

Na pobudo nekdanjega komendskega župnika Viktorijana Demšarja je, ker je po drugi svetovni vojni zaradi veri in Cerkvi zelo nenaklonjenih časov primanjkovalo osnovnih učnih pripomočkov za pouk verouka, izdelal zemljevid Svete dežele. Izdal in založil ga je Nadškofijski ordinariat v Ljubljani, nosi pa datum julij 1967.

Komendčani pa so bili še posebej veseli zemljevida z naslovom Komenda, ki ga je Ivan Selan izdelal leta 1955, ki v sliki ponazarja, kaj delajo ljudje v Komendi in okolici, ter njena naravna in druga bogastva.

Ivan Selan je bil kartograf samouk svetovne kakovosti. S svojimi izdelki in izumi je pomembno prispeval k razvoju slovenske kartografije in jo zelo obogatil. Bil je tudi član Geografskega društva Slovenije s sedežem v Ljubljani.

Naj za konec omenim, da je spomin na kartografa Ivana Selana po več kot dvajsetih letih od njegove smrti v Suhadolah in občini Komenda še zelo živ. Najstarejši ljudje se še spominjajo, kakšen je bil Ivan Selan kot kratkotrajni suhadolski župan (ni bil priljubljen), ljudje srednjih let pa, kako se je jezil, kadar so mu jo kot otroci kakšno zagodli. To pa je bilo dostikrat.

O Selanu kroži po Suhadolah veliko bolj ali manj duhovitih zgodb in prihod, ki ga osvetljujejo predvsem kot nenavadnega človeka. Ena od teh je, da je bilo priporočljivo, če si šel k njemu na obisk, vzeti s seboj malico, saj te kar ni spustil iz hiše, ker je hotel čim več zvedeti od obiskovalca.

Druga zgodba, ki pa je resnična, pravi, da je Ivan Selan v svoji hiši sam prestavil vrata, ker so ga tako motila, da jih ni mogel več gledati, saj so bila po njegovem tako rekoč nezmotljivem občutku za prave mere za nekaj centimetrov narobe vzdana.

O tem občutku govori tudi podatek, da so se ljudje, kadar so kaj odmerjali oziroma bi bilo treba uporabiti vodno mero, rekli: »Pojdi po Selana, on bo samo pogledal in ti točno povedal višino.«

Da je bil Selan zelo spreten, iznajdljiv in praktičen človek, ki ga ni bilo mogoče prinesti okoli, govori ne le dejstvo, da se je skoraj vsakega zahtevnega dela lotil kar sam, marveč tudi prigoda iz vaške gostilne »pri Kancilju« (Sršen), kjer je gostilničarju naročil, naj mu prinese celo palico posušenih klobas, češ da bo vse kupil, nato pa najdebelejše med njimi odbral, ostale pa mu vrnil; pri tem pa, seveda, zase naredil dobro kupčijo.

Pri njem doma je najdlje v vasi gorela luč, ker je, ko so drugi že krepko smrčali, bil še vedno sklonjen nad delovno mizo in neizmerno potrpežljivo in temeljito ročno ustvarjal katerega od svojih zemljevidov.

Temeljit, še celo preveč, pa je bil tudi pri delih na polju, tako da se je dostikrat pri njih, na primer, pri okopavanju poljščin preveč zamudil in ga je celo žena Katarina pustila daleč za seboj.

Posebej rad je imel planince. Ena od vaščank, ki je tedaj pogosto hodila v hribe, se je morala po vrnitvi z njih vedno oglasiti pri njem. To pa zato, da mu je povedala, kje potekajo posamezne poti, saj se je živo zanimal za vsako goro, kje so se planinci povzpeli nanjo in kje sestopili. Vedno znova jo je presenečal, saj je vedel tako rekoč za vsako vas in zaselek po Sloveniji, kar je izpričevalo, da je Slovenijo tudi obhodil in prevozil po dolgem in počez.

Ivan Selan si ob 100-letnici rojstva zasluži spomin še zaradi tega, ker je izpričal, kako visoko se lahko strokovno povzpne tudi preprost človek s svojimi naravnimi darovi, pridnostjo, zavzetostjo in lastnim izpopolnjevanjem.

Jože Pavlič

Ivan Selan v krogu svojih domačih

RAFKU VODEBU V SLOVO

(Na pogrebu v Slivnici pri Celju, 8. 7. 2002)

Dragi prijatelj Rafko, dovoli, da ti v navzočnosti tvojih sorodnikov, prijateljev, znancev in slovenskega božjega ljudstva spregovorim nekaj iskrenih besed v slovo.

Rad bi se ti predvsem zahvalil za dolgoletno prijateljevanje. Srečala sva se pred skoraj sedemdesetimi leti v prvih razredih Klasične gimnazije v Mariboru in takoj zaživela skupno prijateljstvo. Skupaj sva iskala resnico, smisel življenja, skupaj hrepenela po lepoti, posebej po lepoti slovenske besede, skupaj sva iskala dobroto, ljubezen, in sva vse to tudi najdevala.

Lahko bi dejal, da sva vse do zadnjega skupaj molila tri dele rožnega venca. Najprej veseli del v mladostnih letih, ko sva občudovala našo lepo slovensko zemljo in bila polna navdušenja in veselja. Življenje se je odpiralo pred nama kot skrivnosten cvet pomladne rože. To je bil veseli del rožnega venca.

Tako je bilo do druge svetovne vojne, ki je iznenada in nasilno vdrla med nas in prinesla s seboj doživljanje žalostnega dela rožnega venca. Molila sva ga v strahu in tudi grozi, vendar z zaupanjem. Morala sva od doma, na tuje. Odprl se nama je sicer ves svet, a najino hrepenenje je težilo tja, od koder sva izšla. Tudi po vojni se je ta žalostni del rožnega venca še dolgo nadaljeval.

Toda molitev je končno prešla v svoj častitljivi del. Vrnila sva se v domače kraje, med domače ljudi. Doživela sva svobodo in samostojnost našega naroda in naše slovenske države. Z zanosom in novim upanjem sva lahko zapela slovensko narodno himno, Prešernovo.

Ob vsem tem pa sva občutevala, da zemlja ni naš zadnji dom. Hrepenela sva navzgor, v višave, in v globine. Vse bolj naju je, po nemirih zemeljskega življenja, pritegovala pomirjujoča skrivnost troedinega Boga in vesoljne Kristusove Cerkve.

Hvala ti, dragi Rafko, za to dolgoletno sobivanje. In hvala za vse, kar si dobrega storil na svoji tostranski življenjski poti.

Prepričan sem, da zdaj doživljaš polnost Resnice, Lepote in Ljubezni v večnosti in da si na neki skrivnosten način navzoč med nami. Želim in te prosim, da bi iz večnosti še naprej spremljal razvoj našega naroda in naše

krajevne Cerkve, da bi tako v duhovni povezanosti s teboj in ob božji pomoči tudi mi kot posamezniki in kot skupnost čimbolj zaživel tisto polnost življenja, za katero smo ustvarjeni. Zbogom. In na svidenje.

Stanko Janežič

ŠTEFAN KUŠAR

Navdušenec za mohorsko idejo

(rojen 10. 12. 1910 v Laporjah, umrl 19. 8. 2002 v Celju)

Sredi dela za Mohorjev koledar mi je tistega dne dr. Marijan Smolik po telefonu sporočil novico o smrti gospoda Kušarja. V imenu Mohorjeve mu je na pogrebu spregovoril naš predsednik, lazarist g. Jože Planinšek. Pravično je in se spodobi, da se ga z nekaj fotografijami in kratko besedo spomni tudi Mohorjev koledar.

Temeljne podatke iz njegovega duhovniškega življenja prinaša Letopis Cerkve na Slovenskem 2000. Duhovnik je postal 5. 7. 1936 leta v Mariboru. Služboval je v Velenju, Slovenj Gradcu, Mariboru (pri Sv. Rešnjem Telesu), v Sv. Lovrencu na Dravskem polju, v Sladojevcih, Guščah pri Livku blizu Siska, v Črešnjicah, Keblju, Sv. Jerneju pri Ločah in nazadnje zopet kot župnijski upravitelj (1978–1981), potem pa kot župnik v Črešnjicah vse do svoje smrti.

Ljubitelj klasičnih jezikov, odličen maturant klasične gimnazije v Mariboru, zaveden Slovenec, vendar ne zaplankan in vase zadržan. Po previdnostnem posredovanju mu je bila prihranjena smrt v Jasenovcu. Tudi Hrvatje, ki jim je pastiroval, so ga tako vzljubili, da se je moral skrivaj podati nazaj na Slovensko, ko je vojna vihra minila.

V Črešnjicah je bil župnik sredi cvetočega vinograda.

Spoznal sem ga že kmalu po letu 1980, ko sem začel delati pri Mohorjevi. Prihajal je na uredništvo, dobre volje in vedno s spodbudno besedo. Oglasal se je, spodbujal k branju mohorskih knjig in k zavze-manju za častljivo Slomškovo dediščino. Bil je med tistimi, ki so si vzeli čas in tudi prebrali, kar je v zbirki ponujeno ljudem. Zato je znal o mikavni vsebini knjig spregovoriti s prižnice in v osebnih pogovorih z župljani, ki jim je prinašal zbirko od vrat do vrat in jih zanjo navduševal. Če ga je kdaj kaj zmotilo, je z modrostjo na to opozoril, hkrati pa vedno uravnotežil s širšim zgodovinskim in obče humanim okvirom, ki ga Mohorjeva v

svojih izdajah ni nikoli opuščala, kljub nekaterim dražljivim »obolosom« trenutnim zgodovinsko političnim okoliščinam. V tem sem ga videl izrazito podobnega tudi pokojnemu komendskemu župniku, gospodu Viktorijanu Demšarju. Oba sta v globini srca in duše občutila pomen tega, da slovenski duhovnik iz svojih rok posreduje ljudem tudi literarni zaklad, ki ga oblast in z njo široka javnost zaradi svoje slepote zanikata. Tudi literatura, ne le zgodovina, je učiteljica življenja. Merim na Detelo, Preglja, Jalna, Meška, Finžgarja, Cajnkarja in še druge, ali pa nekatera dela bolj znanih, ki so jim državne založbe odrekale svoj prostor.

Pogojni g. Kušar somašuje s pomožnim škofom dr. Antonom Stresom in predsednikom Mohorjeve družbe Celje g. Jožetom Planinškom.

Vsaka drobna dobra misel mu je bila dragocena in vredna več od tiste, nad katero bi se lahko zaradi duhovniške lojalnosti morda spotaknil.

Tako je o svojih spoznanjih večkrat zapisal v slovenski verski list Družino.

Kako je njegova dobrot segala čez besedo tudi z darovi zemlje, ki jih je rad delil in z njimi razveseljeval, vemo mohorski uslužbenci v Ljubljani in v Celju. Niti najmanj pa ne dvomim, da še veliko večja množica njegovih faranov in znancev.

Matija Remše (fotografije Janko Jeromen)

Nekaj lepega branja

DECEMBER PA – OH, DECEMBER

V našem kolektivu smo se otepali z nizkimi plačami in kolegice so se včasih pritoževale, da jim že pred prvim zmanjka in potem si izposojajo in potem, sem vedela, je naslednji mesec še teže. Meni se pa zmeraj izide, sem si potihem čestitala. Moraš pač tisto, kar imaš, razporediti na vse dneve in hkrati dobro premisliti, kaj kupuješ: samo najnujnejše.

Košaro za umazano perilo sem že zdavnaj nameravala kupiti, pa se je mesec za mesecem izjalovilo. Decembra pa pridejo prazniki, malo reda moram narediti po hiši in sploh, čas je že. Tudi predpražnik je že obrabljen, ničemur podoben. Takoj prvega, ko sem prejela plačo, sem oboje kupila, da se ne bi spet odrinilo. S preostalim denarjem bom pa potem zelo, zelo previdno ravnala.

Nakupila sem še osnovna živila. Denarnica se je občutno stanjšala. Malo me je zaskrbelo, kajti sproti bo treba kupovati še kruh, mleko, sadje, meso. »Previdno!« sem si znova ukazala.

Naslednji dan sem meso kupila v mestu, ker sem imela tam še druge opravke. »Šestdeset dek za juho, prosim,« sem skromno naročila in sem imela že tudi izračunano, koliko bom plačala.

»Dvainsedemdeset dek,« sem zaslišala mesarja, ki je vrgel kos na tehtnico in ga takoj pobral z nje. Hkrati mi je povedal znesek, ki je bil občutno večji od

predvidenega. Zasumila sem, da je presežek v denarju večji od vrednosti dvanajstih dek, a sem bila že zunaj, ko sem to tudi natančno izračunala. Dvesto dinarjev! Takrat so bili še dinarji.

Jih je že potreboval, sem zamahnila z roko.

Odšla sem kupovat sadje. Naletela sem na staro ženico, ki ji je bilo videti, da ni vajena prodajati. Nerodno je tehtala in počasi računala. Tudi ponujala ni. Imela sem čas, da sem si ogledala njeno ponošeno obleko. Na koncu rokavov je bila že scefšana. »Kar obdržite,« sem ji namignila, ko je po žepu iskala drobiž. Če je mesar potreboval moj denar, ga tale tudi.

Oglasila sem se še v trgovini, da sem kupila telovadne copate za hčerko in potem še barvice ter knjigo. In zdaj ničesar, ničesar več, naravnost domov! Odšla sem na trolejbus.

Iskala sem po denarnici, pa nisem imela drobiža. Nerada sem vzela tisočak in ga dala sprevodniku. Ko ga načneš, takoj skopni. Sprevodnik mi je dal listek in štiri kovače, potem pa je prodajal listke naslednjim. Veliko je bilo potnikov. Najbrž zaradi tega, ali pa ker ni imel stotakov, mi takoj ne vrne, sem nedolžno pomislila. Potrpežljivo sem čakala, da je odpravil gnečo. Toda potem se je zagledal skozi okno.

»Tisočak sem vam dala, vrnilo ste mi šele štiri kovače,« sem ga opomnila.

»Vi? Stotak ste mi dali!«

»To prav gotovo ni res. Iskala sem po denarnici drobiž in ker ga nisem imela, sem morala dati tisoč. Dobro vem, da se nisem zmotila!«

»In jaz dobro ločim stotake od tisočakov, gospa, nikar se ne prepirajva!«

Res, nikar se ne prepirajva, sem pomislila, ko sem se ozrla po ljudeh. Kaj si bodo pa mislili! Najbrž ne bodo obsojali njega, ampak mene.

Na naslednji postaji sem izstopila. Peš sem nadaljevala pot. Ni mi dalo srce, da bi se vozila s tako dragim prevozom, ko sem bila v denarni stiski. In ne med ljudmi, ki mi ne verjamejo.

Naslednji dan je tajnica v odmoru pobirala za kavo in za šopek. Kolegiča je rodila sina.

»Seveda dam za rože in iz srca čestitam,« sem veselo dejala. Potem me je preblisnilo:

»Kave pa ta mesec ne bom.«

»Kako da ne?«

»Poskusila bom brez nje. Pravijo, da ni zdravo.«

Ta mesec naj jo pije sprevodnik, sem mu privoščila. Mesar pa naj polize smetano. Bom že kako.

Ob popoldnevih pa so doma kar naprej trkali na vrata:

RTV, šest tisoč, da, prejšnji mesec me ni bilo, saj veste. Saj res, čisto sem pozabila. Seveda, izvolite!

Elektrika tudi za dva meseca, s tem sem računala. Vendar me je zazeblo, ko sem odštela tolikšen znesek.

Zavarovanje, tri tisoč. »In, gospa, rad bi vam nekaj predlagal: zdaj se vsi zavarujejo za višje vsote. Koliko je dandanes samo prometnih nesreč! Pogrebni stroški so pa tudi tako veliki, da pošten človek še umreti ne more. Še nekaj dodajte, pa boste zavarovani za višjo vsoto!«

»Umrli bomo že kako, to zmore vsak,« sem ga pogledala. »Zdaj moram skrbeti za to, kako bomo živeli.«

»Jaz tudi,« se je zasmel inkasant, »zato sem vam pa to predlagal.« Ni bilo videti, da misli oditi. »Ne morem sama odločiti o tem, moža pa ni doma,« sem se ga končno odkrižala.

Naslednje jutro me je zbudilo ropotanje po vratih. Bil je dimnikar. Nejevoljna sem bila, ker me je vrgel iz postelje.

»Odkar ste zadnjič ometali, nismo nič kurili,« sem ga hotela odpraviti. »Kuham samo na elektriko. Danes ne boste imeli dela.«

Pa se ni dal.

»Bom vseeno malo pogledal,« me je zavrnil in odropotal na podstrežje. Kmalu se je vrnil in pojavil se je še njegov spremljevalec. Premetavala sta nekakšne papirje in me spraševala za neki naslov. »Ta trap nam je vse zamešal,« se je hudoval starejši.

»Kaj se je pa zgodilo?« sem se pozanimala že popolnoma predramljena.

»Prejšnji inkasant nam je pomešal račune. Vašega tudi ne najdem.«

Seveda ne. Prav je tako. »Ni še tako dolgo, kar smo plačali,« sem pohitela. »Saj obračunavate celoletno, ne?«

»Ne verjamem, da je tod že pobiral.«

Ne verjame. »Čakajte, poiskala bom račun,« sem se domislila.

Odprla sem škatlo, kjer smo imeli spravljene plačane račune. Kmalu sem ga našla, ker je bil umazan od saj. Pokazala sem ga dimnikarju.

»Res je,« se je začudil dimnikar. »Za preteklo leto je plačano.« Potem je malo pomislil in zapotegnil obraz, kot da mu je riba iz mreže spolzela nazaj v vodo, ampak ji bo že pokazal. Razložil mi je:

»Prihodnji mesec pridem obračunat za novo prvo polletje. Malo bomo podražili in obračunavali bomo polletno, vnaprej.«

»Prav.«

To se me ni dotaknilo. Zaprla sem vrata za njimi. Prihodnji mesec pride. Prihodnji mesec le naj pride.

Toda dimnikar se je naslednje jutro spet pojavil na vratih. Veselo me je pozdravil:

»No, zdaj sem pa prišel!«

»Kaj ... niste rekli, da pridete prihodnji mesec?«

»Sem. Pa sem prišel kar zdaj.« Ni pojasnil, zakaj.

Saj bi morala sama vedeti. December je in prazniki bodo. Jaz sem si že privoščila predpražnik in presneto košaro, on ima pa tudi kakšne želje - ko bo s sebe zmil umazane saje, bi bil rad kakor drugi ljudje. Tisti, ki si ne mažejo rok z nečednimi opravili. Ki imajo praznike vsak dan. Najbrž tudi več denarja kot on.

Poiskala sem denar, ne da bi godrnjala nad povišanim zneskom.

Zvečer sem spravila otroke spat in se namenila pospraviti kuhinjo. Ni mi šlo dobro od rok. Zakaj se je ta mesec vse zarotilo proti meni? Vsi hočejo od mene denar. Vsem je zmanjkalo in iščejo dodatnih virov, celo pri meni, kaj šele drugod, kjer imajo več možnosti. Ali pa drugod ni večjih možnosti? Saj sem druge že prej slišala tarnati, meni se dogaja šele zdaj, v decembru.

Vsi smo se nagnetli v mesta, kjer živimo iz rok v usta, odvisni od denarja, ki nam ga ni nikoli dovolj. Ki se takoj odkotali, ko pride.

Tok misli mi prekine zvonec na vratih. Šla sem odpirat.

»Dober večer, klanjam se,« je gromko zadonelo v predsobo. Smejočega se moža prvi hip nisem spoznala. Šele ko sem zagledala zajetno torbo v njegovih rokah, sem se spomnila; torba je bila naša.

»A, vi ste! Pa ne, da ste že vse čevlje popravili. No, vstopite.«

Morala bi reči, odidite s to torbo, nimate vstopa. Prihodnji mesec ... Pa nisem. Pred kratkim sem pri pospravljanju odbrala skupaj vse čevlje, ki so bili potrebni popravila. Ni jih bilo malo. Otroci veliko raztrgajo. Posebej sem naročila, da se nič ne mudi. Kadar bo utegnil.

»Ste bili pa pridni,« sem ga pohvalila, ko je sedel v kuhinji na stol. »Nisem vas še pričakovala.«

»Ja, veste, to je pa tako,« se je dobrovoljno premaknil na stolu. Prijetno ga je bilo poslušati. Hodil je v službo, popoldne pa je doma čevljaril, kar je bil pravzaprav njegov poklic. Delal je še kar poceni.

»To je pa tako,« pravi, »naši mami je zmanjkalo denarja, čeprav je šele dvajseti.« Razumem, sem pogoltnila slino. »Pa ji celo plačo dam prvega, veste! Pa me je spet prišla žicat. Kaj pa hočem! Še dobro, da postrani kaj zaslužim.«

»Saj je to res sreča,« sem pritrdila. »Koliko ste pa naračunali?« sem namignila na torbo.

»Oh, ne vem na pamet! Na čevljih piše.«

Začela sem odvijati čevlje. Na vsakem posebej je pisalo. Vzela sem listek in zapisovala. Pazila sem, da pri tem nisem trenila z očmi; številke so bile nepričakovano visoke. Pri čevljarjevih morajo zares biti tudi v škripcih.

Plačala sem in sva se lepo poslovila.

Odložila sem skoraj prazno denarnico. Še deset dni. Kdor bo hotel še v naslednjih dneh kaj od mene, me bo moral ožeti.

Naslednji dan sem plačala članarino za sindikat, ko sem šla domov, sem pa spotoma kupila kruh in pralni prašek. Tako! Zdaj se lahko zabubimo, denarja ni več.

Pač. Jurja in pol je še v notranjem žepu. Zapekel me je kakor preostali ogorek uničujočega ognja, ki se ga moram znebiti. Zavila sem v slaščičarno:

»Petkrat po dvajset dek bonbonov, prosim! Tehle in tehle in teh. In tole čokolado.«

Spotoma sem seštevala, kot sem imela navado. Dvesto din mi mora vrniti. Pa je prodajalka izjavila:

»Tisoč petsto din.«

Že sem odprla usta, da bi ugovarjala, pa sem se samo nasmehnila in odšla skozi vrata. Zunaj sem globoko zadihala. Bila sem svobodna. Noben ostanek ogorka uničujočega ognja me ne bo več ogrožal.

Potem smo se zabubili.

Mož je bil z otroki zunaj na snegu, jaz pa sem prala perilo. Na roke seveda, ni še bilo pralnih strojev. Sklanjala sem se nad kadjo, ko je pozvonilo. Šla sem odpret.

Pozdravil me je zanemarjen deček:

»Gospa, dežnike popravljam. Dajte mi stare dežnike v popravilo.«

»Nimam pokvarjenih dežnikov,« sem odgovorila in hotela zapreti. Toda fant je še kar stal med vrati:

»Pa dajte preluknjane lonce in kozice! Vse vam bom popravil, kar tukaj na dvorišču. Gotovo imate kaj!« je moledoval.

Saj je še skoraj otrok, me je presunilo. »Nimam, res nimam nič takega,« sem odgovarjala. Spominjala sem se dneva, ko sem za popravilo preluknjane ga lonca dala več kot bi veljal nov. Vendar se mi to zdaj ni zdelo pomembno. Pomemben se mi je zdel neodrasel človek, ki je stal pred mano. Bil je v stiski. Velike oči sredi umazanega obraza so skoraj izgorevale v prošnji.

»Pa mi dajte vsaj stotak,« je izdaval in pogledal v tla. Nimaš pokvarjenih dežnikov, nimaš preluknjanih loncev, stotak pa gotovo imaš, je najbrž sklepal.

Nisem mu povedala, da ga nimam. Ne bi mi verjel. Odšla sem v kuhinjo in se vrnila s čokolado:

»Na, tole vzemi. Pa drugič kaj pridi, morda bom našla kak lonec. Res pridi!«

Zaprta sem za njim in bilo mi je hudo. Ne smem se zabubiti. Sposoditi si moram nekaj denarja, da bomo imeli doma lepe praznike in da bom imela stotak, če me bo kdo takole prosil zanj.

Marta Kmet

LJUBEZEN MOČNEJŠA OD SMRTI

Štefan je bil edinec. Njegova mama je sama skrbela zanj, potem ko je njegov oče umrl za levkemijo. Mama Johana je v Štefana vlagala vso svojo ljubezen in vse upe. Vse svoje misli in molitve, vse je v cerkvi položila na oltar za svojega sina edinca.

Štefan je spoštoval svojo mater. Izučil se je za peka. Bil je lep mladenič po duši in po telesu. Bil je v ponos svoji mami Johani, ki nikoli ni nehala zanj prositi Boga, da bi se v tem pouličnem vrvenju in v slabem delovanju javnega mnenja ne izgubil.

Štefan je živel seveda v družbi svojih sovrstnikov, tudi deklet. Marsikatera je vrgla oči za njim. Za svojega bi ga rada imela ta in ona in še katera. Očaral jih je s svojo odgovorno držo in iskrenostjo. Bil je do kraja pošten in lepo se je vedel. Nikoli ni mladostniško izgubljal glave, ko so dekleta silila za njim. Osvajala so ga in ga nagovarjala. On pa je vsaki podaril žemljico, ki jih je pekel v pekar- ni, in svoj dar pospremil z besedami:

»Moja bo tista, ki bo znala v domači kmečki peči speči kruh z znamenjem svetega križa, kakor to že vse življenje dela moja mama Johana. S tako ljubeznijo zamesi, oblikuje in položi v peč hlebčke z zarezanim znamenjem križa, da jaz, ko zauzijem ta kruh, ne čutim samo mamine ljubezni, ampak tudi ljubezen Boga.«

Pa so naivna dekleta hitela in tekmovala, katera mu speče hlebček z bolj domiselnim križem na njem. To je bilo za velikonočne praznike, namesto pir-hov. Štefan je za veliko noč prejel veliko hlebčkov, ki so jih spekla naivna dek-leta, in lepi so bili, eden lepši od drugega. Odgovoril pa je takole:

»Vsi hlebci so lepi in enkratni. Vanje ste vložile veliko truda in dobrih želja. Jaz pa v njih vseeno ne čutim Boga.«

Bil sem na veliko noč pri maši in pri procesiji, pa nobene nisem videl pri zakramentih in ne pri maši. Če ste se takrat ukvarjale s peko tega kruha, ste se trudile v prazno. Najprej morate usvojiti Boga, nato šele mene.«

Zopet je vsaki podaril žemljico v znak spoštovanja. Darilo so sicer vzele, zaničljiv pa je bil njih obraz do Štefana. On se pa za to ni menil. Še na smeh mu je šlo. Postavil je delček neke pravljice v življenje, ki mu jo je kot otroku pripovedovala mati.

Ta mu je tudi zdaj postregla s kruhom, s križem zarezanim in od velikonočnega žegna prinesenem.

Štefan je še naprej hodil v službo v pekarno. Svoje najlepše misli in želje je vedno zamesil v testo, da bi vsi, ki bodo uživali ta kruh, čutili božjo toplino in ljubezen. Tako ga je vzpodbujala njegova mama Johana. On pa je to rad slišal in tudi v službi upošteval.

V eni izmed trgovin, kamor so vozili kruh in žemlje iz Štefanove pekarne, je delala Štefanova sošolka Manica. Iz službe grede se je Štefan rad ustavil še v trgovini s kruhom. Včasih je kupil hlebček kruha ali žemljice, čeprav jih ni potreboval. V pekarni bi jih dobil ceneje. Imel je le izgovor, da se je srečal z Manico - če se je le dalo, takrat, ko v trgovini ni bilo ljudi.

Manica mu je bila všeč. V cerkvi je pela na koru. Ko je za božič pela solo »Mesto Betlehem počiva«, se je pesem Štefanu za zmeraj zasedrila v srce in z njo nehote tudi Manica. Ni strpel, da je ne bi obiskal in ji namenil vsaj nekaj prijaznih vsakdanjih besed, ki pa sploh niso bile več vsakdanje. Tudi njuni pogledi drug drugemu niso bili vsakdanji in Manici se je beseda zatikala, ko ga je pri blagajni obvestila, koliko je dolžan. Pa še rdečica jo je izdajala. Pa je Štefan nekega dne poprosil Manico:

»Poslušaj, tile Novakovi in Butkovičevi otroci, ki iz šole grede tukaj v trgovini omedlevajo za kruhom... Dajva nekaj storiti zanje! Saj veš, da nimajo denarja za kruh. Novakovi so sirote, nimajo očeta, Butkovičev pa je brez službe.«

»Ja. Otroci bi radi jedli kruh, pa ga nimajo. Toda...«

»Poglej, takole narediva! Jaz bom v pekarni plačal moko, spekel pa bom zraven drugega kruha, tako da ne bo nič koštalo. Spakiral bom ta kruh in kakšno žemljo posebej v škatlo, da boš vedela, za koga je. Ti pa tudi svoje trgovske marže ne računaj. Otroci so ubogi, midva pa bova skupaj naredila nekaj dobrega za Boga.«

Manica se mu je zagledala globoko v oči in se hkrati dotaknila Štefanove roke na pultu. Obraz ji je gorel v plamtečem ognju, ko je spregovorila:

»Štefan, pa si ti resnično živ ali si samo slika?« Morala se je usekniti. Tudi iz oči je nekaj kapljalo. »Mislila sem, da taki ne živijo drugje kakor v pravljici. Oprosti mi! Pa tako mlad in lep, kakor si ti - ali še živijo taki, ki v svoji mladosti mislijo na sirote in na Boga? Štefan, ali si to ti?«

Štefan pa jo je s prtom pobožal po nosku in ji prav globoko pogledal v oči.

»Štefan, vse bom naredila tako, kakor si naročil,« je dahnila Manica. »Pa pridi spet jutri mimo. Imela bom nekaj zate. Bo tudi zastonj, ampak bo samo zate. Zagotovo pridi!«

Štefan to pot sploh ni vedel, kako je prišel domov. Mama Johana ga je vprašala, kaj je vzrok njegovi razigranosti in veselju, čeprav je slutila, kaj bi to lahko bilo. Manico je poznala. Prav tako je poznala njeno naklonjenost do Štefana in obratno. Manica je bila materi zelo všeč. Bili sta že veliki prijateljici in sta si marsikaj zaupali.

Zdaj je Štefan materi odgovoril:

»Veš, mama, domov grede sem se ustavil v trgovini pri Manici. Pogovarjala sva se to in ono. Naročil sem ji, naj da Novakovim in Butkovičevim otrokom kruha zastonj, ker so sirote. Jaz ga bom zastonj pekel zanje. Manici je bilo to tako dopadljivo, da kar ni mogla spustiti moje roke.

Pa tudi sicer mi je Manica zelo pri srcu. Nobena druga mi ni vznemirila srca tako kot ona. Za jutri me vabi, naj se spet oglasim pri njej v trgovini, namerava mi nekaj podariti. Nič ne vem, kaj naj bi to bilo.«

Mama Johana je stala vlažnih oči pred sinom. Močno si je želela, da bi Manica postala njena snaha. Bila je tako vznemirjena, da ni strpela doma.

Pustila je Štefana samega v njegovem srečnem pričakovanju iz zamrmrala, da gre malo na sprehod. To sploh ni bila njena navada in Štefan še slišal ni, kaj je rekla. Ona pa se je napotila k Manici. Ginjena je položila Manici roko na glavo in dejala:

»Moj sin Štefan pričakuje, da ga ne boš odbila, ko te bo jutri zaprosil za roko. Danes je po srečanju s teboj čisto zmeden in razigran. Pripravlja se na jutrišnje srečanje s teboj. Vedi, da te ima zelo rad. Jaz pa prav tako želim, da prideš v mojo hišo. Nisem imela hčere in zdaj bom imela tebe, Manica. Bodi moja snaha! Ko mi poičejo moči, ti bom ključke izročila. Molila bom zate in za Štefana. Bog vaju blagoslovi! Nimaš več očeta in matere. Imaš mene, jaz želim biti tvoja mama. Manica, tako te imem rada!«

Manica jo je solznih oči poslušala. Johana je res tudi njej bila kakor mama.

Tako sta se za nocoj ločili.

Naslednji dan se je Štefan po službi oglasil pri Manici v trgovini, kakor ga je bila povabila.

Ves nestrpen je bil in tudi Manica ga je težko čakala. Ker ob tej uri ni bilo strank, ga je povabila v stranski prostor. Kot zamaknjen ji je sledil in strmel čisto od blizu v njene skodrane lase, da ga je vsega obšla misel: kako je lepa!

»Štefan, sedi semle na stol,« ga je povabila. »Izročila ti bom darilo. Samo zate je. To je najbolj dragoceno, kar imam, nobene boljše reči nimam.«

Izročila mu je kruhek, lepo zaviti v celofan, z rdečo pentljo na vrhu. Dejala je še:

»Slišala sem, da so ti nekatera dekleta za veliko noč podarila podobna darila, pa nisi bil zadovoljen, čeprav so bili hlebčki lepi. Tudi jaz ti podarjam hlebček kruha z vrezanim križcem. Danes ni velika noč in ne morem reči, da ti ga podarjam za pirhe. Podarjam ti ga zato, ker te rada vidim in ker te zelo, zelo cenim. Vedno mi rojiš po mojih mislih. Štefan, nesi ga domov, ga skrbno razlomi in pokusi, če je dober. Pa mi pridi potem nekako povedat, če sem ti ustregla.«

Štefan, popolnoma zmeden, se s prsti dotakne Manice na licu, kot bi jo hotel pobožati, pa brez besed odhiti domov. Zapre se v svojo sobo in razpečati darilo. Pričakoval je, da je mogoče Manica na listek napisala še kakšno misel, s katero bi mu dala vedeti, da si ga želi, četudi je to že na neki način povedala. Obračal je miniaturni hlebček, a listka ni bilo. Razlomil je hlebček in našel v sredini majhno škatlico. Ni bilo v navadi, da se kaj takega daje v kruh. Toda pri zaljubljenih je vse mogoče.

Ko je odprl škatlico, se je začudil. Lep zlat križec. Prijel ga je in si ga ogledal. Nato zagleda v škatlici še drug obesek, zlat srček. Na njem je bilo vgravirano:

Štefan, Manica te ima rada.

Štefan ves ginjen in presenečen pokliče svojo mamo in ji razkazuje, kaj je dobil. Mama modro molči. Njeno srce je bilo polno lepega. Ko se nevihta malo poleže, svetuje:

»Štefan, če imaš tudi ti Manico rad, pojdi sedajle po njo, naj pride s teboj k meni na večerjo. Rada vaju imam, otroka moja!«

In Štefan je odvihral nazaj, od koder je pravkar prišel. Nenapovedano je butnil skozi vrata. Manica ga je hudomušno oštela:

»Štefan, pa ti nisi naučen, da se malo potrka, ko se vstopi k sosedom?«

Štefan se je takoj znašel:

»Manica, jaz nisem prišel k sosedom. Prišel sem k Manici, ki mi je na ta zlati srček napisala, da me ima rada. Pa nisem tega hotel obešati na zvonec ali s tem ropotati po tvojih vratih. Na uho ti hočem povedati:

»Manica, jaz pa tebe ljubim. Bodi moje dekle in moja žena! Moja mama naju vabi, naj prideva zdajle k njej. Nekaj nama je skuhala za večerjo. Tako je rekla in je še naročila, naj te ne pozabim pripeljati s seboj.«

Stisnil je k sebi svoje dekle in tudi Manica se ga je vesela oklenila. Postala sta par.

Na pragu Štefanovega doma ju je čakal nov obred. Nenavadno je bilo, da so bila vhodna vrata zaklenjena. Morala sta pozvoniti. Vsa skrivnostna in ginjena se je na pragu pojavila mama Johana:

»O, otroka moja, vidva sta prišla! Pa sem res vaju pričakovala. Glejta, na pladnju vama prinašam kruh. Dva majhna hlebčka z vrezanim križem. Tale, Štefan, je zate. Vanj sem zamesila ljubezen tvojega očeta. V grobu že počiva. Ko je bil mlad, je bil tebi podoben. Bil je tako srečen, kot si ti danes, ko me je zaprosil za roko. Tebi, Manica, pa tudi hlebček. Tvoja mama te je ljubila tako, kot te zdaj ljubim jaz. Sprejmi ta kruh iz materine roke. V večnosti se sedaj s teboj veseli tvoje sreče. Še pokrižam vaju na čelo in vstopita na večerjo, ki sem vama jo pripravila! Bog vaju blagoslovi!«

Štefan in Manica sta se tisto leto na binkoštno soboto poročila. Svatov ni bilo veliko, ker ne ženin ne nevesta nista imela veliko sorodnikov. Prišli so sosedje, znanci in pa kar lepo odposlanstvo Štefanovih sodelavcev iz pekarnice. Ti zadnji so skupaj z mamo Johano pripravili prisrčno poročno kosilo. Vsi so šli tudi k civilnemu in cerkvenemu poročnemu obredu. »Mesto Betlehem počiva, mesto kralja Davida«. Ta melodija je pozdravila mladoporočenca, ko sta vstopila v cerkev, čeprav ni bil božični čas. Organist je vedel, kaj ta melodija pomeni mladima.

Tako je preprosto, a lepo minil njun poročni dan.

Že v naslednjih dneh sta šla Štefan in Manica spet v službo. Mama Johana je zdaj obema z ljubeznijo gospodinjala in ju po materinsko razvajala. Neprestano je zanju molila, naj bo Bog z njima, tudi takrat, ko pride križ.

Minili sta dve leti. Manica se je nekega popoldneva vrnila vsa bleda iz službe in s hudimi bolečinami v trebuhu. Sesedla se je in zgubljala zavest. Hitro so preskrbeli zdravnika, ta pa rešilni avto in odpeljali so jo v bolnišnico. Ugotovili so nosečnost izven maternice. Takoj so pripravili vse za operacijo, kajti Manica bi lahko izkravela. Pojavila pa se je še dodatna težava. Ugotovili so, da je srce preslabotno in je bilo vprašanje, kako z narkozo. Kar nekaj panike je nastalo. Šlo je za Maničino življenje. Štefan je onemel. Od strahu in žalosti se je v bolnišnici na hodniku sesedel, tako da se je ena od sester morala ukvarjati z njim.

Cela ekipa zdravnikov je bila prisotna, ko so Manico operirali. Še bolj skrbno so ji kontrolirali pritisk in srce in so bili zelo zaskrbljeni, saj so aparati kazali, kako pritisk niha in kako srčni udarci pojemajo. Bali so se, da se Manica sploh ne bo zbudila iz narkoze. Operacija je bila že končana, a Manica se dolgo ni zbudila.

Na hodniku je Štefan že prišel k sebi. Sestra mu je dala pomirjevalo. Poklicali so ga v intenzivno nego, kjer je bila na aparaturo priklenjena njegova Manica. Stopil je bliže in ji pobožal potno čelo:

»Manica, zbudi se, jaz sem pri tebi, tvoj Štefan!«

Pa je res rahlo odprla oči. Bila je tako utrujena, da besede ni mogla izgovoriti. Padla je nazaj v spanec.

Zdravnik je pripomnil, da je treba še počakati. Preveč je slabotna. Nima še moči, da bi govorila.

Štefan je ostal pri njej vso noč.

Ko je gledal Maničin lepi, pa tako izmučen obraz, se mu je utrnila misel k Bogu:

»Gospod, vse življenje sem bil sam. Nisem imel ne bratov ne sester, očeta sem komaj bežno poznal, ko je že moral umreti. Imel sem samo dobro mamo. Ko sem dozorel v moža, si mi poslal na pot Manico. Bila je angel mojega življenja. Srečen sem bil z njo kakor nikoli dotlej. V teh dveh letih, kar sva bila poročena, sem doživljal zemeljski del nebes. Gospod, usliši me! Stori tako, da bo moja Manica še živela! Ti si gospodar življenja in smrti. Moja mama me je učila tebe, Bog, ljubiti in zaradi tebe delati dobro na svetu. Manica pa mi je že pomagala, da sva skupaj delala dobro, da bi slavila tvoje ime, Gospod. Gospod, v tej težki uri preizkušnje me usliši! K tebi kličem, moj Bog, vrni moji Manici življenje! Tvoja volja se zgodi! Amen!«

Doma pa je molila mama Johana:

»Gospod, ti si dal krščanskim materam poslanstvo, da dajejo življenje in življenje varujejo. Ozri se na moja otroka, ki trpita. Pogledaj v globino njunih src: trpljenje je veliko. Ne dovoli, da bi bil njun križ zanju pretežak, da bi padla pod njim! Ozri se, Jezus, na moje srce, ki krvavi v strahu za moja otroka. Tvoja mati je klečala pod križem, ko si ti umiral na njem, zato me boš razumel, moj Jezus. Tudi jaz sem mati. Prosim te za Manico, ženo mojega Štefana. Podari ji zdravje, ohrani jo pri življenju! Tolažnica žalosti, tudi nate se obračam s prošnjo za svoja otroka. Jezus in Marija - uslišita me!«

Ob sedmi uri zjutraj je v cerkvi poleg bolnišnice zazvonil veliki zvon. »Angel Gospodov je oznanil Mariji,« je Štefan začel šepetati Manici v uho. Bom, bom, je glas zvona rezal jutranji zrak in trkal tudi na okno oddelka za intenzivno nego, kjer je ležala Manica. Zvonjenje in Štefanova molitev sta prebudila Manico. Umirjeno je odprla oči. Štefan se je zganil, ko je čutil, da je premaknila roko. Utrujen od prečute noči je zdaj ves oživel od sreče:

»Manica, jaz sem, tvoj Štefan! Stisni mi roko! Želim, da mi stisneš roko. Manica, pogovarjaj se z menoj!«

»Ja kje pa sem? Štefan, kaj se je zgodilo? Zakaj je vse tako svetlo? Štefan, zakaj so okoli mene te cevi in kabli, zakaj je toliko ropotije? Štefan, sedi kmeni na posteljo in mi vse povej! Ne morem se spomniti, kaj se je zgodilo z menoj.«

Štefan ji je vse lepo povedal. Povedal ji je tudi, kako zelo se je bal, da jo bo izgubil.

»Oh, moj Štefan!« Pogladila ga je po skodranih laseh in negotovost prečute noči je bila pozabljena. Štefan je začel spet upati. Zdravniki so se razveselili, da se je Manica zbudila. Še bolj je bila vesela mama Johana, ko ji je Štefan telefoniral, da se je Manica zbudila in z njim že spregovorila nekaj besed.

»Bogu hvala!« je dahnila v slušalko in nadaljevala:

»Obriši solze, Štefan! Danes sem zjutraj po maši poklenila pred Marijo in sem molila za vaju. Tako pomirjena sem prišla iz cerkve domov, da se mi je neka lepa misel spreletela po glavi. Kot bi mi Marija govorila:

Manica bo živela, ker jo Bog in vi tako ljubite.

Štefan, obriši solze, zaupaj in veruj! Prinesla bom kruh, da vaju okrepčam in se Bogu zahvalim.«

Odložila je slušalko in si tudi ona obrisala solzno oko.

Popoldne je lepo urejena in izravnana prišla v bolnišnico, da bi svoja otroka opogumila, čeprav je že njo samo vleklo skupaj. Manica se ji je zasmilila, ko jo je videla tako izmučeno. Njene oči pa so bile žive in lesk v njih je govoril, kako vesela je obiska. Mama Johana je iz torbe potegnila sveže pečeni hlebček, ga malo dvignila kvišku in spregovorila:

»Jezus, daj po tem kruhu mojima otrokoma moč, da se telesno okrepita! Manico ozdravi, to te prosim in rotim!«

Bilo je kakor v cerkvi pri povzdigovanju. Štefan in Manica sta tako čutila. Mama je potem razlomila hlebček in ga jima dala. Štefan je vzel svoj kos, potreben je bil okrepčila. Manica je tudi vzela svoj del, si ga rahlo pritisnila k licu in ga ponudila Štefanu:

»Pojej namesto mene ta kruh, v katerem je toliko ljubezni tvoje matere! Jaz ne morem zaužiti ničesar, ker sem na aparatih. Prosim pa vas, mama, da mi podate roko, s katero ste ta kruh zamesili in oblikovali. Zame je to dovolj, da bom čutila vašo moč, ljubezen in molitev. Pobrala se bom in stopila na noge, ko pride moj čas. Vidva s Štefanom sta za to Boga prosila. Čutila sem to božjo moč. Kako si želim, da se kmalu vrnem domov!«

Mamo Johano je tako ganilo, da se je vsa skrotovičila, četudi je malo prej vsa ponosna in dobrovoljna vstopila v bolniško sobo. Seveda je Manici podala roko. Drugo roko pa je podala sinu Štefanu in dejala:

»Ko sem mesila ta kruh, sem ga mesila z obema rokama. Vaju pa tudi ljubim in za vaju molim z vsem srcem in vso dušo. Objemam pa vaju z obema rokama, otroka moja, kajti vidva sta zame eno. Če vaju kakorkoli zgubim, ne bom več mogla peči kruha.«

Oba je poljubila na čelo in potem odšla domov. Čutila je, da je za ta dan storila dovolj. Da je ta dan blagoslovljen. Doma je pokleknila v bogkov kot in se Bogu zahvalila zanj.

Res je bil blagoslovljen.

Štefan je še eno noč napol predremal, vmes pa molil ali kramljaj z Manico, ki so se ji moči počasi vračale. Čutila je, kako jo podpirata Štefanova in mamina ljubezen. Želela je tema dobrima ljubljenima osebama ljubezen vračati. Po nekaj dneh se je postavila na noge in čez tri tedne sta jo Štefan in mama pospremila domov. Kakšna sreča je zavladala spet v hiši! Za vse tri je bil to velik dan.

Življenje je teklo naprej. Štefan je spet pekel kruh v pekarni. Mama je skrbelo za Manico, ki je počasi okrevala. V trgovini je Manico nadomeščala neka študentka, ki je prav tako poskrbelo, da so Novakovi in Butkovičevi dobivali kruh. Čez mesec dni je pa Manica spet nastopila službo.

Štefan se je iz službe grede spet ustavljal v trgovini. Manici je pomagal zložiti kakšne zaboje s kruhom, česar si Manica zaradi operacije še ni upala. Bil ji je ljubeč mož, prav tako ona ljubeča žena. Videti je bilo, da je vse lepo med njima. Pa vendar ni bilo čisto tako.

Nekega dne je Manica potožila svojemu možu:

»Glej, Štefan, ti se vsak dan trudiš okoli mene. Izkazuješ mi ljubezen kakor takrat, ko si me zasnubil. Kako rada sem tvoja! Pa vendar nekaj manjka, zaradi česar se jaz ne počutim več tako, kot sem se v začetku.

Veš, Štefan, pri operaciji so mi odstranili en jajčnik in vprašanje je, če bom še lahko imela otroka. To me boli in moti. Ne počutim se več tako kakor takrat, ko sem postala tvoja žena. Nekaj mi manjka. Zato trpim.«

Štefan jo je stisnil k sebi. Zasmilila se mu je in je dejal:

»Manica moja! Ko sem te zasnubil, te nisem vprašal, ali bo kaj otrok. Vprašal sem te, če bi ti hotela biti moja. Drugo nama bo dano ali pa ne. To je v božjih rokah. Njemu zaupajva. Manica, ti si bila tista, ki sem jo za roko zaprosil. Otroci so pa stvar naju obeh. Če nama bo dano, jih bova imela, če ne, mi pa še vedno ti ostaneš. Manica, rad te imam!«

»Moj Štefan, ti si kot varuh mojega življenja. Kako te imam rada!« je zaključila ona. Štefanu je to dobro delo. Manica je res prava zanj!

Kar nekaj let sta tako mirno in srečno živela. Vendar je Manica včasih potožila, da se slabo počuti in da ji zmanjkuje moči. Štefana to spočetka ni preveč skrbelo, potem jo je pa le odpeljal k zdravniku. Ugotovili so, da ima Manica zelo slabo srce in da ne sme prenašati nobenih bremen. Pustiti je morala službo.

Tudi doma je Manico obremenjeval vsak najmanjši napor. Štefan ji je stal ob strani in jo bodril, pa ni dosti pomagalo. Morala je v bolnišnico. Veliko so se trudili okoli nje, pa ni dosti pomagalo. Manica je pešala in pešala.

Nekega dne je poklicala svojega moža:

»Štefan, kadar boš imel čas, da boš lahko ostal vse popoldne pri meni, me po službi obišči v bolnišnici. Nekaj ti imam povedati.«

»Zate želim imeti vedno čas,« ji ves na trnih odgovori Štefan. »Danes popoldne ostanem s teboj. Povedala mi boš, kar mi želiš povedati.«

Sedel je tisto popoldne k njeni postelji. Prijel jo je za roko in bila sta si iz oči v oči.

»Moj Štefan,« je začela Manica, »Bog te je poslal v moje življenje kakor svetega Jožefa k Mariji. Tako sem te tudi ljubila in spoštovala. Sedaj te bom pa prosila za največjo žrtev, ki jo boš zmozel samo z božjo pomočjo.«

Umolknila je, ker ji je zmanjkalo glasu. Potem se je zbrala in nadaljevala:

»Štefan, ali me boš poslušal? Štefan, me boš ljubil do konca? Štefan, dovoli mi umreti!«

Bolniška soba se je zamajala in zameglila. Nekod iz te megle se je dotipal do Štefana ljubljeni glas:

»Nobenih moči nimam več, še te, ki jih imam, so od tebe. Bog želi, da grem k njemu. Ti, ki veruješ vanj, boš to razumel. Štefan, ne zapri pa svojega srca! Podeli ga tisti, ki ga bo vredna. Želim ti, da bi te tista toliko ljubila, kakor te ljubim jaz. Naj uživa tvojo ljubezen, kakor sem jo uživala jaz.

Nič več ne morem. Nobene moči ni v meni. Dovolj mi umreti. Mami izroči moj poljub. Reci, da ji ljubezen vračam. Štefan, umiram.«

Pa je res umrla Manica, ljubljena nevesta Štefanova. Umolknil je Štefan. Umolknila je mama Johana. Pri Marijinem oltarju je gorela sveča, naj jo Bog vzame v nebesa.

Po pogrebu sta Štefan in mama hodila okoli kot mesečnika. Mama Johana je vsak dan hodila molit na Maničin grob. Vedno je prižgala svečko, ki je osvetlila mrakoben grob. Videti je bilo, kakor da nekdo tukaj domuje. Z vršičkom rožmarina je mama kropila ta dom. Štefan je skoraj umolknil. Nič ni govoril. Dopoldne je šel v službo in se popoldne brez volje vračal domov. Ni mogel jesti. Le poročne slike je jemal v roke in jih kar naprej gledal. Ko je že vse pregledal, je začenjal znova in znova. Nikoli se ni mogel nagledati svoje neveste Manice. Mami Johani se je smilil; bala se je zanj. Tudi drugi so menili, da bo še zbolel na živcih, če se ne bo s tem sprijaznil. Mama je molila zanj. Vse je poskušala, da bi ga potolažila.

Nekega dne je pomenljivo dejala:

»Štefan, poglej me in poslušaj!

Ti veš, kako me skrbi zate, ker se ne moreš potolažiti. Ko si prvič prišel Manico k hiši kot dekle, sem vama podelila kruh. Ko si v bolnišnici trepetal za njeno življenje, sem vaju s kruhom krepčala, da sta vzdržala. Štefan, s temi rokami, ki sem z njimi kruh mesila, sem vaju stisnila k sebi na svoje srce. S temi rokami sem vaju pokrižala, ko sta kot fant in dekle privihrala na moj prag, da mi naredita veselje. Štefan, s temi rokami sem pokrižala mrtvo Manico, preden so jo pogrebci zaprli v krsto.

Štefan, s temi rokami te bom zdaj pokrižala in te prosila: Štefan, ne žaluj in ne jokaj več! Manica te je na smrtni postelji prosila, da ji dovoliš umreti, ker so ji moči pošle. Dovolj ji, da zdaj uživa sveti mir pri Bogu! Ne bo srečna tam v nebesih, če te bo od tam gledala takega. Štefan, ubogaj me! Ne jokaj več! V imenu Očeta in Sina in Svetega Duha. Amen!« ga je pokrižala, ko so Štefanu solze polzele po licih in kapljale na tla.

Ženski, s katerima je tako globoko povezan, mu postavljata take strašne zahteve! Prva, naj ji pusti umreti, in druga, naj ne žaluje za njo.

Strašne za človeške moči.

Toda božja pota niso naša pota. In Bog je ljubezen in ljubezen je močnejša od smrti.

Štefana je kakor val zagnila ta nedoumljiva božja ljubezen, v katero so se potopile zdaj vse človeške ljubezni. Ki minejo. Gledano po človeško. A ostanejo, če gledamo z božjimi očmi. Ostanejo in postanejo večne.

»Mama, ne bom jokal več. Začeti moram znova. Odslej se bom veselil Maničine sreče v nebesih in njej na ljubo bom poskusil storiti še kaj dobrega na svetu.«

»Bog te usliši,« je dahnila mama Johana.

Res je Štefan postal drugačen. Spet se je zanimal za Novakove in Butkovičeve in poskrbel, da so imeli dovolj kruha. Postal je bolj zgovoren in k svojim sodelavcem je šel včasih v družbo. Mama mu je gospodinjala in skrbela zanj in tako sta minili že dve leti njegovega vdovstva. Nekega dne pa mu je dejala:

»Štefan, vesela sem, da si se pobral in da živiš spet neko normalno življenje. Pa me vseeno še nekaj skrbi. Sedaj je vse dobro, ko sem še jaz pri močeh. Pride pa čas, ko se bom postarala in onemogla. Kako bo pa takrat s teboj? Ali kaj misliš na to? Svetujem ti, da poskušaš najti sebi primerno, ki ti bo dobra žena, kakor je bila Manica. Manica ti je to na smrtni postelji priporočala. Že ona se je takrat bala zate. Bojim pa se tudi jaz.«

»Mama, jaz Manice še nisem pozabil. V duhu živim z njo in se z njo v duhu

tudi pogovarjam. Nisem se sposoben vezati na nobeno drugo. Njo nosim v srcu. Ona je bila moja.«

Mami se je od ganjenosti orosilo oko, čeprav je to Štefan povedal zelo umirjeno. Odgovor se ji zdel zelo lep, čeprav po njenem ni bil pravičen. Vendar ni več drezala vanj. Božja volja naj se zgodi, je zaključila.

Začela pa so Štefana oblegati tudi dekleta iz sosesčine. Bil je še vedno dober in plemenit in marsikatera bi ga hotela za moža, čeprav je bil vdovec. Štefan je vsaki odkrito povedal, da on še vedno živi za Manico, čeprav je že v grobu. Nekatere so to razumele, druge ne. Še bolj so silile za njim, ta njegova zvestoba ga je še bolj povzdignila v njihovih očeh.

Štefana to ni ganilo. Zvesto je hodil na Maničin grob, tam pomolil in pobožal vsak cvet, ki je zrasel na grobu. Tako se je čutil povezanega s pokojno ženo.

Nekega dne pa je zaupal svoji mami:

»Odločil sem se, da bom šel za nekaj let delat v Nemčijo. Moram najti svoj mir, da bom v duhu lahko s svojo Manico.« Povedal je svoji mami, da tukaj silijo za njim dekleta, on pa želi, da mu te zveze nihče ne moti. Samo Manica in nobena druga.

Mama je prebledela ob tej novici. Kaj takega ni pričakovala. S težavo je zbrala svoje misli, preden je odgovorila:

»Štefan, ti iščeš svojo srečo. Bog daj, da bi jo našel, četudi praviš, da greš delat v Nemčijo. Ostala bom sama. V tej samoti bom molila zate. DrugEGA ne morem storiti. Ko bom zvedela, da si našel svoj mir, bom rada umrla.«

Štefan je odšel.

Mama Johana ni dovolila, da bi ji to strlo srce. Bila je umirjena in zbrana, ostala ji je molitev. Ves mesec ni bilo pošte iz Nemčije. Potem pa je le prišlo pismo. Takole je pisal Štefan:

»Draga moja mama! Ti si sama doma, jaz sem pa sam tukaj. Manica je pa sama v grobu. Ali sem se prav odločil ali ne, bo pokazal čas. Jaz molim zate, ti pa zame in oba vključujeva v svoje molitve Manico. Mogoče pa nama ona v nebesih izprosi, da bova srečna. Pustiva času čas. Pozdrav od Štefana, tvojega sina.«

Mama Johana mu je po pošti vrnila odgovor. Tako so pisma prihajala vsak mesec, še posebej pa za praznike. Štefan ji je voščil za veliko noč in ji hkrati pojasnil, da se ne misli vrniti za praznike, da se ne bi začel znova spominjati vsega. Mama je skušala to razumeti. Pa se je ista pesem ponovila nalednje leto in še naslednje in spet naslednje. Mami so se gostile gube na obrazu in prej čvrsta ter kar velika postava je postala majhna in zgrbljena. Najhuje je bilo za praznike. Solzo starka si obriše, ko je prižgala svečko na Maničinem grobu. Takole je dahnila, ko je sklenila roke v molitvi:

»Manica, ko si čutila svoj odhod, ko nisi mogla več, si Štefana prosila, naj te pusti oditi. Jaz pa tebe, ki si zdaj v večnosti, prosim: Manica, pripravi mi prostor pri Bogu, ker tudi jaz ne morem več. Zbogom, Manica!«

Sključena se je tistega svetega večera vračala domov. Hladna in uvela roka se je oprijemala palice. Utrujene oči so počivale v globokih jamicah in premišljevala je:

Nocoj se bo na svet rodil Otrok božji. Tisti zapuščeni betlehemeski hlev je podoben moji postavi. Razmajane jaslji pa so moje srce. Pa vendar je Bog hotel, da se v teh jaslih rodi božji Otrok. Če bi bilo moje srce deležno ene same zvezdice, ki so se prižigale nad Betlehemom, bi laže prenašala svojo starost in osamljenost. Jezus, Otrok božji, usmili se me!

Čevlji so glasno brusili drug ob drugega. Prezeble starkine noge so krevsале po zmrznjenem snegu. V cerkvi je zazvonilo avemarijo, nato so poprijeli pritrkovalci in naznanjali, da je nocoj sveti večer. Pesem zvonov je potrkala starki na ušesa. Burja je požvižgavala okoli njenega obraza. Redke, drobne snežinke so ji sedale na volneno ruto, ko je nekoliko postala, dvignila glavo in pogledala v cerkveni zvonik, odkoder je pozvanjala božična pesem.

Pred očmi so se ji pojavili svetlobni kolobarji, med katerimi ni bilo snežink. Pojavila se je neka podoba kakor prikazen. Bila je to podoba angela, obraz pa je bil Maničin.

Angel jo je nagovoril:

»Dobra mama Johana, ni tvoje trpljenje največje. Jezus je videl tvojo samoto in uboštvo. Ne boš več osamljena in ne bo te več zeblo. Ti si še potrebna na zemlji, ker boš še morala peči kruh ljubezni, s katerim boš zdravila uboge in zapuščene, še zlasti osamljene. Spomni se Štefana, svojega sina. Že toliko let je v Nemčiji. Bolj osamljen kakor on je malokdo. Še druge tegobe so in še bodo. Ti pa jih boš s svojo dobroto blažila. Jezus, ki se bo nocoj rodil, je to nalogo tebi poveril. Močno vero imaš in veliko ljubezni. Mama Johana, pokonci glavo!«

Angel je izginil.

Po zasneženi poti se je mama Johana napotila naprej proti domu. Okoli hiš je že dišalo po kadilu. Kaj pa jaz, je pomislila Johana. Bog vedi, kdo bo po moji smrti v tem domu. Pokaditi in pokropiti ga moram. Naj bo blagoslovljen in posvečen za tistega, ki bo v njem po mojem odhodu. Tako je razmišljala. Pripravila je kadilo in žegnano vodo. Moj Bog, pa tista prikazen! Tisti angel pa Maničin obraz! Kako naj to razumem? Ali sem videla prav, ali je bil samo privid? Moj Bog, pomagaj mi urediti misli! Kako naj jaz starka vse to razumem? Jezus, jaslji bodo nocojšnjo noč tvoja zibelka. Kako so razmajane! Kakor

moje misli in moje srce. Pa vseeno pridi - ali pa ravno zato. Jezus, usmili se me!
Moj Štefan da trpi. Novorojeni Otrok božji, obišči ga!

Solze so lile starke po licih, ko je kropila okoli voglov svoje hiše.

Solze starka si obriše

ko iz posode svete

ji je voda žegnana pošla.

Ustavi se spet na hišnem pragu in ne ve, kam bi se še napotila. Naj gre v hišo ali še enkrat okrog? V star likalnik nadeva iz štedilnika še zadnje kose žerjavice. Na njo vsuje nekaj zrn kadila. In spet okrog hišnih vogalov, nato še po hiši v bogkov kot. Nazadnje še v kamro, kjer bo to noč kakor vedno utrujeno glavo na blazino položila. Položila? Nocoj najbrž ne. Na svet se je rodil Kristus, božji Otrok. Starka pa ne ve, kako bi to proslavila. Naj gre k polnočnici? Vablljivo, toda zanj, osamljeno starko, nesprejemljivo. Tam bo veliko ljudi in vsi bodo veseli. Kaj bo ona med njimi!

K božični maši bo šla jutri, ko bo dan. Opolnoči pa, ko se bodo vsi veselili rojstva Odrašenika, bo spet obiskala Maničin grob.

Tam bo iskala svoj mir. Tako je sklenila.

Za večerjo si je pripravila krvavico z zeljem. Nato je preštevala jagode rožnega venca za vse tiste, ki potrebujejo njeno molitev. Najbolj za Štefana in njemu podobne. Ko pa je v cerkvi vabilo k polnočnici, je starka spet vzela popotno palico v roke in se napotila na Maničin grob. Tam je želela pričakati polnočnico.

Moja največja prijateljica, je razmišljala starka. Še preden sta se poročila s Štefanom in potem vseskozi. Še smrt ni pretrgala teh vezi. Še nocoj jo je videla v prikazni angela.

Starka se je zagledala v ljubljeni grob in ostrmela. Spet ni ničesar razumela. Na grob je nekdo v tem času namestil majhnega angela, ki je v rokah držal napis:

Gloria in excelsis Deo!

Tako je to vendar: Manica slavi božje rojstvo v nebesih, jaz ga pa moram proslaviti na zemlji, ker sem še tukaj. Tako bo izražena božja vsemogočnost.

Vzela je v roke rožni venec in združena z vsemi dobrimi duhovi zbrano molila »Ki si ga Devica rodila«. Tudi druge skrivnosti so prišle na vrsto in neznanska toplina ji je objemala dušo. Vse se ji je razjasnilo, kaj in kako mora storiti.

Vračala se je domov skupaj s tistimi, ki so odhajali od polnočnice. V miru je zaspala vse do belega dne, ko je farni zvon povabil k deseti maši.

Vse misli so ji govorile tako, da mora najprej poskrbeti za sina Štefana. Ta

je bil v Nemčiji v tako veliki stiski, da je potreboval njeno pomoč.

Pisala mu je, kaj vse je doživela za božične praznike in kako je bilo z angelom, ki je imel Maničin obraz. Da ji je prav ta angel sporočil, kako Štefan trpi.

Božična doba se je prevesila že v postni čas. Medtem je mama Johana urejala svoje misli. Angel, ki se ji je prikazal, je ugotovila, se ji ni prikazal v osebi, ampak v njenih mislih in so le te povzročile občutenje in videnje njegove podobe. Ugotovila je tudi, da je to delo božjega Duha, ki je posledica njene molitve in močne želje. Bil pa je to tudi dar njene močne vere. To čutenje ji je pomagalo, da je lažje pričakovala neko spremembo, ki bo prišla v velikonočnem času.

Na soboto pred tiho nedeljo je prejela Štefanovo pismo. Žalostne misli je brala mama Johana iz pisma. Od tega branja bi mogla skoprneti ali pa se stopiti od žalosti. Pa je brala s svetim mirom in zbranostjo. Vse to ji je nekako napovedal že tisti angel o božiču. Takole je pisal Štefan:

»Ljuba moja mama Johana!

Že nekaj let je minilo, kar sva se ločila. Odšel sem, da bi v tuji deželi našel srečo. Slutil sem takrat tvoje dvome in čutil tvojo žalost, ko sem zapuščal dom in tebe. Nisi mi oporekala, čeprav si vedela, da tam v Nemčiji ne bom našel sreče. Pustila si mi svobodo kot odraslemu človeku.

Mama, vedi, da nisem bil odrasel. Vedel sem se kakor pubertetnik, ki ne zmore nositi svojega križa. Tukaj sem sam in osamljen. Hodim sicer na delo, a brez volje in brez veselja. Želim si, da bi šel k moji Manici v grob. Slišal sem ondan čudovito slovensko pesem, ki med drugim takole pravi:

Samo eno željo v srcu nosim

in močno si to želim,

da ob koncu rodni dom me sprejme,

mirno v Bogu naj zaspim!

Četudi sem še mlad, sta me žalost in osamljenost postarali. Mama, vsa leta te nisem vprašal, kako gre pa tebi. Bliža se velika noč. Rad bi te na ta dan našel tam, kjer si me rodila - doma. Pa mi mogoče odpiši, če mi boš še mogla pogledati v obraz. Za veliko noč se vidiva!

Zbogom, moja mama! Tvoj sin Štefan.

Mama Johana je vedela, kaj ima storiti. Vedela je tudi, da vse, kar dela, je izpolnitev božje volje, za katero je slišala božji glas. Zopet se je lotila peči kruh. Na cvetno nedeljo ga je odnesla k blagoslovu zelenja in je posebej prosila župnika, da ji ga blagoslovi. Popoldne ga je zavila in zraven dodala listič z besedami:

»Dragi moj Štefan!

Pošiljam ti kruh. Ti veš, s kolikšno ljubeznijo sem ga zamesila. Dala sem ga blagosloviti, da bi se mogel v moči te hrane vrniti domov in doma tudi ostati.

Nekaj mi pravi, da boš doma našel srečo, ker je za to napočil čas. Pričakuje te in zate moli zgrbljena in od križa let sključena tvoja mama Johana.«

Štefan je pripotoval domov na veliko soboto zjutraj. Ganljivo je bilo po toliko letih srečanje med materjo in sinom. Za kaj več besed in pogovora pa ni bilo časa.

Nad hišami se je razbesnel vihar. Pulilo je drevesa. Strele so švigale. Zane-tile so kar nekaj požarov vzdolž doline in zatem se je še utrgal oblak. V sose-dnji vasi je ogenj zajel novozgrajeno hišo in gospodarsko poslopje Ceglarjevih. Bila je to mlada družina. Moža Mira je pred hišo ubila strela. Cilka, še mlada mamica s sinom Stankom, je ostala v trenutku brez vsega.

Poizvedovali so, kam bi jo lahko nastanili. Mama Johana jo je povabila v svojo hišo in otroka tudi. Dejala je:

»Na sveti večer sem hišo pokropila z blagoslovljeno vodo in pokadila s kadihom v želji, naj služi tistemu, ki nima strehe. Pridi!«

Tudi Štefan se je s tem strinjal.

Spet je hodil v službo v pekarno. Mali Stanko mu je bil v veliko veselje. Skrbel je zanj kakor bi za svojega. Po dveh letih se je poročil s njegovo mamico Cilko. Stanko je dobil bratca.

Mama Johana je še kar nekaj let pekla kruh in ga z ljubeznijo dajala novi, srečni družini.

Janko Gabrič

V SVETIŠČU

Okno, ti moj najbolj priljubljeni brat v hiši!

Ko si žalosten, in se hočeš otresti skrbi, pogledaš skoz okno.

Ko si še zjutraj ves dremav, se ti oči zopet popasejo po belini snega.

Kadar si vznemirjen, loviš skoz okno drobne senice, ki jih krmi hišica s semeni, prav tam, pod najbližjim drevesom.

In kadar si obupan, kajti leta ječijo, potem zopet pogledaš, kako skozi sivi-no nebeškega pokrova prodira sonce.

Sonce, ti si moj sonček, tisočkrat sonček. Sonce in ljudje ...

Še je januar in stiskajoči mraz. Srce zapušča bele freske narave, zapušča mimohod ljudi z bližnje ceste.

Jutranji obred je kratek. Dišeča kava, skorja namazanega kruha - in di-šeče, rdeče jabolko.

Ne, ne dovolim telesu, da bi se ponovno zapletlo v horizontalo in tiho pristajalo na umiranje.

Nedelja je in zvonovi vabijo in kličejo. Koraki se spuščajo v mehki, globoki sneg. Nikjer jerebic. Še ljudje, ki jih srečuješ, so mrkih obrazov, zaprti vase kot jetniki za rešetkami. Z bojznijo, da jih ne sreča nepridiprav, ki bi se smejal. Smejaj njihovi smeri, tja do cerkvenega stolpa z uro, ki bije vsako uro. In avtomatsko odšteva čas v februarske dni.

Strah, bojazen in človek ... Pa ni to prastrah? Vsaka stopinja pobere svojo misel. Svojo vrednoto, in jo veže v filozofsko verigo sveta ...

Približujem se svetišču. Dan raste. Več zvenceh udarcev zvonov, več samozavesti. Saj ni, da bi bil manj vredno človeče, črednik, če so drugje zaprta okna in vrata.

Prisluhnem srcu. Temu, ki bije v meni od takrat, ko sem v plenice povit segal po soncu. Od takrat, ko me je prosila mati, naj ostanem njen sin, ob odhodu v vojsko.

Skoraj tisočletna dediščina Evrope je zaplala v meni in me potrdila. Skepsa, skepse, duhovni svet, Bog, čeprav nespoznaven, pa vendar, kot je priznal tudi Marjan Rožanc.

Čemu hitim v svetišče? Ali bo jutri zdijala nova svetovna morija? Ali se bo jutri stresel naš planet v tečajih in nas prekril z neizmernim morjem? Ali bo jutri pehanje za materialne dobrine, ej mercedes! zraslo do brezobzirnega vrhunca? Hitim. Pospešim korake. Trgam jih iz globokega snega.

In že sem tam. V Marijini cerkvi. V baročno okrašeni ladji, s svečkami, in belim cvetjem ob oltarju.

Orgle zabučijo. Mozartov Rekviem se kot mana spušča na vernike - in nato onemi.

Hvaležen sem za ta molk. Oči se samo za nekaj trenutkov popašejo po vseh štirinajstih postajah križevega pota.

In nato - nič več. Tišina, s polglasnim žebanjem žena, mož in otrok. Da, prav to si želim. Želja kot otrokova želja za slaščico. Drugačna želja. Kako bom jutri načrtoval delo za ves dan? Kako se bom pogovarjal z zamaskiranimi ljudmi? Kako bom lahko brez preprek prestopil lastni rubikon in se oblekel v minljivo slavo vrstnikov?

Ali pa, kako bi premagal egoistično toplino sebe, in se takoj odločil za pomoč.

Eh, kaj, še več, tisoč dilem.

Toda vstopam. Sem v klopi. Poleg sivih glav in mladih obrazov. Pogrezam se vase. Želim in prosim za notranji mir. Skala se je odvalila in blaženo okolje,

orgle in večna luč, so se vtkale v moje budne sanje. Tako sproščen sem in lahak, da bi se zdaj lahko dvignil kot ptica, ne z enim, z dvema kriloma.

V lahkotnosti svetišča se rojevajo želje.

Moj Bog, ne prosim zase! Glej, blizu si. Tam, v tabernaklju. Prosim za ženo, otroka, prijatelje, sosede in znance.

Moj Bog, prosim zanje, ker jih imam rad. In ker vem, da brez njihovega in mojega osmišljanja sveta ni nadaljnje poti. Prosim!

Sklenjene roke so sklenile smisel. Zopet so zabučale orgle. Njihovi visoki toni so vodili mojo misel, mojo pobožno željo.

Podali smo si roke. Bratu brat. In se razšli.

Kot najlepša pesem ljubezni je bil pozdrav svetišču. Pomirjen. Ohrabren sem.

Zunaj težkih, hrastovih vrat so že načenjale sape z vrtinci svoj prvi pomladni ples.

Hitim po asfaltu do vozila. Sam v sebi. Z mislijo na druge, vse drage.

Vinko Šmajš

MIR BETLEHEMSKE NOČI

Odrpta knjiga leži na mizi pred njo. Skoraj polglasno prebira še zadnjo vrstico: »... in zavedel se je, da je v svojem domu danes sprejel Odrešenika.«

Pogled se ji še kar naprej zaustavlja na prebrani strani. Kar nekam žal ji je, da je že pri kraju. Dozdeva se ji, ko da je še vedno tam, v povsem drugačnem, izredno blagem svetu, ki jo prežema s svojo dobrotljivostjo.

Potem skoraj pobožno zapre knjigo in njen pogled se zazre v angelčka, ki jo zamišljeno opazuje z naslovnice, pod njim pa je s široko razprtimi črkami zapisano: Oznanjam vam veliko veselje. Res, veselje in mir, ki ju najdeva v svojih knjigah. Le kaj bi bilo, če jih ne bi imela. Tako tolažeča družba so ji v njenih samotnih urah, sicer bi ji bilo življenje preveč prazno in enolično. Iz dneva v dan, od jutra do večera. Prav kakor njena stenska ura, ki enakomerno odmerja čas, ki šteje minute in dneve ... Tudi njene.

Zatem ji pogled uide skozi okence. Zdrsi preko opustelega sadovnjaka navzdol proti dolini, kjer se že razraščajo večerne sence. Dolge in čedalje temnejše. Zdaj zdaj bodo zagnile vso dolino. A kakor da jo ta prihajajoči mrak blagodejno boža, da se kar zasanja, ko jo zaziblje s svojo mehko v slutnjo onstranskega.

Sedajle ji oči zatipajo še tja gor med temne oblake. Ah, saj kar diši po snegu. Včasih, se spominja, ga je nasulo že za miklavževo. Sicer tam više pod vrhovi, na planjah, tam se že nekaj dni beli. Kakor njeni lasje, ki ji uhajajo izpod rute.

Od tu se ji pravzaprav odstira širok in izredno lep razgled. Čeprav njena hiša leži nekoliko bolj na samem, vendarle ni samotna, ko pa ima kakor na dlani vso vas pod seboj. Od letošnje velike noči pa je še toliko manj odmaknjena od ostalega sveta, ker se je mlada družina naselila v novo hišo, ki je le slab streljaj od njene. Pa tako prijazni so z njo. In prvošolčka imajo. Silno ljubkega. Večkrat prihlača k njej. Nabere si jabolk in hrušk, potem séde poleg nje in ji čeblja o vsem mogočem. Pravcati žuboreči potoček je ta njen Tadej. Pa kako lepo že zna peti. Včasih si tudi katero skupaj zapojeta, ali pa mu mora ona bajati nenavadne zgodbe iz davnih časov. To zelo rad posluša. Same oči so ga tedaj. Oči pa so svetle spominčice ... Hm, pravi sonček.

O, ravnokar ga zagleda pred njihovo hišo. Mali drobenclja poleg svojega očeta. Zatem zavijeta v garažo in čez čas se spet prikažeta. Oče nosi smrečico, sinek pa tudi.

»Ah, seveda, nocoj je sveti večer,« dahne starka, kakor da je že pozabila na to, in svetloba ji znenada zaigra v očeh. Morda spomini na minula leta, ko so vedno željno čakali, kaj neki jih bo razveselilo tam pod dreveščkom. Pa so navadno bili le orehi in jabolka, vendar so tokrat bili nekaj posebnega, izjemno slastnega; tiha in ljubeča dobrotla jih je blagoslovila.

Čez leta, ko sta z možem imela svojega otroka, je spet podoživljala tisto neskalsjeno radost otroške zaupljivosti. Žal ne dolgo. Sreča rada hitro ubeži. Moža je vzela bolezen in ostala je sama s svojim sinom. Garala je vse dni, da sta se lahko skromno preživljala. Sin pa ji je pogosto uhajal z doma. Tako je v lastni nemoči še bolj trpela in se še bolj zažrla v delo. Komaj pa se je vrnil iz vojske, se je oženil. Upala je, da bo zdaj kaj boljše. Na srečo je le dobil odločno žensko, ki ga je znala držati na vajetih. In rodila sta se ji dva vnučka.

Ko pa se je začela vojna, jih je z Dunaja poklical snahin brat, naj nemudoma pridejo gor, saj na Balkanu vre. Pobrli so svoje stvari in odšli. Ina ni mogla zapustiti svojega doma.

»Ja, deset let sem že tako sama, dolgih deset let,« kima v tišino pred seboj.

Redkokdaj pridejo dol. Najbolj pa pogreša svoja vnučka. Čuti, kako se ji, izruvana iz domače zemlje, čedalje bolj odtujujeta. To jo zelo boli.

Mrak se vse bolj zgošča. Tam v dolini že utripljejo drobne lučke, ona pa kakor da se staplja s temačno senco, kot da od nekod iz daljave pozvanjajo davni, že pozabljeni glasovi ...

Od zunaj, menda na hišnem pragu, se zaslišijo hrupni koraki.

Kdo neki bi le zablodil to noč k njej?

Trkanje na vrata.

Prižge luč.

V kuhinjo drug za drugim vstopijo njeni novi sosedje. Smehljaj spreletava njihove obraze. In svetloba, kakor da žari iz njihovih pogledov.

»Nosi ga, nosi, da je veselje,« najprej v pozdrav spregovori sosed.

Snežinke se lesketajo na njihovih oblačilih. Ko tisočero zvezd. Tudi v njihovih očeh.

»To sem pa zares vesela, da ste nocoj stopili k meni,« se presenečeno čudi starka.

»Samo čisto malo, smo rekli, samo za hip bomo skočili k vam,« pristavi sosed, »ker smo mislili, da ste nemara kar sami nocoj; na sveti večer pa človek vendar ne more biti sam.«

»Tako sem vesela ... Saj sploh ne vem, kaj naj vam ponudim,« se v zadregi opravičuje starka in se zbegano s svojim pogledom spreletava z enega na drugega.

»Pri nas smo že pekli, pa smo vam zato malo prinesli, da poskusite naše dobrote,« stopi mali naprej do mize, kamor odloži tudi drobceno, že nekoliko okrašeno smrečico in še nekaj v srebrnkast papir zavito. In vžigalica prasne in svečka na vejici se hipoma razgori.

»O, hvala lepa ... Res ne vem, kako se vam naj zahvalim, res ne vem. Tako dobri ste z menoj,« je od hvaležnosti vsa v solzah.

»Vi pa z nami,« zagostoli fantiček in radosten nasmeh mu vzcveti na rdečih ličkah. »Kaj če bi ugasnili luč? Potem bi bilo še lepše,« se mu iskricice zaleskečejo v očeh.

In res – ves prostor sedaj zasije v plapolajoči svetlobi.

»A bi tudi zapeli?« zažgoli malček.

Oče mu prikima.

Deček začne s svojim tankim, zvenečim glaskom. Pridružita se mu še materin in očetov, čisto, čisto potihno zatem pa tudi starkin glas.

»Sveta noč, blažena noč, vse že spi, je polnoč ...«

Sladek napev čara tiho srečo v njihovih srcih – mir betlehemske noči.

Tam zunaj pa, v plesu snežink, kakor da se poigravajo krilati angelci.

Ivan Žigart

NAPISAL MI JE PESEM

Prvi pesnik, s katerim sem se lahko pogovarjala, je bil Joža Vovk. Lepo je bilo že to, da mu je bilo ime Joža, tako kot mojemu bratu in stricu mlinarju. Kdor je Joža, sem bila prepričana takrat, je preprost človek. Kdor je Jože, je pa preveč gosposki.

Še lepše je bilo to, da je bil Joža Vovk tolikokrat pri nas. Živi pesnik! In še pisatelj! Že med vojno sem prebrala njegovo knjigo Naš Buček, pritihotapljeno naravnost iz Ljubljane. Zdaj pa naenkrat taka sreča, da postane pesnik in pisatelj naš znanec in prijatelj. Da pride kadar koli, se široko smeji, sede za mizo, se odloči za latvico kislega mleka, me povpraša, kako kaj v šoli in me pohvali, da sem pridna. Čez kak teden ali štirinajst dni se vse to ponovi. Vame se selijo prava nebesa. Resnično postajam pridna. Rada se učim in tenko prisluhnem vsemu, kar gospod Vovk v nedeljo pove na prižnici.

Najlepše šele pride. Nekega dne mi pesnik podari svojo zbirko. Saj sem mnoge pesmi že zdavnaj znala na pamet, ampak zdaj jih imam celo knjigo in v njej posvetilo!

Poznanstvo s pesnikom je bilo že dolgotrajno, tako da sem vmes že odrasla in skoraj že doštudirala. Takrat pa sva se sporekla. Jaz sem se navduševala nad moderno poezijo, on je pa rekel, da je zanič.

»Pesem, ki nima ne repa ne glave in jo lahko bereš od spredaj nazaj in od zadaj naprej, pa ne veš, kaj pomeni, je navadno stresanje besed.«

Ko mi je zmanjkalo vseh besed v obrambo modernih pesnikov, se je moj nasprotnik ponudil, da mi v petih minutah napiše pesem na katere koli rime, pa bo imela glavo in rep in bo tudi kaj pomenila.

»Ti meni rime, jaz tebi pesem,« je rekel.

Na list mu napišem: roke-globoke, višine-globine, bile-govorile, morje-pogorje, okoli-nikoli. Bila sem prepričana, da ga imam v precepu, kajti pesnik, tako sem mislila, mora trpeti, preden lahko napiše pesem. Tale Joža Vovk se pa tu na široko smeji.

Tri minute in nič več. Naslov: Bele rože. Ljubka pesem. Pa še datum: 31. 7. 1955. Hranim jo kot lep spomin. Papir je že ves orumenel... Čez dve leti je pesnik Joža Vovk umrl. Prav na svoj rojstni dan. Zimski dan. Žalostni dan.

Od takrat prav vsak dan odmolim tele verze iz neke njegove pesmi: tisočkrat hvaljen, o Bog, za ta svet. Tisočkrat hvaljen za dobre ljudi. Tisočkrat hvaljen za moje oči, ki čar jim te zemlje je bil razodet.

Mojim tudi.

Berta Golob

PRIJATELJ PAJKOV

Nič posebnega ni, če zna pisatelj tako nazorno opisati cvetice, da kar zadiši po njih. Bolj se čudim, da zna rastline in živali kak učitelj opisati tako živo, kot da bi bil pisatelj.

Take vrste naravoslovec je bil Anton Polenec.

Škoda, da sem ga mogla poslušati eno samo šolsko uro. Nadomeščal je našo obolelo učiteljico. To je bilo že zdavnaj, a že takrat je bil profesor Polenec ves nor na pajke. Zato je izkoristil tisto uro nadomeščanja, da nam je pripovedoval o njih. Do takrat jih nisem kaj prida cenila, pajke. Po kotih so mi pletli svoje zavese, da sem jih morala preganjati z omelom. Kadarkoli sem kje zagledala pajka, sem hitro pomislila, ali je jutro ali večer. Med vojno smo se v nemški šoli naučili dva izreka o njih. Nemška modrost pravi, da zjutraj pajek prinaša skrbi in sitnosti, zvečer pa srečo. Meni je zmeraj povzročal samo slabo voljo.

Anton Polenec je pa o njih govoril tako navdušeno, da bi bila takrat sposobna katerega celo pojesti. Pajkov da je nič koliko vrst in vsaka plete drugačno mrežo. Povedal je, kakšne so pajčje oči in kako hitro jo ta dirkač lahko ucvre s svojimi nogami. Pajka najdeš visoko pod nebom in globoko pod zemljo. Nadvse čudovita pa da je njegova tanka preja, iz katere zveze mrežo. Toda naj je še tako izjemno tanka in svilnata in odporna proti vetrovom in rosi, bo obleka iz pajčevine ostala neizpolnjen sen prenekatero dame. Res, prav tako je rekel.

Velikokrat sem profesorja Polenca srečala v mestu. Velikega, suhega človeka. Od tiste šolske ure dalje se mi je zdel podoben pajku.

Večkrat sva malo poklepetala. Bil je prijeten sogovornik. Ko je podedoval rojstno hišico, sem ga šla v Škofjo Loko na Puštal celo obiskat. V njej so imeli pajki popolno svobodo. On pa je tam ob Sori kar sam podiral visoke trhle topole.

Njegove naravoslovne knjige sem vedno brala z enakim veseljem kot leposlovne. Anton Polenec je naravoslovni pisatelj in pika!

Dočakal je visoko starost, potem pa se je prav tiho poslovil s sveta.

Pajki pa so ostali.

Berta Golob

IZ ŽIVLJENJA MOHORJEVE V TREH DEŽELAH OD SEPTEMBRA 2001 DO SEPTEMBRA 2002

CELOVEC

Praznovanje naše 150. obletnice je močno odmevalo, še zlasti ker so mediji posvetili naši ustanovi veliko pozornost. V televizijskih dokumentarnih oddajah so poročali predvsem o pestrosti našega delovanja in o zgodovini Mohorjeve v Avstriji in Sloveniji. Tako je »Österreich-Bild« decembra 2001 v glavnem oddajnem času namenila ekskluzivno polurno oddajo delovanju celovške Mohorjeve.

Po koncu praznovanj smo se spet soočili s stvarnostjo in z vsakdanjim prizadevanjem za nadaljnji obstoj. Letos se izteka desetletna mandatna doba **Mohorjevega odbora**, zato se je le-ta na številnih sejah in klavzurah ukvarjal z minulimi uspehi in neuspehi ter določil smernice za volilni občni zbor 18. oktobra 2002. Temeljito je posodobil pravila Mohorjeve družbe ter skrajšal mandat z deset na šest let. V naslednji mandatni dobi bodo upravni odbor sestavljali štirje duhovniki in štirje laiki, v nadzornem odboru pa bodo odborniki: dva laika in en duhovnik.

Izhodišča za nadaljnje delovanje so zelo različna. V nekaterih oddelkih se srečujemo z močnim upadanjem, kot na primer pri članstvu, ki se vsako leto zmanjša za skoraj 10 %, in pri prodaji slovenskih knjig na Koroškem in v zdomstvu. Po drugi strani pa se veselimo tudi pozitivnega razvoja kot npr. v naši **ljudski šoli**: že tretje leto imamo dva prva razreda, za šolsko leto 2002/03 smo prejeli kar 25 novih prijav. V **zavetišču** delujejo že tri skupine s skupno več kot petdeset dijaki in šolarji. Približno polovica prijavljenih prihaja iz nemško govorečih družin.

Tudi zmanjšani obseg dijaške vzgoje v **Slomškovem domu** se je izredno obnesel, saj sprejemamo samo slovensko govoreče dijake iz Slovenije in Koroške. Tako se lahko v domu kar najuspešneje trudimo za slovensko besedo. Dom je poln do zadnjega kotička.

Z obnovo **Knafljevega doma** na Dunaju smo razširili ponudbo študentovske oskrbe, saj lahko zdaj ponudimo bivališče sto dvajsetim študentkam in študentom. Od teh jih je nekaj manj ko sto slovensko govorečih. V Knafljevi hiši končujemo gradbena dela. Predvidoma v oktobru 2002 bomo slavnostno

odprli popolnoma obnovljeno, nad tristo let staro slovensko ustanovo v središču Dunaja.

Če upoštevamo širok spekter naših splošno koristnih dejavnosti, upravičeno ugotavljamo in kritiziramo, da dobivamo daleč premalo splošno koristnih podpor. Za ljudsko šolo je podpora zanemarljiva, čeprav nam šola ustvarja precejšnjo izgubo. Urad zveznega kanclerja podpira od treh skupin zavetišča samo eno, ker je naše zavetišče edino, ki ima več skupin. Za založniško dejavnost, ki je pretežno slovenska – z izjemo splošne podpore, ki se je v zadnjih letih zmanjšala na najnižjo mero –, ni nobenih podpor iz sredstev za manjšine. Premalo podpor dobivamo za dijaški dom, za študentski dom na Dunaju pa sploh ni nobenih. Če pri naših političnih predstavnikih ne bo mogoče zbuditi zadostnega razumevanja za podpiranje teh dejavnosti, nam ne bo mogoče ohraniti vse pestrosti naše dejavnosti. Prisiljeni bomo posloviti se od tistih dejavnosti, o katerih naši manjšinski politični organizaciji menita, da jim ni treba nameniti sredstev iz pospeševalnih skladov. Tudi deželna Koroška je v zvezi z uveljavljanjem zahteve po postavitvi dodatnih dvojezičnih krajevnih napisov odrekla vsakršno podporo za našo ustanovo. Zadnji tak primer je bila prireditev »Klasika pri Mohorjevi«, vrhunski čezmejni projekt z visokim številom udeležencev, ki smo ga sklenili ob navzočnosti bivšega zveznega kanclerja in morebitnega kandidata za predsedniško mesto v Avstriji dr. Franza Vranitzkega.

Predsednik Kučan podeljuje državno odlikovanje predstavnikom treh Mohorjevih

Gospodarsko krizo občutimo posredno tudi po najemnikih v naši hiši. Po daljših prizadevanjih nam je namesto trgovine Hofer, ki se je preselila na obrobje Celovca, le uspelo pridobiti veletrgovino za obleko KiK, ki se je septembra 2002 vselila v prazne prostore.

Kaj se je še dogajalo v tem letu? Nadaljevala so se pogajanja s celjsko Mohorjevo glede sodelovanja; konkretne premike pričakujemo v letu 2003. Pripravlja se investicija za **tiskarno**, ki naj bi v trdem konkurenčnem boju skrbela za še višjo kakovostno raven in možnost razširitve ponudb.

V letošnjem letu nas je obiskal: na Dunaju predsednik Milan Kučan. V domu **Korotan** sta se srečala ljubljanska županja Viktorija Potočnik in dunajski župan dr. Michael Häupl. Na sedežu v Celovcu pa se je mudil državni sekretar dr. Iztok Simoniti iz Slovenije z drugimi.

Vse založbe v Sloveniji in tudi v Avstriji in Nemčiji občutijo oster konkurenčni veter, ki piha na knjižnem trgu. O tem, da bi računalniki, internet in digitalizacija izpodrinili knjigo, je komaj še kaj slišati. Za zdaj je res prav nasprotno: vedno več knjig preplavlja knjižni trg. Tako je npr. v Nemčiji leta 2001 izšlo za 8,5 % več knjig kot leta 2000, na nemškem knjižnem trgu je bilo v istem letu prodanih za 9,4 milijarde evrov knjig, kar pa je za 0,1 % manj ko leta 2000. S podobnim razvojem moramo računati tudi v Avstriji in Sloveniji. Ponudba na knjižnem trgu je vedno večja in zato vedno bolj velja, da obstane in se obrestuje samo dobra knjiga.

Mohorjeva založba v Celovcu je letos izdala 44 knjig, od tega 12 nemških in 32 slovenskih. Med najbolj zanimivimi slovenskimi knjigami so priročniki »Veselo po gobe« Antona Polerja, vodnik »Triglavski narodni park« izpod peresa Bavarca Wolframa Guhla, monografija »Slovenija v besedi in sliki« Andreja Capudra ter prevod zgodovinske študije o povojnem procesu proti nacionalsocialističnemu krvniku na slovenskih tleh Friedrichu Rainerju v Ljubljani z naslovom »Nacistična Avstrija na zatožni klopi« (avtorji: Alfred Elste, Michael Koschat, Hanzi Filipič). Tudi za otroke in mladino je izšlo nekaj knjig. Med njimi je treba omeniti zlasti slikanico Dese Muck, ki je poskrbela za besedilo, in Branke Schwarz, ki je narisala ilustracije, o krtkih, ki se odpravita na pustolovščino nad zemljo; naslov knjige je »Kakšne barve je svet«. Na literarnem področju je treba posebno poudariti slovensko izdajo romana Fulvie Tomizze »Frančiška«, knjigo Milana Dolgana »Pokošena trava - o pisatelju Jožetu Topolovcu Haložanu«, ter prevod nekaterih del Ingeborg Bachmann s skupnim naslovom »Izbor«.

Na nemškem trgu je bila zelo odmevna knjiga zakoncev Gabriele in Waltherja Schaumann »Unterwegs zwischen Save und Soča« (Med Savo in Sočo), ki opisuje vojaške poti, objekte in kraje spopadov ob bivši soški fronti.

Preteklo leto je bilo izredno pestro tudi na področju prireditev in predstavitev knjig, ki so jih priredili ali pri njih sodelovali sodelavci naše založbe. Našteli smo jih nad 70.

dr. Anton Koren

CELJE

Leto 2001 je bilo vse v znamenju velikega jubileja 150-letnice Mohorjeve družbe. Glavni proslavi v Celju na praznik ustanovitelja Mohorjeve, blaženega škofa A. M. Slomška, o kateri smo poročali že v lanskem koledarju, je sledila vrsta dogodkov, nanizanih okrog slovenskega knjižnega sejma v drugi polovici **novembra**, ki so še podčrtali to pomembno obletnico najstarejše slovenske založbe.

Nekaj dni pred otvoritvijo knjižnega sejma smo predstavili eno najpomembnejših del v vsej zgodovini moralne teologije, delo Bernarda Häringa **SVOBODNI V KRISTUSU** s podnaslovom *Moralna teologija za dejavno vsakdanje krščansko življenje*. Obsežno delo v treh zvezkih, skupaj prek 1300 strani, ki je ob prvem izidu vzbudilo precej pozornosti, je tudi ob predstavitvi prve izdaje v slovenščini razvnelo duhove, tako da se je predstavitev razvila v razgreto razpravo. Najbolje jo lahko povzamemo s stavkom, ki ga je zapisal urednik te izdaje, dr. Anton Mlinar: »Kljub temu, da je od izida prvega izvirnika v angleškem jeziku že več kot 20 let, je priročnik za moralno teologijo *Svobodni v Kristusu* še vedno zelo aktualen, in predvsem v tistem delu in na tistih področjih, na katerih je avtor zaradi težkih razmer, v katerih je pisal, pisal brezskrbno, ne da bi hotel komu ugajati. Ti deli izpričujejo upravičenost naslova *Svobodni v Kristusu*. Gre za prvino preroškega etosa, ki se ne zadovolji s splošnimi rešitvami in zgolj z razumevanjem problemov, ampak zahteva spremembe, odkrito soočenje z najtežjimi vprašanji in pogovor o posameznih primerih. Tudi to daje delu podobo celote.«

V okviru knjižnega sejma smo na posebni predstavitvi seznanili slovenske medije z glavnimi dosežki naše založbe v jubilejnem letu. Poleg že omenjenih jubilejnih izdaj je posebno pozornost doživel zadnji, 5. zvezek **LETA SVETNIKOVI**. S tem smo zaključili prenovljeno izdajo slovenske »svetniške enciklopedije« pod uredniškim vodstvom dr. Marijana Smolika. Peti del vsebuje 100 strani dopolnil in popravkov, dobrih 20 strani svetniške ikonografije (o upodabljanju svetnikov) in vrsto kazal na prek 500 straneh, brez katerih bi bilo tako obsežno delo le slabo uporabno. Skupaj obsega ta enciklopedija 3968 strani, na katerih je predstavljenih skoraj 5000 svetnikov. Slovensko javnost in še po-

Predstavitve na knjižnem sejmu v Cankarjevem domu

Foto arhiv MD

sebe obiskovalce knjižnega sejma pa smo opozorili na svoj jubilej s kulturno prireditvijo v petek 30. novembra, na kateri smo skupaj z Radiem Ognjišče v Štihovi dvorani Cankarjevega doma v Ljubljani podelili nagrade 4. literarnega natečaja za poezijo in kratko prozo **MOJ ČOPIČ JE BESEDA**. Izdali smo tudi zbornik tega natečaja, v katerem so predstavljeni vsi nagrajenci in nekateri drugi uspešnejši udeleženci in udeleženke.

December: V sredo 18. decembra dopoldan smo v Ljubljani predstavili svojo **REDNO KNJIŽNO ZBIRKO** za leto 2001. Tudi zbirka je odsevala slavnostno leto, saj so bila med petimi knjigami poleg koledarja za leto 2002 kar tri izvirna slovenska dela: Skice iz življenja mojstra Jožeta Plečnika **MOJSTER NEBEŠKE LEPOTE** izpod peresa Ivana Sivca, drugonagrajeni roman ob desetletnici naše osamosvojitve **SKRIVNOST SANDRE K.** avtorice Helene Kos in priročnik za pravo uživanje narave **BITI Z NARAVO** slovenskega psihoterapevta Bogdana Žorža. Zbirko je zaokrožil še prevod francoskega dela **SKRIVNOSTI OKULTNEGA IN NENAVADNEGA** avtorja Jeana Vernetta, ki je mednarodno priznan krščanski strokovnjak za to, vedno aktualno in nikoli do kraja razjasnjeno temo.

Istega dne popoldan je v veliki dvorani predsedniške palače v Ljubljani predsednik Republike Slovenije vročil predstavnikom vseh treh Mohorjevih družb državno odlikovanje Zlati častni znak svobode Republike Slovenije. Ob svoji 150-letnici so si ga zaslužile z neutrudnim širjenjem slovenske knjige in z utrjevanjem narodne zavesti, kot je bilo zapisano že v razglasu tega odliko-

Predstavitve Redne zbirke v Galeriji Družine

Foto arhiv MD

vanja, ki smo ga prejeli iz urada predsednika republike na dan naše proslave, 24. septembra. V priložnostnem nagovoru je predsednik republike posebej poudaril Slomškovo daljnovidnost in pravilno razumevanje časa, ko se je odločil, da spodbudi ustanovitev Mohorjeve družbe. Tudi danes si moramo zastaviti vprašanje, kaj moramo storiti, da se naša narodna istovetnost ob vstopu v združeno Evropo ne bo izgubila. V imenu vseh treh Mohorjevih se mu je za podeljena priznanja zahvalil predsednik Goriške Mohorjeve dr. Oskar Simčič. S tem dnem je postala Mohorjeva družba Celje edina slovenska kulturna organizacija, ki je prejela najvišje odlikovanje slovenske države in slovenske Cerkve – ta ji je podelila Odličje sv. Cirila in Metoda že ob njeni 140-letnici.

Nekaj dni pred božičem smo predstavili še dve deli slovenskih znanstvenikov, s katerima smo zaokročili svoje jubilejno založniško leto: KOZMOS, EVOLUCIJA, ŽIVLJENJE dr. Jožeta Hlebša, profesorja na univerzi v Salzburgu, in ponatis temeljnega dela dr. Janeza Janžekoviča SMISEL ŽIVLJENJA ob stoletnici avtorjevega rojstva.

Tako se je izteklo jubilejno leto, ki ni bilo bogato in polno doživetij le zaradi častitljive obletnice, ampak tudi zaradi obsežne knjižne bere: skupaj smo izdali 85 publikacij, od tega 78 knjig (42 novosti, od tega 16 izvirnih slovenskih, 17 ponatisov (5 slovenskih), 19 veroučnih publikacij), 2 kaseti za otroke, 1 CD resne glasbe ter 4 druge publikacije. Po številu naslovov smo tako krepko presegle zadnja leta, po skupni nakladi pa smo ostali na ravni leta 2000. Vse to kaže, da je založništvo in knjigotrštvo v Sloveniji vedno trši posel.

Leto 2002 se je začelo živahno: že v prvih dneh je izšla knjiga V KRALJESTVU KONDORJEV IN NEVIHT, *Pol stoletja andinizma slovenskih izseljencev v Argentini*, izdano v spomin dr. Vojku Arku. To je zbornik, ki smo ga izdali skupaj s Slovensko kulturno akcijo iz Buenos Airesa in z Izseljskim društvom Slovenija v svetu in ki bogato ilustriran na 416 straneh prinaša prispevke 15 avtorjev o najpomembnejših dosežkih argentinskih Slovencev andinistov in alpinistov. Prva predstavitev zbornika, pri kateri so sodelovali predstavniki sozaložnic in argentinskih ter slovenskih planincev, je bila 1. februarja v prostorih Svetovnega slovenskega kongresa v Ljubljani, sledile pa so ji še predstavitve v drugih slovenskih krajih. Knjiga je naletela na bogat odmev v vseh medijih, še posebej v dnevnem tisku.

Pomlad je bila založniško posvečena predvsem poeziji: najprej, v začetku marca smo izdali **MEDITACIJE** Franca Sodje, lazarista, pesnika, pripovednika in nabožnega pisatelja, ki 88-leten živi in deluje kot duhovni vodja slovenskega starostnega doma Lipa v Torontu. Delo je prvič izšlo leta 1966 v Argentini, prva izdaja v matični Sloveniji pa je obogatena še z risbami Franceta Goršeta, s katerimi smo dopolnili pesnikovo razmišljanje o križevem potu.

V začetku aprila smo v obliki literarnega večera predstavili novo pesniško zbirko **KO PO SINJEM NEBU JADRAM** avtorice Rože Gantar, ki jo slovenska publika že pozna po pesmih in otroških igricah.

France Pibernik in Helga Glušič o treh mohorskih knjigah poezij v DSP

Foto Alenka Veber

Konec maja smo predstavili še tretjo knjigo poezije **SAMOTA ZGORLEGA ČASA**, ki prinaša prerez skozi pesniški opus poeta Mitja Šarabona. Njegovo življenjsko usodo in pesniško podobo je razgrnil pred nami prof. France Pibernik v izčrpnih študiji, ki jo dopolnjujejo dokumentarne fotografije.

V tej »poetični« pomladi pa je izšlo še nekaj del. Konec marca smo izdali šmarnice za otroke izpod peresa pisateljice Berte Golobove **SVETNIKI, BOŽJI PRIJATELJI**. Ugledna mladinska pisateljica je znala brez težave poiskati v prenovljeni izdaji **LETA SVETNIKOV** trideset svet-

niških likov, ki nas vsaj z eno svojo krepostjo spodbujajo k boljšemu življenju. Šmarnice, ki smo jih dopolnili še z barvnimi sličicami izbranih svetnikov, so mlade lepo nagovorile in nekateri, ki so se prepozno odločili zanje, so žal ostali brez njih. Tudi letos se bomo potrudili, da bodo slovenski otroci prihodnje leto imeli na voljo privlačne in duhovno bogate šmarnice.

V aprilu je izšla knjiga POT MOLKA slovenske pisateljice Mare Cerar Hull, rojene v Domžalah in živeče v ZDA. Gre za nadaljevanje njene avtobiografsko zasnovane zgodbe, ki se je začela s knjigo POLETJE MOLKA (izšla pri nas 1995).

V istem času je izšla tudi vedra mladinska knjiga Milana Petka ČAROBNI SVET BREZOVE ULICE, ki smo jo predstavili na tiskovni konferenci 16. maja, pozneje pa v več knjižnicah in osnovnih šolah po Sloveniji.

V maju smo izdali dve deli, s katerima smo želeli predvsem odraščajočim mladim približati božjo lepoto in njegovo razsipno darežljivost. To sta nova izdaja SONČNE PESMI sv. Frančiška Asiškega z umetniškimi fotografijami F. Steleta in spremno besedo dr. R. Vodeba in tridelna voščilnica-vizitka, namenjena našim birmancem. Tokrat ne gre za običajno voščilnico z nekaj besedami. S to voščilnico smo skušali nagovoriti posebej birmanke in posebej birmance z izbranim besedilom, ki ga je za ta namen pripravil teolog in mladinski vzgojitelj Martin Liseč. Veseli smo, da so slovenski starši in duhovniki to novost lepo sprejeli in tako pokazali, kako potrebna so birmanska darila ali spominki, ki so naravnani na vsebino tega zakramenta in ne le na zunanji blišč.

Konec maja je izšlo delo, ki je zbudilo predvsem pri vzgojiteljih in starših veliko pozornosti: RAZVAJENOST, rak sodobne vzgoje psihologa in psihoterapevta Bogdana Žorža, duhovite karikature pa je prispevala Aljana Primožič. Kako močno nas je ta knjiga nagovorila in kako potrebna je bila, kaže dejstvo, da je prva naklada pošla že v treh mesecih. Delo je še posebej pomembno zato, ker tudi v svetovnih merilih orje ledino, saj se, kot ugotavlja avtor, s poj-

Foto Alenka Veber

Milan Petek govori o Brezovi ulici

mom razvjenosti ukvarjajo predvsem pedagogi, psihoterapevti pa raje govorijo o travmah, zavrtostih, nevrozah ipd., kar je dejansko vse vključeno v pojmu razvjenost. Vrsta slovenskih strokovnjakov je to delo ocenila pohvalno in najbolj brani časopisi in revije so mu posvetile obširne predstavitve.

Junij je prinesel nam, posebej pa našemu sodelavcu prevajalcu Jaroslavu Novaku še eno priznanje: za svoj prevod romana o sv. Frančišku Nikosa Kazantzakisa **BOŽJI UBOŽEC**, ki smo ga izdali v letu 2000, je po odločitvi komisije Društva slovenskih knjižnih prevajalcev prejel 5. junija *Sovretovo nagrado za leto 2002*. Jaroslav Novak, ki prevaja leposlovje že dobrih trideset let, je Slovencem znan po prevodih nemških pisateljev, predvsem Hermanna Hesseja, ki ga je izdajal v lastni založbi *Pan*, Dražgoše. Grški pisatelj in nobelovec Nikos Kazantzakis je ena najizvirnejših literarnih osebnosti minulega stoletja, njegov roman o sv. Frančišku pa je delo, ki s svojo silovitostjo, popolnoma ustrezno svetnikov osebniosti, bralca nikoli ne pusti neprizadetega. To smo spoznali tudi mi, saj so v uredništvo prihajala mnenja z vseh strani. Glavno zaslugo za to ima prevajalec Jaroslav Novak, ki se je pri prevajanju izkazal z občudovanja vredno slogovno askezo, kot je v utemeljitvi nagrade zapisala komisija.

Sredi junija, pred praznikom slovenske državnosti, smo predstavili *Priročnik za pešpotnike in romarje SLOMŠKOVA POT* uglednega planinskega pisca dr. Stanka Klinarja. Bogato ilustrirani vodnik je nastal na pobudo Gorniškega kluba Savinjske doline in dr. Franca Zabukoška, ki je trasiral in označil to romarsko pot od Bizeljskega do Nove cerkve, skozi kraje, kjer je bival in deloval blaženi A. M. Slomšek. Celotna pot je razdeljena v štiri enodnevne etape, večina pohodnikov pa jo bo verjetno razdelila v še več etap, saj je ob poti toliko lepot in zanimivosti, da je res škoda preveč hiteti. Še verjetneje pa je ne bodo prehodili v enem zamahu ampak po delih. Po nekaj letih že nastaja tradicija, da se na dan državnosti, 25. junija, množično podamo na *Slomškovo pot* in prehodimo vsaj del, ki je izbran za tisto leto. V vodniku pa so poleg *Slomškove poti* v ožjem smislu predstavljeni tudi glavni kraji Slomškovega delovanja, ki jih obsega *razširjena Slomškova pot*: Maribor, Celje, Vuzenica, Št. Andraž in Celovec. Do njih se verjetno ne bomo podali peš ampak z avtom, avtor pa nas pri vsakem kraju opozori, česa ne smemo prezreti.

23. avgusta smo kot pokrovitelji v Narodnem domu Celje v okviru kulturnih dnevov organizirali koncert Komornega orkestra dunajskih simfonikov pod taktirko Karen Kamenšek, s solistko na harfi Mojco Zlobko Vajgelj.

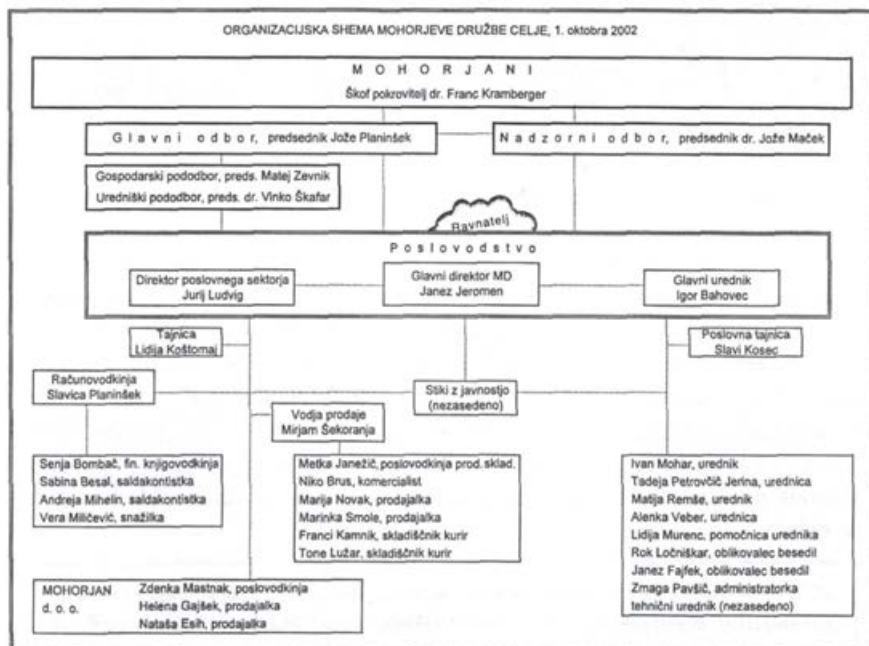
Izdali smo knjigo T. Haeckerja **ČLOVEKOV DUH IN RESNICA**. Predstavljena je bila na simpoziju na Rebrci na Koroškem v petek, 5. julija in v sredo, 18. septembra na kulturnem večeru MD v Celju. Po besedah prevajalca

mag. V. Ošlaka je Haecker najplemenitejši nemški duh minulega stoletja in s svojo krščansko filozofsko mislijo velik dar nemštva samemu sebi in Evropi.

V ponedeljek 23. septembra je bila pri Sv. Jožefu v Celju slovesna prireditve ob 150-letnici prihoda (na vabilo blaženega A. M. Slomška) lazaristov v Slovenijo. Ob tej priložnosti smo založili knjigo Sv. Jožef nad Celjem in lazaristi, ki jo je ob sodelovanju z lazaristi pripravil salezijanec dr. Bogdan Kolar.

Vse leto so redno potekale tudi oddaje Iz Mohorjeve skrinje na Radiu Ognjišče, pri Mohorjanu v Celju pa vsako tretjo sredo v mesecu tudi mohorski kulturni večeri. Celjani so jih že sprejeli za svoje.

V septembru 2002 šteje Mohorjeva družba Celje 23 zaposlenih: 8 jih dela na upravi v Celju, Prešernova 23 (računovodstvo, prodaja), 10 jih dela na uredništvu v Ljubljani, Resljeva 11, štirje delajo v prodajnem skladišču v Ljubljani, Poljanska 4; v gospodarski družbi Mohorjan d.o.o. (Mohorjeva knjigarna) v Celju, Prešernova 23, delajo trije. V oktobru začne delati novi glavni urednik Igor Bahovec, univ. dipl. fizik in doktorand sociologije, v decembru pa odide v pokoj ravnatelj Janez Jeromen.

GORICA

Spomin na 150-letnico ustanovitve

»Ta pomembni jubilej Mohorjeve družbe je močan klic mohorjanom, da ponovno vstopijo, če se lahko izrazim s Cankarjevim simbolom, v skrito kamrico njene ga sveta, kjer so shranjene misli, trud, veselje, upi tolikih odličnih otrok slovenske matere, da razpihajo pepel, ki se je nad tem duhovnim bogastvom nabral, ter z njihovo vero, z njihovim pogumom in z našemu času odgovarjajočimi prijemi odgovorijo na današnje in prihodnje izzive, pa tudi na tiha hrepenenja slovenskega občestva.« Te misli so vzete iz slavnostnega nagovora predsednika Goriške Mohorjeve družbe, msgr. dr. Oskarja Simčiča na proslavi v počastitev 150-letnice ustanovitve Mohorjeve družbe, ki smo jo priredili 23. novembra 2001 v Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici in se tako pridružili sestreskima družbama, ki sta s slovesnostima v mesecu septembru v Celju in skupno osrednjo v Celovcu obeležili pomembni visoki jubilej. Sam jubilej smo počastili tudi z izdajo knjige Lojzke Bratuž **Iz goriške preteklosti**, o kateri smo nekaj več povedali že v lanskem poročilu.

Proslava v Gorici, ki jo je izbrano povezovala prof. Marija Češčut in na kateri je uvodoma nastopil tudi MePZ Lojze Bratuž pod vodstvom Bogdana Kralja, je bila tudi priložnost za predstavitev redne zbirke za leto 2002. Po tem uradnem delu pa so se številni gostje in udeleženci proslave zbrali v sosednji telovadnici, kjer se je srečanje nadaljevalo ob družabnosti in pravih »Sonjinih« slaščicah ter odličnih briških vinih.

Podelitev državnega priznanja

Spominsko obeležje 150-letnice je nedvomno doseglo najvišje družbeno priznanje v sredo, 18. decembra 2001, ko je slovenski predsednik Milan Kučan izročil predstavnikom vseh treh Mohorjevih državno odlikovanje *Zlati častni znak svobode republike Slovenije*. Predlog za to priznanje so predsedniku predstavile Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Slovenska matica in Društvo slovenskih pisateljev. V utemeljitvi je izrecno poudarjeno dolgotrajno kulturno in duhovno poslanstvo, posebej pa neutrudno širjenje slovenske knjige in utrjevanje narodne zavesti med Slovenci. Ob svečani predaji v predsedniški palači v Ljubljani se je predsedniku Kučanu v imenu vseh treh Mohorjevih zahvalil predsednik Goriške Mohorjeve, msgr. dr. Oskar Simčič. Med drugim je dejal:

»Biti in se veseliti, da smo danes Slovenci, oziroma zvestoba slovenstvu danes zahteva od nas marsikaj, kar ni zahtevala od slovenskih kmetov in intelektualcev v času ustanavljanja

Ob podelitvi odlikovanja mohorskim sestram

družbe sv. Mohorja, pa tudi ne od ustanoviteljev Slomška, Einspielerja, Janežiča, vendar pa ni brez povezave z njihovo ljubeznijo in zvestobo do naroda, ki so mu pripadali. Vsekakor, kar je narod kdaj doživel, je vtisnjeno v naši biti. Nadalje menim, da prav današnja pluralnost kulturnih predlogov v slovenski družbi kliče po primerni kulturni prisotnosti krščanskega srčnega pogleda na svet, ljudi, stvari, dogodke, kar ni seveda le naloga Mohorjeve družbe, a ji po svoji zgodovinski in duhovni dediščini pripada kot prvi.

Veliki slovenski kulturnik prof. France Koblar, kateremu ne more nihče očitati ideoloških miselnih ožin, je v svojem Obračunu, pisanem v dramatičnih okoliščinah zadnjih vojnih dni, zabeležil nekako duhovno oporoko: »Najhujša razočaranja in največ bridkosti so mi prinesla spoznanja vojnih let - pomanjkanje človečnosti na eni in na drugi strani ..., a prav zato moje prepričanje ostane: prosvetljeni krščanski humanizem.« Tako Koblar! Torej je delo Mohorjeve družbe, da se ohrani ta navzven pomembna poteza, ki izvirno pripada duhu in zgodovini slovenskega ljudstva, seveda v dialoškem ekumenskem in prijateljskem vzdušju z drugače čutečimi sestavinami slovenske družbe.

Knjižne izdaje

Omenili smo že, da je bila slovesnost v počastitev 150-letnice v centru Bratuž priložnost za predstavitev knjižne zbirke za leto 2002, ki so jo sestavljale naslednje knjige:

Koledar 2002, Zbornik na 264 straneh je zvest svoji vlogi zapisovalca pomembnih dogodkov v krajevni in vesoljni Cerkvi, domačih družbeno - političnih premikov ter delovanja številnih ustanov, organizacij in društev v našem zamejstvu. to bogato vsebino izpričuje tudi fotografska dokumentacija o dogodkih. Koledar je uredil dr. Jožko Markuža, opremil pa mladi Ivan Žerjal.

Kot 12. zvezek zbirke *Naše korenine* je izšel zbornik ob 100-letnici rojstva znanega šolnika in kulturnega delavca **dr. Antona Kacina (1901-1984)**, ki je bil dolga leta tudi urednik in tajnik GMD. Uvodni predstavitvi njegovega življenja in dela sledi zanimiv izbor njegovih spisov, ki posredno osvetljujejo razmere slovenske manjšine v Italiji med obema vojnama in v drugem povojnem obdobju. Zlasti so zanimivi spisi o obnovi slovenskega šolstva v zamejstvu. Izbor del je opravila in knjigo uredila hčerka prof. Marija Kacin, kot je običaj, pa je tudi to knjigo opremil Pavel Medvešček.

V redni zbirki je izšla tudi knjiga Jurija Paljka **Očetovstvo malo drugače**. Nastala je s predelavo istoimenskih zgodb, ki jih je avtor - sicer časnikar pri tedniku *Novi glas* in uveljavljen pesnik, napisal za poletne sporede Radia Trst A od leta 1998 do 2001. Knjiga je s svojo včasih smešno in zabavno, včasih pa tudi hudo resno pripovedjo o vsakodnevnih prigodah vdružini Paljkovih, s svojimi življenjskimi zgodbami vzbudila lepo pozornost ne le med domačimi bralci, ampak tudi med recenzenti, ki so ji posvetili precej razmišljanja. Knjigo je ilustriral in opremil Davorin Devetak.

V času, ko se globalizirajo tudi prehrabene navade, lahko pomeni knjiga receptov važno obogatitev in posredno skrb za ohranjanje slovenske kulturne dediščine v našem prostoru. To smemo trditi tudi o knjigi **Sonjine slaščice** s podnaslovom **Dobrote iz Števerjana v Brdih**, ki sta jo sestavili Sonja Marija Maraž in njena hčerka Irena Bednarich. V knjigi sta mama in hči predstavili 70 receptov, ki so dragocen doprinos pri ohranjanju prehrabene kulture med nami. Sama predstavitev zbirke ob jubilejni svečanosti je bila tudi priložnost za praktično preverjanje veljavnosti receptov.

Knjižna zbirka za leto 2002 je doživela več predstavitev v našem zamejskem prostoru, a tudi v nekaterih knjižnicah in kulturnih središčih na Primorskem v matični domovini, kar se nam zdi zelo pozitivno, predvsem ker je bilo ob teh srečanjih izpostavljeno načelo skupnega kulturnega prostora in poudarjena zgodovinska navezanost prebivalcev ob meji na kulturno dogajanje v mestu.

Druge izdaje

Meseca maja je pri GMD izšla pesniška zbirka z naslovom **Žejni oleander**. Gre za knjižni prvenec Majde Artač Sturman, znane kulturne delavke in slaviške z Opčin pri Trstu. Knjigo je ilustriral in opremil Edi Žerjal, v njej pa je pesnica zbrala 49 pesmi porazdeljenih v sedem ciklov.

Meseca septembra 2002 pa je zagledalo luč sveta dragoceno zgodovinsko delo **Goriški spomini**. Gradivo je zbral in uredil v knjigo zgodovinar dr. Branko Marušič. Podnaslov **Sodobniki o Gorici in Goriški v letih 1830-1918** natančno opredeljuje vsebino te nenavadno zanimive zgodovinske antologije. V delu je objavljenih 48 prispevkov 42 avtorjev, med njimi pa sta dva nepoznana. O tem pomembnem delu je na odmevno obiskani predstavitvi spregovoril prof. dr. Stane Granda. Knjigo je opremil Pavel Medvešček.

Glede knjižnih izdaj naj dodamo, da smo pri GMD z velikim zadoščenjem vzeli na znanje, da sta bili za nagrado Klio, ki jo podeljuje Društvo slovenskih zgodovinarjev, predlagani kar dve knjigi, ki sta izšli pri GMD, in sicer Borisa Mlakarja **Tragedija v Cerknem pozimi 1944** in **Sardini** Dorice Makuc.

Periodika

Tednik **Novi glas** pomeni za zadrugo Goriška Mohorjeva veliko založniško breme, a vsi se zavedamo, da odigrava ta list izredno pomembno vlogo na prizorišču javnega obveščanja slovenske manjšine v Italiji. Spomladi je prišlo na vrhu tednika do zgodovinske zamenjave. Upravni svet Zadruge Goriške Mohorjeve je na redni seji v četrtek, 21. februarja 2002, z obžalovanjem vzel na znanje nepreklicni sklep dalekovidnega pobudnika za združitev Novega lista in Katoliškega glasa dr. Draga Legiše, da odstopi, ker iz zdravstvenih razlogov ne more več opravljati dolžnosti odgovornega urednika. Zato je upravni svet soglasno odločil, da to odgovorno mesto zaupa časnikarju Juriju Paljku, v prepričanju, da bo ta notranja izbira najboljše jamstvo za ohranjanje usmeritve in opredelitve Novega glasa.

Prav je tudi, da posvetimo nekaj besed mesečniku za otroke **Pastirček**. Urednik Marjan Markežič je skrbel za redno izhajanje revije, a tudi, da je v Pastirčkovi knjižnici izšla zbirka ljudskih pesmi za otroške zборе z naslovom **Eno si zapojmo, ali pa vse**, ob knjižni publikaciji sta izšli še glasbena kasete in zgoščanka, na katerih so posnetki otroških zborov z Goriškega, ki izvajajo ta program. Avtorica izbora in veznih besedil ter shem za uporabo posnetkov pri glasbenem pouku je Marja Feinig. Spremljave za klavir je prispevala Damijana Čevdek. Notografija je delo Janka Hareja, ilustracije pa Danile Komjanc. Za instrumentalno spremljavo na posnetkih je poskrbel Aleksander Ipavec, ton-

ski mojster pa je bil Niko Klanjšček. Ta Pastirčkova publikacija je doživela topel sprejem zlasti med osnovnošolsko mladino in učitelji.

Selitev na Travnik

Za GMD in druge ustanove, ki so doslej imele svoj sedež v zgodovinski hiši na Placuti št. 18, pa je bilo poletje 2002 tudi v znamenju velike selitve. Zaradi novih varnostnih predpisov in dotrajanosti poslopja smo morali skupaj s tednikom *Novi glas* in Pastirčkom sredi poletja zapustiti zgodovinski sedež številnih kulturnih ustanov na Placuti in se preseliti v vrhnja nadstropja obnovljene stavbe Katoliške knjigarne na Travniku št. 25 v Gorici. V tej prenovljeni hiši, ki je last najstarejše slovenske ustanove v Gorici, se pravi Katoliškega tiskovnega društva, bodo odslej imeli svoj sedež ob Katoliški knjigarni še tednik *Novi glas*, otroška revija *Pastirček*, Likovna galerija *Ars* in seveda Goriška Mohorjeva družba. Slovesno odprtje je bilo 9. septembra 2002 in je pomenilo lepo priznanje vsem, ki so se trudili za obnovo in s tem potrditev slovenske prisotnosti v samem središču Gorice. Goriški nadškof msgr. dr. Dino De Antoni, ki je ob odprtju blagoslovil nove prostore, je ob tem izrecno izrazil željo in prošnjo, da bi ta kraj, ki povezuje slovensko tiskano besedo z vso slovensko kulturo, ostal prostor duha v najširšem pomenu besede.

Sklep

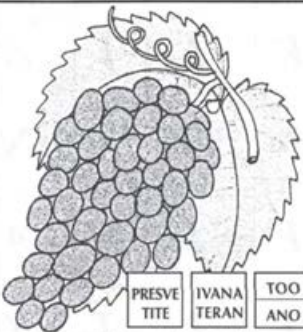
Ob vsem tem raznolikem dogajanju med nami, bi radi za konec izpostavili še eno misel, ki jo je bil izrekel na slovesnem praznovanju 150-letnice ustanovitve Mohorjeve družbe v centru Bratuž predsednik GMD msgr. dr. Oskar Simčič. Vprašal se je o pomenu Mohorjeve družbe danes in o »razkošnosti« treh družb v razmeroma majhnem slovenskem kulturnem prostoru. Tri hiše obstajajo, je dejal, »da bi ohranili mohorjansko izročilo in sporočilo v razmerah, ki so nam bile vsiljene«. Med nami obstaja zgledno sodelovanje, ki se lahko še stopnjuje. Glede pomena GMD danes pa je menil, da »pluralnost kulturnih ponudb, še zlasti protislovnih, kliče po primerni kulturni prisotnosti krščanskega pogleda na svet«. Ob tej zavesti delamo naprej!

Marko Tavčar

KRIŽANKA S PREMETANKAMI

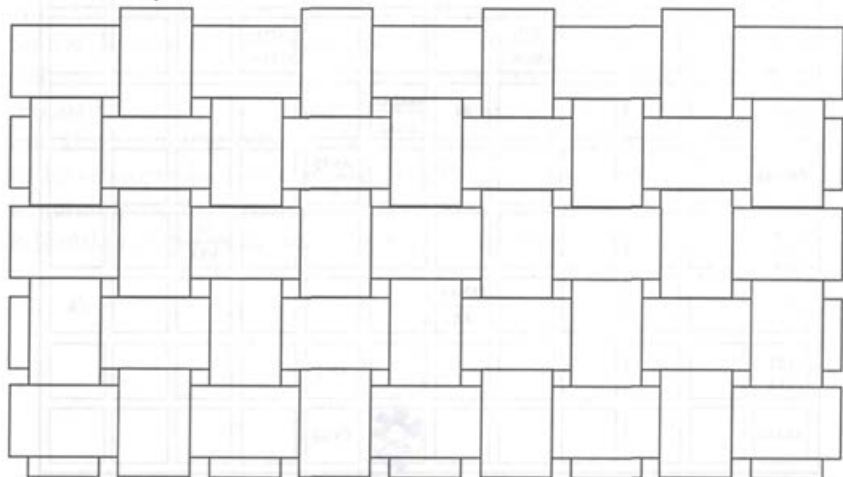
Iz črk v posameznih poljih sestavite besede znanega pomena in jih vpišite vodoravno ali navpično. V pomoč: najprej se lotite kratkih in srednje dolgih besed.

					TROP	GORA	LAS	TRETI	OCEAN	VARNA
	STOPAR									
	CAROLI									
	PIVOTO									
							ANE			
							NIN			
POVST					NAM	ARNI				
						DADA				
MANO								SATO	VRTI	NAMOT
VINA									STEN	
ANTON										
SVEDAN										
SAT				DIN				OST		
				ČBOTO				KLETNI		
OKNI					RI	MALAR				
						ENKI				
PATINA							ANTE			
							AS			
STOTE								NI		
RIR								VAA		
TRČI					TANKA					ČR
					AR					
ERT							RIVE			
EVE										
AKARE							ČVAK			

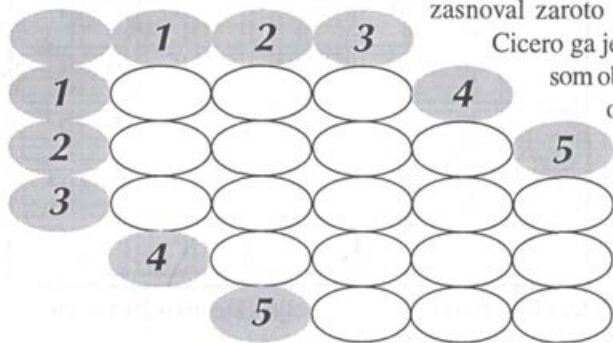
PREPLETENKA

Trakove s črkami prenesite v prazen lik tako, da boste v vsaki vodoravni vrstici prebrali ime slovenskega kraja. V drugem navpičnem stolpcu, ki je označen s puščico, morate dobiti ime slovenskega mesta ob morju. Od vseh trakov je na pravem mestu le eden od vodoravnih trakov, vse ostale morate premestiti.

ZLOGOVNI MAGIČNI LIK

Vodoravno in navpično: 1 gora s planinsko kočo v naših Julijcih na razvodju med Savo in Sočo, visoka 1834 m (dve besedi), 2 formular za poštno denarno nakazilo; tudi potrdilo za nakup racionaliziranega blaga, 3 predmet, s katerim se ukvarja daktiloskopija (dve besedi), 4 ubožani starorimski plemič, ki je zasnoval zaroto zoper vlado senata;

Cicero ga je leta 63 pred Kristusom obtoževal v znamenitih ognjevitih govorih (originalna oblika imena), 5 stično mesto izrastkov dveh živčnih celic ali živčnega vlakna in sprejemnega organa (iz črk PASSIAN)

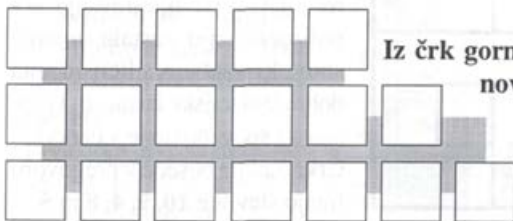
LITERARNA DOPOLNJEVANKA

Ernst T. A. Hoffmann: ŽIVLJENSKI NAZORI ----- MURRA
 Jules Verne: POTOVANJE -- LUNO
 Ivan Bratko: ----- ASFALT EVROPE
 Gunter Grass: ----- BOBEN
 Janez J. Švajncer: NA STEKLENI -----

V vsakem naslovu knjige manjka po ena beseda. Vpišite jih na mesta s črticami in preberite po vrsti. Dobili boste naslov svetovno znane drame.

GLASBENA KOMBINACIJA

ROG VIOLINA KLARINET

Iz črk gornjih treh glasbil sestavite tri nove instrumente. Kako? Črke T spremenite v P, potem pa vse črke premečite tako, da boste sestavili tri glasbila s tipkami.

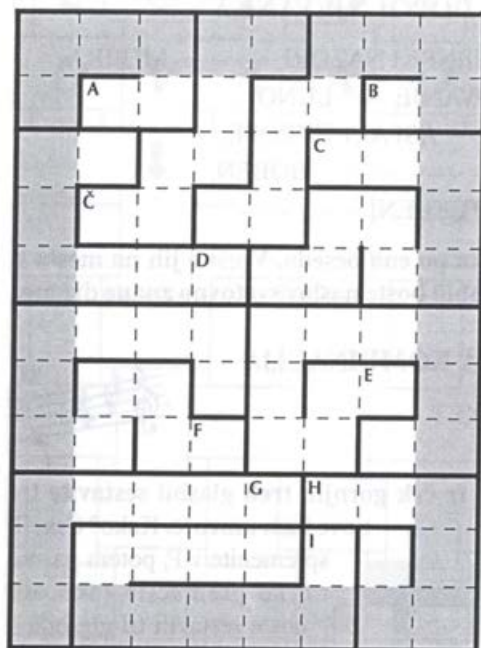

KOMBINACIJA S KONČNO MISLIJO

Končna rešitev ugank na teh treh straneh je misel A. M. Slomška. Dobili jo boste tako, da rešite vse uganke, potem pa po sprotnih navodilih ugotovite, katera številka pomeni katero črko. Na primer: številka 20 v končni rešitvi vedno pomeni črko G. Zato v tem prvem liku na vsako polje s številko 20 vpišete G.

2	5	1	1	4	7	10	9	2	14
9	2	5	8	18	3	1	13	6	3
17	6	9	18	6	3	1	5	2	5
20	4	5	10	5	20	4	5	10	5
3	2	1	6	14	9	12	5	8	9
13	5	16	7	19	21	17	7	15	13
9	2	8	9	3	2	11	5	1	13

RESA

Poiščite deset besed, ki ustrezajo opisom, in jih vpišite v skupine polj, omejene z debeljimi črtami, začeni v polju s črko. Na poljih, ki kot resa obroblyajo to uganke, dobite slovenski pregovor.

A vrsta mesnega izdelka, B iz zivač, agent, C avtorica kritike, Č samogovor, D Gospodov dan, E kdor je bistré glave, F strokovni pogovor o kakšnem vprašanju, skupno premišljevanje o kakšni rešitvi, G varstvo, varovanje, H s polimerizacijo nastala umetna snov, ki vsebuje silicij in ima dobre izolacijske lastnosti, I prostor za spovedovanje v cerkvi. Črke zadnje besede v pregovoru imajo številke 10, 9, 4, 8 in 5.

ENAKOZVOČNICE

1		○				
2		○				
3	○					
4		○				
5	○					
6		○				

Vsaka beseda, ki jo je treba vpisati v lik, ima dva pomena. Štefan npr. pomeni moško ime ali dvolitrsko steklenico.

1. snov za krmljenje – naprava, s katero upravljamo vozilo, 2. glavno mesto Nemčije – ameriški skladatelj (Irving, skladba Bel božič), 3. kdor prevaža z brodom – ugleden slovenski paleontolog (Srečko), 4. sadno drevo z dišečim rumenim sadežem – hrvaško

mesto v zahodni Slavoniji, 5. glavno mesto Velike Britanije – ameriški pisatelj (Klic divjine), 6. naša beseda za ekvator – slovenski skladatelj in pianist (Janko).

Črke na poljih s krogci dajo vrsto belega vina ali uglednega slovenskega pisatelja, ki živi v Trstu.

Prva, tretja in četrta črka te dobljene besede imajo številke 6, 18 in 21.

MALO SVETEGA PISMA

Besedam BELIGRAD, ALHAMBRA, ODMEVNIK, SALAMMBO in ANTONIJA odvzemite po eno črko, druge pa premečite, tako da dobite pet imen iz Svetega pisma: 1. nadangel, 2. oče izraelskega naroda, 3. judovski voditelj, ki je skrivaj prišel k Jezusu (Jn 3), 4. Davidov sin, vodja upora proti lastnemu očetu (2 Sam), 5.

najstarejši Savlov sin, Davidov prijatelj (1 Sam).

Črke na poljih s krogci dajo ime druge, najljubše Jakobove žene (1 Mz), Jožefove in Benjaminove matere.

Prva črka prve in tretje besede v tej izpolnjevanju imata številko 20 in 2.

1				○			
2				○	○		
3						○	
4					○		
5						○	

DOPOLNJEVANKA

		T	E	M	A	T	I	K	A
	B		U		D	N	O	S	T
	A		D	I	R	A	N	J	E
		P		I	V	N	I	C	A
	P	R	A	V	I			L	O

Na prazna polja vpišite po eno črko, da z že natisnjenimi v isti vrsti dobite besede novega pomena. Prve črke vseh petih besed dajo ime enega od evangelistov.

Prva in peta črka dobljenega evangelista imata številki 16 in 7.

SKRITA MESTA

V stavku *Oče sina praviloma poljublja na čelo se skriva Ljubljana* (... po LJUBLJA NA čelo ...). Tudi v vsakem spodnjem stavku se skriva po eno slovensko mesto, katerega ime ima 6 do 8 črk.

Priladi vidri jasno vidiš, da se rada igra.

Vedno postoj na vrhu Šmarne gore, ker je lep razgled.

Trd stol mi najbolj pomaga k zravnani drži.

Prepirljivim sosedom žal edino odvetnik pride do živega.

V visokih gorah rast nikdar ni posebno bujna.

Električna napeljava brez dobre žice je nevarna.

Marsikdo ima ribo rajši pečeno kot ocvrto.

Pridnim rokam nikdar ne zmanjka dela.

Začetne črke prvih štirih skritih imen dobijo številke 3, 17, 13 in 12.

VSILJIVKE

rodilnik – dajalnik – števnik

železo – brom – fosfor

Labrador – Cejlon – Skandinavija

Kafarnaum – Jeruzalem – Sinaj

čebular – duplar – kobilar

Finžgar – Meško – Tavčar

Matej – Luka – Barnaba

V vsaki trojki poiščite vsiljivko, to je besedo, ki se po neki pomembni značilnosti ne ujema z drugima dvema. V trojki Kregar - Šubic - Sattner bi npr. odpadel Sattner kot skladatelj v družbi s slikarjema.

Začetne črke prvih petih vsiljivk imajo številke 15, 19, 14, 1 in 11.

Sestavil Jože Stabej

SEZNAM NAROČNIKOV MOHORJEVE REDNE LETNE KNJIŽNE ZBIRKE PO ŠKOFIJAH, ARHIDIAKONATIH, NADDEKANATIH IN DEKANIJAH ZA LETO 2002

R SLOVENIJA

LJUBLJANSKA NADŠKOFIJA

I. ARHIDIAKONAT

1. Dekanija Ljubljana- Center – 7 župnij

1. Ljubljana-Bežigrad	29
2. Ljubljana	
- Marijino oznanjenje	-
3. Ljubljana-Sv. Jakob	4
4. Ljubljana-Sv. Nikolaj	11
5. Ljubljana-Sv. Peter	15
6. Ljubljana-Sv. Trojica	18
7. Ljubljana-Trnovo	-
8. Skladišče in prodajalna Mohorjeve družbe	111

Skupaj 188

2. Dekanija Ljubljana-Moste – 15 župnij

1. Dol pri Ljubljani	26
2. Javor	7
3. Ljubljana-Črnuče	20
4. Ljubljana-Fužine	7
5. Ljubljana-Kašelj/Zalog	11
6. Ljubljana-Kodeljevo	10
7. Ljubljana-Moste	12
8. Ljubljana-Polje	35
9. Ljubljana-Sv. Križ	22
10. Ljubljana-Šmartno ob Savi	2
11. Ljubljana-Štepanja vas	18
12. Ljubljana-Zadobrova	14
13. Sostro	23
14. Sv. Helena-Dolsko	14
15. Sv. Jakob ob Savi	26
16. Provincialat Hčera krščanske ljubezni	4

Skupaj 247

3. Dekanija Ljubljana Šentvid – 13 župnij

1. Ljubljana-Dravlje	28
2. Ljubljana-Ježica	26
3. Ljubljana-Koseze	17
4. Ljubljana-Podutik	6
5. Ljubljana-Stožice	17
6. Ljubljana-Šentvid	70
7. Ljubljana-Šiška	23
8. Pirniče	6
9. Preska	37
10. Sora	21
11. Sv. Katarina-Topol	5
12. Šmartno pod Šmarno goro	39
13. Vodice	70

Skupaj 365

4. Dekanija Ljubljana- Vič/Rakovnik – 13 župnij

1. Brezovica	15
2. Črni Vrh nad Polhovim Gradcem	3
3. Dobrova	5
4. Golo	-
5. Ig	9
6. Ljubljana-Barje	9
7. Ljubljana-Rakovnik	9
8. Ljubljana-Rudnik	-
9. Ljubljana-Vič	50
10. Notranje Gorice	-
11. Polhov Gradec	14
12. Tomišelj	4
13. Želimirje	5

Skupaj 123

II. ARHIDIAKONAT

5. Dekanija Radovljica – 25 župnij

1. Begunje na Gorenjskem	24
2. Bled	28
3. Bohinjska Bela	6
4. Bohinjska Bistrica	17
5. Breznica	28
6. Dobrava	-
7. Dovje	10
8. Gorje	24
9. Jesenice	11
10. Jesenice-Koroška Bela	13
11. Kamna Gorica	7
12. Koprivnik v Bohinju	5
13. Kranjska Gora	1
14. Kropa	4
15. Lesce	25
16. Leše	4
17. Ljubno	8
18. Mošnje	10
Franciškiški samostan Brezje	5
19. Ovsiše	5
20. Radovljica	27
21. Rateče-Planica	8
22. Ribno	4
23. Srednja vas v Bohinju	20
24. Sv. Križ nad Jesenicami	-
25. Zasip	6

Skupaj 300

6. Dekanija Kranj – 11 župnij

1. Besnica	53
2. Kokrica	23
3. Kranj	25
4. Kranj-Drulovka/Breg	33
5. Kranj-Prmskovo	35
6. Kranj-Šmartin	56
7. Kranj-Zlato polje	20
8. Mavčiče	25
9. Naklo	36
10. Podbrezje	5
11. Predoslje	22

Skupaj	333	18. Trata-Gorenja vas	17	17. Vrhpolje	5
7. Dekanija Šenčur – 10 župnij		19. Zali Log	5	18. Zlato Polje	–
1. Cerklje	47	20. Žabnica	12		
2. Jezersko	15	21. Železniki	24	Skupaj	316
3. Kokra	–	22. Žiri	32	12. Dekanija Litija – 14 župnij	
4. Preddvor	35	23. Kapucinski samost. Š. L.	9	1. Dole pri Litiji	4
5. Smladnik	13	Skupaj	369	2. Hotič	4
6. Šenčur	24	III. ARHIDIJAKONAT		3. Janče	–
7. Šenturška gora	–	10. Dekanija Kamnik – 17 župnij		4. Javorje pri Litiji	–
8. Trboje	4	1. Gozd	2	5. Kresnice	16
9. Velesovo	21	2. Homec	15	6. Litija	13
- Voglje/Duhov. urad	10	3. Kamnik	38	7. Polšnik	10
10. Zapoge	–	4. Komenda	70	8. Prežganje	7
- Hrastje Duhovnija	14	5. Mekinje	15	9. Primskovo na Dolenjskem –	–
- Olševik	9	6. Motnik	12	10. Sava	2
Skupaj	192	7. Nevlje	7	11. Sveta Gora	1
8. Dekanija Tržič – 8 župnij		8. Sela pri Kamniku	5	12. Šmartno pri Litiji	23
1. Duplje	5	9. Stranje	15	13. Štanga	5
2. Goriče	13	10. Šmarca-Duplica	13	14. Vače	15
3. Kovor	18	11. Šmartno v Tuhinju	3	Skupaj	100
4. Križe	37	12. Špitalič	12	13. Dekanija Zagorje – 12 župnij	
5. Lom	8	13. Tunjice	2	1. Čemšenik	23
6. Trstenik	2	14. Vranja Peč	3	2. Dobovec	4
7. Tržič	20	15. Zgornji Tuhinj	4	3. Izlake	5
8. Tržič-Bistrica	4	16. Stahovica-Žagar	–	4. Kisovec	6
Skupaj	107	17. Kamnik-Franč. samostan	2	5. Kolovrat	6
9. Dekanija Škofja Loka – 22 župnij		Skupaj	218	6. Radeče	5
1. Bukovščica	14	11. Dekanija Domžale – 16 župnij		7. Sv. Planina	–
2. Davča	–	1. Blagovica	4	8. Svibno	4
3. Dražgoše	12	2. Brdo	22	9. Šentgotard	8
4. Javorje nad Škofjo Loko	19	3. Češnjice	2	10. Šentjurij-Podkum	4
5. Leskovicca	10	4. Dob	33	11. Šentlambert	–
6. Lučine	15	5. Domžale	45	12. Zagorje ob Savi	16
7. Nova Oselica	11	6. Ihan	20	Skupaj	81
8. Poljane nad Škofjo Loko	19	7. Jarše	13	IV. ARHIDIJAKONAT	
9. Reteče	21	8. Krašnja	27	14. Dekanija Vrhnika – 13 župnij	
10. Selca	43	9. Mengeš	50	- Bevke, Duhovnij. urad	9
11. Sorica	9	10. Moravče	43	1. Borovnica	20
12. Stara Loka	22	11. Pastoralni center Vir	15	2. Dolnji Logatec	20
13. Stara Oselica	8	12. Peče	7	3. Gornji Logatec	12
14. Sv. Duh pri Škofji Loki	7	13. Radomlje	12	4. Horjul	7
15. Sv. Lenart	17	14. Rova	8	5. Hotedršica	7
16. Škofja Loka	33	15. Šentožbolt	–		
17. Škofja Loka-Suha	10	16. Trzin	10		

6. Podlipa	10	2. Fara pri Kočevju	7	6. Šentjanž	4
7. Preserje	6	3. Hinje	2	7. Šentlovrenc	–
8. Rakitna	5	4. Kočevje	20	8. Šentrupert	17
9. Rovte	13	5. Kočevska Reka	–	9. Trebelno	1
10. Šentjošt nad Horjulom	11	6. Mozelj	–	10. Trebnje	14
11. Vrh - Sv. Trije Kralji	7	7. Osilnica	–	11. Tržišče	5
12. Vrhnika	40	8. Spodnji Log/Nemška Loka	–	12. Veliki Gaber	4
13. Zaplana	4	9. Stara Cerkev	6		
Skupaj	171	Skupaj	35	Skupaj	59
VI. ARHIDIAKONAT					
V. ARHIDIAKONAT					
15. Dekanija Cerknica – 11 župnij		18. Dekanija Grosuplje – 12 župnij		21. Dekanija Leskovec – 13 župnij	
1. Babno Polje	–	1. Grosuplje	15	1. Bučka	3
2. Begunje pri Cerknici	1	2. Ivančna Gorica	7	2. Cerklje ob Krki	9
3. Bloke	13	3. Kopanj	–	3. Čatež ob Savi	6
4. Cerknica	15	4. Lipoglav	4	4. Kostanjevica na Krki	2
5. Grahovo	4	5. Polica	4	5. Krško	4
6. Planina pri Rakeku	8	6. Stična	19	6. Leskovec pri Krškem	25
7. Rakek	5	7. Šentjurij-Podtabor	10	7. Raka	5
8. Stari trg pri Ložu	25	8. Šentvid pri Stični	15	8. Studenec	8
9. Sv. Trojica-Šivče	–	9. Škofljica	20	9. Sv. Duh-Veliki Trn	8
10. Sv. Vid nad Cerknico	2	10. Šmarje-Sap	10	10. Sv. Križ-Podbočje	10
11. Unec	11	11. Višnja Gora	3	11. Šentjernej	40
Skupaj	84	12. Žalna	18	12. Kartuzija Pleterje	–
VI. ARHIDIAKONAT					
16. Dekanija Ribnica – 14 župnij		Skupaj	125	12. Škocjan pri Novem mestu	6
1. Dobrepolje-Videm	35	19. Dekanija Žužemberk – 8 župnij		13. Velika Dolina	4
2. Dolenja vas	4	1. Ajdovec	7	– Kapucinski samostan Krško	1
3. Draga	–	2. Ambrus	–	Skupaj	130
4. Gora pri Sodražici	–	3. Dobrnič	7	22. Dekanija Novo mesto – 17 župnij	
5. Loški potok	17	4. Krka	17	1. Bela Cerkev	7
6. Ribnica	55	5. Sela pri Šumberku	–	2. Brusnice	–
7. Rob	6	6. Šmihel pri Žužemberku	–	3. Črmošnjice	–
8. Sodražica	10	7. Zagradec	2	4. Mira Peč	14
– Nova Štifta/Franč.sam.	10	8. Žužemberk	9	5. Novo mesto	–
9. Struge	6	Skupaj	42	– Kapitelj	58
10. Sv. Gregor-Ortnek	6	20. Dekanija Trebnje – 12 župnij		6. Novo mesto - Sv. Janez	7
11. Škocjan pri Turjaku	6	1. Boštanj	–	7. Novo mesto - Sv. Lenart	24
12. Turjak	–	2. Čatež-Zaplaz	5	8. Novo mesto - Šmihel	10
13. Velike Lašče	13	3. Mirna	2	9. Podgrad	2
14. Velike Poljane	4	4. Mokronog	–	10. Poljane-Dolenjske Toplice	–
Skupaj	172	5. Sv. Križ-Gabrovka	7	11. Prečna	2
VI. ARHIDIAKONAT					
17. Dekanija Kočevje – 9 župnij				12. Soteska	–
1. Banja Loka	–			13. Stopiče	8
				14. Št. Peter-Otočec	12

15. Šmarjeta	3
16. Toplice	6
17. Vavta vas	37
Skupaj	190

23. Dekanija Črnomelj – 12 župnij

1. Adlešiči	–
2. Črnomelj	22
3. Dragatuš	2
4. Metlika	6
5. Podzemelj	7
6. Preloka	–
7. Radovica	–
8. Semič	12
9. Sinji Vrh	–
10. Stari trg ob Kolpi	5
11. Suhor	–
12. Vinica	11

Skupaj 63

Ljubljanska škofija
vsega 3.792

MARIBORSKA ŠKOFIJA

I. NADDEKANAT

1. Dekanija Dravograd

1. Črneče	17
2. Dravograd	16
3. Libeliče-Horvat	4
4. Ojstrica	–

Skupaj 37

2. Dekanija Dravsko polje

1. Cirkovce	12
2. Fram	5
3. Hoče	9
4. Majšperk	16
5. Ptujška Gora	6
6. Rače	7
7. Slivnica pri Mariboru	40
8. Sv. Miklavž ob Dravi	13
9. Sv. Lovrenc na Dravskem polju	9

10. Št. Janž na Dravskem polju	5
– Rogoza	3
– Razvanje	3

Skupaj 128

3. Dekanija Jarenina

1. Gornja Sv. Kungota	3
2. Jarenina	5
3. Pesnica	3
4. Spodnja Sv. Kungota	2
5. Svečina	10
6. Sv. Jakob v Slov. goricah	15
7. Sv. Jurij ob Pesnici	5
8. Sv. Marjeta ob Pesnici	3
9. Št. Ilj v Slov. goricah	16

Skupaj 62

4. Dekanija Maribor

1. Kamnica	17
2. Limbuš	10
3. Lovrenc na Pohorju	13
4. Maribor-Brezje	8
5. Maribor-Košaki	7
6. Maribor-Pobrežje	15
7. Maribor-Radvanje	11
8. Maribor-Sv. Janez Krstnik	40
9. Maribor-Sv. Jožef	7
10. Maribor-Sv. Križ	15
11. Maribor-Sv. Janez Bosko	1
12. Maribor-Sv. Magdalena	7
13. Maribor-Sv. Marija	15
14. Maribor-Sv. Rešnje telo	10
15. Maribor-Tezno	7
16. Ruše	10
17. Selnica ob Dravi	14
18. Sv. Barbara v Slov. goricah	1

19. Sv. Duh na Ostrem Vrhu –

20. Sv. Križ nad Mariborom	5
21. Sv. Marija v Puščavi	50
22. Sv. Martin pri Vurberku	13
23. Sv. Peter pri Mariboru	5
24. Vurberk	1

Skupaj 282

5. Dekanija Mežiška dolina

1. Črna	15
2. Javorje	–
3. Koprivna	–
4. Kotlje	–
5. Mežica	30
6. Prevalje	33
7. Ravne na Koroškem	12
8. Strojna	6
9. Sv. Danijel nad Prevaljami	13

Skupaj 109

6. Dekanija Radlje

1. Brezno ob Dravi	–
2. Jernej nad Muto	–
3. Kapla na Kozjaku	7
4. Muta	–
5. Pernice	–
6. Radlje	7
7. Remšnik	–
8. Sv. Ožbalt ob Dravi	13

Skupaj 27

7. Dekanija Slovenska Bistrica

1. Črešnjevec	1
2. Gornja Polskava	3
3. Laporje	10
4. Makole	4
5. Poljčane	7
6. Slovenska Bistrica	22
7. Spodnja Polskava	10
8. Studenice	–
9. Sv. Martin na Pohorju	2
10. Sv. Venčeslav	–
11. Tinje	5

Skupaj 64

8. Dekanija Stari trg

1. Pameče	6
2. Podgorje pri Slov. Gradcu	7
3. Razbor pri Slov. Gradcu	7
4. Sele	2
5. Slovenj Gradec	19
6. Stari trg pri Slov. Gradcu	6
7. Sv. Florijan v Doliču	10

8. Sv. Peter na Kronski gori	–	6. Hotiza	3	7. Ptuj-Sv. Peter in Pavel	7
9. Sv. Vid nad Valdekom	3	7. Kobilje	2	8. Sv. Andraž	–
10. Šmartno pri Slovenj Gradcu	11	8. Lendava	5	v Slov. goricah	2
11. Šmuklavž pri Slovenj Gradcu	–	9. Odranci	10	9. Sv. Lovrenc	–
12. Št. Ilj pod Turjakom	20	10. Turnišče	10	- Juršinci	18
13. Št. Janž pri Dravogradu	5	11. Velika Polana	6	10. Sv. Marjeta niže Ptuja	15
Skupaj	96	Skupaj	125	11. Sv. Marko niže Ptuja	8
9. Dekanija Vuzenica		3. Dekanija Ljutomer		12. Sv. Urban	–
1. Ribnica na Pohorju	10	1. Apače	1	- Destrnik	10
2. Sv. Anton na Pohorju	–	2. Cezanjevci	–	13. Vurberk	–
3. Sv. Primož na Pohorju	–	3. Gornja Radgona	10	Skupaj	109
4. Trbonje	–	4. Kapela pri Radencih	3	6. Dekanija Velika Nedelja	
5. Vuhred	2	5. Križevci pri Ljutomeru	22	1. Kog	3
6. Vuzenica	12	6. Ljutomer	–	2. Miklavž pri Ormožu	6
Skupaj	24	7. Mala Nedelja	8	3. Ormož	30
II. NADDEKANAT		8. Radenci	8	4. Podgorci sv. Lenart	3
1. Dekanija Lenart v Slovenskih goricah		9. Razkrižje	15	5. Središče ob Dravi	3
1. Marija Snežna	20	10. Sv. Jurij ob Ščavnici	13	6. Sv. Tomaž pri Ormožu	5
2. Lenart v Slov. Goricah	36	11. Veržej	4	7. Svetinje	–
3. Negova	2	Skupaj	84	8. Velika Nedelja	–
4. Sv. Ana v Slov. goricah	11	4. Dekanija Murska Sobota		Skupaj	50
5. Sv. Anton v Slov. goricah	4	1. Bakovci	2	7. Dekanija Zavrč	
6. Sv. Benedikt v Slov. goricah	5	2. Cankova	12	1. Cirkulane	6
7. Sv. Bolfenk v Slov. goricah	–	3. Dolenci	8	2. Sv. Trojica	–
8. Sv. Jurij v Slov. goricah	19	4. Gornji Petrovci	–	- Podlehnik	8
9. Sv. Rupert v Slov. goricah	3	5. Grad	5	3. Sv. Andraž v Halozah	4
10. Sv. Trojica v Slov. goricah	17	6. Kančevci	1	4. Sv. Vid pri Ptujju	10
Skupaj	117	7. Kuzma	2	5. Zavrč	10
2. Dekanija Lendava		8. Markovci	2	Skupaj	38
1. Beltinci	38	9. Martjanci	8	III. NADDEKANAT	
2. Bogojina	20	10. Murska Sobota	15	1. Dekanija Braslovče	
3. Črenšovci	–	11. Pečarovci	4	1. Braslovče	20
- Horvat	8	12. Pertoča	2	2. Gomilsko	18
- Žerdin	6	13. Sv. Jurij v Prekmurju	5	3. Marija Reka	–
- Čurič	10	14. Tišina	17	4. Prebold	–
4. Dobrovnik	3	Skupaj	83	5. Sv. Andraž nad Polzelo	2
5. Dokležovje	4	5. Dekanija Ptuj		6. Sv. Jurij ob Taboru	4
		1. Dornava	6	7. Šmartno ob Paki	39
		2. Hajdina	10	8. Vransko	35
		- Pucko	3	Skupaj	118
		3. Kidričevo	1	2. Dekanija Celje	
		4. Polenšak	5		
		5. Ptuj-Sv. Jurij	11		
		6. Ptuj-Sv. Ožbalt	13		

1. Celje-Sv. Cecilija	5	9. Sv. Kunigunda			
2. Celje-Sv. Danijel	16	na Pohorju	10	Skupaj	57
3. Celje-Sv. Duh	8	10. Špitalič	–		
4. Celje-Sv. Jožef	8	11. Zreče	3	2. Dekanija Laško	
5. Svetina (eksp.)	–	12. Žiže	5		
6. Teharje	–	Skupaj	118	1. Dol pri Hrastniku	8
7. Sv. Lovrenc nad Štorami	3			2. Hrastnik	5
- Uprava MD Celje	240			3. Jurklošter	–
Skupaj	280	6. Dekanija Šaleška dolina		4. Laško	30
3. Dekanija Gornji Grad				- Laško – Lah F.	1
1. Bočna	1	1. Bele Vode	4	5. Loka pri Zidanem Mostu	9
2. Gornji Grad	4	2. Gornja Ponikva	–	6. Marija Širje	5
3. Ljubno ob Savinji	17	3. Velenje-Sv. Marija	–	7. Sv. Jedrt nad Laškimi	2
4. Luče ob Savinji	11	4. Velenje-Sv. Martin	10	8. Sv. Lenart nad Laškimi	3
5. Mozirje	31	5. Šentjanž na Vinski Gori	5	9. Sv. Marjeta	
6. Nazarje	8	6. Šoštanj	50	v Rimskih Toplicah	11
7. Nova Štifta	10	7. Št. Ilj pri Velenju	6	10. Sv. Miklavž nad Laškimi	5
8. Radmirje	12	8. Velenje-A. M. Slomšek	4	11. Sv. Rupert nad Laškimi	5
9. Rečica ob Savinji	12	9. Zavodnje	4	12. Trbovlje-Sv. Martin	15
10. Solčava	8	Skupaj	83	13. Trbovlje-Sv. Marija	8
11. Šmartno ob Dreti	15			Skupaj	107
12. Šmihel nad Mozirjem	11	7. Dekanija Žalec		3. Dekanija Rogatec	
Skupaj	143				
4. Dekanija Nova Cerkev		1. Galicija	10	1. Kostrivnica	3
1. Črešnjice	20	2. Gotovlje	8	2. Rogaška Slatina	18
2. Dobrna	7	3. Griže pri Celju	10	3. Rogatec	15
3. Frankolovo	5	4. Petrovče	10	4. Stoperce	8
4. Ljubečna	13	5. Polzela	25	5. Sv. Ema	5
5. Nova Cerkev	25	6. Šempeter v Savinjski dolini	3	6. Sv. Florijan ob Boču	–
6. Sv. Jošt na Kozjaku	3	7. Žalec	9	7. Sv. Peter na Kristan Vrh	1
7. Šmartno v Rožni dolini	4	Skupaj	75	8. Sv. Rok ob Sotli	–
8. Vitanje	15			9. Žetale	1
9. Vojnik	12	IV. NADDEKANAT		Skupaj	51
Skupaj	104	1. Dekanija Kozje		4. Dekanija Šmarje pri Jelšah	
5. Dekanija Slovenske Konjice					
1. Čadram-Oplotnica	–	1. Buče	–	1. Dramlje	10
2. Kebelj	–	2. Dobje pri Planini	10	2. Kalobje	3
3. Loče pri Poljčanah	20	3. Kozje	–	3. Ponikva	22
4. Prihova	4	4. Olimje	1	4. Sladka Gora	7
5. Skomarje	–	5. Pilštajn	5	5. Slivnica pri Celju	–
6. Slovenske Konjice	70	6. Planina pri Sevnici	4	6. Sv. Štefan pri Žusmu	2
7. Stranice	1	7. Podčetrtek	9	7. Šentjur pri Celju	30
8. Sv. Jernej pri Ločah	5	8. Podsreda	3	8. Šentvid pri Grobelnem	3
		9. Polje ob Sotli	4	9. Šmarje pri Jelšah	10
		10. Prevoje	1	10. Zibika	–
		11. Sv. Peter pod Svetinimi gorami	5	11. Žusem	–
		12. Sv. Vid na Planini	12	Skupaj	87
		13. Zagorje	3		

5. Dekanija Videm ob Savi

1. Artiče	27
2. Bizeljsko	10
3. Brestanica	7
4. Brežice	21
5. Dobova	12
6. Kapele pri Brežicah	2
7. Koprivnica	6
8. Pišece	8
9. Razbor nad Loko	6
10. Senovo	5
11. Sevnica	5
12. Sromlje	7
13. Videm-Krško	1
14. Zabukovje	3
15. Zdole	3

Skupaj 123**Mariborska škofija vsega** 2.781**KOPRSKA ŠKOFIJA****1. Dekanija Koper**

1. Bertoki	6
2. Sv. Anton	–
3. Izola	12
4. Koper-Stolna župnija	15
5. Sv. Ana	–
6. Koper-Sv. Marko	6
7. Korte	3
8. Krkavče	1
9. Koštabona	–
10. Lucija	4
11. Piran	1
12. Portorož	5
13. Sečovlje	2
14. Strunjan	1
15. Šmarje pri Kopru	4
16. Pomjan	–
17. Truške	–
18. Marezige	–
19. Minoritski samostan Piran	3

Skupaj 63**2. Dekanija Kraška**

1. Avber	–
----------	---

2. Branica	–	6. Kred	2
3. Brestovica	–	7. Libušnje	10
4. Brezovica	–	8. Livek	6
5. Divača	–	9. Log pod Mangartom	–
6. Dutovlje	8	10. Sedlo	–
7. Gabrje	–	11. Soča	2
8. Gorjansko	–	12. Srprenica	3
9. Gabrovica	–	13. Trnovo ob Soči	–

10. Hrpelje – Kozina 5**11. Kobjeglava** 5**12. Komen** 4**13. Kostanjevica** –**14. Lokev** –**15. Pliskovica** –**16. Povir** 8**17. Rodik** 6**18. Senožeče** 3**19. Sežana** 3**20. Slivje** 3**21. Škrbina** –**22. Štjak** 5**23. Temnica** –**24. Tomaj** 5**25. Vatovlje** –**26. Veliki Dol** –**27. Vojšćica** 11**28. Vrabče** –**29. Vreme** 5**Skupaj** 76**3. Dekanija Ilirska Bistrica**

1. Golac	–
2. Harije	–
3. Hrušica	–
4. Ilirska Bistrica	10
5. Jelšane	–
6. Knežak	6
7. Podgrad	2
8. Podgraje	4
9. Pregarje	–
10. Prem	7

Skupaj 29**4. Dekanija Kobarid**

1. Bovec	6
2. Breginj	5
3. Drežnica	10
4. Kamno	–
5. Kobarid	14
6. Postojna	17
7. Slavina	10
8. Studeno	–
9. Suhorje	–
10. Šmihel	4
11. Trnje	9
12. Ubeljsko	4

13. Zagorje	9	27. Podsobotin	–
Skupaj	75	28. Ravnica	–
<hr/>			
7. Dekanija Šempeter		29. Ročinj	5
1. Bilje	–	30. Solkan	1
2. Branik	9	31. Sv. Gora	–
3. Brje	1	32. Šempas	20
4. Bukovica	–	33. Šlovrenc	6
5. Dornberk	23	34. Šmartno	9
6. Gradišče	–	35. Trnovo	–
7. Miren	41	36. Vedrijan	–
8. Mirenski Grad	2	37. Vipolže	4
9. Opatje selo	3	Skupaj	137
10. Prvačina	2	<hr/>	
11. Renče	11	9. Dekanija Dekani	
12. Šempeter pri Gorici	25	1. Ankaran	7
13. Šmarje	–	2. Dekani	2
14. Vogrsko	–	3. Gradin	–
15. Vrtojba	9	4. Kubed	–
16. Zalošče	–	5. Movraž	–
Skupaj	126	6. Osp	–
<hr/>			
8. Dekanija Nova Gorica		7. Plave	–
1. Avče	–	8. Podgorje	–
2. Banjšice	2	9. Predloka	4
3. Bate	–	10. Pregara	–
4. Biljana	3	11. Sočerga	–
5. Cerovo	–	12. Škofije	6
6. Čepovan	3	13. Tinjan	–
7. Deskle	2	14. Topolovec	–
8. Fojana	–	Skupaj	19
9. Gorenje Polje	3	<hr/>	
10. Gradno	4	10. Dekanija Idrija – Cerkno	
11. Grgar	6	1. Bukovo	1
12. Kal nad Kanalom	5	2. Cerkno	6
13. Kanal	11	3. Črni vrh	10
14. Kojško	2	4. Godovič	6
15. Kozana	–	5. Gore	7
16. Kožbana	–	6. Idrija	12
17. Kromberk	5	7. Jagršče	4
18. Levpa	4	8. Ledine	3
19. Lokve	–	9. Novaki	4
20. Lokavec	–	10. Orehek	2
21. Marijino Celje-Lig	3	11. Otalež	1
22. Medana	–	12. Ravne	–
23. Nova Gorica	10	13. Spodnja Idrija	3
24. Nova Gorica-Kapela	22	14. Šebrelje	6
25. Osek	5	15. Vojsko	7
26. Plave	2	16. Zavratac	14
		Skupaj	86
<hr/>			
		11. Dekanija Tolmin	
		1. Dolenja Trebuša	3
		2. Gorenja Trebuša	–
		3. Grahovo	3
		4. Idrija pri Bači	–
		5. Lom	–
		6. Most na Soči	16
		7. Obloke	–
		8. Pečine	–
		9. Podbrdo	3
		10. Podmelec	–
		11. Ponikve	–
		12. Roče	–
		13. Rut	–
		14. Stržišče	–
		15. Šentviška Gora	5
		16. Tolmin	18
		17. Volče	7
		Skupaj	55
		<hr/>	
		Koprska škofija vsega	912
		<hr/>	
		Skupaj SLOVENIJA	7.485
		<hr/>	
		INOZEMSTVO	
		Argentina	4
		Avstrija	–
		Avstralija	1
		Belgija	1
		Finska	–
		Francija	–
		Hrvaška	1
		Italija	–
		Kanada	–
		Nemčija	–
		Švedska	–
		ZDA	–
		Nizozemska	–
		Skupaj	7
		<hr/>	
		Skupaj vseh naročnikov v letu 2002	7.498
		<hr/>	
		Celje, 31. 07. 2002	

REDNA ZBIRKA MD CELJE ZA LETO 2003

MOHORJEV KOLEDAR 2004 IN NAMIZNI KOLEDAR 2004

Vsi kalendarjski podatki, nasveti za naravno vrtnarjenje in obilo člankov ter pogledov skozi fotoobjektiv.

Slovenske večernice 153

Ivan Kordež: DOŽIVETJA IN SPOMINI

Življenje slovenskega koroškega kmeta pod tremi režimi (avstro-ogrski, kraljevo jugoslovanski in komunistični) in skozi dve svetovni vojni.

Catherine Marshall LeSourd: BOG NA VSAKEM KORAKU

Duhovni življenjepis vdove in matere. »Ne upoštevati Boga bi bilo vsaj tako neumno kot bi pri opazovanju igre svetlobe in sence na tleh ne upoštevali sonca.«

Marie Christine d'Welles: KAJ KO BI SPREGOVORILI O HAŠIŠU

Zbrana pričevanja mladih širom Francije o izkušnjah z drogo. Pospremljena so z izvirnim komentarjem slovenskega strokovnjaka.

Michel Zinc: SREDNJEVEŠKE ZGODBE (Notredamski žongler)

Kratke zgodbe, ki se navdihujejo v srednjeveških besedilih, so eden najlepših dosežkov francoskega krščanskega leposlovja zadnjih let.

Kazalo

Kalendarij 2003	4
Navodila za naravno vrtnarjenje (N. Jeromen)	
Sončevi in lunini mrki v letu 2003	34
Iz življenja vere in Cerkve	
Pet iz Cerkve po svetu, pet iz Cerkve v Sloveniji (J. Pavlič)	41
Predstavitev religiozne duhovne oskrbe v slovenski vojski (J. Plut)	55
Življenjski prostor ženske v Cerkvi danes (M. Sreš)	60
Verske vsebine na internetu (M. Pavlič)	67
Kristjan pred žalitvijo in provokacijo (V. Ošlak)	81
Sveta trojica - vir in vzor edinosti (S. Janežič)	85
Ciril in Metod - posrednika med vzhodno in zahodno Cerkvijo (A. Angerer)	89
Ponovni razcvet božjepotništva v Kompostelje (M. Bertoncej)	91
P. Miha Žužek - osemdesetletnik (J. Kokalj)	100
Franciškan p. Polikarp Brolih - 80-letnik (J. Faganel)	103
Ivan Merlak (D. Klemenčič)	104
Dva jubileja škofa dr. Vekoslava Grmiča (S. Reher)	108

Slovinci	
Slovenska manjšina v Italiji (S. Pahor)	115
Porabskih Slovencev vedno manj, a so boljše organizirani (F. Štefanec)	134
Aktualno doma in po svetu	
O trajnostnem razvoju in globalizaciji (J. Maček)	138
Odraščanje - priložnost za ustvarjalno življenje (Z. Zalokar Divjak)	146
Si bomo zmogli naliti čistega vina? (J. Bohak in Tanja)	151
»Kdor ne veruje v čudeže, ni realista« (V. Grmič)	158
Iskalec starodavne večne modrosti in pomirjenja (J. Ravenko)	160
Iz zakladnice	
Baročne zakristijske omare v Sloveniji (M. Lozar Štamcar)	172
Otroška sirotišnica v srednjeveškem Dubrovniku (I. Voje)	178
Vonj stoletij v kleajočem lesu (M. Bradeško)	184
Leseni zvoniki v Prekmurju (F. Štefanec)	191
V Srednji vasi v Bohinju imajo nove bohinjske jaslice (A. Tomšič)	193
Življenjski jubileji	
Tatjana Angerer (T. Stanonik)	196
Ing. Jože Strgar (J. Gradišnik)	198
Spomini	
Jubileja slovenskih pesmaričarjev Primoža Lavrenčiča in Filipa Jakoba Repeža;	
Mohorske Zgodbe Svetega pisma izpred 150 let; Jožef Škrinar - bibličist izpred	
250 let; Štiristo let od rojstva Filipa Terpina (M. Smolik)	202
Za 120-letnico rojstva pisatelja Ivana Preglja - prva knjiga njegovega zbranega	
dela ?! (Janez Dolenc)	207
France Vodnik - kulturnik in človek (J. Mahnič)	214
Vida Taufer (B. Jakopič)	217
Ob 80-letnici rojstva in 60-letnici mučeniške smrti Lojzeta Grozdeta (J. Kočar)	220
Bog in umetnik (B. Jakopič)	223
Janko Mlakar (B. Jakopič)	226
Pavel Kogej (K. Gantar)	228
Josip Lavtižar (M. Benedik)	234
Kartograf Ivan Selan (J. Pavlič)	237
Odšla sta	
Rafku Vodebu v slovo (S. Janežič)	245
Štefan Kušar (M. Remše)	246
Nekaj lepega branja	
December pa - oh, december (M. Kmet)	248
Ljubezen močnejša od smrti (J. Gabrič)	253
V svetišču (V. Šmajs)	267
Mir betlehemske noči (I. Žigart)	269
Napisal mi je pesem; Prijatelj pajkov (B. Golob)	272
Iz življenja Mohorjeve v treh deželah od septembra 2001 do septembra 2002	
(A. Koren, J. Jeromen, M. Tavčar)	274
Ugankarski kot(i)iček (J. Petelin)	289-291
Kombinacija s končno mislijo (J. Stabej)	292-294
Seznam naročnikov	295

MOHORJEV KOLEDAR 2003 • Izdala in založila Mohorjeva družba Celje v redni knjižni zbirki za leto 2002 • Z uredniškim odborom uredil Matija Remše • Opremila Mihaela Svetek • Sliki na ovitku Oton Naglost; nekatere slike med besedilom tudi iz foto arhiva Družine (Tamino Petelinšek) • Za založbo Jože Planinšek • Tisk Delo - Tiskarna, Ljubljana • Celje 2002 • ISSN 1318-5362

